DESPRE ARHITECTURĂ, ALTFEL

Lorin Constantin Niculae

Editura universitară ”Ion Mincu”
Bucureşti, 2024

Volum publicat în cadrul proiectului:
„Dezvoltarea capacităţii instituţionale a UAUIM pentru cercetare în arhitectură şi urbanism prin crearea unei culturi a diseminării rezultatelor", Acronim CULTADISER

Proiect finanțat prin Consiliul Naţional pentru Finanţarea Învățământului Superior - FDI 2024 / Domeniul Strategic de Finanţare D6 – „Dezvoltarea capacităţii instituționale pentru cercetare în universităţi"

Ilustrații: Silvia Niculae
Prefață: Oana Fotache Dubălaru

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
NICULAE, LORIN CONSTANTIN
Despre arhitectură, altfel / Lorin Constantin Niculae. - Bucureşti : Editura Universitară "Ion Mincu", 2024

ISBN 978-606-638-357-8

72

Lucrarea de faţă reprezintă strict punctul de vedere al autorului. Responsabilitatea lucrării îi revine în întregime autorului, atât în ceea ce priveşte conţinutul, cât şi forma.

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această publicație nu poate fi reprodusă, stocată sau transmisă prin orice mijloace de natură electronică, mecanice, de copiere, înregistrare sau alte forme fără permisiunea scrisă a autorului şi a editurii.

© 2024, Editura Universitară „Ion Mincu”, Strada Academiei, nr.18-20, sector 1, Bucureşti, cod 010014, tel. +40.21.30.77.193

Cuprins

Cuvânt înainte al autorului 3
În loc de prefață la un altfel de tratat 5
Ulise în țesătura topografiei simbolice 9
Amereida 13
Lectura orașului 15
Standardizarea arhitecturii prin ochii unui copil 18
Săpuniera 20
Casa ca ordine a lumii 23
Casa ca reflexie 26
Singur cu sfinții 29
Gânduri răzlețe despre monumentele bucureștene 31
Pisica dintre case 34
Veneția, sau puterea irezistibilă a frumuseții 37
Bâzdâbocul 39
Georges Eugène Haussmann, artist demolator 42
Casa din zori 44
Idilă verticală 47
N-avem valoare? 50
Frica 54
Jocul cu figuri albe și negre 57
Nicăieri de neînțeles, construit pentru nimeni 61
Ultima vizită 64
Orașul de praf 67
Bucureștean la volan 70
Joaca în forme fixe 74
Gura de Rai 77
Și totuși, Veneția 80

Drumul pietruit de pe fundul lacului 83
Locuri bune 86
Orașul bine temperat 89
Ginjal, calea urmelor 92
Note și fotografii 95
Turnul Babel și Turnul David 102
Muguri de pin 105
Cursa 107
Oameni simpli 110
Vindecarea prin zidire 114
Înăuntru și în afară 116
Ne întoarcem la sat? 119
Marea casă mică 121
Colacul roșu 125
Viața discretă a cinematografelor favorite 129
Vacanțe de neuitat 133
Viața omului, ca o cărămidă roșie 138
Marea de gunoi 141
Am terminat Arhitectura! 144
Memoria pietrelor 146
Orășelul copiilor 149
Muchie vie 152
Orașul pisicilor 156
Mobilitate redusă 159
Camera din spate 162
Orașul lui Epimeteu 166
Unde fugim de zgomot? 169

Olari 171
Povestea școlii care venea la copii 174
Piscu 176
Logica gardului 179
Bazaltul și asfaltul 181
Zilele potopului 184
Un pod și câteva învățăminte 186
Mai mult decât un joc 189
Cum vorbim despre arhitectură? 191
Povestea fraților Popescu, sau despre ascunzătorile ingenioase gândite de arhitecții moderniști 194
Să traversezi orașul, ca să ajungi acasă 197
Cea mai frumoasă stradă din lume 200
Forme unice ale continuității în spațiu 202
Vara lui 1940 208
Cele patru cărți de arhitectură ale lui Andrea Palladio 210
Blocul, strada, etajul și apartamentul 217
Trotuare și amintiri 220
Prăbușirea casei Usher 223
Pădurea și parcul 227
Visez parcaje subterane 231
Liceul avea coloane 234
Decât un termopan, șefu' 238
Cazare cu capcane 241
Copacul care a străbătut o mie de kilometri pentru a se întoarce acasă 245
Toamnă tristă 248
Darul lui Giuliano 250

Câtă nefericire în urbea lui Bucur! 253
Turism rural 255
Orașul pasajelor rutiere de supratraversare 258
Orașul dintre stânci si ape 260
Olimpul litoralului românesc 262
Inima casei 266
„din spatele cinematografului spre sala frescelor”, sau devenirea prin arhitectură 269
Natura, industria și design-ul biofil 272
Clopotul 275
„La un moment dat, de jur împrejurul arhitecturii” 279
Și premiul Pritzker 2024 merge la 282
Dreptul la umbră 285
Povestea cuiului îndoit 287
București 289
Orașul familiei Bednarik 291
7 ani de „Urbe în vorbe” 294

Cuvânt înainte al autorului

Textele cuprinse în paginile acestei cărți au fost publicate ca articole în cadrul rubricii „Urbe în vorbe” a revistei culturale *Dilema Veche*, începând cu anul 2018. Am abordat, de-a lungul vremii, teme dintre cele mai diverse, de la social la științific și de la politic la organizațional. Am vorbit despre problemele actuale ale arhitecturii și dilemele ei fundamentale, printre care concilierea modurilor sale de producție cu sustenabilitatea, ori relația dublă cu peisajul, atât cu cel imediat, pe care, ocazional, arhitectura îl pune în valoare, cât și cu cel îndepărtat, unde un munte devine groapă pentru a furniza fierul necesar construcției. Dar tema principală, liantul care străbate filele este umanitatea arhitecturii, pe care eu o văd ca finalitate și scop. Estetica este mutabilă, materialele și tehnologiile se schimbă, dar omenescul rămâne, împreună cu fragilitatea și forța sa. Arhitectura este parte a vieții fiecăruia dintre noi, iar, pentru arhitecți, este o modalitate de autocunoaștere și de autodepășire. În definitiv, sarcina noastră, a celor care încearcă să schimbe o realitate existentă cu una dorită prin modelarea spațiului și reconfigurarea relațiilor dintre elemente, este să lăsăm pe pământ o urmă mai bună decât am fost noi înșine. Pentru că, doar astfel, arhitectura poate face bine.

Cu fiecare articol publicat, rubrica „Urbe în vorbe” și-a găsit noi cititori, deopotrivă studenți, profesioniști, dar, mai ales, public larg, aparținând tuturor categoriilor socio-profesionale. Mesajele primite de la cititori m-au îndemnat să continui, iar articolele au reprezentat, uneori, răspunsuri la întrebările primite.

Selecția articolelor s-a bazat pe interesul general reflectat, articolele de specialitate făcând obiectul unei antologii distincte. Sper ca, prin culegerea lor în această formă, să pot oferi cititorilor un crâmpei din ceea ce arhitectura este și poate fi, pentru fiecare dintre noi.

Ilustrațiile care însoțesc articolele au fost realizate de Silvia Niculae, artistă și arhitectă în devenire, căreia îi mulțumesc pe această cale nu doar pentru colaborarea profesională extraordinară. Pornind de la fotografiile de arhitectură și de stradă realizate de mine, Silvia a adăugat straturi de semnificație asociate mediilor diferite suprapuse pe imaginea inițială, obținând astfel colaje care provoacă, stârnesc incertitudini și lansează întrebări, aidoma articolelor pe care le veți citi în paginile cărții. Ele vorbesc despre arhitectură ca parte a întregului numit,

îndeobște, „artă”, dar și a șansei fabuloase, tainice și de nepătruns, care se numește, popular, „viață”.

Acestei relații biunivoce, de apartenență a arhitecturii la viață, dar și a vieții la arhitectură, insuficient studiate și mereu schimbătoare, dedic această carte, împreună cu dilemele ei.

În loc de prefață la un altfel de tratat

Oana Fotache Dubălaru

Care sunt ocaziile în care un copil sau un tânăr poate învăța ceva despre arhitectură, în România zilelor noastre? Aproape niciuna, dacă nu studiază la unul din cele câteva licee de arte plastice sau arhitectură sau nu aspiră să devină student la o facultate de profil. Cât de important ar fi să știe, totuși, ceva – se vede la tot pasul: în tristețea caselor noi, construite fără legătură cu cele din jur sau cu specificul natural și cultural al locului, în cromatica stridentă a exterioarelor și interioarelor, în precaritatea experienței comune a spațiului urban sau rural (cu excepțiile de rigoare, firește, explicabile prin calitatea educației în familie sau prin lecții deprinse pe cont propriu, în călătorii de pildă, nu prin trasee de formare gândite coerent).

Unei astfel de lipse cronicizate îi răspunde exemplar cartea arhitectului și profesorului Lorin Constantin Niculae (aș îndrăzni să adaug: „și scriitorului", așa cum se va vedea mai jos). Clădită aparent fără altă regulă decât a simplei cronologii, căci reia o parte din articolele publicate de autor în rubrica „Urbe în vorbe" din săptămânalul *Dilema veche*, cartea dezvăluie, asemeni unui mozaic veritabil, o imagine captivantă și un crez, care e și nu e de găsit la nivelul cuvintelor, frazelor sau textelor luate individual. Ceva mai multe în direcția aceasta spun „pragurile" care deschid și închid paginile următoare: „Ulise în țesătura topografiei simbolice", funcționând ca prefață-eseu așezată sub semnul unor mari scriitori, Umberto Eco și Jorge Luís Borges (cu trimitere, prin ei, la Dante și Homer), și „7 ani de «Urbe în vorbe»", în rol de *coda* care lămurește sensul întregului volum. (Nu pot să nu observ cât de relevantă este, aici, polisemia termenului, căci *volum* înseamnă, în primul rând, *spațiu* și se trage din latinescul *volumen,* adică un manuscris prezentat sub formă de sul.)

Așadar, eclectism la nivelul subiectelor, care trebuie să asculte de câteva imperative nemiloase pentru un titular de rubrică într-o revistă: noutate, diversitate, relevanță pentru tema rubricii. Unele dintre cele 82 de articole nu abordează subiecte de actualitate, de pildă „Clopotul", care e un comentariu la filmul din 1966 al lui Tarkovski, *Andrei Rubliov*; sau „Darul lui Giuliano" – o lecție de solidaritate ca răspuns la dezastrele naturale (cutremurul care a devastat regiunea Friuli din nord-estul Italiei pe 6 mai 1976). Altele par să nu aibă nicio legătură

cu arhitectura, oricât de larg i-am defini teritoriul („Idilă verticală”, „Jocul cu figuri albe și negre”, „Ginjal, calea urmelor”, „Muguri de pin”...). Temele, ușor de identificat (unele explicitate în titlul articolului), sunt și ele numeroase: casa, strada, blocul, orașul, satul, arhitectura modernă, arhitectura clasică (de la Vitruviu la Palladio), tipologii urbane, spații pentru comunitate, locuirea ca relație cu sacrul, și așa mai departe. Anvergura istorică și cea spațială sunt și ele impresionante: de la vechi mituri și personaje cvasi-legendare (turnul Babel, Marco Polo) la concursuri de proiecte arhitectonice și apariții editoriale din 2024; de la București la Veneția, Venezuela, Nigeria sau Hong Kong.

Toate aceste teme, diversele imagini și exemple sunt, însă, pretexte pentru adevărata miză a cărții: o reflecție despre oameni în relația lor cu spațiul, despre societate în raport cu propria memorie și cu tradițiile ce ar trebui să o definească și pe care s-ar cuveni să le păstreze. De aceea multe dintre texte au ca personaje copii și bătrâni, de aceea multe au o dimensiune autobiografică. Arhitectura, ca și romanul modern, se face/scrie onest doar la persoana I. Ceea ce nu înseamnă izolare și nu implică deloc aroganță, ci o autentică dorință de apropiere de ceilalți. Un fel de „vino cu mine, cititorule!”, doar că nu în Moscova interbelică din *Maestrul și Margareta* lui Bulgakov, ci în orașe, sate, clădiri de ieri și de azi, într-o călătorie inițiatică prin toate regnurile. Căci și formele de relief, plantele, animalele, pietrele, sticla sau metalul fac parte din lumea noastră. Admirabilă, în aceste texte, e absența oricărei tentative de ideologizare; efortul autorului vizează regăsirea simplității, a naturaleței, într-un peisaj în care ne simțim tot mai străini, deși rareori recunoaștem asta.

Dintre toate artele, arhitectura reflectă cel mai fidel imaginea despre sine a unei societăți și ne vorbește despre emoțiile oamenilor în moduri neașteptate, dar cu atât mai puternice. Renunțând la codurile și „tehnicalitățile” profesiei, Lorin Niculae scrie despre arhitectură și destinele ei încrucișate în multe feluri ce amintesc de combinatorica sofisticată (dar caldă) a *Orașelor invizibile* ale lui Italo Calvino, un model evident al autorului acestei cărți. Unele texte sunt de fapt parabole („Pisica dintre case”, „Viața omului, ca o cărămidă roșie”) sau povestiri fantastice („Camera din spate”, „Să traversezi orașul, ca să ajungi acasă”); altele sunt mici instantanee pline de grație și căldură („Înăuntru și în afară”, „Note și fotografii”); altele sunt îmbibate de un umor savuros („Bâzdâbocul”, „Logica gardului”) sau de un patos pe care nimic nu ne

lăsa să-l ghicim (ca în splendida poveste despre „Veneția, sau puterea irezistibilă a frumuseții"). Nu lipsesc fabulele cu tentă distopică (ca în „Nicăieri, de neînțeles, construit pentru nimeni" sau „Orașul pasajelor rutiere..."), monstruozitatea clădirilor sau orașelor apărând aici ca un standard negativ al profesiei la care nu trebuie să se (mai) ajungă vreodată, după eșecul vizibil al arhitecturii totalitare, de la noi sau de aiurea. Atunci când arhitectura nu are în vedere oamenii în primul rând e sortită să eșueze în rosturile ei, oricare i-ar fi gradul de perfecțiune tehnică, așa cum se întâmplă cu orașul nemuritorilor dintr-o povestire a lui Borges. Acesta mi se pare a fi sensul etic al cărții, exprimat nu doar prin cuvinte, ci și prin dialogul dintre texte și splendidele ilustrații ce le însoțesc sau contrapunctează, al căror caracter aparent provizoriu și neterminat, de schiță încercată pe fugă, se armonizează minunat cu diversitatea stilistică și tematică a articolelor.

Despre arhitectură, altfel nu e, firește, un tratat, nici măcar unul ludic. Didacticismul nu se potrivește cu spiritul cărții, care poate fi citită ca un *manifest pentru adecvare,* a arhitecturii la viață („Căci arhitectura nu dă seama doar de cărămizi și mortar, de rapoarte și proporții, de frumos și estetic, ci și despre iubire, prietenie, sublim, aspirație, neliniște, teamă și speranță"). După ce am terminat de citit, am înțeles mai bine „Povestea școlii care venea la copii", scrisă în timpul pandemiei, cu încărcătura emoțională a acelor zile fără noimă și parcă fără sfârșit. La final, nu doar că știm *mai multe* despre spațiul în care trăim, dar mai ales îl înțelegem *altfel* și îl simțim *mai aproape*.

Ulise în țesătura topografiei simbolice

30.11.2018

În *Numele trandafirului*, Umberto Eco descrie un Edificiu, al cărui ultim nivel, al patrulea, interzis cu desăvârșire neofiților, adăpostește o bibliotecă vastă, poate cea mai amplă bibliotecă a creștinătății la momentul acțiunii romanului, rivalizând cu magnificele biblioteci arabe din Tripoli și Cairo. Accesul în bibliotecă se face printr-un *scriptorium*, aflat la etajul al treilea al edificiului, o sală vastă și bine luminată de cele 40 de ferestre, acolo unde călugări, scribi, copiști se desăvârșesc prin studierea sau multiplicarea neprețuitelor manuscrise. Singura legătură între *scriptorium* și bibliotecă este călugărul orb Jorge din Burgos, în persoana căruia îl recunoaștem pe Jorge Luis Borges, imensul cărturar argentinian, director orb al bibliotecii naționale din Buenos Aires. Așa cum afirmă Eco însuși, un bibliotecar orb părea o bună idee narativă, deci modelul lui Borges se impunea, mai ales că „datoriile se plătesc", afirmație stranie, pe care Eco nu o dezvoltă nicicum. Despre ce datorie poate fi vorba?

Revenind în *scriptorium*, acesta comunică cu biblioteca printr-un portal străjuit de doi stâlpi, deasupra căruia este inscripționat: *Nec plus ultra*. Nimeni nu păzește portalul, interdicția abatelui fiind strașnică și imposibil de încălcat. De altfel, chiar ajuns în bibliotecă, descoperi un labirint de încăperi și, în acest labirint, cărțile nu stau într-o ordine anume, ci în ordinea știută doar de bibliotecarul orb, depozitar al întregii cunoașteri a bibliotecii. Opera fascinantă a lui Borges reprezintă o sursă de inspirație pentru Eco: configurația spațială a bibliotecii din Babel a lui Borges (1941), o labirintică bibliotecă infinită ce totalizează toate universurile posibile, cartea de nisip (1975) care trebuie ascunsă într-un loc al bibliotecii ce trebuie uitat, într-atât este de primejdioasă, reprezintă două filoane narative exploatate de Eco, suficiente ca să formeze datoria de onoare evocată de scriitorul italian. Dar mai există unul și poate că tocmai acesta este cel mai important.

În 1977, cu trei ani înaintea publicării romanului *Numele trandafirului*, Borges susține o serie de conferințe la teatrul *Coliseum* din Buenos Aires. Una dintre acestea este despre Dante și, cu precădere, despre episodul morții lui Ulise evocat de poetul toscan în cântul al XXVI-lea din *Infernul*. Homer încheie *Odiseea* cu pacea ce se așterne în Ithaca, după ce Ulise își recapătă drepturile, dar Dante merge mai departe și află, de la însuși Ulise, povestea morții sale. La amurgul vieții, eroul își

convoacă soții, bătrâni și obosiți, la o ultimă aventură: trecerea Gibraltarului și explorarea Atlanticului. Călătoria nu are ca scop înavuțirea ori războiul, ci, așa cum le spune Ulise tovarășilor săi: „Gândiți-vă la semința voastră:/ nu-i vită omul, ci-i făcut să ducă/ știința și virtuțile pe creastă." Înaripați de-aceste vorbe, exploratorii lasă în urmă coloanele lui Hercule și avertizarea acestuia (*Nec plus ultra*), pătrunzând în apele învolburate ale oceanului. După 5 luni de pribegie, navigatorii zăresc un munte, Purgatoriul. În fața acestuia însă apele se despică, un vârtej răstoarnă corabia de trei ori, iar a patra oară apele se închid deasupra echipajului care, folosind cuvintele lui Márquez, „fusese șters de pe față pământului, pentru că depășise limitele cunoașterii omenești". Expediția sfârșește tragic, dar fără regrete, în același mod în care piere nava lui Oronte (Eneida): „valul/ Învârte-n loc corabia de trei ori,/ Și volbura cea reped-o înghite."

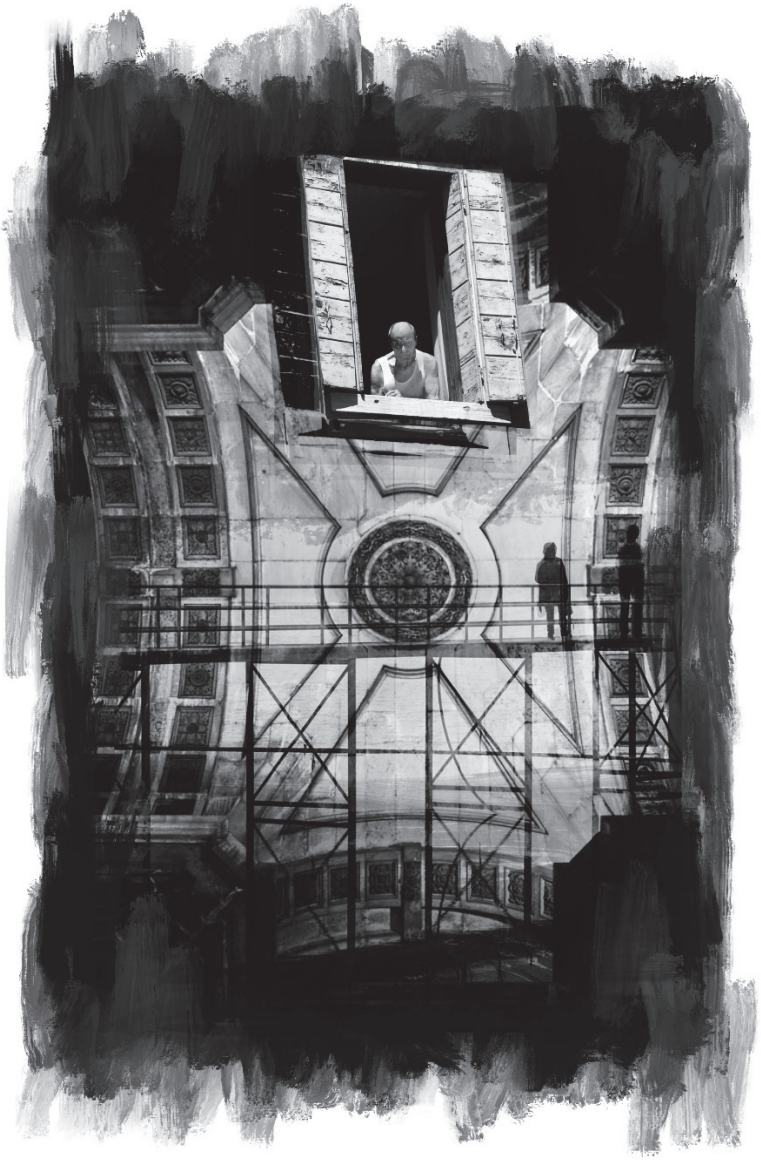
Descoperind sensuri noi textului dantesc, Borges transformă cântul al XXVI-lea într-o alegorie tragică a căutării cunoașterii, sortită pieirii atunci când depășește limitele impuse de condiția umană. Ulise devine Dante, iar Dante ajunge la Eco îmbogățit de Borges cu arhetipul lui Ulise. Privit prin această lentilă, *scriptorium*-ul devine o Mediterană a civilizațiilor care pot fi cunoscute, iar biblioteca o metaforă a cunoașterii universale capabile să distrugă pe oricine se aventurează prea departe. Coloanele lui Hercule separă universul cunoscut de cel infinit care, aidoma bibliotecii din Babel, conține atât știința, cât și negarea ei. Cu spiritul său pătrunzător, Guglielmo (un avatar al lui Ulise, peregrinând prin abație și încercând să dezlege misterul morților legate de încălcarea interdicției spațiale) înțelege rapid că biblioteca mânăstirii adăpostește atât adevărul, cât și minciuna. „Biblioteca se apără singură, e de nepătruns ca și adevărul pe care îl găzduiește, amăgitoare ca și minciunile pe care le păstrează. Labirint al minții, este și un labirint pământesc. Poți să intri, dar nu poți să mai ieși", întărește abatele. Intrat în imensitatea Atlanticului, Ulise este înghițit cu navă cu tot de apele acestuia care, cu mii de ani înainte, înghițiseră evoluatele și rafinatele tărâmuri ale Atlantidei, mit care stă la baza numelui oceanului. Și poate că, pierzându-și viața, Ulise dobândește cunoașterea pentru care, în pragul morții, părăsise Ithaca.

Străbătând Atlanticul prin emisfera australă, spre sud-vest, așa cum spune Dante, Ulise ar fi ajuns, fără îndoială, în Brazilia sau chiar în Argentina, patria lui Borges, dacă nu ar fi răsărit, în calea sa, muntele

Purgatoriului. El ar fi anticipat astfel descoperirea Lumii Noi de către Columb, în 1492, ghidat doar de stelele firmamentului sudic: „Sclipeau voios din cel'lalt pol puzderii/ de stele-n cer, dar nu și-a noastră care,/ scăldată-n mare, s-ascundea vederii." Similar, Umberto Eco evocă, în *Insula din ziua de ieri*, un episod contemplativ al lui Roberto: „Restul cerului era luminat și limpede și, la marginea dintre miazăzi și apus, aproape de fața mării, dincolo de pământul întins, zări un pâlc de stele pe care doctorul Byrd îl învățase să le recunoască: era Crucea Sudului. (...) Roberto își amintea o fantasmă ce-i vrăjise copilăria, aceea a unui pelegrin prin locurile de pe celălalt tărâm care, ieșind dincolo, pe țărmul acela necunoscut, văzuse cele patru stele, nemaizărite vreodată decât de primii (și ultimii) locuitori ai Paradisului Pământesc."

Erudit cunoscător al literaturii medievale și expert dantesc, Umberto Eco îl preia pe Ulise, recuperat din Infern de Borges, îl însuflețește în *Numele trandafirului* și îl salvează în *Insula din ziua de ieri*, prin mijloacele scriiturii concettiste, acolo unde succesiunea temporală este aparență sau joc. Rămânând în inversiunea temporală propusă de Eco, Ulise părăsește borealul Dublin (Joyce), scapă de execuție în *Carabinierii* lui Godard, acolo unde bogăția înseamnă cunoaștere, iar prețul plătit este crima și moartea, pentru a ajunge, în cele din urmă, în Lumea Nouă, ca exponent al realismului visceral mexican (Bolaño).

Anulând cronologia, Ulise continuă să navigheze prin ochiurile țesăturii neterminate, destinate tatălui Laerte, întinse peste Atlantic și Mediterana, din Grecia și până în Mexic, grație iubirii soției sale Penelopa, dobândind nemurirea într-o altă țesătură, de data aceasta literară. Contemplând Crucea Sudului, Ulise atinge Paradisul terestru și obține mântuirea prin iubirea dantescă, „iubirea ce rotește sori și stele".

Amereida

04.05.2018

Alejandro Aravena (premiul Pritzker în 2016) și Nieto Sobejano sunt doi dintre arhitecții chilieni recunoscuți la nivel global. Arhitectura chiliană a devenit unul dintre subiectele preferate ale revistelor de arhitectură. I se dedică monografii. Totuși, de unde au apărut acești starhitecți chilieni? Dacă ar fi fost englezi, japonezi, americani, germani, acest lucru nu ar fi mirat pe nimeni. Cum a reușit Chile, o țară confruntată cu o sângeroasă dictatură, să exporte arhitectură? Sunt două întrebări pe care mi le-am pus cu obstinație și pentru care, măcar parțial, am găsit răspuns, un răspuns fascinant care merită povestit și repovestit.

După cel de-al doilea război mondial, arhitecții chilieni se găseau într-un impas: moștenind o arhitectură neocolonială comună, adaptând un modernism lipsit de entuziasm și repere, ei resimțeau acut lipsa unei identități, a unei arhitecturi care să-i reprezinte, să-i comunice, să le fie proprie. În acest climat, profesorul arhitect Alberto Cruz Covarrubias, împreună cu poetul argentinian Godofredo Iommi, și alți arhitecți, sculptori, artiști, filosofi și-au propus un scop greu de atins, aproape donquijotesc: să descopere resursele și principiile pentru o arhitectură a Americii de Sud. Nici mai mult, nici mai puțin. Și, într-adevăr, cum să te poți gândi la o arhitectură identitară, câtă vreme nu ești conștient de caracterul acestei identități, altfel spus, fără să cunoști acel atribut, ori principiu, cauză care te face să te raportezi întâi la lume și, mai apoi, la arhitectură, într-o manieră personală, simplă, izvorâtă din suflet, pe care să o recunoști ca familiară, ca parte a unei moșteniri? Din acest motiv Covarrubias și Iommi au pornit într-o primă călătorie de cartografiere simbolică a Americii de sud, numită *travesía*, un voiaj al arhitecților, poeților și filosofilor de la Punta Arenas (Argentina) și până la Santa Cruz de la Sierra (Bolivia), menită să găsească propriul nord, printr-o suprapunere magică a Crucii Sudului peste continentul sud-american.

Apare conceptul de *Amereida*, o juxtapunere a Americii și Eneidei, cristalizat inițial într-un poem colectiv coordonat de Iommi și, ulterior, într-o mișcare artistică și filosofică. "*entre simulacros y fantasmas las gentes de américa sólo imitamos... ¿qué origen?*" Drumul intelectualilor este un drum spiritual, un drum al Damascului, la începutul căruia se afla ideea de teritoriu comun ca origine pentru o cultură comună, iar la capăt se află un concept originar, o chintesență a

spiritului Americii Latine, căutată pe parcursul miilor de kilometri străbătuți, chiar dacă, geografic vorbind, nu au reușit să ajungă la destinație, din cauza conjuncturii politice boliviene. Întrebându-se ce împărtășesc locurile vizitate și oamenii care le animă, în ciuda diferențelor etnografice, culturale, geografice, istorice, ei au găsit numitorul comun eidetic al acestora, decantat într-un cuvânt simplu: *ospitalitate*. Oriunde s-ar fi oprit călătorii, au fost întâmpinați cu bucuria de a împărți spațiul și bunurile, oricât de puține ar fi fost acestea.

Astfel ia formă, în 1971, un proiect experimental îndrăzneț, proiectul Orașului Deschis, *Ciudad abierta*, al Universității Catolice din Valparaiso (Chile). Întorși acasă, profesorii Școlii de arhitectură și Design (EAD) achiziționează un teren de 270 ha de dune mișcătoare, situat la 16 km nord de Valparaiso, în Ritoque. Peisajul aspru, mereu schimbător, devine un spațiu al experimentelor spațiale și formale în care programul central de arhitectură este h*ospedería*, casa de oaspeți, acea casă deschisă oricui și oricând. Sub îndrumarea profesorilor școlii și invitaților, studenții proiectează și execută case de oaspeți eliberate de orice exigență formală, în care limbajul arhitectural se îngemănează cu cel poetic, rezultând configurări insolite, căutări menite să fundamenteze un nou început. De altfel, fiecare act de construcție începe, în *Orașul deschis*, cu un act poetic, *faena*, la care participă întregul colectiv, apoi continuă cu o metodă de lucru extremă, numită *trabajo en ronda*, o ștafetă în care fiecare preia ideile celorlalți și le dă formă într-o manieră vizibilă, expusă, creativă, asumând posibilele eșecuri ca parte inerentă a drumului. Nu îndrăzneala de a fonda un oraș, cu *faubourg*, turnuri de apă, amfiteatru, spații publice, sculpturi și case de oaspeți este uluitoare, nici curajul de a experimenta, ci încăpățânarea și forța de a continua timp de 50 de ani un proiect care-și asumase dintru bun început sfârșitul impresionează și rămân unice în lume.

Energia, creativitatea și poezia învestite în *Orașul Deschis* au dat, în cele din urmă, roadele scontate, generând o forță vitală pe care arhitecții chilieni contemporani o utilizează din plin, căci "arhitectura nu este doar o disciplină capabilă să ofere un răspuns tehnologic și estetic pentru utilizare, ci, dimpotrivă, este expresia sufletului care se exprimă artistic și poetic într-un mediu aflat în continuă evoluție" (Amereida). Proiectul Orașului Deschis continuă și astăzi, poetic, în Ritoque...

Lectura orașului

20.05.2018

Să citești orașul nu este lucru ușor. De unde să-l privești ca să-l cuprinzi cu ochii? De foarte departe, el se înfățișează ca o siluetă de case, turnuri, cupole, bidimensional, întocmai ca o pictură. De foarte departe, nu-l poți cunoaște, nu-i poți vorbi. Nu-l auzi.

De deasupra, dintr-un montgolfier, poți observa străzile, bulevardele, piețele, traficul aglomerat, palatele și clădirile guvernamentale, catedralele, cartierele, cimitirele, chiar și micile case. Vezi forma orașului, iar ea poate fi o pasăre, ca Brasilia, sau un pătrat, ca La Plata, sau chiar stea, cu un cerc de case, iar în mijloc, un fulg de nea, ca Palmanova. Ii înțelegi sensul, sau ți-l imaginezi. Vezi cartierele bogate și sărace, după verdeață, vezi parcurile și șantierele înecate în praf. Si chiar ai putea spune că îți place orașul, te-ai muta acolo, căci clima e blândă, aerul curat, casele frumoase, parcurile verzi și traficul bun, dar ar fi întru totul pripit căci, coborând din balon și străbătând străzile, ai putea observa fațade coșcovite, uși bătute în cuie, iarbă pe pragul caselor, storuri trase și geamuri sparte, câini urlând.

Doar parcurgând străzile poți vedea gropile din asfalt, gunoiul de pretutindeni, putregaiul sau, dimpotrivă, căutarea frumosului în dăltuirea pietrelor, în umerii unor felinare, într-o arcadă sau coloană. Poți auzi râsete sau scrâșnete de dinți. Poți vedea îndrăgostiți ținându-se de mână, sau oameni triști, alergând disperați. Noaptea, când orașul se liniștește, îi poți respira liniștea și parfumul teilor și, în zgomotul propriilor pași, poți zări, ca într-o pictură de Edward Hopper, o vitrină luminată și, la o tejghea, un cuplu. Străbătând orașul cu răbdare, îi poți descoperi reversul ascuns în spatele firmelor luminoase, restaurantelor scăldate în lumină, râsete și clinchet de pahare, și atunci vei ști dacă e un oraș trist sau vesel, înspăimântat sau încrezător, nevrotic sau seren.

Arhitectul olandez John Nicholas Habraken spune că lectura orașului se aseamănă cu observarea unei partide de șah, într-o pauză a meciului. Dacă nu știi jocul, poți face o descriere minuțioasă a ceea ce vezi, cai, ture, pioni, pătrate albe și negre, dimensiuni, diametre, stilistică, fără a înțelege nimic din ceea ce se întâmplă, de fapt. Cunoscând regulile, îți dai seama dacă albul este în avantaj, sau negrul, însă nu poți ști cine este la mutare, nu înțelegi dinamica. La fel ca într-o partidă de șah, orașul întâmpină zorii la întretăierea unor vectori opuși, unor forțe care îl modelează și îi definesc caracterul. A cunoaște cu

adevărat un oraș înseamnă sa-i prevezi viitorul, înțelegându-i prezentul. Și nu e de ajuns.

Obrajii orașului sunt brăzdați de timp. Un surâs ascunde o cicatrice, iar privirea evocă o iubire pierdută. Sub un palat se află un cartier întreg, distrus fără cruțare, piatră cu piatră, frescă cu frescă, grădină cu grădină, amintire cu amintire. Într-o veselă piață unde poți să-ți comanzi o caricatură pentru un pol ardeau rugurile sau scârțâiau spânzurătorile. Pe o scară se mai vede încă o gaură în perete ce mărturisește un asasinat. Pe o groapă de gunoi se află acum un parc. Pe un vechi cimitir, o sală de bal. Într-o biserică, un muzeu. Orașul este viu, renaște după incendii și inundații, cutremure și invazii. Surâsul usucă lacrimile, iar sângele proaspăt clocotește. Bătrânii își retrăiesc tinerețea privindu-l. Dacă-i întrebi, îți vor spune că, în urmă cu cincizeci de ani, strada se numea altfel și era renumită pentru balurile date de familia ce locuia casa cu logii și majolică la parter, până când fiica cea mare a bancherului a fugit cu un soldat din trupele de ocupație. Procesiunile religioase o curățau periodic de patimi și o fac și acum, chiar dacă mult mai rar. Ce nu s-a schimbat este pavajul din bazalt și granit alb, ca o tablă de șah infinită, și fetele frumoase cărora băieții le aruncă noaptea trandafiri în balcoane.

Ascultându-i pe bătrâni, vei simți poate o afinitate pentru acel oraș și vei recunoaște cu surprindere clădiri pe care nu le-ai văzut niciodată, ascunse într-un vis uitat al copilăriei. Bosajele parterurilor îți sunt familiare, iar piatra cubică este exact cum ți-o amintești. Știi sigur că ai deschis cândva ușa din lemn cioplit pe lângă care treci, te întorci câțiva pași și îi încerci clanța veche, ondulată, ruginită. În parc, o bunică îți zâmbește de parcă te-ar ști de copil. Deși îl vezi pentru prima oară, îl recunoști: este orașul tău.

Standardizarea arhitecturii prin ochii unui copil

28.05.2018

De data asta vă voi povesti o întâmplare de când eram mic: aveam patru ani și eram la mare, cu mama și fratele meu, Adrian. Eram cazați în Olimp, la hotelul Slatina, în apropierea plajei, unde se ajungea foarte ușor. Era suficient să traversezi o stradă puțin circulată, apoi, apucând-o pe o potecă ce tăia printre vilele destinate nomenclaturii de partid, cu o arhitectură splendidă, ajungeai direct pe faleza îngustă. Treptele de ciment coborau direct pe plaja care, pe atunci, era mult mai lată ca acum. Treptele au rămas aceleași. Într-o zi, mai pe la sfârșitul sejurului, cunoscând bine drumul simplu de la plajă la hotel, memorând și numărul camerei, doi, unu, doi, ușor de reținut, i-am lăsat pe mama și fratele meu să o ia înainte, simulând un interes major pentru ciulinii de la marginea plajei. Planul meu era simplu: urma să le dau un avans substanțial, apoi, urcând faleza pe un alt pachet de trepte, aveam să ocolesc hotelul pe partea cealaltă și să ajung la recepție înaintea lor. Anticipam surpriza de a mă găsi în hol, știind că eram în urma lor, iar nările îmi fremătau simțind parfumul victoriei personale pe care aveam să o înregistrez, jucându-le o festă pe cinste.

Zis și făcut: slipul albastru al fratelui meu dispărând printre tufișuri, am alergat pe traseul planificat, apoi, gâfâind, am ajuns la hotel. M-am bucurat să văd că ei nu ajunseseră încă și am început să-i aștept. Cinci minute, zece, cincisprezece, nu știam ceasul, dar nu înțelegeam cum poate să le ia chiar atât de mult. Tiptil, îndoiala mi-a încolțit în suflet: de bună seamă ajunseseră înaintea mea și urcaseră direct la cameră, deși normal ar fi fost să mă aștepte, să-mi constate absența, nu să-l ignore pe mezinul familiei. Cu sentimente revanșarde, am urcat la etajul al doilea al hotelului, camera doi, unu, doi, am bătut supărat în ușă, trăgând în jos de clanță însă, când aceasta s-a deschis, am rămas perplex, interzis, paralizat: în cameră era o doamnă, cu un băiețel și o fetiță, iar vocea tatălui se auzea de la duș, într-o tonalitate care sugera supărarea legată de tratamentul la care fusese supusă ușa. Risipite prin cameră zăceau colaci, papuci, genți, truse, farfurii, fructe, genul de dezordine care nu poate fi mimată. Mă iertați, am greșit camera și m-am retras în fugă spre scară, rușinat. Ușa s-a închis în urma mea, scăpasem de penalizarea unui comportament neadecvat, însă rămânea problema esențială: hotelul nu-l greșisem, recunoscusem cu precizie recepția din lemn, configurația spațiului (pe atunci nu-i spuneam așa), scara, balustrada, etajul,

coridorul, mocheta, ușile, fotoliile. Hotelul era bun. Etajul era bun și el. Atunci cum putusem uita numărul camerei, atât de ușor de memorat, doi, unu, doi, iar camera era a patra de la scară, cum îmi aminteam cu precizie? Ușor înciudat, am apelat la planul B, am început să ascult pe la ușile învecinate, sperând din suflet sa recunosc vocea fratelui meu, sau pe-a mamei. Numai voci străine, peste tot. Ori liniște. Timpul trecea, mi se făcuse foame, situația era suprarealistă (cum aveam să aflu la liceu). Am coborât la recepție și am făcut singurul lucru care mai era de făcut, date fiind circumstanțele: am început să plâng în hohote, după spusele martorilor care au început să mă împresoare, să mă întrebe de ce plâng, cum mă cheamă, unde stau, aici, la hotel, ce hotel, Slatina, aici nu e Slatina, e Craiova, n-ai văzut deasupra intrării, nu, pentru că sunt mic și nu știu încă să citesc, hohoteam eu.

In scurtă vreme, a apărut mama, mai disperată ca mine, cu Adrian de mână, ce-i cu tine, ce cauți aici, ești la Craiova, nu la Slatina, cum de te-ai rătăcit, nu știai drumul, parcă adineauri erai în spatele nostru, apoi ai dispărut, ne-am gândit că vrei să ne joci una din festele tale, dar nu te-am găsit la recepție și am data alarma în toată stațiunea.

Ulterior, în facultate, am aflat despre standardizare în arhitectură, puncte tari și puncte slabe. Am văzut și un film sovietic, al cărui titlu l-am uitat, despre un navetist care, ușor amețit de votca de după muncă, greșește halta și coboară cu una după, într-o gară identică. După ce străbate o stradă la fel, urcă într-un bloc asemănător, descuie ușa apartamentului cu cheia care se potrivește, se vâră în patul identic iar dimineața se trezește lângă o altă femeie. Rezultă idilă, firește. Am citit critica lui Konrad Lorenz cu privire la standardizare și am testat regionalismul critic. Însă, după experiența spațiilor identic-diferite ale celor două hoteluri, Slatina și Craiova, coșmarul ajungerii la ușa casei mele care, după ce se deschide, relevă străini care populează interioare necunoscute, avea să mă bântuie ani buni...

Săpuniera

21.06.2018

Era din plastic verde, lucios și părea unicul loc sigur în care copilul putea să țină uriașa rădașcă pe care o prinsese, cu infinite precauții, cu o seară în urmă, nefamiliarizat cu drepturile animalelor sălbatice la libertate și problemele spinoase de etică pe care subiectul le generează. Insecta era, după toate standardele entomologice, gigantică. Pentru copilul în vârstă de numai 9 ani, părea un gândac al lui Hercule, rătăcit prin pădurea de la Crevedia. Așezată în săpuniera dreptunghiulară, rădașca atingea cu coarnele și picioarele dinapoi ambele laturi scurte, în extensie maximă. Ochiul de viitor arhitect al copilului apreciase că noua casă de plastic oferea spațiul existenței minime, ba chiar și confortul umbrei și hrănirii la ore regulate cu frunze și muguri de plante (copilul habar nu avea care putea fi dieta echilibrată pentru o rădașcă, se baza pe presupuneri copilărești). Avea să afle mult mai târziu că arhitecții căutaseră, în 1929, la Frankfurt, exact spațiul existenței minime, *das Existenzminimum*, adică acel spațiu care să încapsuleze cu precizie toate funcțiunile necesare unei locuințe și că alți arhitecți, după numai 30 de ani, condamnaseră acest demers care strivea utilizatorul și-l transforma într-un simplu mecanism al unei mașini de locuit. Dar să revenim la insectele noastre.

O dată așezat capacul deasupra ei, goanga mai zgâria un pic pereții netezi ai săpunierei cu cangele perfecte de la capătul picioarelor musculoase, apoi se liniștea. Aer intra la interior, în cantități însemnate, întrucât standardele de turnare a formelor de plastic erau laxe la vremea respectivă, mai ales pentru produsele destinate pieței interne, așa cum era cazul de față, judecând și după cantitatea de apă care se prelingea din săpunieră de fiecare dată când un agent de curățire umezit, fie și puțin, era găzduit în incinta verde. Dimineața insecta era trezită, se dezmorțea, apoi era scoasă la plimbare de copilul grijuliu cu animalul său de companie. Săpuniera era ideală și la transport, întrucât încăpea într-un buzunar și nici nu dădea de bănuit. Profesorii care-l vedeau mereu pe copil cu săpuniera în mână, sau în buzunare, îl priveau cu satisfacția pe care doar contemplarea rodului pârguit al educației le-o putea aduce, punând acest lucru pe seama înțelegerii de către o minte necoaptă, dar perspicace, a importanței igienei personale în combaterea hepatitei și viermilor. De altfel, izbită de pereții săpunierei, rădașca producea exact

sunetul unui ciot de săpun, tare ca piatra, uscat și crăpat, care se încăpățânează să nu se termine, oricât ți-ai dori tu să o termini cu el.

Într-o dimineață, pe când contempla cleștii uimitori ai animalului care se preumbla prin frunziș, copilul fu descoperit de colegii săi de tabără care se adunară ciopor în jurul insectei, atingând-o cu bețigașe, punând întrebări pline de curiozitate, cărora copilul le răspunse cum știu mai bine, așteptând ca grupul să se împrăștie pentru a-și continua plimbarea în liniște, ceea ce se și întâmplă, în momentul când se dădu alarma că "au băgat prăjituri la bufet". Incidentul trecu astfel aproape neobservat, iar seara copilul se culcă, la fel ca în toate serile, cu săpuniera sub pat, gândindu-se bucuros la noua zi de vacanță ce avea să vină.

În zori, pe când goarna suna alert deșteptarea, băiețelul deschise vesel săpuniera și așteptă ca rădașca să-și facă înviorarea, numai că insecta avea capul separat de trup printr-o tăietură precisă de briceag, aplicată, așa cum avea să afle mai târziu, de un coleg invidios. Picioarele și cleștii se mai mișcau, iar copilul nu înțelese din prima situația, sau refuză să o priceapă. Cu degetele sale mici îi lipi capul de trunchi. Rădașca părea, din nou, întreagă, dar nu mai porni la plimbare. Spațiul existenței minime, menit să asigure confortul de locuire, nu-i oferise totuși insectei protecția în fața cruzimii gratuite, iar bunele intenții pavaseră calea către distrugerea fizică a animalului de companie. Rădașca mai mișcă până la asfințit, din ce în ce mai stins, până când rămase cu totul imobilă, iar copilul înțelese că, intervenind în ordinea firească a lucrurilor, condamnase insecta la moarte. Ar fi întrebat-o, dacă ar fi putut, dacă stătuse bine în săpunieră, deși intuia un răspuns negativ, similar celui pe care l-ar fi dat locuitorii dealului Uranus, cărora regimul le demolase casele și-i mutase la un trai "superior", în blocurile din panouri prefabricate. Fără să știe nimic despre responsabilitatea arhitectului față de oamenii pe care intenționează să-i fericească, convingându-i să trăiască (adesea împotriva voinței lor) potrivit viziunii sale asupra spațiului, copilul jeli, jeli mult, nu doar pierderea tovarășului necuvântător, ci și sfârșitul propriei inocențe.

Casa ca ordine a lumii

25.07.2018

Strămoșii noștri știau ceva ce noi am uitat: să construiești o casă nouă nu înseamnă numai buget, planificare și, eventual, o autorizație de construire. Pe vremuri, însemna, mai ales, deschiderea unui nou centru, un act hotărâtor care separa haosul de cosmos, prin ordine; un ritual capabil să dea soliditate construcției, să o facă să dureze. Romanii își îngropau zeii lari sub vatră și, dacă părăseau vreodată casa, îi dezgropau și îi luau cu ei. Înaintașii vegheau asupra lor. Casele înmagazinează istoriile familiilor și le păstrează între pereți, în mobile și dușumele. Devin astfel melancolice, vesele, meticuloase sau ușuratice. După mult timp nu mai știi dacă locuitorii sunt veseli pentru că locuiesc o casă veselă, sau invers. Ori dacă ordinea casei e ordinea lor.

O casă mare, cu etaj, făcută pentru mulți copii, este acum locuită doar de doi bătrâni care își târșâie papucii dintr-o cameră într-alta. Au păstrat odăile copiilor exact ca atunci când au plecat la facultate, pe cuverturi stau ursuleți de pluș, pe pereți afișe cu staruri rock. Bătrânii șterg praful de pe ramele fotografiilor cu infinită grijă, parcă le este frică că o să-i sperie pe copii și aceștia nu vor mai suna de Paști și de Crăciun. Așază ursuleții în poziții confortabile, cu un surâs. După ce udă plantele, șterg praful, verifică telefonul să nu fi pierdut vreun apel, bătrânii își strâng vestele pe ei și se retrag în bucătărie, singurul loc cald din casă, acolo unde arde o sobă cu lemne. Centrala dă doar 10 grade. Dar merită, căci altfel cum poți să pui de-o parte bani din pensie, ca să le trimiți copiilor acolo unde sunt, pentru că viața e grea printre străini, nu-i așa? În bucătărie citesc, fac de mâncare, vorbesc, scriu felicitări și adrese pe plicuri, dar, de fapt, așteaptă telefonul care-i anunță că o să vină copiii în vacanță, împreună cu nepoții, iar casa va fi din nou plină, și veselă, și se vor auzi tropote pe scară, râsete, gălăgie, iar ei se vor simți, din nou, tineri, ca atunci când au construit-o. Telefonul tace. Casa lor nu este altceva decât icoana fericirii trecute, și așa va rămâne până ce primul va muri iar al doilea va merge la azil, căci copiii și nepoții preferă Bahamas. Ordinea casei este rânduiala așteptării continue, ritualul animării speranței, fără de care și ei și casa s-ar preface, pe loc, în cenușă.

Într-o casă cu fațadele neterminate, dar deja coșcovite, m-am strecurat printre papuci, pantofi, rucsacuri și haine azvârlite pe jos, la intrare. Un cățel și un motan au profitat de deschiderea ușii și au țâșnit, oportuniști, înăuntru, încercând, fiecare, să-i ia fața celuilalt. Apoi m-am

lovit de piese de construcție din lemn, risipite pe jos. Mezinul e un pic dezordonat, s-a scuzat soția, deși, sincer, nu părea cineva ordonat în acea familie. Cât am discutat despre planurile lor de viitor, prin salon s-au perindat vreo cinci copii de vârste diferite, foarte familiari și extrem de dinamici. Păreau de-a dreptul zăpăciți, alergau de colo-colo, își trăgeau ghionturi și-și jucau feste, se speriau unul pe celălalt în bucătărie și pe scară. O bunică încerca să-i tempereze, fără niciun succes, apelând la ideea învechită de rușine față de un om străin. Nu-s toți ai noștri, a punctat soțul. Unul e nepotul, altul prietenul fiicei celei mari. Construiseră casa în urmă cu 15 ani, cu bani puțini, sub presiunea creșterii numărului de membri și, de-atunci, rămăsese neterminată. Am făcut-o în regie proprie, mi-au povestit, și, pe măsură ce șantierul se apropia de final, noi ne îndepărtam tot mai mult de mutare căci muncitorii se simțeau bine în casă, n-ar mai fi plecat. În plus, începuseră să dispară lucruri, cum ar fi capetele de duș, cheile de rezervă de la uși, felurite echipamente și scule. Așa că ne-am hotărât să ne mutăm înainte de a termina casa.

Între timp, tencuiala crăpase, lemnul se scorojise, iar, pe pereții interiori, copiii mâzgăliseră animale și lipiseră abțibilduri. Își reveniseră după efortul financiar, copiii crescuseră, nu mai desenau pe pereți; doreau o amenajare și niște lămpi pe holuri, în locul becurilor lăsate de muncitori acum ani și ani. În salonul de sus, cu pian, s-ar potrivi un tapet, îmi spunea soțul, în timp ce mezinul cel creativ încerca să lipească baloane de tavan, folosind jucării din silicon. La plecare, le-am strâns mâna cu căldură, în timp ce cățelul roșcat se suia cu picioarele pe mine. Abia după ce a zdrăngănit poarta în urma mea, am înțeles că orice amenajare aș fi gândit s-ar fi așezat între ei și binele lor. Și am fost silit să recunosc: casa scorojită și dezordonată era perfectă.

Casa ca reflexie

26.07.2018

Doamnele cu o certă experiență de viață observau cu ușurință potrivirea dintre cuplurile tinere. „Sunt făcuți unul pentru celălalt!”, exclamau arareori. „Sacul și peticul”, șopteau adesea, ducând mâna la gură. „De ce s-or fi luat?”, întrebau nedumerite atunci când constatau o nepotrivire funciară de fizic, ori de caracter, iar asta se întâmpla din ce în ce mai des, pe când eram copil. Într-adevăr, privindu-i, nu puteai să contești în niciun fel judecata emisă de soborul doamnelor: un bărbat mic, îndesat, bătrân, cu chelie, mitocan după glumele la care râdea singur, la braț cu o doamnă tânără, înaltă, zveltă, elegantă, incapabilă să-și ascundă jena. Mai apoi am aflat că el era fiu de nomenclaturist, iar fata era fiica unor armatori greci din Galați, a căror avere fusese confiscată de comuniști, iar familia proscrisă. Mariajul însemnase reabilitare și scăparea fratelui mai mic de pușcărie.

Spre deosebire de căsătorie, legătura unui om sau unei familii cu locuința este o relație de cuplu în care partenerul este modelat până la a oglindi întru-totul personalitatea celuilalt, ori aspirațiile lui. Casa dă seama de ceea ce suntem, dar și de ceea ce ne-am dori să fim. Ne mărturisește nevrozele și ne conservă bucuriile. La sfârșitul unei vieți, casa îl pomenește pe răposat, iar acesta dăinuie în amintirea celorlalți prin obiectele care își vor continua existența: un tablou, o fotografie de familie, o piesă de mobilier, un album, o carte... Cel mai trist moment al existenței unui om nu este atunci când moare, nici atunci când moștenitorii îi scot mobila la vânzare, ci atunci când sunt siliți să cheme o echipă de debarasare pentru că nimeni nu vrea să o cumpere. O dată cu mobila, pleacă pentru totdeauna și amintirea, nefolositoare, ineficientă, demodată, putredă...

La parterul unui bloc cu patru etaje din cartierul Drumul Taberei, am vizitat un apartament în a cărui penumbră creată de storuri ridicate pe sfert puteai zări, în lungul pereților, vrafuri de cărți, tomuri legate, ziare, reviste. Pe covorul ros zăceau dicționare deschise, puse cu cotorul în sus. Dintr-un dulap întredeschis, evada o cămașă. Baia, ei bine, n-am să descriu baia, voi spune doar că era, în întregime, galbenă ca sulful. Mirosea la fel. În cameră, printre cărți, era pierdut un birou așezat cumva oblic, luminat de un bec chior. Acolo, aplecat peste dicționare, în picioarele goale, vorbea singur un profesor de engleză tânăr, cu părul blond, cârlionțat. Casa lui din hârtie, construită în 1991 în interiorul unui

apartament de bloc socialist (precedând-o, deci, cu 11 ani pe cea închipuită de Carlos Maria Dominguez), oglindea lipsa de interes pentru dezamăgitoarea lume materială (deși tânăr, profesorul își avusese partea de dezamăgiri), de unde și încercarea disperată de a-și îmbrăca pereții goi cu cărți, singurele capabile să-l protejeze. A fost cel mai bun, inteligent și jovial profesor de engleză pe care l-am avut!

La polul opus, am călcat într-o locuință unde perfecțiunea amenajării rivaliza cu armonia divină. Fiecare lucru stătea într-un loc anume și-ți puteai da seama de asta judecând după relațiile stabilite cu celelalte lucruri, după proporțiile și rapoartele căutate. O statuie și un tablou se scrutau reciproc. Un covor se asorta perfect cu fotoliul, prin complementaritate de culoare. Eram încurcat și nu știam exact unde pot păși, pe care covor, pe care mozaic al pardoselii. Deasupra mobilelor prețioase, statui stăteau orientate pentru a prinde cel mai bine lumina. Tablourile stirpei priveau sever epigonii. Colecția de fildeși africani te conducea spre dormitoare, unde întrezăream, prin ușile întredeschise, tapet roșu, din mătase, și mobilă sculptată. Ferestrele în care bătea soarele aveau storurile lăsate, prin mijlocirea unui sistem inteligent care regla temperatura ambiantă și calitatea aerului. Într-o cameră spațioasă, pe o canapea uriașă din piele albă, așezată central, stăteau tolăniți doi băieți care se jucau ceva la un monitor enorm, curbat. Nu ne-au observat și, mărturisesc, am răsuflat ușurat. De așezat undeva nici nu putea fi vorba. Pielea de Córdoba de pe fotoliile antice ale salonului părea sortită să piardă pariul cu greutatea mea. Am stat de vorbă în bucătărie, pe un taburet de lemn, în fața unui pahar cu apă. Era nevoie de un sistem de iluminare a colecțiilor, atât tablouri cât și statui, urne, porțelanuri. Era nevoie, firește, de concepția unui arhitect care să coordoneze electricienii. Locuitorii casei erau cele mai triste ființe de pe Pământ. Perfecțiunea casei venea din perpetua căutare a unei consolări imposibile.

Singur cu sfinții

21.08.2018

Când am păşit pe ulița principală a micului sat din Bărăgan, pierdut printre câmpuri, colbul s-a ridicat ușor, parcă supărat de o intruziune neașteptată. Apoi s-a coborât, la fel de domol: evaluase situația și nu merita deranjul. Fondat în scopuri eminamente agricole, în spiritul înfrățirii dintre proletariat și țărănimea muncitoare, satul fusese abandonat începând cu anii '90, când a început dezmembrarea, cărămidă cu cărămidă, a gospodăriei agro-zootehnice ce dăduse de muncă rezidenților, strămutați o dată cu întemeierea satului. Singurele urme de viață umană erau câteva garduri întregi, precum și un magazin cu de toate, dar mai ales țigări și băutură. Vis-à-vis de magazin, o casă, părăsită și ea, stătea înclinată într-un unghi nefiresc, parcă desprinsă dintr-un film de Tim Burton. Altfel de viață exista, totuși, în sat. Buruienile năpădiseră drumul principal, iar ulițele secundare se mai cunoșteau doar după stâlpii de distribuție a rețelei electrice. Un pâlc de dropii, dispărute prin anii '50, a traversat drumul în viteză, pierzându-se precaut în lanul unduitor de plante sălbatice.

La ieșirea din sat am recunoscut, printre tufișuri, biserica. Avea acoperișul navei prăbușit, doar vestibulul, mai mic, rămăsese întreg. Curiozitatea a învins precauția legată de fauna care ar fi putut popula desișul protector și, regretând absența unei macete, ne-am croit potecă până la edificiu. Pereții crăpați erau ținuți în picioare de iederă și, printre ferestrele arcuite, fără geam, am privit la sfinții frumos aliniați, cu săbii și mantii, având picioarele pierdute printre bălăriile crescute din pardoseală. Aurele contrastau cu albastrul intens al unui cer fără nori. Ocolind altarul printre fluturi și greieri, am revenit la vestibul și am încercat ușa. Surprinzător, aceasta s-a deschis ușor, lăsând să se întrevadă, în stânga, mai multe plăpumi și cratițe, iar, în dreapta, un pat pe care dormea cineva.

Am închis înapoi cu grijă, sperând să nu fi deranjat, dar ușa s-a redeschis și, în prag, a apărut un bătrân desculț și netuns, cu barba albă, lungă și mâinile noduroase ca rădăcinile de pe pereții bisericii. L-am întrebat de când locuiește acolo, în vestibul, și ne-a răspuns: de un an. Și când s-a prăbușit acoperișul? Acum un an, a zis, din nou, deși tulpinile din biserică aveau câțiva centimetri în diametru. Nu a fost bine întocmit de meșter, a completat bătrânul. Atunci am realizat inadecvarea întrebărilor legate de timp, adresate cuiva care locuiește complet singur,

într-un vestibul de opt metri pătrați. Ce mai înseamnă spațiul, atunci când universul tău fizic este cât un covor? Ce relevanță mai are noțiunea de durată, atunci când nu ai distanțe de străbătut și nu aștepți pe nimeni? Bătrânul avea ochii limpezi și vorba domoală. Rămăsese la biserică pentru a o îngriji în continuare. Nu ar fi avut unde să plece din acel vestibul, nu-l aștepta nimeni dincolo de buruieni. Ultimele femei miloase îi puneau câte o conservă sau o ciorbă pe prag, și cu atât trăia.

Se însera și am plecat lăsându-l așa cum l-am găsit: singur în casa lui, fără nicio fereastră, dar cu două uși. Prima se deschidea către ulițe pustii și case abandonate, către un trecut metabolizat lent de rădăcini. Un trecut ca o rană care încă își așteaptă tămăduirea. A doua dădea în curtea treflată, mărginită de ziduri cu arcade și fresce, ale căror culori își păstrau încă prospețimea. Stranele înverziseră, înmuguriseră, făcuseră flori și fructe, dar armurile sfinților militari luceau ca noi sub razele piezișe ale amurgului. Odinioară biserica găzduise liturghii, botezuri, cununii, înmormântări. Pereții răsunaseră de imnuri. Crezul se impregnase în grinzi. Gândită ca imagine a lumii, deopotrivă terestră și celestă, biserica oglindea acum fidel satul decăzut, fără oameni și fără timp.

Dinlăuntrul ei, din vestibul, bătrânul decisese să-i împărtășească soarta previzibilă, fără eroism, cu firescul devotamentului necondiționat față de cele sfinte, încrustat în vechea tradiție rurală. Îngrijirea bisericii dădea sens existenței sale. Fără mijloace, eforturile nu puteau salva construcția, al cărei sfârșit putea fi întrezărit într-un orizont de câțiva ani, la fel ca propria sa trecere. Bătrânul o îngrijea așa cum și-ar fi îngrijit soția pe patul de moarte. Iar când nu o veghea, în curtea treflată de sub cerul înstelat, sfinții înalți, cu aurele luminând în nopțile de vară, îl pofteau la taifas.

Gânduri răzlețe despre monumentele bucureștene

30.08.2018

Reflectând asupra monumentelor bucureștene și a destinului acestora, aș face câteva observații personale.

● Monumentele bucureștene sunt cele mai vii monumente: se mișca liber prin spațiu și, uneori, mai și mor, ajungând la topit.

● Lupa Capitolina a dat un tur de oraș și, când a ajuns de unde plecase, locul nu mai era același. Ghinion balcanic. Ea vine de la Roma și nu cunoaște obiceiurile noastre. Fiecare amplasament avea inconvenientul lui. În scuarul din Piața Dorobanților, sub copaci, nu o observau decât riveranii, care se întrebau mereu care din gemeni lipsește, pentru că, la intervale regulate, unul din ei era furat. Odată, când Primăria s-a mișcat mai greu, dispăruseră amândoi, iar lupoaica parcă îi căuta din priviri. În Piața Romană nu-i mai fura nimeni, căci era prea riscant, printre automobile care rulau cu suta la oră.

● Până și statuile de la Universitate au plecat de-acolo, atunci când Gheorghe Lazăr și Spiru Haret au văzut că guvernul a condamnat învățământul românesc la subzistență și s-au dus la Parlament să protesteze. Apoi s-au întors, într-un deșert de piatră, unde se organizează bâlciuri pe la spatele lor.

● Bronzul lui Carol I s-a mutat în statuia lui Lenin, aruncată cu fața în jos îndărătul gardului de la Mogoșoaia, pentru o vreme, alături de cea a lui Petru Groza. După un timp, pe arătătorul uriaș al lui Lenin a apărut o tăietură decisă de flex, nefinalizată. Apoi au dispărut amândoi, undeva, în custodia Poliției. Ar trebui consultat Ovidiu ca să ne clarifice pe cine a supărat așa de tare Carol I.

● Noua statuie a lui Carol I, destul de asemănătoare cu originalul lui Mestrovici, n-ar fi rea dacă pietonalul din fața bibliotecii n-ar trece fix pe sub coada extrem de ridicată a armăsarului călărit de rege, de unde te aștepți ca în orice secundă să-ți pice în cap ditamai balega din bronz. Perspectiva urbană de sub fundul calului asupra palatului regal este o nouă modalitate autohtonă de a reliefa virtuțile monarhiei în relație cu subiecții mărunți care, dacă suferă de gâlci, trebuie să meargă la dispensar, nu la rege. Suntem republică, nu-i așa? Ca Franța. Misterul persistă: de ce s-o fi ridicat coada calului, în raport cu originalul?

● De fapt, situația e clară: ne plac spațiile publice și monumentele altora, dar nouă nu ne prea trebuie. Pentru că alții le-au

făcut întrucât ei practicau cultul morților. Îi luau pe lari și penați oriunde se mutau, li se rugau. La noi cresc bălării în cimitire și se șterge vopseaua pe cruci. Acolo scriau genealogii, la noi a patra generație îndeobște dispare în negura timpului. Acolo reparau casa trainică făcută de strămoși, la noi stricau casa de chirpici făcut de părinte pentru a o înlocui cu una la fel, dar nouă. Și de unde nu e, nici Dumnezeu nu cere. Egiptenii făceau statui acum 5000 de ani, grecii acum 3000, romanii acum 2500, iar noi am început de 150 de ani și ce-am făcut în prima sută am topit cât am putut în următorii 50 și acum suntem iar la 0 (sau aproape zero, pentru că n-au stricat comuniștii chiar tot ce-au găsit, avem eroi sanitari și aviatori neînregimentați politic și a scăpat și Cimitirul Bellu).

Nu ne pricepem și nici nu ne dorim. În fond, de ce ne-am dori când iese ce iese după ’89? Avem troițe la care nu poți traversa să pui o floare, la Universitate. Avem „Crucea secolului“ a lui Paul Neagu izolată de nici nu știi ce e, dacă nu știai dinainte. Mutată și ea într-un amplasament nou, golit de semnificația cu care fusese învestit de artist rondul Pieței Charles de Gaulle. Avem copac trăsnit lângă țeapa secolului, avem piramida din gresie în cinstea lui Dani Huwe, avem o a doua statuie a lui Mihai Viteazul, la Regimentul de gardă, și, recent, începuserăm să dezmembrăm mausoleul din Parcul Carol. Avem și pe Traian, nud, cu un fel de monstru de sinteză daco-roman în brațe, pe treptele Muzeului Național de Istorie a României. De curând, a dispărut și el, cedând probabil tentațiilor Centrului Vechi, deși edilii spun că au luat statuia să o repare (s-a furat coada lupoaicei, și nu o dată).

Dar să nu ne pierdem optimismul: românul e inventiv, adaptabil și arde etapele. Să nu se mire nimeni când, peste 500 de ani, o să știm și noi să facem statui, monumente, memoriale, mausolee și să le și înțelegem semnificația. Adică să le trăim.

Asta dacă nu se mai schimbă regimul între timp și băgăm iarăși cocs în topitoriile de statui.

Jeep
JAGUAR
Ford

Pisica dintre case

21.09.2018

În 2003, am construit o locuință nouă lângă una veche. Între cele două case a fost lăsat un rost seismic de 15cm, astfel încât structurile să nu se avarieze reciproc la un cutremur. Odată ridicați pereții, s-a început astuparea rostului, întâi pe o parte, apoi pe cealaltă. Lucrările au fost întrerupte când o pisică a intrat în spațiul îngust și s-a speriat îngrozitor, căci nu mai avea pe unde ieși. Pe o parte era închis, iar, pe partea cealaltă, muncitorii încercau să o cheme afară, cumva. Pisica mieuna sfâșietor, dar se temea să fie prinsă. Nu venea nici la mâncare, nici la apă. Am fost chemat de urgență pe șantier să mă ocup de această problemă spinoasă. Muncitorii erau strânși roată în jurul fantei înguste și se amuzau, prelungind întreruperea cu profesionalism. I-am rugat să facă alte lucrări și să nu mai frecventeze latura pe unde pisica ar fi putut ieși. După câteva ore, pisica era tot acolo, la fel de speriată. Era imposibil de scos, adâncimea fiind de 6 metri. Cineva a avut ideea să dăm drumul unui câine de talie mică, ținut cu lesa. Altcineva a propus lapte. La sfârșitul zilei, i-am lăsat apă și mâncare. Dimineața era tot acolo, aproape sfârșită de sete, cu ochii lucind febril, dar arătându-și colții și zburlindu-și blana amenințător. Seara, i-am schimbat apa și am plecat, după mai multe tentative eșuate de a o scoate de acolo, momind-o cu salam proaspăt, șuncă și brânzeturi. În dimineața celei de-a doua zile, nu mai era, iar muncitorii au sigilat rostul dintre construcții.

Recent, o familie tânără a achiziționat o casă veche, în vederea demolării, eliberării lotului și construirii unei locuințe moderne, adaptată stilului de viață contemporan. Casa veche, din chirpici, aproape fără fundații, se înclinase semnificativ în fiecare an, așteptându-și sfârșitul asemeni unui bătrân care, din ce în ce mai izolat și neputincios, își petrece zilele rememorându-și tinerețea, atunci când toți cei dragi trăiau, iar soarele răsărea altfel. Fusese construită în urmă cu cca 100 de ani, lipită de o casă identică, oglindită în parcela vecină. La demolare pereții au căzut fără caznă, aproape cu ușurare. În peretele casei vecine au rămas, pe lângă spațiile libere dintre căpriorii podului, doar amprenta, amintirea casei moarte, linia oblică a acoperișului, verticala coșului sobei, câteva șorțuri de tablă și înscrisuri pe un perete comun. Pe jos, chiar lângă perete, mai era încă ceva: o pisică.

De fapt, pisică e mult spus, pentru că deși intact, animalul se mumificase între cele două construcții. Pielea străvezie era întinsă

perfect pe oase, ca pe o tobă. Părul căzuse demult. Vântul o mișca cu ușurință, micul corp nu mai avea masă, ci doar volum, părea un balon lunguieț, neregulat. De obicei, o pisică fără viață stârnește repulsie, doar că aceasta, înfruntând timpul, eliberată de tot ce s-ar fi putut descompune, dobândise acel aer pe care, atunci când îl simți, te înclini. Ne-am întrebat, cu toții, ce căutase animalul în spațiul îngust și labirintic dintre cei doi pereți de pământ negru, protejat de insecte prin afumare, unde nu ar fi putut găsi nici apă, nici mâncare. Era limpede că ajunsese în rostul dintre case venind din pod, loc protejat, cald, prietenos, acolo unde pisicile merg să nască, pentru a avea puii în siguranță. Reconstituind traseul, animalul coborâse printre cei doi pereți până într-un punct de unde întoarcerea devenise imposibilă din cauza geometriei vălătucilor de pământ înghesuiți între structurile din lemn ale zidurilor. Mi-am imaginat curajul animalului care, în urmă cu un veac, explora prin beznă o topografie neștiută și ostilă, cu trasee întortocheate, dezvoltate în plan vertical, un loc unde nu ar fi trebuit să fie și unde nu s-ar fi aventurat pentru nimic în lume. Care să fi fost motivul încercării care i-a adus și sfârșitul? M-am gândit, involuntar, la exploratorii din vechime care, deși știau că oceanul se termină cu un perete vertical de ape capabile să piardă orice echipaj, își îndreptau corabia spre nesfârșitul necunoscut, bântuit de manticore... Știau că pot muri oricând, dar încercarea merita făcută, dacă nu pentru bogății materiale ori cunoaștere, atunci măcar pentru glorie. Însă niciunul dintre aceste argumente, convingătoare doar pentru oameni, nu ar fi rezistat în cazul de față. Rememorând prudența și spaima pisicii de pe șantierul meu, nu am găsit nicio explicație plauzibilă, iar micul balon străveziu începuse să pară, printre umbrele lungi ale înserării, iluzia unui taxidermist dibaci.

Privind atent peretele vecin, pentru a identifica posibile fisuri de remediat înainte de a începe construcția nouă, am descoperit, cam la doi metri de la sol, într-o adâncitură, un pisic, mumificat și el. După dimensiuni părea de cel mult 2 săptămâni.

Veneția, sau puterea irezistibilă a frumuseții

05.10.2018

Fusese un zbor lung, mai cu seamă că decolarea întârziase la capătul pistei câteva zeci de minute, iar apoi avionul nu mai primise permisiunea de a ateriza, fiind nevoit să dea un ocol deasupra orașului. Supraaglomerat, ca de obicei, cu lume pestriță. Compartimentele de bagaje pline cu saci din rafie, cu mânere și fermoar. Stăteam la culoar, loc strategic unde mai poți scoate un picior în afară și te mai poți ridica, din când în când. Priveliștea oferită de hublou nu mă mai emoționa, bătusem drumul Veneției, ca să zic așa, de prea multe ori, preferam să pot privi în lungul aeronavei și în lateral, fără a fi considerat băgăcios.

În fața mea erau mai multe mame cu sugari care țipă la decolare pentru că nu știu să caște când li se înfundă urechile și care plâng toți de la plânsetul unuia singur. În stânga aveam o doamnă excesiv de fardată, care citea o revistă de scandal, cu destul de multe persoane dezbrăcate pe fiecare pagină. La geam stătea fiica de zece ani a doamnei care, din când în când, întreba cu inocență "mama, cine sunt personajele din revistă", de ce stau în poză așa sau altfel, iar doamna, destul de plictisită, o lămurea agasată, mai mult ca să scape de copil și să se poată concentra pe textul scurt și imaginile elocvente, care, fiecare, valora 1000 de cuvinte. Încercam să citesc o carte de pedagogie, însă privirea îmi era atrasă involuntar sau nu, de câte ori doamna de alături mai dădea pagina. La un moment dat, fetița a întrebat-o pe mamă de ce o doamnă mai poartă o cămașă, din moment ce are toți nasturii descheiați și, preț de o secundă, m-am gândit că ar fi o idee bună să lansez sugestia ca revista respectivă să fie citită într-un cadru mai intim, fără copii de față. Apoi am renunțat la rolul de moralist, descurajat și de cataramele mari, grele, aurii, ale genții din blană de leopard ecologică, aflată la picioarele mamei.

În dreapta mea, dincolo de culoar, erau trei bărbați din mediul rural, care mergeau la muncă în Italia. Aveau pulovere ponosite și fețele arse de soarele câmpului. Doi dintre ei, la 40 de ani, dar arătând de 50, vorbeau despre greutățile vieții: rate, împrumuturi, cămătari, divorțuri, boli. În rând cu ei, la geam era un adolescent, de maximum 17 ani, cu părul cârlionțat și privirea limpede, care păstrase în ea inocența copilăriei. Asculta conversația, fără să intervină. Stătea cu mâinile pe genunchi, cuminte, și presupun că m-am holbat la mâinile lui o bună bucată de vreme, pentru că nu mai văzusem niciodată așa ceva. Avea palmele enorme, deși el nu era masiv, nici foarte înalt. Dar palmele erau

cât lopata, brăzdate de mușchi și vene torsionate. La capătul degetelor, unghiile erau rotunjite sferic și am făcut presupunerea că băiatul scosese, de mic, cartofii cu mâinile goale din pământ. Probabil că asta făcuseră strămoșii lui, de generații, de aici adaptarea, mutația, degetele ca niște rădăcini. Mi-l imaginam ud, pe ploaie, înglodat până la glezne, aplecându-se și scoțând cartofii cu palmele goale, ar după ar... Gânduri, desigur, hazardate și lipsite de un fundament științific. Din când în când privea pe geam, apoi participa iarăși, mut, la conversație. Mi-am dat seama că, de fapt, nu suflase vreo vorbă tot drumul.

"Veneția, se vede Veneția", începu să strige fetița din stânga, plictisindu-se de revistă înaintea mamei. Într-adevăr, avionul se rotea foarte aproape de oraș, și se distingeau, cu claritate, Canal Grande, piața San Marco, insulele. Lumina blândă făcea să sclipească cupolele și acoperișurile piramidale ale campanilelor. Pe partea cealaltă a avionului, băiatul privi cu atenție prin hublou, dar nu văzu nimic, pentru că avionul executa un viraj la stânga. "Uite vaporașe", zicea fetița, deși mama văzuse, de bună seama, multe vaporașe la viața ei, pentru că nu-i acorda nicio atenție. Băiatul de pe dreapta își făcea umbră cu palmele, încercând să vadă ceva. Si, la un moment dat, miracolul se produse. Avionul își schimbă direcția de zbor și execută un viraj la dreapta, înclinându-se și oferindu-i, dintr-un foc, întreaga priveliște a Veneției, de foarte aproape. Băiatul se făcu una cu hubloul, se contopi literalmente cu plasticul cabinei, părea un abțibild bidimensional, convex, tricotat. Nu mai vedeam nimic prin hubloul lui. Bărbații nu observară că tânărul nu mai participa la conversație. Se pregăteau de contactul cu solul. Fetița era invidioasă și își sâcâia mama cu întrebări. După aterizare și aplauzele ușurate ale pasagerilor, băiatul porni telefonul mobil și sună pe cineva. În palma lui, telefonul deveni invizibil. Lumea se ridicase în picioare și cotrobăia după bagaje, deși avionul mai rula încă. Adolescentul se ridicase și el, dar stătea cocârjat, cu mâna la ureche, și am observat că îi curgeau lacrimi pe obraji. Când persoana apelată răspunse, în cele din urmă, băiatul izbucni în hohote și, printre sughițuri, îngăimă: "Mamă, s-a văzut... am văzut...Veneția! Este... nu știam...nu aveam de unde să știu... cel mai frumos lucru pe care l-am văzut până acum! Nu pot..., nu am cuvinte să descriu... este minunat... Sunt... fericit! Îți mulțumesc! Te iubesc, mama!" Iar eu m-am gândit, nu știu de ce, la Droctulf, războinicul longobard care a decis să apere Ravenna, deși venise de departe pentru a o trece prin foc și sabie.

Bâzdâbocul

19.10.2018

Îmi place *Jabberwock*-ul imaginat de Lewis Caroll, din care fiecare înțelege ce vrea. Frida Papadache a gândit un *Trăncăvici*, Cătălin Mareș un *Monstroloc*, iar alți traducători și-au închipuit un monstru diferit. Nina Cassian l-a inventat pe *Bâzdâboc*, cu „fălci și ghiare care-nșfacă", iar eu, străbătând orașul, am realizat că Bucureștiul s-a umplut de *Bâzdâboci*, cu două, trei, sau mai multe etaje, care te pândesc parșiv. Singurul lor scop este să te oripileze, să-ți strice digestia, să-ți întoarcă stomacul pe dos.

Să spunem că este o dimineață frumoasă de octombrie, o duminică însorită, și te întorci de la biserică pe o stradă secundară din zona centrală, pe care n-ai mai fost de mult și i-ai uitat detaliile. Lumina blândă a toamnei învăluie casele de la 1900 în culori calde, pastelate, iar iedera este galbenă, e sângerie, e încă verde, *borțind prin ierboteci*, invadând gardurile din fier bătut prin care se întrezărește neorânduiala creativă și amicală care îl fascina pe Horia Bernea. Admiri un capitel romanic pe o coloană torsadată, care susține un balcon cu păuni, apoi urmează o curte cu un castan bătrân, de care atârnă un leagăn din lemn, printre *țopi asprili*. Treci de ea și te cuprinde așa, un lirism, când vezi arcada treflată cu cinci coloane, care leagă două case venerabile, ca un inel de logodnă răsfirat, ca o poveste de iubire de demult, sub care explodează tufănele vii, obeze... Puțin mai încolo, ocolești niște rădăcini ieșite din asfalt ale unui platan vechi de când lumea și-ți limpezești ochii cu o vilă modernistă, sculptată cu măiestrie dintr-un cristal enorm. Apoi urmează un sentiment de nesiguranță pentru că, acolo unde se afla o casă, acum este un gard din tablă cutată și un teren gol în spatele lui, iar urma casei demolate se mai vede impregnată în calcanul vecin. Ești supărat pe tine pentru că nu-ți mai amintești cum arăta construcția, te simți prost, foarte prost, și-ți pare rău că nu i-ai făcut măcar o fotografie. Te gândești că va fi avut o scară frumoasă la intrare, cu trepte rotunde, că, mai de mult, ai contemplat soba care se vedea prin ferestrele înalte, numai că nu știi sigur, amintirile se suprapun și nu te lasă să te liniștești. Treptat însă, pe măsură ce pașii te poartă de-a lungul străzii, foșnetul frunzelor te calmează, casa galbenă, cu ancadramente împletite și brâu muntenesc te copleșește cu atât frumos cât poți înțelege, iar cei doi copii care aleargă cu baloane în mâini par desprinși din filmul lui Lamorisse. Uiți absența, te pierzi în contemplare, parcă plutești, ușor ca heliul, pe

deasupra frunzelor uscate și atunci, exact atunci când ești complet dezarmat, te plesnește peste ochi chiar el, *Bâzdâbocul*. Crud, nemilos, nefinisat, necizelat, netocmit, netot, sare pe tine din curtea următoare, mai-mai să se reverse în trotuar. Faci instinctiv o eschivă în lateral, dar umbra balconului cu balustradă din inox se prăvale ca-*naripata Cotârjacă* și traversezi năuc să vezi mai bine monstrul hulpav, atent să nu te împiedici de rădăcinile unei buturugi foarte groase, care încă mai împung asfaltul lângă hidoasa ușă de garaj. Privit de vizavi, *Bâzdâbocul* șade țanțoș, plin de el, ca spicul cel gol care se ridică deasupra holdei, sfidând vecinii, cu mâinile în șolduri, *hulbărisind de zor*. Scara de acces pornește direct din trotuar, mușcând exact cât se poate tolera, cu precizia unui *Manual de psihologie urbană pentru investitorii care nu doresc să respecte, în niciun chip, regulamentele locale de urbanism menite să protejeze orașul de speculă imobiliară, lipsă de cultură și absența simțului civic, orice ar însemna cultura și simțul civic*. Acoperișul de inspirație rurală protejează ferestrele metalice, cu geamuri reflectorizante, acoperind și soarele care, din spatele casei, încearcă fără succes să facă un pic de lumină pe stradă. Cu fața în umbră, protejat de acoperiș, *Bâzdâbocul* te sfidează cu cei opt ochi reflectorizanți, imobil ca un păianjen uriaș și păros, impasibil la ritmul tău cardiac care a luat-o razna. Vrei să-i faci o fotografie, sperând că asta te va ajuta să ieși din uluială, dar, din spatele ușii albăstrui, iată că sare *Croc*, în uniformă, cu *chelicerae* umectate în venin, purtând însemnele Puterii, răcnind din rărunchi cu răgetul care paralizează prada pe o rază de un kilometru: „Alo, domnu', în ce problemă, nu e voie să pozați, aici e instituție... nu se poate, nu m-ați înțeles?...așa, și?... o fi spațiu...cum ziceți, nu mă interesează, eu de-aia stau aici, doar nu stau degeaba?... nu se pune problema, a mai venit și alții și nu i-am lăsat nici pe ei...haideți, vă rog frumos...vă rog eu, nu mai insistați, veniți mâine și vorbiți cu șefu' și, dacă vă lasă el, nicio problemă!" Să spunem că este duminică dimineață, te întorci de la biserică, lumina e blândă și strada frumoasă. Cât poți să te certi cu *Croc*, care nu știe multe, nu are nicio vină, și face doar ce știe? Nu ai *harpiducul* la tine și, dacă te gândești mai bine, nici *băiat frumos* nu mai ești!

Georges Eugène Haussmann, artist demolator

02.11.2018

Când, la jumătatea secolului al XIX-lea, baronul Haussmann, proaspăt prefect al Senei, răvășea Parisul, nu puține au fost vocile care să-l acuze de nechibzuință, de incultură, de rea-credință, ba chiar și de fraudă. Victor Fournel nu ezita să-l numească pe Haussmann un "Atilla al linei drepte", bănuind că axialitatea bulevardelor are mai mult de-a face cu fizica artileriei și traiectoria rectilinie a obuzelor destinate distrugerii cazematelor, decât cu estetica urbană. Astfel, ideea de urbanism coercitiv a prins rădăcini, alimentată chiar de prefect, care mărturisea că dorește descurajarea "spiritului de dezordine" parizian. Dimpotrivă, istoria avea să dovedească, în timpul represiunii brutale a Comunei din Paris, din 1871, că trupele generalului MacMahon au fost încetinite de tirurile comunarzilor doar pe bulevardele largi trasate de Haussmann și că asalturile versailleze au fost duse pe străduțele medievale, spărgând pereții locuințelor și căzând cu toată forța ofensivă în spatele baricadelor. Jules Ferry chestiona cheltuirea banului public prin ucigătorul pamflet "les comptes fantastiques d'Haussmann", diferența dintre conturile municipalității și poveștile cu zâne fiind pusă la îndoială cu vehemență. Charles Forbes René, conte de Montalembert, într-o alocuțiune legendară în Camera pairilor, denunța eliberarea pieței bisericii Notre-Dame, căci bisericile gotice nu sunt piramide, menite să fie văzute de la zeci de kilometri, de caravanele care străbat deșertul. Aspirația nestăvilită spre înalt, dăltuită în piatră, se relevă doar într-o piațetă mică, pe care ajungi pe ulițe strâmte și întortocheate, care nu te pregătesc pentru șocul psihologic al unei catedrale, în fața căreia ajungi inocent, dezarmat ca un copil și mic, foarte mic. Contemplarea venerabilului edificiu de departe, micșorarea lui din pricina perspectivei îl golesc de sens și-i diminuează prestigiul.

Baudelaire scria "Lebăda", deplângând schimbarea Parisului, plin de eșafodaje, praf, stive, palate și imobile noi, iar Eduard About își exprima teama că prefectul, într-un elan edilitar de neoprit, ar putea îndrepta însăși curbura jenantă a Senei.

Printre suporterii "artistului demolator", cum se autoironiza Haussmann, Theophile Gautier saluta asanarea putreziciunii urbane a vechiului țesut delabrat al Parisului infracțional, cu celebrele sale Butte des Moulins, Buttes Chaumont, Butte Saint-Roch, cu faimoasa "Curte a miracolelor" descrisă de Victor Hugo, unde, departe de ochii poliției,

orbii își recăpătau vederea, șchiopii echilibrul, leproșii fețele și orfanii părinții. Oricum, efortul asanării urbane, prin captarea izvorului Dhuis și aducerea apei potabile în oraș a fost salutată de toată suflarea, mai puțin de tăbăcarii din la Bievre, care se temeau că s-ar îmbolnăvi dacă n-ar mai bea apa Senei, unde deversau zilnic toate zoaiele de la spălarea și impregnarea pieilor, dar cu care se obișnuiseră de generații. Problema intelectualilor vremii era distrugerea patrimoniului medieval al orașului, deși Parisul trecuse prin două edicte regale, în 1604 și 1667, prin care clădirile trebuiau, obligatoriu, tencuite, pentru reducerea riscului de incendii, asemeni acelora care aveau să mistuie Hotel Dieu în 1718, 1737 și 1772.

Deși demolarea orașului medieval părea o axiomă a restructurării urbane, urbaniștii vremii au încercat salvarea cât mai multor clădiri și străzi care conservau arhitectura veche. Astfel, Rue du Grenier sur L'eau, Rue Volta, Rue Saint Denis, Rue des Lombards, Rue Sauval, Lanneau, Montmorency, Grands-Augustins, Huchette, Ursins, Quincampoix, Bailleul, Mouffetard, Rollin, Tournefort, Boulangers ș.a.m.d. păstrează mai departe construcții venerabile. Salvarea bisericii Saint Germain L'Auxerroix a fost posibilă tocmai pentru că prefectul protestant nu a dorit ca demolarea acesteia să pară o *vendetta* peste secole în contul Nopții Sfântului Bartolomeu când, la biserica Saint Germain, au răsunat clopotele masacrării hughenoților, în 1572.

Probabil că una dintre cele mai grave erori ale sistematizării Parisului a fost demolarea locuințelor din Île de la Cité și construirea de edificii publice, ca prefectura poliției și sinistrul Hotel Dieu care, inspirat de palatul lui Dioclețian de la Split, seamănă, de fapt, cu o imensă morgă. Acest lucru a generat depopularea progresivă a insulei. De la 15000 de locuitori în 1858, numărul de rezidenți ai vetrei Parisului a coborât la 1327 în 1999.

Împlinind dezideratele prefectului Rambuteau de a aduce apa, lumina si umbra în oraș, Parisul a devenit, prin eforturile baronului Haussmann, o urbe a parcurilor pentru toți, a apei și utilităților, a salubrității dar, mai mult decât atât, și mai important, a devenit Parisul axiomatic, Parisul rațiunii și luminilor, Parisul care l-a făcut pe generalul Dietrich Hugo Hermann von Choltitz să nu-l distrugă la 23 august 1944, deși primise ordin de la Hitler, dinamita fusese armată în jurul monumentelor importante și la pilonii podurilor, iar soldați germani disciplinați nu așteptau decât confirmarea lui.

Casa din zori

16.11.2018

Acoperișul (1956), unul dintre cele mai emoționante filme ale lui Vittorio De Sica, aduce în cultura colectivă o temă de drept cutumiar importantă și extrem de răspândită pe toate meridianele, din Anglia și până în Turcia, potrivit căreia o familie fără adăpost se poate stabili la periferia unui sat sau oraș dacă poate să-și construiască o casă, de la apusul și până la răsăritul soarelui, făcând astfel dovada că este alcătuită din oameni gospodari, bine intenționați, capabili și, potențial, utili comunității pe care și-o aleg. Versiunea juridică propusă de film se bazează pe ideea că, în Italia anilor 1950, nicio casă informală nu poate fi demolată, dacă aceasta are un acoperiș întreg, iar o casă informală nu poate fi construită decât noaptea, atunci când până și polițiștii dorm. Însă o casă începută noaptea, dar neterminată, este doborâtă fără milă, antrenând pierderea întregii sume investite în materialele de construcție, iar una dintre cele mai mișcătoare secvențe ale filmului este aceea în care, după evacuarea unei familii sărace din perimetrul a patru pereți netencuiți, lipsiți de acoperiș, o echipă de demolatori distruge zidurile, sub ochii mulțimii adunate, la fel ca în trecut, în jurul ghilotinei. De aceea tânăra familie, formată din Natale și Luiza, are la dispoziție doar o noapte pentru a-și construi un adăpost și întemeia o familie în adevăratul sens al cuvântului, dobândind un teritoriu propriu.

Rămași fără dota cuvenită Luizei, cei doi soți sunt siliți să locuiască în condiții de sărăcie locativă și supradensificare, la grămadă cu familia lui Natale, cu sora lui și cu Cezar, cumnatul, un cinstit și muncitor butoi cu pulbere uman. În astfel de condiții, cu trei generații întretăindu-și traseele casnice în permanență, nicio iubire nu ar fi putut nici dăinui vreodată, nici inspira pe Shakespeare să o cânte. Singura soluție rezonabilă de a ieși din acest impas imobiliar este mobilizarea tuturor resurselor economice ale tinerei familii pentru achiziția de materiale de construcție și lansarea încercării de a construi o întreagă casă, de la apusul la răsăritul soarelui, pe un teren de proastă calitate, topografic inferior orașului, pe lângă care trec mărfare, spre care se coboară pe niște trepte de lemn, neinteresant decât pentru populația săracă. Pariul este însă riscant: dacă nu vor termina casa în totalitate, inclusiv acoperișul, demolarea ei va lăsa familia fără nicio economie, pe drumuri, la mila trecătorilor.

Iscusit zidar, tânăr, încrezător, Natale începe în forță, ajutat de colegii de la muncă, dar o casă are fundații, pentru care trebuie săpătură, are pereți, buiandrugi, centuri, iar noaptea este întuneric, oamenii se împiedică și dărâmă ce au construit. Orele trec una după cealaltă și, spre ziuă, devine evident că nu vor termina. În disperare de cauză, Luiza fuge și cere ajutorul lui Cezar, iar acesta, lăsând de-o parte animozitățile dintre ei, vine și ajută, energia sa insuflând optimism lucrătorilor clandestini. În zori, un fior străbate mulțimea pestriță adunată în jurul noii case: polițiștii se apropie, în rondul lor matinal, de micul șantier, iar acoperișul nu este gata, lipsind din el o bună bucată.

Familia este în pericol, polițiștii vor semnala infracțiunea, iar casa va fi demolată. Doi prieteni simulează o încăierare, pentru a întârzia patrula. Natale îi evacuează pe muncitori, care se ascund în spatele casei. O femeie din publicul care se zgâiește la zidari îi oferă Luizei un sugar de ținut în brațe, pentru a-i înduioșa pe oamenii legii. Baricadat în modesta căsuță, Natale refuză să deschidă, deși ferestrele nu fuseseră încă montate. Unul dintre polițiști începe completarea procesului verbal, inspectând vizual construcția și depistând gaura prin care se vedea cerul. La întrebarea "Domiciliul?", Natale răspunde, în lacrimi "Aici." Nu avem unde ne duce, dacă ne demolați. Atât am putut, și ne-am străduit din răsputeri. Nu ne luați tot ce avem, spun lacrimile lui. Polițistul italian, om și el, închide un ochi și îi înmânează lui Natale o amendă de 5200 de lire pentru starea proastă a clădirii care trebuie remediată de urgență. După achitarea directă a penalității, Luiza îl întreabă, nesigură, pe Natale: "Deci, pleacă?", în timp ce femeia miloasă vine să-și recupereze copilul, protagonistul unei scenete umanitare salvatoare.

În anul 2018, peste 200.000 de români trăiesc în locuințe informale, construite de ei înșiși la periferia orașelor și satelor mai înstărite, cu speranța unei vieți mai bune, dar sub amenințarea că locuințele lor ar putea fi demolate oricând de autorități, iar ei goniți în altă parte, nu se știe unde. Prea des, autoritățile publice locale se distanțează net de umanismul italian, luându-le tot ce au acelora care nu au nimic.

Idilă verticală

19.01.2019

Tocmai terminasem o partidă de tenis epuizantă cu amicul meu George care, mai tânăr, mai înalt, mai slab și mai agil, se lăsase prea puțin convins de reverul meu diagonal, cu o singură mână, ca și de stopurile la fileu pe care, invariabil, mi le returnase decisiv. Își revenise rapid, se și schimbase în timp ce eu încă asudam, așa că, pentru a-mi da răgaz să-mi cobor pulsul, mi-a arătat pe telefon un montaj video de la nunta lui cu Timi, de astă-toamnă (nuntă frumoasă, la care am avut onoarea să particip).

_Dar cum v-ați întâlnit? _mi-am dat seama că nu-l întrebasem niciodată.

_A, poveste lungă, a comentat hâtru George. Mă mutasem de curând într-unul dintre blocurile noi din Tineretului și terminasem de amenajat garsoniera de la etajul al șaselea, unde aveam să-mi petrec următorii ani. Era spațioasă, cu perspectivă în lungul străzii, oferind deci intimitate, spre deosebire de alte apartamente care își scrutau vecinii, de la mică distanță. Nu prea aveam însă timp să mă bucur de ea, pentru că plecam devreme și reveneam târziu, mai mult pentru a dormi.

_Paradoxul lumii contemporane, zisei eu: investim o groază de bani în amenajarea propriilor locuințe, pentru a nu căuta decât unde să plecăm în vacanțe, cât mai departe, dacă s-ar putea. Iar acasă treji stăm 2-3 ore pe zi, n-am avea nevoie decât de un televizor, de un duș și de un pat.

_De câteva ori, continuă George zâmbind, neatent la întrerupere, m-am intersectat în lift cu o fată frumoasă care stătea două etaje mai sus, apoi ne-am întâlnit la o ședință de bloc în care i-a organizat pe toți participanții de parcă erau la școală. Cu ocazia asta am observat că locuia singură, tot la garsonieră. Apoi ne-am mai întâlnit în curtea blocului (mare avantaj, să nu dea intrarea direct în stradă), iar ei îi plăcea să sară pe șotronul desenat în pavaj, am făcut conversație, i-am zis că sunt arhitect, ceea ce i-a ridicat ușor sprânceana dreaptă. Eu am luat-o ca pe un semn de interes. Ea lucra, lucrează și acum în resurse umane, ceea ce mi-a limitat drastic mijloacele de investigare a naturii profesiei. Nici astăzi nu sunt deplin lămurit cu ce se ocupă exact, dar explicațiile ei binevoitoare și minuțioase mi-au inspirat mereu un respect pios. Cuvintele nu le-am reținut, dar pot fredona melodia. Curând am devenit prieteni pe o rețea de socializare.

Într-o duminică seară, sleit după o săptămână cruntă, aveam o migrenă care îmi comprima emisferele într-un cilindru cu piston, abia mai vedeam dinainte. Am dat fuga până jos, la metrou, să-mi iau un calmant, însă nu era nimic deschis. Mă întorceam în apartament descumpănit, dar în lift, cine știe din ce motiv (poate un parfum rămas, poate amintirea unei prezențe) mi-a venit ideea salvatoare: am întrebat-o pe Timi dacă nu are un analgezic pentru cai, hipopotami sau rinoceri, capabil să mă scape din infern, iar ea mi-a confirmat că are unul numai bun pentru migrenele cetaceelor, deci pot urca.

Nu m-am aranjat, nu m-am gândit decât la calmantul salvator, apă vie, ca-n basme. Timi mă aștepta în ușa metalică, cu închidere centralizată. M-a întrebat politicoasă ce prefer, la ce am intoleranță, apoi s-a dus până în casă. Prin ușa întredeschisă (nu m-a poftit înăuntru, dar nici nu a închis ușa) am întrezărit o ordine față de care orice rânduială pare debandadă. Timi a revenit, eficientă, cu un drajeu și un pahar cu apă, pe care le-am luat pe loc. Mulțumesc, am bâiguit eu, rămân dator! Da? Cum? _și-a arătat Timi, din nou, latura practică și orientată spre obiective tangibile, fezabile, măsurabile și realizabile într-un interval de timp anticipabil. Păi... cu un pahar de vin... dacă e ok, m-am bâlbâit, încurcat și înroșit de la privirea directă, vie și atentă. E ok, m-a salvat Timi, rămâne stabilit, noapte bună, iar eu am rămas în fața ușii metalice închise și zăvorâte până s-a stins lumina pe hol, din pricina nemișcării. Apoi mi-am adunat puterile și am chemat liftul, deși aveam de coborât doar două etaje, fără să știu de ce, dar bănuind.

Durerea de cap a trecut, iar săptămâna ce a urmat nu m-am gândit decât la invitația făcută. Am aranjat casa și am făcut curățenie ca în acceleratorul de particule. Apoi am făcut ordine, cu ruleta în mână. După care am făcut puțină dezordine, pentru că garsoniera mea începuse să semene cu o scenografie de filmat reclame, care se desface în trei panouri după tragerea dublelor. Am ales vinul, un vin roșu seducător, corpolent, bogat și aromat, cu un parfum picant, cu note de ciocolată neagră și o textură profundă, capabil să-i distragă atenția de la eventualele neconcordanțe cu caietul de sarcini și să mă propulseze pe lista scurtă de tineri eligibili, vorba bătrânului Oscar Wilde.

După cină, ne-am apropiat din ce în ce mai mult, urcând și coborând cele două etaje până când am realizat că ne-am putea muta împreună la două camere, scutindu-i astfel pe vecini de sarcina de a ne observa cu atenție, 24/7. De-aici încolo, știi povestea!

_Așa este, o știu, dar cum privește Timi, cu agerimea ei exersată la muncă, micile tale defecte, pe care oricine le are și pe care, de bună seamă, ți le-a observat intre timp, după ce efectul vinului s-a estompat?

_Ei, nu le dă mai multă atenție decât merită. Le zice georgisme și le consideră tratabile, câtă vreme am grijă să nu uit vreo ușă deschisă la dulap.

N-avem valoare?

31.01.2019

Am moderat recent o dezbatere a cărei temă a gravitat în jurul recuperării patrimoniului construit bucureștean, a necesității păstrării moștenirii culturale arhitecturale ca reper pentru dezvoltarea orașului. Un important arhitect român a susținut că fondul construit bucureștean nu este unul valoros, judecându-l în comparație cu cel din Budapesta sau Praga, orașe cu care putem intra într-o oarecare competiție. Într-adevăr, dacă ne referim la abundența monumentelor din secolul al XIV-lea, comparația cu Praga ne pune în dificultate. Dar putem considera vechimea ca fiind argumentul ultim în stabilirea valorii unui oraș? Ce face ca un oraș să poată fi considerat valoros? Si de către cine?

Cartierul Eixample al Barcelonei, construit după planurile lui Ildefons Cerdà din 1855, cu modificările ulterioare, impresionează prin amenitate. Nu întâmplător, căci districtul a fost gândit astfel încât distanța de proximitate, adică acea distanță pe care locuitorul ultimului etaj o are de parcurs până la cea mai apropiată brutărie, să nu depășească 200 de metri. Distribuția serviciilor și scara redusă a clădirilor, varietatea peisajului urban generată de curțile interioare, dintre care unele sunt deschise către stradă, creează una dintre cele mai plăcute și apreciate zone urbane. Fără a fi vechi, cartierul Eixample are o valoare inestimabilă pentru viața urbană, în general.

Devastată în 1963 de un cutremur feroce, capitala Macedoniei, Skopje, a renăscut mai modernă ca niciodată în stil metabolic, potrivit planului general trasat de Kenzo Tange. Clădirile guvernamentale, dar și clădirile mai puțin importante, ca oficiile poștale, poartă amprenta unei gândiri arhitecturale orientate către adaptabilitate, viteză, hiper-modernitate. Realizat în linii mari, orașul nou încapsulează principiile de proiectare ale unui modernism vizionar, dublate de geniul unui mare arhitect, iar în asta rezidă valoarea sa, în ciuda faptului că edilii se străduie în prezent să-l mutileze prin kitsch.

Un amic arhitect olandez a venit în București pentru câteva zile, cu gândul să facă un studiu despre blocurile ceaușiste din Crângași și Drumul Taberei, accentul căzând pe curțile determinate de lamele clădirilor. Într-o duminică dimineața, l-am lăsat să se plimbe prin cartierul armenesc, apoi prin cel evreiesc, prin Cotroceni și, la sfârșitul zilei i-am arătat parcelarea Filipescu. La cină, era ușor perplex, mi-a zis că o să cerceteze cu totul altceva. Ce anume, l-am întrebat. Deși văzuse multe,

foarte multe orașe la viața lui de olandez zburător, nu mai văzuse nicăieri ceva asemănător cu Bucureștiul. L-am rugat să explice.

_Eram pe bulevardul Carol și admiram fronturile continue ale clădirilor, și-mi ziceam că orașul seamănă destul de bine cu majoritatea orașelor europene, chiar cu Pesta. Apoi am intrat pe o străduță, mi-am notat, Ar-me-neas-că, am pronunțat corect?, și acolo m-am trezit într-un cu totul alt oraș, mai exact, și ca să fiu întru totul sincer, fără supărare, într-un sat, în care casele stau în curte, și curțile una lângă alta, și fiecare casă este altfel decât cealaltă. Una stă la stradă și în spate are o curte secretă, din care am zărit doar un mic leagăn agățat de un arțar. Următoarea era așezată pe fundul de lot. O alee mărginită de trandafiri și plante în ghivece conducea spre o intrare ogivală. Casa avea un foișor pe colț nu mai lat de un metru. Următoarea casă avea un portic cu coloane dorice și tot așa, până la un scuar, o mică piațetă cu biserică. Era ca la țară, doar că toate casele erau bogat decorate, elegante, eclectice, exuberante! Prin ferestrele înalte se vedeau uși cu cristaluri, candelabre, sobe de Meissen, lambriuri din stejar în stil neoclasic. Avem și noi, la Haga, astfel de case, așezate în curți, dar sunt toate aliniate și, mai mult sau mai puțin, asemănătoare una cu cealaltă. In orașul vostru dezordinea este fascinantă, o dezordine care vine din libertate și lipsă de îngrădire, dar o libertate seducătoare care a fost valorificată în forme spectaculoase în perioada interbelică. Această coexistentă a unor stiluri de sinteză, într-o varietate care se sprijină reciproc într-un mare sat, așa ceva este unic și neprețuit. Ce faceți voi pentru a păstra acest specific, această unicitate a orașului pe care îl locuiți?

Gândirea practică a olandezului care, cu simț negustoresc, recunoscuse valoarea și își bătea mintea cum poate să o fructifice, m-a pus în dificultate. I-am povestit despre zonele protejate, dar pe el îl preocupa să pună orașul la treabă, să lege noul de vechi, să atragă cohorte de turiști, să transforme tot centrul într-un Centru Vechi plin de restaurante, baruri, bodegi, vedea transport în comun rapid și performant, gândea politici de gentrificare municipală... Ușor cu pianul pe scări, i-am spus. Ce zici tu n-ar mai fi Bucureștiul pe care îl iubim, mai ales într-o după-amiază de vară, toropit sub cerul lui alb, pitit pe sub frunzișuri care explodează prin gardurile curților, cu canicula ce ține oamenii în case. Valoarea lui este dată de ceea ce ne oferă nouă, nu altora, de ceea ce ne place nouă la el. Îl iubim tocmai pentru că este, într-o atât de mare măsură, doar al nostru, iar din afară poate fi admirat, dar

prea puțin înțeles. Dacă-l iubiți, mi-o-ntoarse olandezul, de ce faceți atât de puțin pentru el?

M-am gândit la sensul întrebării lui și, ca să fiu cinstit, avea perfectă dreptate.

Frica

26.02.2019

Ieșea mereu cu teamă din apartament pentru că scara blocului era foarte slab luminată și, în timp ce încuia ușa, unui agresor i-ar fi venit foarte ușor să iasă din umbră și să-i dea la cap, să o bage înapoi în casă, să o lege de scaun și să o tortureze până când ar fi spus unde ține banii de înmormântare. Apoi chema liftul și pășea cu multă grijă în cabina care se oprea când un pic mai sus, când un pic mai jos, dar niciodată la palier. Uneori ascensorul cobora mai repede ca de obicei și se freca de glisiere cu un sunet aspru, apoi se oprea brusc la parter, unde cineva smucea iritat ușa după atâta așteptare. Vecinul urca în cabină iar ea, deși nu mai auzea ca în tinerețe, putea distinge destul de clar îndemnuri de a sta în bucătărie, la căldură, arzând gazul de pomană și de a nu mai umbla cu liftul de care au nevoie oamenii muncii ca să țină în cârcă o armată de pensionari pe care îi caută moartea pe-acasă și ei iau liftul...

Se învățase cu ocările, îi era mai frică de glumele proaste decât de vorbe. O dată, când liftul staționa la parter, cu ușa deschisă, lumina aprinsă și anunțul din tablă vopsită „Ascensor defect. Folosiți scările!” amplasat la loc vizibil, se pornise șontâc-șontâc să urce cele 6 rampe de scară care o separau de ușa apartamentului. Era ora prânzului și nu mișca nimeni în bloc. La etajul al treilea, o ajunse din urmă un băiețel care se întorcea de la școală, cu ghiozdanul în spate. „Bună ziua!” spuse băiatul politicos, iar bătrâna se bucură să-i răspundă la salut cu câteva complimente ce se cuveneau unui copil bine-crescut, cu șapte ani de-acasă. Băiatul o luă înainte, urcând câte două trepte deodată dar, când ajunse la jumătatea rampei superioare, o umbră se desprinse din beznă și se repezi urlând spre puști. Acesta încremeni, se albi, apoi o luă la goană pe scări în jos, în timp ce fratele mai mic se tăvălea pe jos de râs, savurând o victorie îndelung așteptată. Nici nu o observă pe bunicuța chircită în spatele ușii ghenei de gunoi, care încerca să se apere cu o sacoșă din fâș.

Dar cel mai frică îi era atunci când o prindea noaptea afară și trebuia să străbată singură o alee bine înfrunzită care lega stația de tramvai de intrarea în bloc. Proiectată ingenios, conform perceptelor Chartei de la Atena, aleea tăia spațiile verzi dintre blocuri. Deși era străjuită de felinare, multe dintre acestea nu funcționau, așa încât aleea oferea intimități dubioase și cotloane încărcate de magia nopții, de care amorezii păreau să profite în egală măsură cu tâlharii despre care

circulau în cartier povești sinistre. Cu doar câteva zile în urmă, o vecină fusese deposedată de geanta veche din vinilin crăpat, și rămăsese fără ochelarii de aproape, talonul de pensie, doisprezece lei și cincizeci de bani. In schimb, se alesese cu o sperietură grozavă și o vânătaie pe braț pe care o arăta tuturor cu un fel de mândrie.

Pe alee, bătrâna era terorizată de pașii care se apropiau, rapid, din spate, fără să știe ai cui puteau fi. Problema era că toți pașii pe care-i auzea venind din spate se apropiau de ea, conform regulilor care guvernează deplasarea mobilelor în spațiu, iar pulsul o lua razna. Instinctiv și irațional, iuțea pasul, mai ales atunci când ar fi fost mult prea târziu și perfect inutil. Mai rău decât să fie depășită de necunoscuți era să fie depășită de cunoscuți, bărbați politicoși, vecini de bine care, atunci când ajungeau în dreptul ei cu pas vioi, simțeau nevoia să o salute cu vocile lor groase și grăbite. In ciuda faptului că ei spuneau banalele formule de salut „Bună seara" ori „Sărut mâna", primele silabe puteau continua și altfel, formând un „Bucăți te fac mamaie!" sau „Să-mi dai geanta că te tai!" Deși istoriile morbide ale cartierului erau foarte bogate în detalii, ele niciodată nu precizau formulele introductive ale jafurilor, în caz că acestea existau (formulele, nu jafurile, despre a căror existență care nu exista nicio îndoială). Probabil că temerile bătrânei nu erau decât o folosire greșită a imaginației. In orice caz, vecinii parcă aveau prune în gură, sau ciunga, pentru că se înțelegea foarte greu ce ziceau, iar ea răspundea la nimereală cu un „Bună seara, maică!", fără să-i recunoască întotdeauna în obscuritate.

Când ajungea la scară, urmau cele mai delicate trei momente ale întunecatului drum spre casă, față de care străbaterea aleii părea floare la ureche. Primul, căutatul în geantă după cheie, la intrarea în bloc, fără a putea observa cine o filează de după gardul viu. Apoi, mai dur, momentul uneori nejustificat de lung al așteptării ascensorului, fără a ști cine mai intră în bloc sau ce necunoscut se va arunca în ascensor în ultima clipă. In cele din urmă, punctul culminant, momentul când ușa de la apartament este descuiată, iar ea era încă afară, pregătindu-se să intre. In acel moment frica devenea paroxistică și nu o dată scăpase cheile pe jos, din cauza grabei de a se fereca pe dinăuntru, în siguranța apartamentului sărăcăcios.

Acolo, în fotoliul preferat, își închipuia arhitecții și urbaniștii care proiectaseră cartierul și blocurile lui. Ii vedea aievea în fața ochilor: cu toții erau niște bărbați ca brazii, rugbiști din Institutul de arhitectură

Ion Mincu, care scoteau un minut și zece secunde la străbătut aleea, în regim de conversație despre *genius loci.* Acești arhitecți și-ar fi dorit din toată inima să cadă victimele unui jaf, doar ca să mai facă un pic de mișcare pocind mutre de infractor, după o zi petrecută exclusiv la planșetă. Arhitectele erau delicate și hotărâte, conduceau cu mână de fier un șantier de bărbați, deci agresorii puteau să se încoloneze singuri spre arestul miliției ca spre confesional, mărturisindu-și în lacrimi gândurile murdare, căci bulanul de milițian ar fi fost oricând de preferat perdafului pe care și l-ar fi luat, negreșit, de la o arhitectă specializată în devize.

In mintea bătrânei, era totuși necesar ca arhitecții să fi fost cu toții niște zei puternici, veșnic tineri și neobosiți, din moment ce se gândiseră la toate, la alei, etaje, uși, ferestre, balcoane, terase, scări și lifturi, dar nu se gândiseră, nici măcar o secundă, la frica semenilor bătrâni, singuri și neputincioși.

Jocul cu figuri albe și negre

03.03.2019

Dacă l-ar fi întrebat cineva cât de mult își iubește părinții, pe o scară de la 1 la 10, el ar fi chestionat de ce nu începe scara de la 0. Părinții pierduseră punctul din oficiu atunci când îi promiseseră că nu o să mai meargă niciodată în vizită la mătușa Lidia, acolo unde, când adulții stăteau de vorbă, el ar fi trebuit să răsfoiască albumele de artă, să admire tablourile vechi și statuetele. În loc să facă asta, băiatul „împrumuta" telefonul mătușii, pe care verișorul mai mare instalase un joc animat de strategie. Acasă la mătușa, copilul dispărea subit într-unul dintre dormitoare, iar cumințenia sa era apreciată tacit de toți ai casei care, de multe ori, își pierdeau răbdarea cu el după ce răspundeau de cincizeci de milioane de ori la aceeași întrebare, ori obosind să-l supravegheze când se cățăra pe rafturile bibliotecii. O dată, luați cu vorba, îl depistaseră după țipete abia când ajunsese aproape de tavanul înalt al casei vechi și se speriase singur de înălțime. Nu mai nimerea cu piciorul raftul de jos, din cauza unor albume de format mare cu gravuri ale școlii japoneze Ukiyo-e și rămăsese agățat doar în mâini, amenințând să-și trântească toată biblioteca în cap. Îl certaseră bine și cu acea ocazie, nu scăpase, dar măcar simțea și el că își merită perdaful. Însă în ultima vreme, copilul se volatiliza din salon și, când îl strigau, răspundea cuminte, deși ușor absent, până când tatăl a avut ideea de a vedea ce face el când este atât de liniștit. Cu fața radiind lumina albastră a ecranului, băiatul nimicea adversari și pustia orașe. Beția cuceririlor virtuale explica pe deplin nervozitatea din momentul plecării și ulterior. Părinții nu erau de acord cu dependența copiilor de telefonul mobil, așa că el era singurul din clasă care nu avea unul, iar la mătușa Lidia recupera, în clandestinitate, privarea de tehnologie.

La unison, părinții amenințaseră că nu o să mai meargă niciodată în vizită la mătușă și, ceea ce părea inițial o pedeapsă disproporționată, se transformase în realitate, căci nu-i mai călcaseră pragul de mai bine de un an. Copilul exersase fără succes toate tehnicile de persuasiune pe care le stăpânea. Întâi își exprimase dorul de mătușa, pe care o iubea, de altfel, pentru că ea se bucura mereu atunci când vedea ițindu-se pe ușă căpșorul blond al vlăstarului bărbătesc din familie. Asta ca să nu mai pomenim de recompensele generoase pe care le primea atunci când o colinda de Crăciun, și care rămâneau secretul lor, pentru că fuseseră interzise de părinți. Cu ele, copilul își finanța răbdător

un plan ambițios de achiziții de jucării scumpe, la care părinții se zgârceau.

Aceștia rămăseseră impasibili chiar și atunci când copilul susținu că dorește să joace șah cu mătușa care, șahistă în tinerețe, îl învățase prematur gambiturile și siciliana. Într-o vacanță, mătușa scosese dintr-un dulap un joc de șah vechi, cu figuri frumos sculptate în marmură albă și neagră. Îl învățase importanța diferită a acestora și, mai ales, cum să deosebească regii de regine, ceea ce era mai dificil, din cauza staturii apropiate. Regii erau un pic mai înalți și aveau o cruce în vârf, asemeni coroanei de oțel a României, purtată de toți regii țării la ocazii solemne. Crucea, care lega coroana de cer, simboliza deviza casei regale, *Nihil sine Deo,* nimic fără Dumnezeu. Mătușa îi explicase că jocul de șah este asemenea unei lupte între două armate rivale, albul și negrul, care încearcă să se anihileze reciproc, ghicindu-și intențiile. Copilul acceptă ideea, deși nu putea pricepe de ce regina trebuia să alerge de colo-colo pe eșichier, doar ca să-l protejeze pe rege, și de ce acesta se mișca cel mai puțin și mai anevoie, de parcă ar fi fost lovit de gută. De profesie urbanistă, mătușa obișnuia să compare orașul cu un joc de șah, în care, deși poți observa numeroase amănunte doar privindu-l, nu-l poți înțelege fără să-i cunoști regulile și dinamica, ori fără să poți anticipa mutările viitoare. Un privitor neavizat ar fi putut descrie în câteva volume jocul de șah, precizând numărul de pătrate albe și negre ale tablei, numărul și tipurile de piese, înfățișarea acestora și dimensiunile, materialele din care erau făcute. Însă nu ar fi putut înțelege scopul anumitor mutări, și nici prevedea rezultatele acestora. Similar, spunea mătușa zâmbind cu bunătate, nu poți înțelege orașul decât jucându-te cu el, zi de zi. Copilului îi plăcea să se joace mai ales în parcuri, pentru că străzile erau aglomerate și, în ultimul an, duceau fatalmente către școală, dar șahul era un joc (sport al minții, îl corecta mereu Lidia) uneori plictisitor. In ciuda acestei aprecieri, pedepsit fiind, i se făcuse sincer dor să joace șah cu mătușa, doar că părinții cei răi nu marșară, crezând probabil că-i minte și invocară cu fermitate motive puerile de refuz.

Într-o sâmbătă dimineața, pe când zornăia asurzitor jucăriile din ladă, în căutarea uneia anume, iar ei credeau că nu este atent la conversație, coborâră vocea pentru a discuta despre Lidia. Această lașitate formidabilă îl enervă atât de tare pe copil încât se înroși la față, îi dădură lacrimile de furie, îi ponegri în toate felurile și se ascunse la el în cameră, aruncându-le din fugă că nu mai vrea să-i vadă niciodată dacă

nu-l duc în vizită la mătușa. Abia atunci părinții se priviră în ochi și cedară simultan. „N-are niciun rost”, zise tatăl, apoi urcară tustrei în mașină. Pe când copilul își savura tacticos triumful, îmbufnat și neatent la drum, mașina opri în dreptul unui gard necunoscut. „Nu aici locuiește mătușa”, obiectă el, dar mama îl luă de mână strâns și intrară pe poartă. Înăuntru, observă cu uimire un joc de șah uriaș, nesfârșit, ale cărui reguli însă nu le înțelese, poate și din cauza dimensiunilor prea mari ale figurilor răsfirate pe eșichier. Albul era, neîndoielnic, în avantaj, dar de ce erau numai regi în acest joc?

Nicăieri de neînțeles, construit pentru nimeni

27.03.2019

Blocurile de locuit bucureștene din perioada interbelică se adresau populației înstărite, intelectualilor, antreprenorilor. Imaginea lor era una cosmopolită, iar ele se supuneau regulilor unei piețe libere și dinamice. Trebuiau să fie frumoase și creativ proiectate pentru a se situa la nivelul exigențelor unui public înlesnit, sedus de avangarda vremurilor, de Tristan Tzara și Marcel Iancu. Cu casele de scară generos luminate, cu ascensoare moderne, cu apartamente spațioase și confortabile, cu circuite separate pentru servitori și evacuarea gunoiului, noile imobile de apartamente aduceau locuirii tradiționale un plus de confort și sofisticare, la care se adăuga poziția ultracentrală în oraș. Inovația tipologică era o condiție *sine-qua-non*, câtă vreme programul ca atare nu existase în România.

Trecând, după război, prin multiple variații tipologice, blocurile de locuințe au ajuns să se plieze exclusiv unor exigențe străine de arhitectură, cum ar fi rapiditatea execuției, economia de materiale, tipizarea elementelor ș.a.m.d., în contextul unei urbanizări forțate care a strămutat, adesea cu anasâna, mari mase de populație rurală în mediul urban. Consecințele nu au întârziat să apară. Pentru țăran, casa are o față și un spate. In față se află grădina cu flori. Tot spre față se deschide casa, cu prispă și ferestre, privind ulița. In spate se află polata. Si mai în spate sunt buda și grămada de bălegar. La bloc, intrarea în casă, în apartament, este pe partea opusă ferestrelor, un nonsens tipologic perfect. Mai mult decât atât, în partea opusă intrării se află balcoanele, transformate rapid și practic în polate, acolo unde rezidenți îmbrăcați sumar, în maiouri găurite, puteau fi zăriți stivuind lucruri de aruncat, spre dezolarea arhitecților și urbaniștilor. Ei le-ar fi văzut debordând de flori, împodobite cu piese ceramice smălțuite, cu mese și șezlonguri din tec, unde locatarii să joace un bridge sau o canastă, îmbrăcați în costume și cămăși albe, scrobite...

Dar cea mai perversă lovitură dată bunului-simț rural se ascundea în conformarea palierului de nivel acolo unde, pe lângă ușile de intrare la apartamente se mai afla o ușă, tot din lemn, dar mai mică, veșnic întredeschisă spre o lume a pestilenței, spre intestinul gros al blocului _spre ghena de gunoi, adică, dragi tovarăși și pretini (sic!). Distanțându-se de clasa mamiferelor, din care și omul face parte, animale evoluate care au gura pe aceeași parte cu ochii, iar anusul pe

partea opusă, cât mai departe de ochi și gură vasăzică, blocul clasei muncitoare împrumuta ceva din versatilitatea hidrei, celenterat care, în simplitatea lui eficientă, este înzestrat cu un orificiu buco-anal. Contaminându-se cu putoare, palierul de nivel și scara blocului au devenit spațiile nimănui, non-locuri traversate cu grabă și scârbă, numai bune de scrijelit măscări pe pereți. Ce diferență, în comparație cu grădinile cu cireși în floare, din satul natal! Ascensorul, zemuind și îmbibat cu miasme greu de suportat, a devenit curând o fecioară de fier în care nefericiții de la 6 în sus erau condamnați să-și ispășească minute bune din viață, minute lungi ca orele căci, în fiecare secundă din cele 60 se putea „lua curentul" în cartier, prelungindu-le astfel caznele indefinit.

Împuțit și cufundat în beznă, palierul de nivel era luminat uneori de patru, șase sau opt oceli minusculi, vizoarele cu care ușile apartamentelor erau înzestrate nu atât pentru a vedea cine sună, căci nu puteai vedea în întuneric, cât, mai ales, pentru a putea observa, atunci când ușa de vizavi se deschidea, cine vine la vecin, la ce oră și cu ce pachete. Întâlnirile fortuite de pe scara blocului, între oameni perfect necunoscuți, creșteau angoasa străbaterii unui spațiu întunecat, urât mirositor și neprietenos, deposedându-i pe locatari de siguranța vecinătății. Departe de a oferi cadrul cunoașterii reciproce, blocurile socialiste cu panouri mari au privat locuința de spațiul ei exterior, de tranziția de la privat către public, de gradient. In fața apartamentului se căsca un nicăieri întunecat, primejdios. In afara lui, pe fațadă, nu puteai interveni fără schelă.

Captiv între pereții prin care vecinii auzeau ce se vorbește, după o zi epuizantă și toxică la fabrica de cauciucuri, omul cel nou visa la pierduta uliță a satului, luminoasă și aerisită, cu stănoagele sale de unde puteai saluta trecătorii. Rememora grădina de flori și prispa și, ce-i drept, mai rar, se gândea cu nostalgie la porcul din coteț, la vacă și păsări. Realitatea era însă cu totul alta: sufocat de betoane, proletarul recent privea resemnat spre pata de umezeală care se lățea în colțul dormitorului, coborând pe perete. Vecinul de sus lipsea de câteva zile, așa că nu era nimic de făcut. Reclamase incidentul la ICRAL, de câteva ori, sperând într-o intervenție miraculoasă, pe măsura acronimului instituției, până când o voce agasată, de la capătul celălalt al firului, îi spusese că nu preia reclamații de la un nimeni ca el, căruia degeaba îi dăduse statul telefon, dacă sună pentru nimicuri, ca toți mocofanii. „Țărane", adăugase nemiloasă vocea înainte să trântească receptorul în

furcă, iar omul se întrebă prostit de ce „țărane” sunase ca o insultă, din moment ce el, ca orășean, trăia într-un nicăieri de neînțeles, o caricatură perversă a casei părintești, pe care și-o amintea înconjurată de un sat protector, cu flori la intrare și stele aproape.

Ultima vizită

14.04.2019

Unele case ajung la finalul vieții, și sunt demolate. Puține și-o reîncep, într-o formă nouă, mai confortabilă, mai adaptată zilelor noastre. In ambele situații, este necesară vizita specialiștilor, pentru întocmirea documentațiilor necesare. Este ultima vizită înainte de desființare, sau remodelare. Se deschid, cu această ocazie, case vechi care au stat închise cu anii; aerul din ele este stătut, praful netulburat. Oamenii lasă în urmă tot ce nu le este folositor, tot ce nu pot sau nu vor să ia cu ei…

Am cunoscut un muncitor care avea o colecție întreagă de obiecte de artă găsite pe după sobele caselor pe care le demolase: sfeșnice din alamă, farfurioare și mileuri, căzute cine știe când, în spații greu accesibile. In garajul din curte, improvizase un mic muzeu cu vânzare. Într-o firidă cotită, cineva a găsit o cutie de cartușe din al doilea război mondial și a trebuit să dea declarații lungi și anevoioase la poliție cu privire la regimul armelor și munițiilor. Într-un hotel de la 1900, am găsit în sertarele decrepitelor noptiere Biblii, și am luat una cu mine, chit că era în germană. Proprietarul unei case de la 1911, care tocmai o vânduse în cadrul unei tranzacții profitabile, avea obligația contractuală să o golească în termen de trei zile de mobila făcută pe comandă prin anii ‘30. Servanta cu mânere și coloane din alamă, biblioteca cu ușile zornăind de cristale, oglinda rotundă imensă, masa și scaunele, dormitorul, toate trebuiau evacuate, iar proprietarul ar fi vrut să le doneze cuiva care să le poată demonta profesionist, transporta, recondiționa minimal și folosi în continuare. Nu le-a vrut nimeni, așa încât, după cele trei zile, au venit câțiva zdrahoni cu răngi, au mărunțit și au încărcat mobila în remorcă.

Casele vechi înmagazinează incredibil de multe obiecte perfect inutile, care și-au trăit traiul și acum nu fac decât să-i încurce teribil pe noii proprietari: sobe, coșuri, sfeșnice, pianine dezacordate, cărți vechi, covoare și fotolii roase, haine mâncate de molii, fierărie ruginită, blaturi din piatră ciobite, statuete și bibelouri, mileuri, lămpi cu abajur, tablouri decorative cu flori și peisaje contemplative, perdele croșetate și draperii zdrențuite de pisicile care trăiau acum 70 de ani. Obiecte care au rezistat tăvălugului comunist, conservate de oameni ca o amintire sfântă a epocii dinainte. Obiecte păstrate cu mari sacrificii și, adesea, cu teama că modul de viață burghez avea să dea de gândit feluriților angajați ai securității

care vizitau casele folosind pretexte de o stupiditate perfect legitimatoare. Obiecte care, o dată cu moartea proprietarilor, a celor care știau la ce folosiseră, a celor care aveau amintiri legate de ele, rămân doar o povară volumetrică, un spațiu ocupat în condițiile în care metrul pătrat construit poate costa 2000 euro.

Casele noi sunt albe și au mobilier minimalist, colțuri agresive, melamină lucioasă, sticlă fumurie și metal. Bibliotecile vechi din lemn, cu coloane cioplite, încrustate cu simboluri heraldice, găzduind sute de volume s-au mutat într-o tabletă care lucește discret lângă cele cinci telecomenzi care controlează sistemul audio-video al locuinței. De mileuri nu mai este nevoie, pentru că melamina nu se zgârie. Peisajele contemplative au cedat locul *art-print*-urilor pe canvas cu peisaje asiatice cufundate într-o ceață străpunsă de o lumină ireală. Covoarele profund neigienice lipsesc, așa cum lipsesc și celelalte lucruri inutile care împodobeau odinioară o casă: portretele bunicilor, pernele de zestre brodate de mână, fețele de masă din mătase, tacâmurile din alpaca argintată și vesela pentru ocazii. Obiectele vechi nu-și mai găsesc locul. In schimb, rafturile orizontale care amplifică vizual spațiul camerei de zi susțin cu mândrie suveniruri din excursii: măști africane din abanos, pumnale japoneze de seppuku, statuete din bronz turnat la rece, sticlă de Murano. Trofee capabile să te valideze social, la fel ca fotografiile publice încărcate în timp real pe rețelele de socializare: fericirea de a schia pe ghețarii Franței, ori epifania scăldatului în golfurile paradiziace ale Thailandei.

Progresul îl îndepărtează pe omul contemporan de locuința lui. Într-o perioadă de pace și supra-abundență, orice surplus este inutil, inclusiv surplusul de memorie. Atunci când orice lucru este accesibil imediat, accentul se mută pe experiențele mai greu accesibile, aflate la mii de kilometri distanță. Memoria și cultura nu mai sunt validatori sociali, fiind înlocuiți de popularitate și lipsă de inhibiții. Cultura strămoșilor, transmisă prin casele lor, complexează și încurcă. Este inadecvată și nu mai înseamnă nimic. Este o povară care trebuie aruncată din montgolfierul progresului, ecologic, sustenabil, verde.

Acesta se înalță triumfător deasupra norului alb care învăluie orașul memoriei, acolo unde bile demolatoare și excavatoare cu gheară mușcă feroce din arcadele, ogivele, coșurile și firidele bătrânelor case care au primit ultima vizită…

Orașul de praf

12.05.2019

In fiecare primăvară Bucureștiul se umple de praf. După ce iarna oferă iluzia curățeniei, acoperind cu zăpadă, pentru perioade din ce în ce mai scurte, străzile, trotuarele și casele, iar copii se bucură și adulții nu, urmează topirea, sau marea fleșcăială. Soarele se ridică voios, prinde puteri și începe întâi să dezghețe acoperișurile, apoi să arunce în capul trecătorilor țurțurii, țiglele și spoiala caselor. Pe trotuare devine riscant să circuli, pe muri apar hârtii care informează că o să cadă tencuiala, proprietarii responsabili sau instituțiile înșiră bandă între stâlpi pentru a limita accesul în zonele potențial periculoase. Circulația pietonilor pe stradă nu este mai puțin lipsită de pericole, căci mașinile trebuie să circule și ele. Cizmele devin o necesitate, sloiurile moi înfundă colectoarele, iar apa crește ca într-o lagună betonată. Pe un trotuar, un francez exasperat înjură de mama focului în limba lui Voltaire, încercând să avanseze cât de puțin, ceea ce este cu desăvârșire imposibil, având în vedere precaritatea echipamentului său urban de iarnă. “Merde, c’est une ville de merde!”, își varsă francezul năduful, iar un amic mai mucalit îi răspunde: “C’est vrai, mais nous sommes fiers d’être francophones!” Atunci când, în numai câteva zile, trotuarele își revin la culoarea obișnuită, indigo, ravagiile iernii devin vizibile. Gropi, desfundături, mizerie nemăturată de când a dat prima zăpadă, tencuieli și stucaturi, amestecate cu gunoaie aruncate de oameni și astupate de omăt, cu mizerii animale și tot felul de putregaiuri le ațin trecătorilor calea la tot pasul, așa că tot strada îngustă rămâne baza circulației pietonale.

Uneori, după dezgheț, vin ploile care, și ele, înfundă colectoarele. Plouă prin acoperișuri, plouă prin subsoluri, iar orașul se umple până la refuz de umbrele metalizate echipate cu volan, una mai mare decât cealaltă, pentru că nu este moment mai rău de a fi pieton în București decât pe ploaie. Traversând orice stradă, poți intra în apă până la glezne și, uneori, chiar și până la genunchi. O doamnă și-a pierdut un pantof la trecerea de pietoni, pentru că tocul i s-a blocat în gura de canal ascunsă vederii. S-a aplecat și l-a căutat în apele întunecate, cu irizații petroliere, în timp ce valurile produse de mașini îi urcau până la ceafă dar, când l-a recuperat, tocul era rupt și a fost nevoită să șontâcăie până acasă, lăsând în urmă o dâră luminoasă, fascinantă... Trecând cu mașina școlii pe sub un pod, șiroaie grele se scurg pe parbriz, iar unul dintre copii exclamă: “în acest oraș, plouă până și sub poduri”. Vocea sa curată, cu

timbru clar, sună ca o sentință: aici n-ai unde te ascunde, nici podurile nu te protejează.

Dar ploile nu țin mult în București și, orice-ar fi, zefirul începe să împrăștie norii, iar soarele începe să usuce orașul, vestind canicula care nu o să întârzie mai mult de o lună. Șantierele pornesc în forță producția de praf a sezonului cald. Vântul de la vest și soarele mărunțesc mizeria de peste iarnă, transformând-o în praf, un praf care a fost, odinioară, acoperișuri, stucaturi, cornișe, socluri, borduri și pavaje. Un praf care a fost oameni, câini, pisici, porumbei, șobolani, plante, ramuri, gard viu, pomi retezați. Un praf în care se amestecă, deja, polenurile diferitelor flori apărute cine știe cum, direct de sub mormanele de zăpadă înnegrită.

Vârtejurile înalță nori denși de praf, iar oamenii își apleacă fețele și își feresc ochii, pentru că nimic din acest praf irespirabil nu face bine la sănătate. Cel mai eficace mod de a te feri de praful bucureștean este să nu te dai jos din mașină decât acasă, la muncă sau la mall, recirculând aerul din habitaclu pe tot traseul, iar bucureștenii care își permit acest lux cultural îi privesc cu o compasiune distantă pe cei care se chinuie pe trotuare. Primăvara, ștergătoarele de parbriz folosesc la înlăturarea prafului așternut peste noapte pe mașini, iar teama cea mai mare a automobiliștilor este acea ploaie scurtă, cu câțiva stropi, acea iluzorie scuturare de nori care ține cinci minute și acoperă mașina cu o peliculă maronie, adesea lipicioasă de la polenuri și compuși petrolieri. La început de mai, începe o nouă ninsoare, combustibilă, cu puf de plop, iubit de copii, dar nu și de părinții lor. Cabinetele alergologilor dau pe dinafară de pacienți, iar programările sunt făcute până în iulie.

Același praf pătrunde în case prin spațiile minuscule dintre ferestre, prin ușile și geamurile deschise, devastând psihic bucureștenii care și-ar dori să piardă mai puțină vreme aspirând și dând cu mopul, pentru a respira și altceva decât praf. In ciuda oricăror eforturi, atunci când lumina piezișă a dimineții inundă camera, realizezi cu disperare că trăiești într-un nor de praf, cu atât mai vorace cu cât te miști mai mult.

Bucureșteanului care își ferește ochii și gura îi este cu desăvârșire imposibil să observe, în vârtejurile și turbioanele de praf care mătură orașul, un alt oraș, fărâmițat în miliarde de particule, care încearcă în zadar să se agrege, să prindă viață, din nou, cu frontoanele și cornișele și stucaturile și soclurile, cu câinii și pisicile și șobolanii și buruienile și florile sale. Un oraș care, murind peste iarnă, nu-și acceptă destinul și bântuie între două lumi, până când canicula verii va ucide orice

mișcare a aerului, iar orașul mort peste iarnă va încremeni definitiv, sub lumina tăioasă a soarelui de pe cerul bucureștean albastru, nemișcat, lipsit de nori și de amintiri.

Bucureștean la volan

08.06.2019

Înțelegerea axiomelor care guvernează traficul bucureștean, precum și a regulilor sale nescrise, este importantă pentru sănătatea psihică a șoferilor tineri, lipsiți de experiență, ori a șoferilor pe a căror plăcuță de înmatriculare apare orice altceva în afară de B sau IF și care sunt siliți să participe la traficul din capitala mașinilor. Axiomele sunt doar două și ele trebuie înțelese fără a fi chestionate în vreun fel, altfel n-ar mai fi axiome.

Când ești la volan, ai mereu dreptate.

Toți ceilalți șoferi sunt mai puțin experimentați, prea bătrâni, prea tineri, sau, pur și simplu, femei.

Regulile de bază decurg din acestea și pot fi grupate în funcție de situațiile din trafic. Enunțurile sunt simple și, uneori, eliptice de prepoziții sau conjuncții, astfel încât să fie ușor de memorat de către șoferi. Prioritatea este esențială. In București, berlina acordă prioritate de Jeep. Jeepul acordă prioritate de microbuz transport muncitori. Mașina nouă acordă prioritate mașinii vechi. Mașina neagră are prioritate în fața oricărei alte culori. Mașina cu geamurile colantate are prioritate în fața mașinilor negre. Motocicliștii au prioritate în fața oricărui vehicul. Când din două benzi rămâne una, cine se oprește primul e laș. Dacă mergi în coloană, atunci ai dreptul să blochezi intersecția. Nimeni nu acordă prioritate tramvaiului sau autobuzului, pentru că ele au timp. Orice mașină acordă prioritate taxiului.

Semnalele acustice ale vehiculelor fac traficul mai sigur, însă claxonul, căci despre el este vorba, este un instrument cheie, a cărui utilizare corespunzătoare necesită ani buni de ucenicie. Cine te claxonează este șofer agresiv. Pe care-l claxonezi, este periculos, bine că ești atent în trafic și eviți astfel coliziunile. Dacă te-ai claxonat reciproc cu un șofer, atunci disputa se tranșează la semafor, prin deschiderea geamurilor și rostirea formulelor clasice de politețe, potrivit uzanțelor. La semafor, cine vede primul culoarea verde claxonează. Dacă ești blocat și claxonează unul prelung, e isteric. Dacă ești blocat și claxonează doi prelung, înseamnă că poți claxona și tu. Un claxon scurt înseamnă solicitarea atenției, cu politețe. Două claxoane scurte înseamnă că nu ar trebui să aibă permis. Claxonul prelung, din mers, înseamnă că șoferul reprezintă pericolul cel mai mare de pe șosele și ar trebui să predea singur talonul mașinii la prima secție.

Semnalele luminoase ale mașinilor pot comunica pe multiple paliere semiotice. Esențial este să știi că, dacă dă semnal și nu se bagă, înseamnă că nu știe să conducă, și ar fi păcat să-l lași, pentru că te va încurca în următoarele minute. Dacă dă semnal, se bagă și schimbă banda, dar nu mulțumește cu avariile, este nesimțit, nu realizează că l-ai lăsat. Dacă i-ai mulțumit cu avariile și el nu spune "cu plăcere" prin aprinderea scurtă a fazei lungi, nu e la nivelul tău. Faza lungă, aprinsă scurt din sens contrar, înseamnă clemență. Aprinsă prelung și dublată de accelerare, înseamnă vorbe grele.

Parcarea este grea și scumpă în București. Uneori imposibilă. Așa încât ea este guvernată de reguli imuabile, săpate în borduri cu rune de foc. Bordurile se schimbă des, ca atare lucrurile importante trebuie știute. De exemplu, trebuie înțeles că trotuarele străduțelor sunt parcări. Pietonii circulă oricum pe mijlocul străzilor mici, din cauza câinilor care se izbesc de porți, cu furie. Se poate parca și în intersecții, dacă se poate lua curba din trei manevre. Dacă parchezi pe linia de tramvai, ai maximum 10 minute ca să-ți rezolvi treaba. Decapotabila poate fi lăsată cu avaria pusă pe Calea Victoriei, până îți iei un snack, nu se supără nimeni. Poți parca în dreptul porților, dacă lași număr de telefon în parbriz. Dacă ai Jeep, poți parca peste borduri și trotuare înalte. Dacă ai Bugatti, Maserati, Ferrari sau Lamborghini, poți parca oriunde, pentru că le faci, oricum, o favoare.

Culorile semafoarelor indică arareori ce ai învățat pentru examen. In București, la galben accelerezi. Dacă, la galben, cel din fața ta oprește și te face să irosești ocazia de a traversa intersecția cu mare viteză și la risc, atunci este sigur femeie. Verdele văzut de departe, cu strada goală în față, înseamnă că trebuie să bagi suta ca să nu se facă galben când ai prins 90. Oricum n-o să-ți lași cauciucurile pe șosea. Pe ploaie, cele trei culori ale semaforului sunt una și aceeași, negru, pentru că a picat curentul. Culoarea neagră a semaforului indică faptul că intri în intersecție cum poți și ieși tot așa, dacă ai foarte mult noroc.

Pietonii sunt acea pacoste de neevitat în trafic, la fel ca semafoarele. Ei traversează lent și neatent, cu ochii în telefon, mai ales când ai verde intermitent. Pietonii nu au pic de înțelegere pentru automobiliști. Tâșnesc la verde, fără să ia seama că ai intrat pe galben în intersecție, punându-se, cu inconștiență, în pericol. Pe zebra nesemaforizată, ei traversează non-stop, cu o indolență colosală. Bătrânii își lasă dinadins coșul pe rotile în urmă, ca să nu-l observi și să le

mai plătești, o dată, roșiile. Pe zebră, bicicliștii au statut de pieton, chiar dacă pedalează. Ei te privesc cu severitate, pentru că poluezi planeta. Automobiliștii care traversează te măsoară, la rândul lor, cu severitate și, din privirile lor, îți dai seama că știu precis câte reguli scrise ai încălcat de când te-ai suit, dimineața, la volan.

Comportamentul șoferilor bucureșteni este aspru criticat pretutindeni, iar deprinderile din capitală nu dispar nici în cele mai pașnice orășele, acolo unde mașinile cu numere de B sau IF claxonează, demarează, coboară geamul și se bagă la risc, spre stupefacția localnicilor. Cu toate acestea, nimeni altcineva nu poate cunoaște acel sentiment de împlinire pe care îl simte bucureșteanul zilnic, atunci când, după o oră de zbucium în trafic, în care a reușit să evite minimum zece coliziuni și să iasă din trei ambuteiaje riscante, el reușește să parcheze în siguranță și să se apuce de lucru. Ori izbăvirea supremă de a găsi liber locul din fața casei, la întoarcerea de la muncă! Nu există rai fără iad, iar asta o știe orice bucureștean cu permis auto.

MISOGINIA E
LA ACASĂ
ÎN
TRAFIC.

Joaca în forme fixe

21.07.2019

Bandele de băieți care hălăduiau prin Montmartre în 1956, încercând să spargă balonul roșu din capodopera lui Albert Lamorisse, au dispărut cu desăvârșire, spre liniștea părinților care au copii cuminți și nonbeligeranți. Maidanele străjuite de două calcane au fost construite, iar terenurile virane asanate. Similar, a dispărut specia copiilor care se jucau pe stradă, ori pe la colțurile blocurilor, făcând șotroane pe asfalt, jucând „elasticul", „frunza", „leapșa", „gardiana 10" ori „lapte gros".

Spațiile care puteau fi „colonizate" de copii, organizate după bunul lor plac sau după regulile unor jocuri învățate de la cei mai mari, au dispărut cu desăvârșire, fiind înlocuite peste tot cu terenuri de sport, cu locuri de joacă atent amenajate, prevăzute convenabil cu bănci perimetrale, de unde copiii pot fi ușor supravegheați pentru a fi mereu în siguranță.

La anumite ore, locurile de joacă sunt frecventate de copii mici, însoțiți de adulți, liberi fiind să se dea în leagăne, balansoare, tiribombe anume puse pentru a crește satisfacția și siguranța utilizatorului, ca să nu mai vorbim de o experiență indimenticabilă. Spațiul de joacă este deja acolo, atent gândit de proiectanți specializați. Copiii trebuie doar să folosească spațiul, fără a putea inova, fără a avea șansa creativității.

La începutul anilor 1980, patru băieți puteau decide să joace fotbal cu o castană în colțul creat de două aripi ale școlii, având porțile dispuse perpendicular una pe cealaltă. Jucau până își rupeau pantofii, sau până când unul dintre ei, în vâltoarea jocului, călca decisiv și zdrobea castana. Din fericire, unde găsești o castană, o găsești și pe a două, așa că jocul continua până la epuizare. A doua zi, băieții se revedeau cu uniformele cârpite precar de părinți, dornici să-și reia jocul.

Tot prin anii 1980, curțile școlilor erau îngrădite cu garduri joase, iar terenurile de sport și spațiile verzi erau folosite pentru jocuri auto-organizate de copii. Desigur, la un ritm de utilizare intens, gazonul dispărea, iar meciurile se jucau într-un nor de praf, dar asta nu conta prea mult. Când cădeai, te ridicai cu genunchiul acoperit de praf, și doar după usturime puteai ghici că ai făcut o bubă. După un minut, sângele își croia drum prin stratul de praf fixat de transpirație, iar acesta era semnul că puteai lipi o frunză pe genunchi și continua meciul. La sfârșitul unei zile de joacă, singurele părți neprăfuite erau cele ascunse sub șosete.

Încet-încet gardurile școlilor s-au înălțat, intrările fortificate cu gherete de pază, iar copiii au început să se joace la calculatoare, fascinați de spațiile infinite de explorat și de forțele extraordinare pe care le posedau virtual. Rezultatele catastrofale ale acestei schimbări au fost amplu constatate și comentate, așa încât administrațiile au făcut efortul de a construi terenuri de joacă cu acces liber în orașe și sate: leagăne pentru cei mici și sport pentru cei mai mari.

Diferența de utilizare este vizibilă. Pe cei mici îi scot la joacă părinții care au crescut mai mult afară, fideli unui mod de însușire ludică a spațiului urban. Pe cei mai mari nu-i poate scoate nimeni cu forța la fotbal, așa încât terenurile de sport stau goale majoritatea timpului și, mai ales, în vacanțe, atunci când ar trebui ca densitatea de copii să fie maximă. Într-un amplu parc din Capitală, un copil de 10 ani putea fi văzut zilele trecute mergând cu mingea în mână de la un teren de sport la altul, în speranța că va găsi tovarăși de joacă. Aceștia însă erau mult prea ocupați să facă victime, să cucerească orașe, să scufunde vapoare, fără să observe nimic altceva în afara monitorului. Si m-am gândit, din nou, la anii 1980, atunci când mingile erau rare, iar cel care avea o minge de 35 de lei era un soi de sacerdot al cartierului, păzitorul vâsculuiveșnic verde. Chiar dacă stătea în casă, pierzând vremea cu vreo lectură nepotrivită cu vârsta lui, un grup de copii din bloc suna insistent la ușă chemându-l la joacă, iar el avea obligația morală de a merge, căci nimic nu era mai important decât joaca. Erau ani în care, în sfârșit, copiii nu mai munceau, iar joaca era munca lor, conform Cartei Drepturilor Copilului. Să te sustragi jocurilor de grup era scandalos, iar copiii care făceau asta erau uneori sancționați prin excluderea din joc, atunci când apăreau prea târziu pe teren. Acum, după nici 40 de ani, copilul evocat a făcut câteva drumuri inutile între terenuri, apoi a plecat abătut acasă. Nimeni nu a venit pe teren, în interval de o oră.

Extincția unei specii se produce atunci când ultimul individ moare, dar ea începe uneori atunci când adulții se împuținează atât de mult, încât nu se mai întâlnesc pentru a se împerechea. Poate că joaca va dispărea atunci când copii vagi vor bântui între terenuri de joacă pustii, fiind atât de puțini încât să nu mai poată juca nici măcar tenis cu piciorul. Absența de la joacă are multe cauze, iar jocul în spațiul virtual este una dintre ele. Dar poate și faptul că noi, adulții, îi obligăm pe copii să se joace după mintea noastră, în spații constrângătoare și atent

gândite este o altă cauză. Căci ce este joaca, fără libertate, spațială în primul rând?

Gura de Rai

18.08.2019

Vara aceasta am stat o săptămână la Casa cu Blazoane, din Chiojdu. Foarte rar scriu impresii din călătorii pentru că, mai ales în sezonul vacanțelor, toată lumea vine entuziastă de undeva și toți povestesc pe unde au fost, fără ca vreunul să asculte cu adevărat. Fiecare își așteaptă, de fapt, rândul să povestească. Așa că fac această excepție întrucât sunt sigur că puținii mei cititori merită să afle ce este acolo și să facă, de ce nu, o vizită în ceea ce eu, căutând o sintagmă care să poată da seama de natura locului, găsesc că nu poate fi altceva decât o „gura de Rai". O să vorbesc despre lucruri foarte simple, care însă nu ne mai sunt la îndemână, le-am uitat pe multe dintre ele.

Inițial, Casa cu Blazoane a fost gospodăria unei familii înstărite din Chiojdu, apoi a căzut în paragină până când Uniunea Arhitecților din România a achiziționat-o și a restaurat-o după toate regulile artei, completând ansamblul cu un mic centru cultural și transformând întregul într-un complex muzeal unde poți dormi și peste noapte. Restaurarea arhitecților Călin și Daniel Hoinărescu, de mare finețe, redă casei eleganța și suplețea formelor inițiale. Nu o să intru în detaliile de arhitectură care i-au fascinat pe studenții UAUIM, participanți la Școala de vară Arhipera, ediția a opta, împreună cu care am mers la Chiojdu, ci o să încerc să transcriu senzațiile pe care acest loc mi le-a produs.

Gospodăria este împrejmuită cu un gard de piatră de râu. Vizitatorii vin și pleacă, iar după ora șase seara se așterne liniștea. O liniște de mult pierdută, care continuă și ziua, întreruptă de cântecul păsărilor și lătratul moderat al lui Blazon, câinele uriaș și blând care stă de pază. Si nu este vorba doar de confortul acustic. Când am venit, am întrebat ca tot orășeanul, unde sunt cheile, cum încuiem, unde lăsăm aparatura, cum ne ferim de hoți. „Aici nu sunt hoți", ne-a răspuns calm domnul Drăgulin. „Aici suntem doar moșneni, țărani liberi și cu pământuri, din bătrâni. Nimeni nu fură. Puteți lăsa descuiat, iar electronicele oriunde." Nu aveam doar liniște, eram și liniștiți, în acea oază de pace.

Privind de jur împrejurul curții am observat piatră, lemn, var, iarbă, nuiele, pomi, toate îmbrăcate într-o curățenie pe care ultima ploaie nu făcuse decât să o desăvârșească. Nimic din tencuielile decrepite, betoanele exfoliate, maldărele de gunoaie, stâlpii ruginiți, rotocoalele de cabluri și stridențele orașelor noastre pe care nici măcar

nu le mai observăm, pentru că asta ne-ar măcina sufletul. Nu ne înconjura decât frumos, un frumos care izvora din armonia între părți și cu natura din care se plămădiseră toate. Verdele ierbii, brunul lemnului, albul varului, cenușiul pietrelor și albastrul cerului sunt toate culorile pe care le poți vedea în incintă, punctate de roșul discret al florilor. Si cred că absența firmelor luminoase intermitente și a claxoanelor ne-a ajutat să ne simțim protejați și ocrotiți de mărginirea din piatră care, contopită cu natura, nu te îngrădește, ci, dimpotrivă, te eliberează.

Locul se află într-o zonă înaltă, lângă biserică, iar din foișorul amplu, aflat la primul cat, poți contempla atât satul, cât și relieful care îl înconjoară. Si privind dealurile scăldate în lumina blândă a serii, am avut revelația asemănării izbitoare dintre geometria acoperișului casei și umerii plaiurilor. Am întrezărit modestia obținută prin decantarea cunoașterii dobândite după secole de experiment de meșterii locali. O modestie care spune că dacă muntele a fost atât de înțelept să se șlefuiască în acest mod sub acțiunea vânturilor care bat aici, atunci este prudent să faci acoperișurile la fel, și vor rezista și ele. Iar acoperișul Casei cu Blazoane se încăpățâna să reziste, așa cum ne-a povestit gazda noastră, moșneanul din bătrâni Florin Drăgulin, chiar și atunci când, în timpul restaurării, majoritatea căpriorilor putrezi care îl susțineau fuseseră demontați, pentru a fi înlocuiți. Vântul comprima acoperișul, iar acesta se strângea parcă în el însuși. De fapt, vântul îi venea în ajutor...

Iar acesta este lucrul cel mai valoros pe care l-am învățat în cele șapte zile petrecute la Chiojdu: să te așezi într-un loc și să lași locul să-ți vorbească, să ai răbdarea să te învețe, ca să îți fie bine. Colonistul care își lasă locul în căutarea unuia mai bun, iar, atunci când îl descoperă, îi impune propria lege, este opusul țăranului care, din vechi, își cultivă ogorul și trăiește în pace cu locul lui. Copacul pe lângă care trece va deveni căruță, dar doar când îi va veni sorocul. Din murmurul râului îi vorbesc bătrânii, iar puzderia de stele de pe cerul nopții sunt îngeri... Moșneanul care a construit Casa cu Blazoane, în secolul al XVIII-lea, știa să asculte vântul, muntele, râul, pădurea, iarba, știa să învețe de la ele, știa să trăiască frumos și ne arată și nouă cum să facem, cu o generozitate dătătoare de speranță care transcende veacurile.

Și totuși, Veneția

01.09.2019

Fac ce fac și iarăși scriu despre Veneția. Nu despre acea Veneție a chioșcurilor stradale pline de magneți colorați, pălării de gondolier din plastic turnat, evantaie laminate și șorțuri de bucătărie cu pelvisul lui David de Michelangelo imprimat, cadoul perfect pentru o persoană cu gusturi fine, din moment ce se poate păta oricând cu muștar. Din nenumăratele rafturi ale acestor veritabile instalații de artă contemporană care, prin revărsarea kitsch-ului, ne fac să medităm mai profund la publicul și finalitatea artei, te privesc cu severitate paiațe și măști de carnaval miniaturale, așezate sub gondole cu termometru, șepci de căpitan și umbrelușe garantate trei deschideri. Privind aceste tonete, pare legitimă întrebarea dacă nu cumva sunt conectate ingenios la o tulumbă a subculturii care pompează de sub caldarâm desfăcătoare de bere cu Veneția, tirbușoane cu gondolă, costume de carnaval din fâș și alte abominații, aceleași în fiecare an. Aceste obiecte care nu s-ar vinde în absența meschinăriei turiștilor sunt veșnic neschimbate, împrumutând, printr-o alchimică mutație a însușirilor, chiar darul cel mai de preț al orașului, nemurirea Serenissimei.

Nu voi scrie nici despre Veneția cozilor interminabile de la Palatul Dogilor și bazilica San Marco, ori despre cohortele disciplinate de turiști care urmează un ghid cu alură de mareșal, datorată, în principal, bățului, umbrelei, antenei cu steguleț, ori altui instrument cu lungimea de circa un metru. Cu ajutorul inteligentului dispozitiv, însoțitorul de grup devine vizibil prin mulțimile compacte, luminând ca un far adevărate armate sosite să captureze întreaga frumusețe a orașului și să o ducă acasă pe toată, cu amfore, amorași, medalioane și ancadramente, cu canale și gondole, cu cafele și pizza, convertite convenabil în unități de memorie digitală care încap într-un degetar.

Nici pe vânzătorii venali care îi pândesc la tot pasul pe turiștii anesteziați de frumusețea letală a logiilor nu vreau să-i pomenesc, ori pe chelnerii care cer 15 euro pe o mini-pizza decongelată, cumpărată din acele *supermercato* foarte ieftine care, lăudabil, nici nu fac publicitate produselor, pentru a nu le crește inutil prețul, și unde aceeași pizza (curată și necontaminată în bucătăria insalubră a unui așa-zis restaurant) costă maxim 1 euro. Negustorii care îi urăsc pe turiștii de pe urma cărora trăiesc reprezintă o specie venețiană aparte pe care, sunt sigur,

antropologii o studiază cu același interes științific cu care biologii observă greierul care își devorează propriile aripi.

O să evoc acea Veneție care ți se arată atunci când o iei la stânga sau la dreapta în raport cu traseele marcate, unde te pierzi pe alei din ce în ce mai înguste și cotlonite. După ce treci un pod sau două, rumoarea dispare și poți contempla un colț de casă unde cineva, demult, s-a gândit să insereze o coloană din marmură, frumos cioplită de meșteri. Între două fațade, rufe colorate filtrează lumina și animă drumul care, foarte adesea, se oprește într-un canal. De regulă, acela este punctul în care turiști exasperați insultă telefoanele inocente care i-au îndrumat greșit, cu toată buna-credință, și pleacă val-vârtej înapoi, fără a contempla nici măcar o secundă treptele albe, rotunjite de pași, valuri și ceață, îmbinate cu o măiestrie pierdută pentru totdeauna. Uneori, lângă un astfel de loc, mai apare un portic, cu o bancă din piatră, unde puteai aștepta *barcheta*, ferit de umbră și varice. Ca sa nu fie plictisitoare așteptarea, pietrarii se străduiseră să-și arate întreaga măiestrie în desăvârșirea capitelului, ca și în arcul ce susține umplutura de zidărie. Lumina puternică desenează în tuș pe pietrele mari ale pavajului un alt arc, aidoma primului, în cadrul căruia umbra unei fete frumoase își scaldă piciorul în apa verzuie și limpede.

Grădini enigmatice punctează curți venețiene puțin umblate, unde arbuști revărsați peste ziduri din cărămidă te conduc spre un altar al Madonei, ori spre o fântână albă, de unde nu se mai scoate apă. Într-o astfel de grădină, nu mai mare decât dormitorul copilului unui bucureștean înstărit, te poți așeza pe o bancă și privi în jur la cornișele din piatră dantelate astfel încât să fie ușoare dar rezistente, la balustrii armonioși, la consolele din marmură. Dacă te uiți atent, poți întrezări o parte infimă din cunoașterea construirii cu piatră care le conferea meșterilor îndrăzneala de a a sfida și gravitația, și timpul, dar poți să te uiți până apune soarele sau până îți obosesc ochii și tot nu o să poți înțelege de ce aveau venețienii nevoie să se înconjoare de atâta frumusețe. Poate că prin frumos au încercat ei să nu moară? Sau ne-au lăsat Veneția având intuiția că urmașii lor, gonind din ce în ce mai repede și mai eficient, ar putea uita vreodată să iubească frumosul?

Drumul pietruit de pe fundul lacului

studenților mei

13.10.2019

În fața primăriei, drumul este pavat cu o piatră cubică din bazalt, atent pusă în operă de meșterii iscusiți ai armatei germane, pe când se retrăgea spre Dunăre. Strada coboară lângă școală și ajunge la monumentul eroilor căzuți în război, apoi la biserică și, spre lac, tocmai la casa învățătorului, o ciudățenie arhitectonică într-un sat din Gura Bărăganului, acolo unde locuințele sunt simple, puțin decorate, modeste. Spre deosebire de acestea, casa învățătorului are ferestre cu frontoane și coloane împodobite cu capiteluri melancolice. Gorgone te scrutează dintre frunzele de acant. Un capitel izolat veghează deasupra intrării, ca o cheie de boltă inutilă, dar prezentă. Baluștri de ipsos ritmează un antablament inexistent, căci zidul întreg este din cărămidă tencuită. Ciubuce atent cioplite susțin cornișa casei care, cu excesele ei decorative, importate de la oraș, vorbește despre aspirația proprietarului de a-și depăși condiția de mazilit pe malul unui lac din nesfârșita câmpie de sud. Mai jos, drumul se pierde în valurile liniștite ale lacului. Pașii se opresc acolo, dar privirea scrutează insula aflată în depărtare, exact în continuarea drumului. Demult, drumul continua până la insulă și dincolo de ea, dar, în urma lucrărilor de sistematizare a albiei Mostiștei, apa s-a ridicat și a înghițit o porțiune importantă din drum, împreună cu casele și magazinele construite de-o parte și de alta.

Văzuse multe drumul, la viața lui. Întâi trecuseră diviziile germane, cu bocancii călcând cadențat și apăsat, cu cauciucurile motocicletelor și roților de tun, cu șenilele metalice, spitalele de campanie, cortegiul răniților, bucătarii cărând marmite și, în urma convoiului lung de kilometri, muzicanții, actorii și cântărețele care îi mai însuflețeau pe soldații flămânzi și cu sufletele golite de un război pe care nu-l mai înțelegeau, nici nu mai știau în cine să tragă. Acolo, pe drum, se gândiseră la familiile de acasă și se rugaseră să le revadă, de s-o mai putea... În urma lor veniseră alte armate, cu alte cauciucuri și șenile, cu soldați de toate felurile și neamurile. Unii obosiți, alții bolnavi, alții ca niște tauri dornici să verse sângele cotropitorului, cu reporteri de război care îi filmau pe prizonierii germani dezarmați și dezonorați, mărșăluind și ei pe bazaltul străzii, bucurându-se de umbra pe care brazii ireali de pe marginea drumului le-o ofereau ca pe o consolare, ca pe o mângâiere la care tânjeau și de care nu mai aveau parte.

Apoi se așternuse pacea, iar brazii crescuseră, viața își urmase cursul, și în urma armatelor rămăsese drumul pietruit care arăta, în continuare, ca nou. Tancurile, tunurile, camioanele, mijloacele de lupă grele, zecile de mii de soldați nu-l înclinaseră, nu-l rupseseră, nu-i pricinuiseră nicio pagubă. Acum treceau căruțe, tractoare și camioane cu grâne, în perioada recoltei. De o parte și de alta, magazine, croitorii, gheţării, drogherii și cârciumi îi dădeau viață, iar sâmbătă seara îl umpleau de chiote, pentru că atunci se ținea balul în sat și toți tinerii, cu mic, cu mare, dădeau fuga pe drum în jos să-și danseze iubitele pe malul lacului, la lumina înșelătoare a focurilor care făceau gorgonele de pe casa învățătorului să pară și mai sepulcrale decât ziua, dar lor nu le păsa, nu vedeau decât pupilele mărite și obrajii roșii de joc și dragoste.

Într-o zi, s-a dat ucaz spre populație să părăsească toate casele de la numărul 17 la 45 și de la 12 la 42 și drumul a văzut căruțe pline cu dulapuri, paturi, lavițe, covoare și icoane și, în urma lor, oameni abătuți, strămutații. Apoi a venit apa și a inundat totul, a intrat prin prispele și ferestrele caselor, surpând pereții din paiantă și ducând la vale acoperișurile desprinse care pluteau pe lac asemeni unor corăbii răsturnate, dar, sub vuietul puhoaielor care măturau totul în cale cu furie demonică, drumul a rămas acolo, pietrele din bazalt ținându-se una pe cealaltă, închizându-se și proptindu-se reciproc în fața primejdiei. Într-un final, când apele se potoliră, drumul era tot acolo, acoperit, ce-i drept, de un strat de mâl în care semințe își începeau, deja, lunga germinație, dar el își făcea în continuare datoria, legând satul de locul pentru bal, devenit acum o pustie insulă melancolică, în care privirea se proptea ca într-un cimitir lagunar.

Pe malul lacului, acum mai mare și mai bogat în stuf, nopțile erau liniștite și nu mai trecea nimeni pe stradă, căci aceasta se oprea la buza apei, de aceea uimirea învățătorului fu și mai mare atunci când se trezi, în toiul nopții, de huruitul unui camion care cobora cu viteză pe drum, hurducându-se și claxonând nebunește. Reuși să deschidă obloanele și să privească de sub frontoane scena, dar era prea târziu, nu văzu decât luminile din spate ale camionului care, plin de nuntași și lăutari veniți dintr-un sat vecin să încingă un bal, plonjase în apele lacului și fusese înghițit de acesta. Plescăitul apei acoperi, în cele din urmă, melodia stridentă cântată la acordeon și trompetă, apoi se așternu, din nou, tăcerea, întreruptă doar de orăcăitul broaștelor. Camionul nu a mai fost găsit niciodată, nici nuntașii, iar învățătorul a fost băgat la pușcărie

pentru conspirație la părăsirea ilegală a țării de către elemente burgheze, dușmănoase, iar casa i-a fost închisă, sigilată cu sigilii din fier și ceară, în timp ce bălăriile au început să-și ceară partea și să desprindă, invidioase, frunzele de acant ale capitelurilor care nu se veștejeau niciodată. Zgomotul prăbușirii gorgonelor de pe casa învățătorului se mai aude și acum, în special în nopțile cu lună plină, atunci când, pe luciul liniștit al apei, pot fi întrezărite fantomatice voaluri, panglici și pălării.

Locuri bune

27.10.2019

În urmă cu câteva zile, eram la poalele unui deal din Moldova. Drumul trecuse prin ultimul cătun, apoi se transformase într-o potecă ce șerpuia în lungul unui pârâiaș limpede, la liziera pădurii. Câțiva dintre noi am urcat versantul către est, atât cât să ajungem în lumina blândă a unui apus de octombrie, dincolo de umbrele copacilor. Spre vest și sud, locul era mărginit de drum, albia pârâului și arbori. Spre est și nord, terenul urca în pantă spre vârful dealului, acolo unde, mai demult, sătenii așezaseră o cruce înaltă, din piatră, încrustată cu slove adânci. Spațiul avea aceste limite naturale care îl fereau de vânt și îi ofereau protecție, dar și o însorire ideală. Undeva, lângă drum, odihneau trei căpițe și, la distanțe prudente, erau priponiți trei cai voinici care pășteau agale, neavând nimic altceva de făcut. Se bucurau de căldura soarelui, de iarba grasă și de absența muștelor. Aveau coame bogate și ochi limpezi, iar din boturile lor ieșeau aburi care se amestecau cu ceața ușoară respirată de pământ. Toate culorile erau calde, felurite tonuri de galben și ocru. Tufele de măceșe aduceau un foarte delicat accent de roșu aprins, totul în contrast cu albastrul cerului, străbătut de nori albi, plini de viață. Câteva păsări își răspundeau din copaci, în rest era doar liniștea frunzișului. Mirosea a iarbă, a frunze, a pământ, a pace. Toate elementele care compuneau acest cadru bucolic se aflau în relație unul cu celălalt, iar asta contribuia la senzația copleșitoare de perfecțiune a scenei, de compoziție măiestrită de un artist omnipotent. Când am plecat, cineva s-a uitat înapoi și a izbucnit în lacrimi. Eu, personal, i-am invidiat pe cai.

Arhitectura clasică ne învață faptul că două coloane nu pot sta la orice distanță una de cealaltă. Este nevoie, în funcție de ordin, de o distanță anume, pentru ca rezultatul să fie armonios: una mai mică pentru stilul doric și una mai mare pentru stilul corintic. Iar armonia templului era, pentru grecii din vechime, o mărturie despre divin, o formă de cunoaștere a nevăzutului. Parcurgem mii de kilometri pentru a vizita acele temple și, în fața lor, ne simțim câștigați, fără a fi neapărat conștienți de importanța sau cuantumul câștigului realizat. „Și ce ai văzut în Grecia, în afară de greci?”, m-a întrebat, o dată, un sceptic. Mi-a fost greu să-i răspund, pentru că emoția avută era bunul cel mai de preț și să-ți descrii emoțiile este, cel mai adesea, măcar anevoios, dacă nu imposibil.

Spațiul construit este generator de emoție, atunci când reușește să ne transmită ceva dincolo de pavaje, fațade, ferestre, statui, ancadramente și cornișe. Acestea sunt doar cuvintele frazei cu care locul ne întâmpină. În funcție de topică, el ne poate înjura gros, saluta indiferent, sau oferi un poem. Atunci când intri într-o piațetă, fațadele clădirilor mărginesc un perimetru definit, nici prea mare, dar nici prea mic, în care oamenii se simt ocrotiți. Dacă este soare sau plouă, porticele clădirilor le oferă adăpost, iar capitelurile coloanelor ceva în plus. Fântâna din centru clipocește, păsări fâlfâie din aripi, oamenii sporovăiesc la mese, iar vântul unește toate aceste zgomote, le suprapune și le orchestrează, umflând perdelele de la ferestre. Într-o casă, un copil exersează la pian. Miroase a cafea și pateuri. Limitarea spațiului creează sentimentul de siguranță. Fiecare casă vorbește despre sine, unită fiind cu vecinele sale. Se susțin reciproc, se ajută, înfruntă, împreună, timpul care, în piațetă, curge mai încet, mai îndurător. Aici, oamenii încetinesc pasul, se opresc să răsufle. Simt că își pot permite o pauză. Logica spațiului este aceeași cu logica vieții care palpită înlăuntrul lui, iar asta îl transformă într-un loc. Un loc bun, în acest caz, un loc în care oamenii se opresc pentru a se bucura de el.

O piațetă în oraș, o poiană la marginea unui deal. Prima, construită de oameni, pentru bucuria lor și a celorlalți. A doua, frumoasă ca o epifanie, modelată de orientarea față de punctele cardinale, topografie, apă, o piațetă în care porticele copacilor au găsit armonia perfectă cu fântâna pârâului, deschiderea pajiștii, melodia păsărilor, mirosul fânului și biserica dealului. Mi-a venit în minte Miorița: „preoți, munții mari,/ Paseri, lăutari...” Și acolo, la poalele dealului, am înțeles pentru prima oară familiaritatea păstorului moldovean cu un Univers care îi vorbea și din care știa că este parte, în viață și dincolo de ea, fără deosebire.

Orașul bine temperat

11.10.2019

Vitruviu ne învață știința străveche a întemeietorilor de orașe, care aveau datoria de a trasa limitele și pune fundațiile unei urbe care să dăinuie întru prosperitatea, sănătatea și binele locuitorilor săi. Așezarea trebuia să fie lângă o apă curgătoare, potabilă, pe pământ ferm, unde iarba crește grasă. Locul trebuia să fie însorit și uscat, ferit de vijelii, dar expus vânturilor care aveau să-l primenească. Pentru a fi siguri că locul e bun, arhitecții căutau în măruntaiele viețuitoarelor și le cercetau ficatul. Dacă acesta era sănătos, atunci locul unde păștea, care întrunea deja celelalte exigențe, era optim și se putea construi. Casele se așezau la distanță potrivită una de cealaltă, cu o orientare fericită spre luminătorul zilei. Orașul creștea în interiorul unui perimetru sacralizat care despărțea cosmosul de haos, ordinea de dezordine. Buna rânduială însemna armonie între locuințe, instituții, străzi. Semnificațiile distincte ale spațiilor orașului dădeau sens întregului. Iar sensul stătea, într-o foarte mare măsură, în ceea ce latinii numeau *temperies*, adică armonie, justa măsură între părți, ce proteja orașul de in-*temperii* ca viiturile, vijeliile, inundațiile. Acestea erau rodul otrăvit al unei proaste proiectări, unei gândiri rău temperate. T*emperiile* au dispărut din vocabularul limbii române. Au rămas în schimb, ironic, readuse din franceză, intemperiile...

La 2000 de ani de la moartea lui Vitruviu, orașele moderne au uitat și ele, de mult, cuvândul *temperies*. Superstrăzi străbat megalopolisurile în superviteză, pentru a muta oamenii din superblocuri în fabrici și zgârie-nori. Urbanismul igienic, având în centrul preocupărilor buna circulație, a produs străzi mărginite de garduri de fabrică, fără locuințe, fără oameni, fără viață, pe care le străbați cu frica-n sân și unde șansele de a fi tâlhărit sunt atât de mari încât iuțești pasul. Nu ai unde te adăposti, vântul șuieră, câinii latră a pustiu, iar acestor zgomote sinistre li se adaugă ritmul sacadat al propriilor pași. Gunoaie se revarsă de nicăieri, mai bine îți ții respirația, atât cât se poate. Eliminarea omului din proiect naște non-locuri. Astfel, zone mari de pe harta orașului pot fi șterse, căci nimeni nu le folosește. Atunci când oamenii nu proiectează având în minte oameni, rezultă pasaje subterane dezolante, periculoase, pustii și întunecate care asigură, eficient, legătura dintre două trotuare ale unei străzi prea circulate de mașini pentru a putea instala un semafor. Ori clădiri cu fațade lungi și oarbe, lipsite de măsură și relație cu restul

orașului, care nu oferă trecătorului decât anxietate. Construcții enorme umbresc clădirile înalte care au furat orizontul caselor vechi, construite pe când orașul însemna și lumină, și arbori, și adiere, iar apa se lua de la cișmeaua unde îți întâlneai vecinii.

Paradigma vitezei de circulație a modernității, abandonată de orașele avansate din nordul Europei, dar în plină vogă la noi și la alții ca noi, a fost înlocuită însă de o paradigmă și mai primejdioasă pentru locuitorii cetății, aceea a vitezei de circulație a informației. Orice om este conectat, acasă și la muncă, zi și noapte, la telefon, cablu TV, internet prin fibră optică, rețele electrice de curenți tari și slabi, unde electromagnetice, semnale radio de tot felul. El sau informația se deplasează repede, în mare viteză. Cu mașina, prin oraș, 60Km/h. Cu metroul, 80km/h. Cu trotineta electrică, 25km/h. Cu telefonul, 1Gb/s. O sumedenie de motoare și motorașe, un exces de tehnologie *per capita*, îi asigură, permanent, contactul cu restul mapamondului. Senzorii simt, creierele artificiale analizează și iau decizii pentru ca el să poată face cât mai multe, în cât mai scurt timp, începând cu drumul până la serviciu și terminând cu vacanțele. Să pleci cât mai departe și să faci cât mai multe în acele 10 zile, producând și transferând enorm de multă informație, conectat fiind la cei de acasă, la colegii de la muncă, la partenerii de afaceri, iată visul de aur al omenirii transformat în realitate! Alergând frenetic de la o oportunitate la alta, presat din toate părțile, monitorizat atent de parteneri, locuitorul cetății se sufocă cu bunuri și informații, victimă a unei bulimii de neoprit.

Asemeni lacomului rege Midas, ale cărui mâini transformau totul în aur, orășeanul contemporan și-a sporit productivitatea încât poate cumpăra tot ce-și dorește. Spre deosebire de agricultură, care încă mai respectă (ce-i drept, din ce în ce mai rar) ritmurile naturii și anotimpurile, producția urbană nu mai are nicio legătură cu acestea. La oraș, se poate produce oricât de mult, oricât de repede, numai cerere să fie. Însă, la fel ca blestematul rege, care nu mai putea mânca și bea pentru că transforma în aur chiar și mâncarea și băutura, nici omul orașului informațional, al orașului *smart*, nu se poate bucura de ceea ce are, pentru că nu mai are timp. Timpul său, chiar și cel liber, se transformă, mereu și inexorabil, în aur.

Ginjal, calea urmelor

22.11.2019

Cobori de pe stâncă spre vest, iar vântul adus de ocean e tăios ca un cuțit. Mai firavă, o fată e smulsă și purtată câțiva metri la deal. Puținii oameni se strâng unul în celălalt și se apucă de mâini. Copiii la mijloc. O pălărie își ia zborul și, preț de câteva clipe, plutește chiar lângă un pescăruș care dă vârtos din aripi pentru a rămâne pe loc. Are timp să o privească cu un ochi curios, nu a mai văzut așa o pasăre verde, rotundă, cu coada galbenă. Un turbion prăbușește pălăria în apele îngemănate ale Atlanticului și râului Tejo. Ceva mai jos, drumul cotește pe partea cealaltă a stâncii și ești ceva mai ferit, oamenii se desfac și zâmbetul le revine pe chipuri. Acum te poți bucura de lumina caldă a apusului. Străbați vechi și ruinate șantiere navale, fabrici de prelucrare a peștilor feluriți și homarilor aduși din ocean, unde muncitorii dârji, evocați de scriitorul portughez Romeu Correira, munceau fără pauză nouă ore pe zi pentru a-și întreține familiile. Scripeți și angrenaje ruginite vorbesc despre manufacturi și un comerț care s-au modernizat și s-au mutat în altă parte, spre locuri mai dinamice, mai profitabile. Urmând calea spre est, zărești în apele învolburate o stâncă diferită, rotundă, ca un bob de fasole uriaș, căreia localnicii i-au dat un nume: *Tramoceiro*.

Și mai la est, găsești o mică plajă cu stânci. Este *Praia das lavanderias*, plaja spălătoriilor. Aici veneau femeile cu coșuri mari și grele și întindeau albiturile pe stâncile modelate de valuri ca fantastice animale, pe care doar marinarii plecați spre necunoscut, pe vremea Infantelui Henrique, *o Navegador*, le văzuseră. Supraviețuitorii povesteau, cu teamă și privind pieziș spre lumina tremurătoare a lumânărilor, despre transparente creaturi abisale și calmari uriași capabili să scufunde un galion. Acum, plaja este pustie, cu excepția unei siluete care lasă în urmă o umbră lungă și subțire. Singur printre pietre, un colonel bătrân studiază atent nisipul. Are în mână un baston, iar în capul acestuia este o spatulă cu care culege cu dexteritate câte o piatră, sau o scoică, o studiază atent și apoi o lasă să cadă. Nu poartă ochelari, iar profilul său acvilin lasă să se întrezărească un crâmpei din hotărârea cu care, tânăr fiind, s-a împotrivit dictaturii, pe 25 aprilie 1974, punând capăt Războiului de peste mări. Reușește să adune crâmpeiele de viață mineralizată fără să se aplece, păstrându-și ținuta exemplară, neatinsă de ani. Curios să vezi ce culege, cobori pe plajă și te ghidezi după urmele pașilor. Un val mai mare urcă printre stânci, iar spuma îți atinge timid

tălpile, apoi dispare printre scoici, ducând în volburi orice urmă. Acum, colonelul pare o statuie discretă, delicată și senină, de parcă valul i-ar fi luat nu doar urmele, ci și regretele. Umbra lui se tot lungește.

Soarele coboară și acum scaldă într-un nimb auriu statuia gigantică a lui *Cristo Rei*, ce domină Almada, binecuvântând întreaga Lisabona. Cărarea urmează țărmul. Pe o parte sunt case abandonate, cu fațadele din ceramică glazurată. Multe sunt aproape prăbușite. La parterul uneia, cu bolți din zidărie încă în picioare, odihnește un automobil ruginit. Pătrunzi în ganguri și în case fără ferestre sau acoperișuri, pictate cu graffiti melancolice. Pășești pe dale din piatră care păstrează urmele viețuitoarelor marine de acum milioane de ani, sau pe betoane în care s-au imprimat urmele unor tălpi care nu mai există de mult. Pe partea cealaltă a drumului sunt digurile, vechi și părăsite, cu inelele de fier unde ancorau vase ruginind lent și descompunându-se în cele din care au fost făcute în topitoriile de demult. Pescarii înfruntă vântul, cu șubele încheiate până sub ochi, iar pescărușii atenți scrutează sclipirile de sub apă. Imuni la frig, doi îndrăgostiți se sărută pe un dig care este numai al lor, la fel ca toată Portugalia și întregul Univers.

După cotitură, drumul se animă brusc și ajunge în portul nou, palpitând de viață, de ambarcațiuni moderne, vapoare și catamarane iuți. Un bric istoric este ancorat lângă farul roșu istoric, iar doi măgărușii galbeni evocă timpurile când, întremat după o masă, puteai colinda colinele călare pe spinarea sfioaselor animale de povară. Oameni vin și pleacă, vorbesc la telefoane, mănâncă și râd. Suntem în vechiul port Cacilhas, unde se încărcau și se descărcau mărfuri, iar tinerii se întreceau în trânte, trasul de funie sau concursuri de înot. De aici iei feribotul spre Lisabona și, în timp ce vaporul își huruie motoarele, nu ai cum să nu privești în urmă la Almada, cu stâncile ei și strada Ginjal, calea urmelor, nostalgiei și amintirilor care, prin grija oamenilor de cultură portughezi, creatori ai Atlasului peisajelor literare ale Portugaliei continentale, vor fi transmise și celor de după noi, îmbogățite de fiecare generație.

Note și fotografii

08.12.2019, 01.08.2022

București, Drumul Taberei. Un teren de sport, înconjurat de blocuri înalte. Este toamnă, iar lumina piezișă irizează asfaltul de pe teren. O fetiță cu hăinuță lungă împinge un baston cu o roată galbenă în capăt. La fiecare rotire, un dispozitiv zbârnâie, iar fetița iuțește pasul, amuzată de zgomot. În spatele ei, se grăbește, la rândul său, un părinte. La etajul al șaselea, cineva închide fereastra.

Roma, San Pietro in Montorio. În claustrul bisericii, o pictoriță surprinde celebrul Tempietto al lui Bramante, sub lumină. Forma rotundă dă naștere unor umbre magnifice. Pictorița s-a așezat cu spatele la intrarea în claustru, pentru a observa cele mai fine detalii. Un fotograf cu figură senină dă roată micului edificiu, în căutarea cadrului perfect. La un moment dat, în incintă pășește un cuplu. Au fețele îngândurate, pesemne că s-au certat de curând. El este trist, iar ea este extrem de nefericită. Deși este așezată cu spatele, pictorița simte ceva și se întoarce spre ei, neliniștită. De la răsucire, cotul îi agață șevaletul și toate pensulele, culorile, pânza, apa, absolut toate se prăbușesc și se amestecă pe jos. Le adună repede, le bagă în traistă și pleacă, târâind șevaletul murdar în urma ei și aruncând priviri acuzatoare spre cuplul care, parcă, și-a mai revenit întrucâtva.

București, Ateneul român. E amiază și, pe treptele însorite, un bătrân hrănește porumbeii. Tot mai mulți decolează de pe cornișa ionică a frontonului proiectat de Albert Galleron, pentru a onora festinul. Un copil timid vine aproape, neîndrăznind mai mult, iar bătrânul îl cheamă la el și îi dă jumătate din pâine să arunce la păsări. Îl întreabă câți ani are, dacă îi place școala, dacă iubește animalele. Copilul răspunde cu sinceritate și râd împreună, de parcă se cunosc de o viață.

Mako, Ungaria. O mașină plină cu turiști români parchează lângă terme, iar copiii se reped spre frumosul edificiu, ultimul proiectat de Imre Makovecz, creatorul școlii ungare de arhitectură organică. Șoferul încuie ușa și se depărtează de mașină, însă un localnic bătrân îl interpelează și îi spune ceva în maghiară. Șoferul nu înțelege nimic și încearcă în engleză, în franceză, în italiană. Bătrânul nu știe decât maghiară și dorește să explice ceva, ridicând ușor vocea, pentru a se face înțeles. Singurul rezultat este că șoferul începe să se enerveze, după drumul lung. Nu pricepe ce vrea bătrânul de la el, i se pare că îl ceartă, deși nu a greșit cu nimic, a parcat în parcare, este un om civilizat. Trece

un tânăr și se oferă să traducă: „ați lăsat mașina cu o roată pe o linie albă și poliția amendează toate mașinile în această situație. Trageți mașina un metru în față, cât se poate, ca să nu aveți nicio problemă și să vă bucurați de concediu!”

Târgu Ocna, Biserica Sfântul Nicolae. În curte sunt îngropați 69 de ostași căzuți în Primul Război Mondial, în sângeroasele bătălii de la Cireșoaia și Cosna. Intrarea în micul cimitir este flancată de două tunuri, cu scaune din sârmă pentru artileriști. În unul dintre ele, o pasăre și-a prins aripa și se zbate disperată. O fată gracilă, venită să pună o floare la monument, o vede și o salvează, nu fără dificultate, apoi se așază pe scaunul de fier negru al unui tun și mângâie pasărea, încălzind-o și alinându-i durerea. Zâmbind, deschide palmele și pasărea, un sticlete cu burta galbenă, își ia zborul. Fata pleacă și ea, răscolind cu piciorul frunzele galbene căzute pe alee. Nu a mai plouat de mult, așa că foșnetul este melodios.

Istanbul, Turcia. Un tânăr, care tocmai a intrat la arhitectură, pășește într-un magazin de rechizite pentru a-și cumpăra mai multe rapidografe Rotring și alte instrumente. Sunt scumpe, dar mai ieftine ca la București. Mai mulți prieteni l-au prevenit că poate fi înșelat, că marfa nu este originală, dar tânărul are încredere în el însuși. Cere vânzătorului trusa și începe să o inspecteze, desface nepoliticos instrumentele de desen și le studiază oțelul din vârf, le asamblează la loc și se declară mulțumit. Apoi mai alege diverse obiecte și se oprește din cumpărături doar când socotește că a cheltuit toți banii. Vânzătorul, un bărbat trecut de tinerețe, deși vizibil deranjat de neîncrederea cumpărătorului, un mucos, să o spunem pe șleau, începe să i le pună într-o pungă. Tânărul rămâne vigilent și observă fiecare gest, ca nu cumva vânzătorul să palmeze vreun produs, să nu-l înșele, acum, la final. Plătește și pleacă cu punga, iar, la hotel, varsă totul pe pat și inspectează atent fiecare obiect. Spre marea lui uimire, observă, pe lângă toate articolele plătite, și o frumoasă radieră, tot Rotring, mare și scumpă, pe care nu o plătise și care nu figurează nici pe bon. Înțelege că a greșit și că vânzătorul i-a dat o lecție, în cel mai frumos mod posibil. A doua zi revine la magazin ca să mulțumească, dar magazinul este închis cu un oblon metalic, opac, nu se mai vede nici măcar firma, ca și când magazinul nu ar fi existat niciodată acolo.

Paris, Montmartre. Urcând sau coborând străzile în trepte, cu balustrade metalice inconfundabile pe mijloc, ajungi uneori în piațete

plate unde poți să-ți tragi răsuflarea. Acestea sunt protejate de pereții caselor și de platani cu coroane dese care delimitează o cameră urbană, ferită de zgomote, vânt și lumină în exces. De altfel, soarele pătrunde prin frunziș cu timiditate, risipind bănuți strălucitori pe pietriș, acolo unde, pe bănci, își trag răsuflarea bătrâni care mai au de urcat două pachete de trepte până acasă, ori turiști. Aceștia, cu hărțile sau telefoanele în mâini, studiază atent câte povârnișuri mai au de îndurat până să poată spune că au privit Cetatea Luminilor de la 130 de metri înălțime.

Dacă piațeta este mai mare, atunci o cafenea își face loc ademenitor, iar dacă este mai mică, atunci doar o fântână din bronz, reprezentând o alegorie mitologică de la 1900, punctează centrul, acoperind, cu susurul apei, conversațiile care se înfiripă pe bănci. Cele mai mici piațete sunt cele în care se varsă scări înguste și abrupte, lăturalnice, mărginite de calcane scorojite. Acestea sunt și cele mai ferite de șuvoaiele de turiști și, dacă le găsești, poți avea surpriza să descoperi pe bănci bătrâni care sporovăiesc ori îndrăgostiți în căutarea unui loc care să le îngăduie iubirea. Și, într-adevăr, iată că într-o zi caniculară o minusculă piațetă îți oferă un răgaz, o odihnă, o bancă liberă, un loc în care să bei apă.

Mai sunt încă două bănci acolo, în acel spațiu ferit și intim. Pe una stau două bunici cochete și binevoitoare, bucuroase că s-a ocupat și a treia cu o singură persoană, deci grupurile vor fi silite străbată scuarul fără a se opri. Pe cealaltă stau o fată și un băiat, cu picioarele pe bancă, față în față, cu mâinile împletite, într-un spațiu numai al lor, definit de aura invizibilă a iubirii, dincolo de care lumea toată s-ar putea prăvăli în neant, dar banca ar rămâne tot acolo, suspendată în vârful unui baston invizibil de magician. Ca pe o placă de patefon în care s-au încrustat sunetele studioului, pe pereții invizibili ai bulei lor de iubire ar rămâne și susurul apei, cântul păsărilor, râsetele bunicilor și bănuții mișcători de lumină, agitându-se încoace și încolo prin colbul drumului, sub adierea firavă a unui vânt care, și el, ca și fântâna, copacii, soarele, oamenii, clădirile și pavajele ar putea foarte bine să dispară fără a fi observate de cei doi. Melodia ar continua, imună la orice catastrofe cosmice...

Pe scări apare un fotograf și imediat se aude țăcănitul declanșatorului. Într-adevăr, cadrul este superb, lumina filtrată generând o atmosferă de beatitudine și, chiar dacă imaginea nu va reține sunetele și vântul, cu siguranță merită făcută. Bătrânele se îndreaptă involuntar

de spate și compun o imagine de studio. Băiatul nici nu-l observă pe fotograf, cu fața pierdută într-un parfum doar pentru el, in timp ce mâinile sale explorează intens părul despletit al fetei. Cu un gest domol, aceasta își îndepărtează o șuviță și întoarce capul în direcția aparatului, fără ca zâmbetul transfigurat să-i dispară de pe figură. Apoi, cu aceeași lentoare, se întoarce spre iubit și-l sărută pătimaș.

Fotograful traversează și dispare din peisaj, urmat, la scurt timp, de cele două doamne. Lumina s-a schimbat, este deja ora prânzului, iar cei doi tineri se hotărăsc să meargă să mănânce. Desprinderea este un ritual, aidoma apropierii. Întâi, surâzătoare, fata își recuperează părul și îl așază cuviincios, într-o coadă de cal. Apoi amândoi pivotează și ajung cu picioarele, din nou, pe pământ. Deja gesturile băiatului devin mai precise și mai rapide. Adună conținutul rucsacului risipit pe bancă și se uită atent să nu fi căzut ceva, apoi se ridică. Mai lent, fata se ridică și ea și întinde mâna spre băiat, cu un gest care pare să-l cheme înapoi, ca și când ar vrea să continue momentul minunat trăit împreună, ca și când pământul rece și gravitația nu ar avea puterea să le întrerupă plutirea.

Cu infinită delicatețe, tânărul îi ia mâna, o cuprinde de talie și, în loc să o sărute, o conduce, cu cea mai mare grijă, spre trepte. Amândoi au fețele luminate de bucuria simplă a găsirii, a regăsirii de sine prin comuniune cu celălalt, a deschiderii inimilor atunci când ochii sunt închiși. În urma lor, piațeta rămâne pustie, așteptându-și oamenii de după-amiază, poate copii neastâmpărați, poate un doctorand, poate bătrânele sau alți îndrăgostiți. În fond, pentru asta este acolo, ca să ofere un moment de fericire celor care se opresc. „Acum urmează o treaptă”, spune băiatul, oprindu-se pentru ca fata să pipăie cu piciorul și să poată începe coborârea în siguranță.

Padova, Santa Giustina. Biserica domină ampla piață Prato della Valle și, dacă urci treptele monumentale, ajungi în umbra fațadei colosale, zidită din cărămidă. De acolo, prin ușile din bronz, pătrunzi într-una dintre cele mai mari și mai vechi bazilici italiene. Răcoarea din interior face casă bună cu liniștea, căci Santa Giustina este mai mereu învăluită într-o tăcere pioasă și misterioasă în același timp. Cu o istorie ce începe în îndepărtatul secol al VI-lea, bazilica reprezintă o lecție de stiluri arhitectonice: roman târziu, romanic, renascentist, baroc și rococo. Foarte puțini vizitatori ajung la Santa Giustina, majoritatea alegând celebrul loc de pelerinaj de la San Antonio, ocrotitorul copiilor. Dar la Santa Giustina, dincolo de picturile monumentale, de sculpturi,

decorații și alte opere de artă desăvârșite, ceea ce contează este atmosfera bisericii. Vastă, răcoroasă, tăcută. Doar pașii puținilor credincioși și vizitatori punctează liniștea cu zgomotul ritmic al deplasării. Alte sunete vagi compun însăși tăcerea. Și, la un moment dat, liniștea este spartă de un zgomot mic, delicat, ritmic și care nu seamănă deloc cu cel provocat de pași.

Te întorci instinctiv să vezi ce este, ce anume provoacă acel zgomot imposibil de corelat cu atmosfera bisericii, pentru că o arhitectură cu desăvârșire tăcută nu există. Arhitectura se relevă doar parcurgând-o și fiecare pardoseală pe care călcăm sună altfel, în funcție de material, de nivelul de șlefuire, de alcătuirea constructivă. O piatră lustruită sună rece și sec, o dușumea din lemn sună înfundat și uneori scârțâie, o pardoseală din pământ bătut absoarbe zgomotul, iar una din ceramică produce clinchet metalic atunci când cărămizile se ating între ele. O scară îl face pe cel ce urcă să gâfâie, iar pe cel ce coboară să-și frece mâna de balustradă. Apoi, spațiul interior preia sunetul și îl reverberează, îl absoarbe sau îl amplifică, în funcție de geometrie și materiale, de dimensiuni și tipuri de suprafețe. La Santa Giustina spațiul interior este atât de amplu, iar zgomotul pașilor atât de firav încât senzația de liniște este permanentă. Ei bine, te întorci, dar nu vezi nimic, și totuși micul zgomot aparte care reușește să tulbure pacea locului se repetă cu îndârjire. Nu mai ai încotro, curiozitatea învinge reculegerea, te ridici din strana care îți oferă odihnă și contemplare și, ghidat de auz, te îndrepți spre sursa zgomotului. În spatele unei coloane masive, cu diametrul de cel puțin 2 metri, o fetiță prea mică de înălțime încearcă să ajungă la apa sfințită dintr-un uriaș agheazmatar dăltuit în piatră. Aceasta fie a fost consumată, fie s-a evaporat, căci nu mai este decât puțină, adunată în centrul unui cerc mult prea mare. Cercuri concentrice din sare arată nivelul inițial, când o fi fost acela.

După nenumărate încercări, copila schimbă strategia. Acum se ține cu o mână de buza suportului și încearcă astfel să câștige câțiva centimetri la săritură. Durata dintre zgomote crește puțin, dar este evident că fetița trebuie să mai aștepte câțiva ani până să se poată închina cu apa sfințită din acel agheazmatar. Impactul cu marmura policromă, măiestrit pozată pentru a sugera volume printr-un joc savant al pietrarilor, devine mai sonor și cineva privește cu reproș spre copil, lansând o apostrofare tăcută și cu caracter general, adresată fetiței, dar și părinților denaturați care nu sesizează haosul provocat într-o biserică,

precum și preoților și îngrijitorilor care nu iau măsuri urgente, necesare și ferme. În schimb, o doamnă elegantă se apropie blând și fără să întrebe nimic, o prinde cu gentilețe de mijloc pe fetiță și o ajută să salte cât să reușească. Copilul, fericit, se închină, apoi iese în fugă din biserică, alergând la joacă. În urma pașilor ei mici și repezi, în Santa Giustina revine acea liniște atât de caracteristică, o liniște care absoarbe toate zgomotele din perioadele dintre slujbe: pași, obturatoare, lumânări aprinse, îngenunchieri, așezări și ridicări, murmur de rugăciuni, șoapte și fâlfâit de aripi.

Turnul Babel și Turnul David

29.12.2020

Legenda turnului Babel, acel turn plăsmuit de semeția omenească, care ar fi ajuns până la cer dacă nu ar fi încurcat Dumnezeu limbile, este arhicunoscută. Nu la fel de notorie este o istorie mai recentă, aceea a edificiului numit *Centro Financiero Confinanzas*, din Caracas, al cărui principal investitor, bancherul David Brillembourg avea să moară pe neașteptate în 1993, înainte de a-l termina. Turnul său, înalt de 190 de metri și având 45 de etaje, ar fi trebuit să devină cireașa de pe tortul unui district de afaceri venezuelean. Decesul principalului finanțator și criza financiară din 1994 aveau să-i schimbe destinul căci statul, în a cărui gestiune fu preluat turnul, se dovedi incapabil de a face cu el ceva, orice. Avea probleme mult mai mari decât o structură uriașă din beton armat, neterminată, cu fațadele doar parțial executate, fără instalații și fără lifturi. Se confrunta, bunăoară, cu o criză a locuințelor de o amploare greu de evaluat, cu atât mai puțin de rezolvat. Așa încât guvernul decise să-l țină sub lacăt până ce va reuși să-l valorifice cumva, însă încercările în această direcție fură sortite eșecului, pe fondul crizei financiare.

Nu există lacăt de nespart, sună un proverb prezent în toate culturile unde au folosit vreodată lacăte. Turnul, așa neterminat cum era, oferea perspective imobiliare importante pentru numeroasele familii fără adăpost din Caracas. Încet-încet, el a început să fie locuit, începând cu nivelurile inferioare, din rațiuni ușor de înțeles. Oamenii care s-au mutat acolo au zidit pereți și completat fațade, potrivit propriilor nevoi. Spațiu era din belșug. Curând, numărul rezidenților a depășit o mie, ceea ce a generat noi oportunități de afaceri, în zona serviciilor de această dată. Au apărut magazine, frizerii, măcelării și cârciumi, iar un dentist fără diplomă făcea bani frumoși, în ciuda sărăciei locatarilor. Foarte rapid a apărut și o miliție locală, căci printre rezidenți se numărau și feluriți condamnați, iar riscul dezordinii era mare.

Ingeniozitatea coloniștilor creștea direct proporțional cu numărul acestora. În 2007, au depășit 2500 și, în perioada de maxim, nu mai puțin de 5000 de suflete însuflețeau orașul vertical, care nu mai era de mult doar o structură din beton armat. Avea acum apă până la etajul 22 și garaje în locurile special amenajate prin proiectul inițial. Ca să nu urce prea multe niveluri, locatarii de sus transformaseră rampele neterminate ale unor scări de evacuare în trasee pentru motociclete și

scutere cu care se putea urca până la etajul 10. Merita însă efortul, pentru că inaccesibilitatea etajelor superioare oferea mult spațiu pentru tinerii care puteau locui acolo. În aerul rarefiat al înălțimilor funcționau cluburi clandestine de box și săli de forță.

În 2012, turnul David a devenit un exemplu de autoorganizare și autogestiune a oamenilor lipsiți de mijloace, siliți să ocupe spații abandonate, căci, de locuit, oricine are nevoie. Expoziția tematică, purtând numele sugestiv *Torre David,* a devenit vedetă a Bienalei de arhitectură de la Veneția din 2012 și a obținut cea mai râvnită distincție a acesteia, *Leul de aur*. Fotografiile meticuloase și inspirate ale lui Iwan Baan zugrăveau o viață normală, cu activități cotidiene, în cadrul suprarealist al turnului. Schimbându-i destinația prin forțe proprii, locatarii demonstraseră că, acolo unde guvernul este neputincios, oamenii pot prelua inițiativa, cel puțin în aparență, căci realitatea din turnul David conținea și aspecte pe care vizitatorii extaziați ai bienalei nu le puteau observa. Ordinea și disciplina din turn erau menținute prin brutalitatea miliției ai cărei membri nu erau nimeni alții decât condamnați pentru tâlhării și jafuri. Cele peste 750 de familii dădeau socoteală nu statului venezuelean ci unei organizații mici și nemiloase de bărbați capabili să preia controlul acolo unde statul este depășit. Numeroase accidentări ale oamenilor care cădeau de la înălțime, de pe scările lipsite de balustrade ori de pe terasele fără parapete făceau frecvent titlurile presei locale. Cea mai expusă categorie de vârstă erau, desigur, copiii.

Abia în 2014 guvernul și-a făcut curaj și le-a oferit rezidenților locuințe la 53 de km de Caracas, relocându-i cu anasâna pe mulți dintre ei. La timp, totuși, căci în august 2018 Venezuela fu lovită de cel mai puternic cutremur din ultima sută de ani, iar turnul suferi avarii serioase, ultimele 5 niveluri prăbușindu-se parțial. Din fericire, fără victime, căci nu mai era nimeni acolo. Povestea adevărată a turnului David vorbește despre confuzie și hazard, despre nevoi de bază și guverne incapabile să le satisfacă pentru mulți dintre cetățeni, despre lipsă de etică în raport cu oamenii săraci și lipsiți de apărare. Ea arată cum fondurile sunt folosite în mod vanitos pentru a construi ce nu trebuie, atunci când ar exista o destinație mult mai potrivită pentru ele. Este o poveste despre supraviețuire, atunci când supraviețuirea devine miza cea mai importantă a oamenilor. Turnul David nu este turnul Babel, ci turnul construit pe ruinele acestuia, pentru a-l desăvârși.

Muguri de pin

02.02.2020

Când se risipi norul de praf ridicat de Mercedesul chituit și revopsit care alergase în trombă pe ulița pietruită, întreaga suflare a satului îl putu vedea pe Marcel cum descinde ca un rege, cu o mașină de plastic cu pedale la subțioară. Fiica lui, Ioana, de numai trei ani, alergă înaintea lui, fericită să-și revadă tatăl, dar și să-și ia în primire cadoul pe care îl aștepta de multișor! Marcel avea haine bune și un zâmbet de învingător, iar valiza neagră care lăsa dâre în colb sugera profesionalism și bunăstare. Era clar: plecase la muncă în străinătate, și se ajunsese! De altfel, familia extinsă, adunată laolaltă în acea dimineață frumoasă, asculta cu nesaț isprăvile lui Marcel care, împreună cu alți cinci băieți din satele învecinate, plecase tocmai în Portugalia, unde mersese vestea că se câștigau și 100 de euro pe zi, dacă nu întorceai spatele muncii! Iar Marcel, tânăr și voinic, anunțase la plecare că el va munci cât să câștige 150, cel puțin! I-am lăsat fericiți, în timp ce o vecină dădea fuga la magazin să cumpere carne pentru grătar.

Peste o săptămână, când am revenit în sat, l-am găsit pe Marcel trist, cu ochii în lacrimi. L-am rugat să-mi spună ce se întâmplase, iar el a început povestea, cu vocea sugrumată de plâns. Acum cinci luni, la sfârșit de ianuarie, trecuseră prin sat băieți care lucraseră în Portugalia, la cules muguri de pin și câștigaseră o groază de bani. Îi făceau evantai, îi răsfirau. Unul acoperise toată masa cu bancnote de euro, adevărate, uzate și ușor mototolite. Aveau să stea o săptămână, apoi să pornească din nou. Marcel plecase cu ei, cu o companie de transport rutier. Drumul fusese lung, ce-i drept, dar el visase cu ochii deschiși la banii pe care avea să-i câștige, ca să-și repare casa în care locuia împreună cu părinții, frații, bunicii și copilul, opt suflete în doar două camere și un mic hol, unde fusese prispa și unde acum găteau pe o plită electrică. Traversase Europa, dar nu cunoștea toate țările prin care trecuse, pentru că nu știa să citească. Dar văzuse orașe diferite, cu case când mai joase, când mai ascuțite, văzuse clădiri impunătoare și câmpuri nesfârșite.

După câteva zile, au ajuns într-o autogară, unde îi aștepta fermierul. Au intrat cu toții într-o dubă de marfă, fără geamuri, și au călătorit trei ore care li s-au părut extrem de lungi, pentru că nu aveai la ce privi și, în ultima parte, duba îi hurducase îngrozitor. În cele din urmă mașina s-a oprit și șoferul a deschis portiera, eliberându-i. Clădirea fermei era simplă, chiar sărăcăcioasă. În curte mai erau un depozit și un

hambar, în care gazda le instalase niște priciuri cu saltele. În afara celor trei construcții, nu se mai vedea decât un deal pleșuv, străbătut de drumul pe care veniseră, și un versant cu pini, în partea cealaltă. Ploua, așa că au intrat repede să se usuce.

În hambar era frig și umed, dar băieții erau învățați cu asprimea iernii și prea bucuroși că ajunseseră pentru a lua seama la confort. În urma lor intră stăpânul fermei, însoțit de un român, care le traduse regulile: aveau să muncească și, la sfârșitul zilei, pe cantitatea de muguri de pini culeasă urmau să primească bani, din care se scădeau 25 de euro, cazare și masă pentru o zi. Apoi românul plecă și rămaseră doar ei și fermierul, cu nevasta lui.

A doua zi ploua și mai tare, dar tinerii porniră la cules. Tehnica era simplă: trebuia să te cațeri în pin și să culegi mugurii într-o cutie de conserve legată cu o sfoară la brâu. Singura problemă era că mugurii cresc la pin exact în vârful ramurii, iar scoarța devenise lucioasă și alunecoasă de la ploaie. Randamentul culesului era slab, iar în a doua parte a zilei, de oboseală, au început să mai și cadă din copaci. Unul și-a luxat umărul, iar altul a scăpat mai ușor, cu o entorsă la gleznă, de la căzătură. La sfârșitul zilei, au rămas cu cinci euro. Situația s-a repetat în următoarele zile, uneori februarie este foarte ploios în zona deluroasă din nordul Portugaliei... După două săptămâni de suferință, în care unii au răcit, alții au căzut, tinerii s-au dus la fermier să-l roage să-i ducă la autogară, dar acesta nici nu vru să audă. Atunci băieții fugiră pe drum, până la cel mai apropiat sat, numai că, de aici, drumul se bifurca în nenumărate alte drumuri, iar ei nu știau să citească sau să afle încotro să o ia. Atunci simțiră, cu toții, groază. Groaza de a nu te putea întoarce acasă, deși ești liber. Se întoarseră, plouați, obosiți și lefteri, la fermă, unde stăpânul casei le râse în nas. După alte două săptămâni, soarele tot nu s-a arătat. Băieții l-au implorat pe fermier, au căzut în genunchi și au plâns, iar acesta s-a înmuiat și a acceptat să-i ducă la autogară, contra unei taxe de transport piperate. La intrarea în țară, la Oradea, Marcel și-a vândut telefonul ca să cumpere hainele, valiza și mașinuța de la un magazin second-hand.

Cursa

12.01.2020

Calea Griviței, București. Mașinile stau turate la semafor, grăbindu-se să lase copiii la școală. Fuioare albe se înalță din țevile de eșapament, ascunzând fațadele scorojite ale clădirilor vechi, cuprinse de paraginǎ. Una dintre ele, singura renovată recent și vopsită roz, are, chiar deasupra intrării, un basorelief alb: o nimfă luxuriantă promite plăceri de nespus vizitatorilor. Deasupra ei, balconul și decorația Art Deco evocă timpuri mai bune, mai îngăduitoare. În fața clădirii, un cerșetor în scaun cu rotile și-a terminat slalomul printre mașini și numără banii, puțini, obținuți de la șoferi. Nu are mai mult de 40 de ani, dar figura lui tristă este marcată de privațiuni și boli. Poartă o geacă de piele, la fel de ponosită ca fațadele clădirilor din zonă. Ușa casei alăturate se deschide și apare un copil, ținând de ghidon o trotinetă. Se salută, cei doi se cunosc, probabil că sunt colocatari. Vorbesc, în timp ce mașinile mai prind un semafor, al doilea, pentru că este blocaj pe Buzești. Unii șoferi claxonează deja, însă cei doi, învăluiți de gazele de eșapament, par cumva protejați, ori sunt perfect imuni la zăpăceala din jur și, pur și simplu, fructifică răgazul apărut.

Mai apar doi băieți și o fată și studiază, cu toții, trotineta. Posesorul este mândru și o laudă, deși este veche și, evident, nemilos utilizată. Le arată roțile și le explică celorlalți chestiuni de mecanica deplasării, le prezintă funcționarea frânei. Bărbatul are însă mai multă experiență și le dezvăluie sistemele de frânare mai complexe ale scaunului cu rotile. De asemenea, roțile mai mari prind mai multă viteză de deplasare, la viteză de rotație egală. Discuția se încinge, nici băiatul nu renunță: este adevărat, roțile lui sunt mici, dar se rotesc foarte repede, deci trotineta este mai rapidă ca scaunul. Imposibil, afirmă adultul, cu gesturi de mână largi, în timp ce mașinile prind al treilea semafor, iar corul claxoanelor abordează cu patos, într-un crescendo impunător și variat, un timbru melodic dificil de suportat. Mașina poliției care ajunge la fata locului, cu sirena pornită, pare o soprană wagneriană.

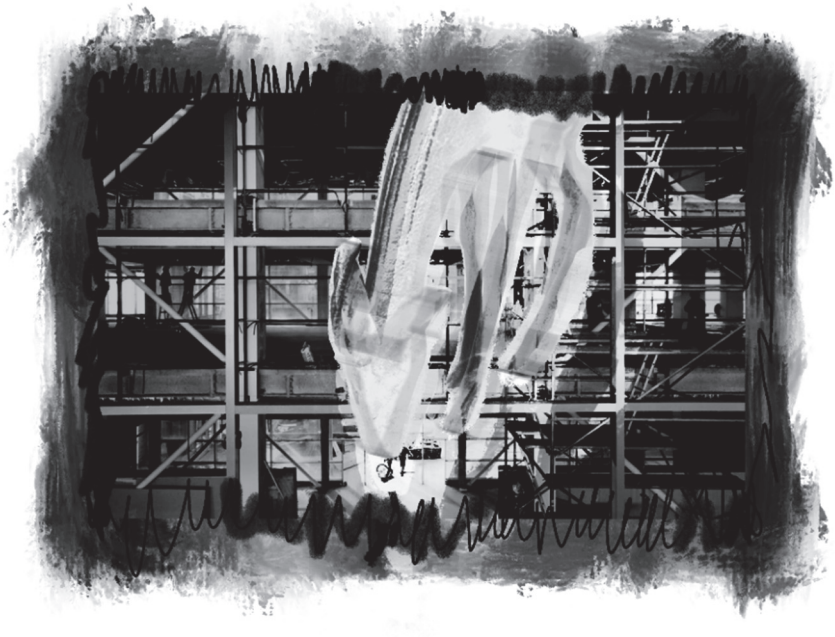
Însă strada, cu disperarea ei, pare o lume foarte îndepărtată de trotuarul unde cei cinci stabilesc regulile cursei care va avea loc. Se pleacă, la semnul de start, de la intersecția cu Buzești-Berzei, unde s-a poziționat, deja, unul dintre organizatori. Finalul este la cinema Marconi, sub reliefurile stranii și decăzute ale unuia dintre cele mai elegante foste cinematografe ale capitalei, spre care aleargă al doilea. Distanta de 100

de metri nu este mare, având în vedere natura cursei, însă nici mică. Fata se poziționează la mijloc, pentru a da startul. În plan secund, un polițist descinde din mașină și ocupă mijlocul intersecției, pentru a drena mașinile. Ascultă cu atenție în stație și se coordonează cu colegii. Prima oră de școală are loc în mașină, spre bucuria copiilor, ațipiți pe banchete, în ciuda gălăgiei claxoanelor și amabilităților schimbate de unii șoferi.

Soarele s-a ridicat, iar concurenții aflați la start lasă umbre lungi, în fața lor. Expresia de concentrare cu care privesc mâna fetei este vizibilă de la mare distanta. Corpurile sunt tensionate ca două arcuri. Mâna cade și cei doi pornesc rapid. Băiatul țâșnește ca din pușcă, însă fiecare capac de canal de pe trotuar îl zdruncină și îl încetinește semnificativ. După un start mai lent, bărbatul dovedește o tehnică desăvârșită, împingând roțile la intervale precise și imprimând căruțului o mișcare liniară și uniform accelerată. Pentru șoferii care au uitat că obiectivul lor era să-și descarce copiii în fața școlilor și apoi să ajungă la birourile unde îi așteaptă provocări ambițioase și termene limită, scadențe și predări, dar care acum privesc cursa cu mult interes, pare evident că adultul îl va ajunge din urmă și chiar depăși pe copilul care, iată, și-a cam pierdut suflul, neștiind să-și dozeze corect efortul. Și, într-adevăr, prin pâcla din ce în ce mai deasă, străbătută de razele soarelui de dimineață, scaunul se apropie rapid, metru după metru. Trotuarul este însă îngust, iar trotineta are o traiectorie destul de sinuoasă pe ultimul sfert. Ca să o depășească, bărbatul trebuie să intre în paralel cu atenție, pentru a evita o coliziune. Mai sunt 10 metri și băiatul vede cu coada ochiului rotilele mici de la scaun. Accelerează, dar nu mai poate. E clar că va pierde, însă atunci se petrece un fapt neașteptat: bărbatul nu mai împinge roțile și lasă trotineta să câștige.

Sub carele alegorice și caii dezlănțuiți din basoreliefurile elegantului cinematograf Marconi, acum o ruină, ca tot cartierul, cei cinci s-au reunit, din nou. Competitorii încă răsuflă greu, dar au, amândoi, o fericire pură întipărită pe chipuri: „A fost o cursă pe cinste! Bravu, mă! Ești bun!” „Și tu ai fost foarte rapid, cât pe ce să mă depășești”. În luminile reflectoarelor mașinilor și zecile de ochi ale unui public întâmplător, cei doi nu mai sunt un cerșetor și un copil sărac, ci doi atleți care și-au pus toată energia și priceperea pentru a câștiga o cursă, iar unul dintre ei, mai experimentat, a renunțat la victoria pe care și-o dorea foarte mult, pentru a-l încuraja pe cel mai tânăr și cu un viitor înainte. Pe când mașinile o iau, în sfârșit, din loc spre zări mai bogate ale orașului, la

lumina blândă și adevărată a dimineții, șoferii care au privit cursa trăiesc o revelație colectivă: multe dintre provocările ambițioase, termenele limită, scadențele și predările zilei sunt, de fapt, nimicuri.

Oameni simpli

16.02.2020

Biserica mănăstirii Râșca are o atmosferă aparte, dată de armonia dintre părțile bisericii, de fresca exterioară, de liniștea locului, de comunitatea monahală. Pentru un student la arhitectură în anul Domnului 1994, contemplarea acestui ansamblu compensa, din plin, drumul anevoios până în sat, situat în afara circuitului turistic al mănăstirilor sucevene. Dar atât el, cât și prietena sa țînuseră morțiș să viziteze și Râșca, deși, când planificaseră expediția, nu văzuseră decât câteva fotografii alb-negru cu biserica, într-un tom serios de istorie a arhitecturii. Din acest motiv, culorile frescei, care se aprinseseră în lumina piezișă a amiezii, îi lăsaseră fără cuvinte, iar cei doi zăboviră mai mult decât le permitea orarul în fața unei descoperiri personale de mare valoare. Când ieșiră, într-un târziu, pe poarta mănăstirii, se cam înserase și, pe drumul către stația de autobuz, o dată cu întunericul, veni și o ploaie rece, apărută de niciunde, adusă de un vânt tăios care, în cel mai rău caz, ar fi trebuit să sufle patru luni mai târziu.

Echipați pentru a se feri de caniculă și nu de frig, cei doi se refugiară într-un foișor hexagonal de pe marginea drumului și puseră pe ei toate hainele posibile, în timp ce stropii de apă se apropiau din ce în ce mai mult de centrul micii construcții. Vântul bătea acum din toate părțile, așa că zona uscată a dușumelei din lemn luase forma unui hexagon care se tot micșora, pe măsură ce vântul se întețea, aidoma unei diafragme de obiectiv fotografic, până când dispăru complet și atunci cei doi înțeleseră că foișorul le oferise adăpost după puterile sale, prea mici pentru stihiile dezlănțuite în Râșca. Aveau nevoie să înnopteze undeva, în sat, așa cum făcuseră în toată excursia, numai că, noaptea, pe întuneric, ploaie și vânt tăios, nu mai întâlneau pe stradă pe nimeni dispus să stea de vorbă cu ei și să-i îndrume. De altfel, oamenii se speriau să fie acostați de două umbre pătrățoase, pe care rucsacii grei din spate le făceau să pară mai masive decât erau în realitate. Tocmai când realizau că, deși prudenți, erau total nepregătiți pentru o astfel de situație, un suflet se milostivi de ei și îi îndrumă spre birtul satului, acolo unde aveau să găsească oameni și poate avea să-i cazeze birtașul peste noapte.

Când au deschis ușa barului, s-au considerat salvați: înăuntru era lumină, cald și gălăgie. Au presupus automat că vor mânca o cină consistentă după frigul îndurat, apoi vor urca la la etaj unde, de bună seamă că se aflau camere încălzite în care se vor replia și-și vor usca

hainele. În local mirosea puternic a alcool, iar la mese erau doar bărbați: muncitori și țărani, oameni cu fețe aspre și mâini deformate de muncă grea, majoritatea trecuți de prima tinerețe. Salutând cu condescendență pe toată lumea, cei doi străbătură camera și, ajunși la tejghea, îl întrebară pe patron dacă pot rămâne peste noapte și mânca o cină caldă. Acesta îi privi perplex, tăcu un interval de timp care lor li se păru lung, apoi le spuse că la etaj era locuința lui, supraaglomerată, pentru că venise în vizită fata, cu ginerele și copii. Și nici mâncare nu servea, doar alcool, pentru că oamenii mâncau pe la casele lor, dar, de băut, veneau să bea la birt, ca să nu-i bată nevestele. Pesemne că fețele îngrozite ale studenților îi stârniră milă, ori perspectiva ca tinerii să se aciueze în vreun cotlon și să refuze să plece nu-l încânta, căci omul își drese vocea și, acoperind vacarmul, întrebă tunător: „Bă, care puteți să-i țineți pe copiii ăștia doi peste noapte, că s-au rătăcit pe-aicea și i-a mai și plouat?" Însă oamenii de la mese își băgară capetele între umeri și plecară ochii în pahare. Unul bâigui că nu are unde, altul că e copilul bolnav. Când situația părea disperată de-a dreptul, din fundul sălii se ridică un bărbat slab și înalt, care, cu un gest larg, zise că îi ia la el. „Ești beat, îi aruncă crâșmarul, și nici nu ai unde, că ești cel mai sărac om din sat și stați, oricum, claie peste grămadă!". „N-are a face, ripostă omul, gata, veniți cu mine!"

Într-adevăr, părea că birtașul știa ce spune, căci omul, evident, băuse, iar hainele sale erau ponosite și murdare. Însă era singura variantă, așa că tinerii îl urmară. Pe drum, bărbatul își recuperă fermitatea mersului și vorbirii și le spuse că este șofer de autobuz și că știa, de la tatăl lui, care și el fusese șofer profesionist, un lucru extrem de important, pe care îl împărtășea acum cu ei: la drum trebuie să-ți iei, dacă este vară, haină, și, dacă este iarnă, mâncare. Explicația este simplă. Vara, fiind cald, poți uita să-ți iei haina și, dacă se strică vremea, suferi. Iarna, haină îți iei oricum, pentru că este frig, dar nu trebuie să uiți de mâncare, pentru că un drum de doar două ore poate dura și două zile, dacă te înzăpezești. Iar fără mâncare, iarna mori în două zile.

Casa era în fundul unei ulițe pline de noroi. Când trecură pragul, nevasta omului se sperie și îl certă. Era dezordine, copiii trebuiau spălați. Apoi înțelese situația și îi mută pe cei trei copii în aceeași cameră cu ei, iar pentru tineri întinse așternuturi curate în camera pruncilor. Bărbatul aduse țuică, brânză, pâine și roșii, iar cei doi se săturară. Înțeleseră că nimeriseră la cei mai săraci oameni din sat, dar și la cei mai buni, care își împărțiseră mâncarea cu ei și aveau să se înghesuie toți cinci într-o

cameră doar ca să nu-i lase de izbelişte. Dormiră ca nişte prunci, iar dimineaţa întrebară cât costă cazarea şi mâncarea, dar bărbatul nici nu vru să audă, pentru că ei le oferiseră ospitalitate atunci când erau la nevoie şi nu făcuseră asta pentru bani, ci din omenie, erau oameni simpli... În situaţii limită din trecut, rămas cu maşina în pană pe viscol, tatăl său fusese salvat de oameni care îl primiseră în casele lor, aşa că îl învăţase pe copil, de mic: „Tată, întotdeauna să primeşti în gazdă şi să nu ceri bani, pentru că nici mie nu mi-au cerut cei cărora le datorez viaţa mea şi a ta!”

Vindecarea prin zidire

15.03.2020

În anul Domnului 1575, Veneția pierea sub ciumă. Lazaretele se umpluseră, iar noaptea bolnavi alergau bezmetici prin oraș, ciocnindu-se unul de celălalt și căzând morți la pământ. Pe atunci oamenii nu știau nici ce este ciuma, nici cum se transmite, nici cum poți să o combați eficient. Unii o considerau o pedeapsă pentru păcatele orașului și se flagelau cu sălbăticie. Alții credeau că e răzbunarea iadului și puneau cărămizi sau pietre în gura morților, pentru ca aceștia să nu-și poată croi drum cu dinții de sub pământ. Doctorii lăsau sânge, iar boala nu ceda nicicum. Speranțele orașului se îndreptau, firesc, către Dumnezeu, bun și iubitor de oameni, singurul capabil să-și salveze creația căzută și pieritoare. Atunci preoții scoaseră odăjdiile și înconjurară orașul în procesiuni pline de devotament, dar nici asta nu ajută, căci venețienii mureau și mureau. În august 1576, în perioada de vârf a ciumei, muri bătrânul Tițian. Nimeni nu știa cât va mai dura plaga și câți vor mai pieri, deci dogele Alvise I Mocenigo luă singura decizie care mai putea fi luată: construirea unei biserici care avea să-i izbăvească poporul. O închină Mântuitorului, iar senatul republicii i-o încredință lui Andreea Palladio.

Piatra de temelie fu așezată la 3 mai 1577 în insula venețiană Giudecca și, imediat, Palladio încropi un tabernacol unde se putea sluji înainte de finalizarea măreței biserici Il Redentore. La tabernacol se putea ajunge din Zattere pe un pod de vase, pe care mai marii orașului veniră să se închine în fața modestului altar din lemn. În mod miraculos, după numai nici 3 luni de la începerea lucrărilor, pe 20 iulie 1577, ciuma dispăru, așa cum apăruse, iar epidemia fu declarată oficial eradicată. De atunci, pe 20 iulie, venețienii celebrează ajutorul lui Dumnezeu în combaterea ciumei care le-a luat o treime din suflete, iar frumoasa bazilică Il Redentore privește protector spre Veneția.

Bucuria lor nu fu însă lungă, căci, în timpul Războiului de 30 de ani, soldații germani și francezi purtară ciuma în Mantova. De acolo, flagelul izbucni întâi în Milano. În 1630, un nou val de ciumă, mai îngrozitor, se abătu asupra lagunei, făcând ravagii. Medicul francez Charles de Lorme brevetă masca medicilor pentru combaterea ciumei. În ciocul acesteia, oțetul și ierburile de leac purificau aerul inspirat, protejându-i împotriva contaminării. Toate măsurile sanitare fură luate, însă venețienii aveau deja soluția, așa că nu mai pierdură vremea. În octombrie 1630, senatul decise construirea unei noi biserici, închinate

Fecioarei Maria a Sănătății. Proiectul făcu obiectul unui concurs, căci biserica trebuia să fie ceva nemaivăzut, iar câștigătorul fu foarte tânărul arhitect Baldassare Longhena. În 1631 începură lucrările la Santa Maria della Salute și tot în 1631 dispăru și ciuma. Construcția bisericii dură mult, iar arhitectul, ajuns la senectute, apucă să trăiască sfințirea bisericii înainte să moară. De atunci, silueta albă a bisericii veghează ca ciuma să nu mai lovească niciodată orașul.

Acum Veneția trăiește o altă pandemie care îi fură bătrânii. Deși se cunoaște flagelul, deciziile luate au fost tardive, iar bilanțul morților crește de la o zi la alta, înspăimântător. Guvernul italian a luat toate măsurile omenești posibile, iar populația este consemnată la domiciliu. Toată suflarea din Italia acționează pentru combaterea plăgii: medicii vindecă, preoții se roagă, cetățenii trăiesc izolarea sau muncesc și pentru cei izolați, pentru ca pâinea să nu lipsească de pe masa niciunui italian. Cu toții mănâncă mai puțin, ca să ajungă și la cei mai nevoiași. Nimeni nu face stocuri de alimente, hârtie igienică și săpun. Cumpătarea și smerenia sunt potrivite în vremuri grele, ca acestea. Separarea impusă este benefică, dar italienii nu vor să renunțe la ceea ce îi definește, așa că, în special seara, deschid ferestrele și cântă. Vocile lor, înlănțuindu-se în lungul străzilor, îi reunește, cu valoarea unui sacrament: *religare*, religie. Dacă va fi să murim, spun ei, să murim cântând împreună, cu steagul Italiei fluturând semeț, nu ferecați singuri în camere, printre șervețele. Venețienii de azi nu construiesc o biserică care să-i mântuiască de boală, dar zidesc împreună o societate puternică și solidară, curajoasă și perseverentă, aceeași care a ajutat orașele italiene să dăinuie peste veacuri. Vocile lor împletite arată că nu sunt dispuși să cedeze și nici nu o vor face!

Pandemia vine și la noi, în România, noi cum o vom înfrunta?

Înăuntru și în afară

29.03.2020

De fiecare dată când iese soarele, cei trei frați se grăbesc la fereastră, acolo unde lumina decupată de dreptunghiul ferm al cercevelei se așterne pe covor. Fascicolul pune în evidență o multitudine de fire de praf, aflate într-un du-te-vino imposibil de anticipat și care dispar imediat ce intră în umbră. Sunt irezistibil atrași de lumina directă și își flutură mânuțele în aer, proiectând umbre stranii. Râd senin, cu bucuria simplă a copiilor atunci când văd o pasăre, un fluture, o floare sau un nor.

Pe stradă bat mingea câțiva băieți. Deși aflate în centrul orașului, casele sunt vechi și sărăcăcioase. Tencuielile au căzut, balcoanele au ruginit, soclurile au putrezit, iar din subsoluri vine un aer fetid. Toate casele au etaj, uneori chiar mansardă. Băieții se joacă, dar încă nu au început jocul. Sunt în perioada de tatonare, de evaluare a celorlalți, momente cruciale în buna întocmire a unei echipe câștigătoare. Un pic de neatenție și pici în echipă cu unul slab, apoi pierzi toată seara. Ușa unui balcon se deschide și apare o fată. Nici nu-i privește pe băieți, ci se uită în lungul străzii, așteptând, poate, pe cineva. Însă prezența ei este magnetică, iar sportivii nu se mai pot concentra la ce făceau. Ridică privirile și încearcă să intre în vorbă, fără prea mare succes, căci fata îi cunoaște și știe exact câte parale fac. Atunci, unul mai îndrăzneț aruncă cu mingea în sus, în încercarea de a o deranja, dacă altfel nu-i pot atrage atenția. Mingea zboară prin dreptul capului fetei care încearcă să-i ignore, deși este din ce în ce mai dificil. O aruncare precisă și mingea aterizează chiar în balcon. Se lasă un moment de tăcere încărcată de stupoare, de care fata profită pentru a intra în casă, iar mingea rămâne ostatică la etaj. Băieții, de necaz, pleacă, fiecare la casa lui.

Ultimul client se lungește la vorbă nepermis de mult, ținându-l peste program pe barmanul care a închis casa de multișor. Afară s-a înnoptat de-a binelea și nu mai trece nimeni pe stradă. Prin vitrină, barmanul pare fortificat în spatele unor vrafuri de băuturi și pungi de chipsuri aliniate după culori, vitrine cu pateuri și automate de bere, pe care clientul încearcă, zadarnic, să le depășească și să reducă distanța, având de împărtășit chestiuni personale care impun apropierea interlocutorului la depărtare de o șoaptă. Chelnerița a terminat de spălat mesele și pe jos, iar acum s-a așezat, obosită, la o masă, așteptând

plecarea străinului și împărțirea bacșișului din care își va cumpăra de-ale gurii. Cu părul încă legat la spate și îmbrăcată foarte modest, stă desculță, iar pantofii care au chinuit-o toată ziua zac în apropiere. Terminarea conversației va însemna că poate să plece acasă, dar și că va trebui să-și pună, din nou, pantofii.

Alpiniștii utilitari au coborât până la jumătatea imensei clădiri de birouri, cu pereți cortină din sticlă reflectorizantă. Pentru ei, ziua de muncă înseamnă să curețe un sector al fațadei, cu lățimea de 10 metri, pornind de la terasă și ajungând la parter. Stau agățați în gol, cu haine groase și căciuli, căci, la înălțime, bate vântul. Unii coboară mai rapid, alții mai lent, în funcție de mizeria de pe sticlă. La ora mesei, se opresc și scot sandviciurile, pe care le desfac cu mare atenție să nu le scape jos. Unul observă cât de urât este colegul în oglinda care îi deformează trăsăturile feței doar un pic, cât să-i umfle râsul pe toți. Colegul se supără și încearcă să-i dea vecinului o palmă peste sandvici, să i-l zboare zece etaje mai jos. Acesta eschivează elegant, și toți șase încep o oscilație punctată de brânciuri și evitări. La interior, un CEO important o roagă pe secretară să sune la alpiniști ca să înceteze garagața pentru că pică negocierea cu japonezii. Fata sună, dar degeaba, pentru că alpiniștii au doar două mâini și acum mănâncă.

Un copil internat după o intervenție chirurgicală își așteaptă mama, însă orele de vizită trec una după alta și ea nu apare, căci nu a primit învoire de la serviciu. Copilul stă lungit în pat și vede cum, rând pe rând, părinții celorlalți pleacă. Evaluează, cu oarecare tristețe, borcanele de compot, pulpele de pui și fructele aduse de rude în completarea unui meniu de spital dietetic și sărăcăcios. E ora cinci și un sfert, iar programul de vizite s-a încheiat de cincisprezece minute, când copilului i se năzare că aude vocea mamei. Se uită la ușă, nimic. Se uită în salon, nici atât. Se uită pe geam și vede ce vedea în fiecare zi, coroanele verzi ale plopilor din curte. Închide ochii și aude, de data asta distinct, vocea mamei, venind de afară. Se ridică, își pune papucii și iese în balcon. Privește în jos și, cu greu, o zărește pe mama tupilată după gardul viu, făcându-i semne. Convinsese paznicul să o lase în curte cinci minute pentru a-și vedea copilul operat și era esențial să nu o vadă vreun medic, pentru că paznicul și-ar fi luat un perdaf. Clandestinitatea și complicitatea fac mai mult decât o banană, iar copilul se întoarce în salon radiind.

Ne întoarcem la sat?

17.04.2020

Chiar înainte de debutul pandemiei în România, am avut ocazia să vizitez sate foarte sărace din zona Colinelor Tutovei. Majoritatea erau aproape pustii, cu clădiri ale școlilor în ruină, și nici primăriile nu se simțeau prea bine. Prin sate, oameni puțini, bătrâni și bolnavi, mulți dintre ei. Majoritatea caselor vechi pe care le-am fotografiat erau părăsite, cu cercevele bătute în scânduri. Ici și colo apărea câte o bunică, singură, care venea să ne spună păsurile. Uneia îi murise vaca, alta nu mai avea pe nimeni.

Odată cu pandemia, mulți români s-au întors acasă, iar speranța mea este că măcar o mică parte din ei au ajuns și în satele prin care am trecut și au deschis ferestrele. Poate au schimbat, deja, învelitoarea și au văruit casa. Căci satele acelea sărace și părăsite ar putea fi bogăția cea mai mare a României.

În ultimele decenii, Europa și-a deschis porțile către muncitorii români. În contextul pandemiei, majoritatea zilierilor, celor ce stăteau cu chirie sau celor fără un contract pe termen lung au fost siliți să se întoarcă acasă. Europa le-a închis ușile cu ușurință mult mai mare decât le-a deschis. Venind acasă, am văzut ce mulți erau! Din fericire, casele făcute de bunicii lor mai sunt încă în picioare și, cu reparații chibzuite, mai pot dura două generații. Iar casa, cu pământul ei, te poate hrăni în vreme de restriște. Nu te va îmbogăți, dar la ce bun bani, dacă nu ai pe ce-i cheltui?

Orășeanul sedus de mirajul deținerii unui apartament minuscul, dar atent mobilat în centru, doldora de electronice, privește acum cu jind la țăranul care hrănește animale, merge la muncile câmpului, se plimbă în curtea și pe moșia sa care e mare cât un parc, un parc doar al lui. Prin care merge, cu propriile lui picioare, nu în tururi virtuale lipsite de bucurie. Mașina scumpă stă în fața sau în garajul blocului, iar praful care se așază zilnic pe ea vorbește despre calitatea aerului pe care îl respiră proprietarul ei. Vecinii încing bormașinile, schimbă gresia, căci nu te poți opri din muncă așa, la comandă. În cei 32 de metri pătrați dintre care 16 sunt ocupați de mobilă, el speră că restricțiile se vor ridica și va putea ieși, din nou, la concert, cinema, slujbă, parc. Copiii fac școala acasă în camere separate, iar părinții participă la ședințe în bucătărie. Așteptarea se lungește și vraja modernității s-a spulberat, ca un balon de săpun: războaiele nu s-au terminat, iar orașele sunt cele mai lovite, la război.

Știința nu are încă toate răspunsurile. Cine știe ce alte războaie ne așteaptă?

Dacă se dovedește că poți lucra de acasă, învăța de acasă, la ce bun să te îndatorezi pentru restul vieții pentru un apartament la oraș, pentru a respira un aer infect și mânca vechi sau procesat sau iradiat, când ai putea locui la țară și beneficia de soare, aer, mâncare de calitate și, cel mai important, dormi liniștit, fără grija evoluției cursului valutar la francul elvețian? La ce bun să te stresezi un an pentru a merge în vacanță pe o plajă exotică, aflată neapărat, pe meridianul opus celui pe care te afli, dacă, oricum, nu te mai duce nimeni acolo?

Desigur că, pentru a fi idilică, viața la sat ar avea nevoie de multe care, în prezent, lipsesc în România. Printre ele, drumuri, farmacii, servicii, asistență medicală de calitate, cultură. Însă o schimbare de atitudine a orășeanului față de sat ar putea genera aceste schimbări, care s-au întâmplat în toate satele Europei de vest în decurs de o generație, și unde astăzi întâlnești școli superbe, dispensare, baze sportive și muzee, majoritatea întreținute de comunitățile locale. Simțul civic, această magnifică lipsă a orașelor românești, ar putea înflori în comunități solide, pe modelul obștilor moșnenești care încă există.

Însă istoria recentă a țării ne învață un sumbru adevăr: întorși acasă, sătenii au adus modele de import, zidind uneori palate absurde care vorbesc despre pauperitatea îmbogățirii relative la sărăcia inițială, iar orășenii au construit la sat vilele pe care nu puteau să le aibă la oraș. Simplitatea casei țărănești, înconjurată de anexele gospodăriei, care putea furniza modelul dezvoltării durabile a satului românesc, fără a-i altera specificul local, a fost refuzată, în favoarea unor exagerări care denotă doar debusolare. Singurele case vechi din mediul rural, renovate cu grijă pentru moștenirea culturală pe care o reprezintă, aparțin, fără excepție, unei elite intelectuale urbane care a înțeles, asemeni lui Ion Pillat, că „Raiul e o casă din Muscel”. Poate aceste timpuri grele ne vor învăța bucuria simplității, emoția mersului pe jos, contemplării unei plante, sau mângâierii unei adieri. Despre modul cum o casă veche, cu prispă, sală și două camere poate adăposti cu brio pe orășeanul sofisticat, care are nevoie de cinci locuințe într-una singură, vorbim în numărul următor.

Marea casă mică

25.04.2020

Scriam că satul românesc ar putea reprezenta salvarea traiului sănătos al orășeanului în contextul autoizolării din vremea pandemiei, dar nu numai. Lipsit de parcuri, teatre, săli de fitness și obligat să stea într-un apartament minuscul, unde împreună cu toți membrii familiei trebuie și să muncească, și să învețe, și să facă teme, citadinul arde la focul mocnit al privării de libertate. În lift nu-i mai vine să se suie și, după rarele ieșiri până în fața blocului, este silit să-și scoată toate hainele, să le dezinfecteze, să se spele, să se schimbe. Ziua trece mai repede când trebuie să cureți mai multe haine, să te speli pe mâini de nenumărate ori, să lustruiești pe jos, asta ca să nu mai vorbim de disconfortul permanent al răvășirii casei pentru a distruge virușii, al spălatului podelelor însoțit de vapori de clor și alcool care ne fac să ne simțim în siguranță.

La toate acestea se adaugă și neplăcerea de a nu putea aerisi apartamentul, căci puzderie de firme situate pe șoseaua de centură a orașului fac profituri semnificative prin arderea gunoaielor de import și nu de puține ori bucureștenii s-au alertat de-a dreptul pentru că aerul era de nerespirat. Primăvara trece fără ca orășenii să vadă soarele atât de așteptat, iar pielea lor rămâne la fel de albă ca în ianuarie. O fi frumoasă priveliștea parcurilor văzute de la etajul al zecelea, dar parcă mai frumos este când umbli cu picioarele pe pământ și atingi o frunză. Iar așteptarea durează, durează, iar presiunea în cazan crește odată cu conștientizarea imposibilității de a te priva de mișcare și soare pentru perioade lungi de timp. Ai da orice să ieși afară, se face coadă la dusul gunoiului, sarcina care, în vremuri normale, cădea pe umerii celui mai înțelept membru al familiei. Dorul de cei dragi nu mai trebuie, cred, evocat.

În același timp, sătenii își văd de muncile câmpului, la fel ca anul trecut pe timpul acesta, mulg vacile, cosesc, stau afară tot atât și, să o recunoaștem, sunt categoric avantajați pentru că se autoizolează pe o proprietate de 3000 de metri pătrați, nu de 30. Ies afară pentru a munci, iar casa lor mică le oferă acest confort esențial, de care nu eram conștienți atunci când îl aveam la dispoziție, și anume mișcarea. Sunt absolut convins că, în următoarele luni, populația urbană înstărită își va cumpăra o casă cu gospodărie la țară pentru a se autoizola acolo în caz că pandemia aceasta recidivează sau o alta apare.

Însă, dacă orășenii vor face la sat ce fac la ei, la oraș, adică speculă imobiliară prin dezmembrarea parcelelor mari în parcele mici pentru vindere la prețuri mari, comasarea mai multor parcele pentru a construi mare și înalt, demolarea caselor tradiționale și impunerea modului de viață urban la sat prin construirea de vile apropiate, cu garduri din policarbonat, atunci satul va deveni un apendice al orașului, o suburbie deprimantă prin repetiție și lipsă de logică, asemenea celor ce înconjură cu tristețe urbele noastre. Lumina, vântul, natura vor fi izgonite, iar autoizolarea va deveni doar un pic mai suportabilă, dar foarte puțin. Miza următorilor ani este următoarea: renunțarea la excesele mincinoase ale supraconsumului (fie la mâncare, fie la haine, electronice, gadgeturi, excursii coloniale) și încercarea de a păstra ceea ce ai găsit, pentru că pentru acel ceva ai mers acolo! Orășeanul, colonist prin excelență, care urbanizează tot ce atinge, va trebui să dea dovadă că a înțeles atât lecțiile izolării, dar mai ales faptul că micuța casă pe care o cumpără îi oferă absolut tot ce îi trebuie. Să o luăm pe rând.

Paradoxal, încep cu anexele gospodăriei, acolo unde țăranul își creștea vitele, adăpostea căruța și fânul, depozita mâncarea lui și a animalelor. Aceste anexe și activitățile pe care le presupuneau erau parte integrantă a traiului său zilnic. Desigur că orășeanul nu va mai avea nevoie de pătule, coșare, hambare, grajduri, fânare, magazii și alte acareturi, decât dacă va dori să facă fitness în aer liber, sub lumina purificatoare a soarelui, dar va putea să le transforme pe cele existente în birou de studiu pentru copil, bibliotecă în aer liber, sală de fitness, bucătărie de vară. Am zis bucătărie de vară? Adică să gătești în aer liber, cu pomul la doi metri și să iei prânzul afară? Revenind la ceea ce spuneam înainte de scurta reverie nepermisă, este esențial de înțeles că gospodăria tradițională conține matricea traiului sănătos, în care casa unde se doarme, se mănâncă iarna și se spun povești la gura sobei este înconjurată, la cel mult o azvârlitură de băț, de celelalte spații ale existenței zilnice, adică de spațiile pentru activități. Acestea pot fi utilizate doar plimbându-te la ele (ce vorbă mare, plimbare), în contact direct cu natura. Ele sunt alăturate, dar disjuncte, ca degetele de la mână sau coloanele unui templu, cum minunat definea Kahlil Gibran iubirea.

Pentru că, de fapt, gospodăria tradițională țărănească, pe care, în marea lor generozitate, ne-au lăsat-o bătrânii, vorbește, esențialmente, despre iubire. Parul care se bătea la fundare vorbea despre legătura casei cu cerul, iar casa se lega de pământ prin rădăcinile

care o hrăneau: fântâni, conace de plai, adăpători, adăposturi pentru oameni și vite, anexele gospodăriei. Evoluând în comuniune cu natura, satul tradițional seamănă cu o pădure de stejari, în care copacii beau aceeași apă, cresc la fel de înalți și păstrează distanțe între ei, pentru a nu-și face umbră unul altuia. O pădure plină de luminișuri și vietăți frumoase, agere și sănătoase, o pădure ocrotitoare și care ar trebui ocrotită, cu orice preț!

Colacul roșu

nepotului meu preferat, Alex

24.05.2020

Sub soarele Siciliei, toate culorile par mai bogate, mai saturate, și acest lucru se poate observa îndeosebi în lucirile de cleștar ale unor ape ireal de albastre. Tencuielile caselor vopsite în ocru, roșu sau gălbui sunt adesea coșcovite, însă acest fapt nu are importanță, căci lumina spală fațadele cu generozitate și face să lucească chiar și zonele mucede și înnegrite. Oricum, acest ajutor divin nu era necesar în incinta amplă a hotelului Bellavista, unde totul părea construit ieri și dat în folosință azi. Edificat în jurul unei vaste curți interioare, care avea darul să-l protejeze de briză, hotelul privea spre cele două piscine tentaculare, una mare și adâncă, pentru adulți, și una mai mică, în jurul căreia stăteau adunați circa 20 de copii preponderent sicilieni, câțiva din Regatul Unit și câțiva nemți. Un scaun înalt, la care se putea ajunge doar pe o scară, străjuia vigilent piscina și, agățat la baza lui, impunea respect un colac mare și roșu, pe care scria cu litere de-o șchioapă, cu alb, „*non toccare*". O umbreluță multicoloră proteja de soare scaunul care, din cine știe ce pricină, era gol în momentul în care un cuplu de turiști proaspăt cazați apăru cu prosoapele pe umeri și se opri la piscina adulților, în timp ce odrasla lor, un băiețel blond de maxim 6 ani, strigat pe nume Alex, țâșni entuziast spre piscina cea mică. Spre surprinderea copiilor care îi observaseră cu interes venirea, prinse din fugă colacul roșu și plonjă în apă, bălăcindu-se frenetic, ca și când tocmai traversase deșertul și, prin cine știe ce miracol, nimerise direct acolo.

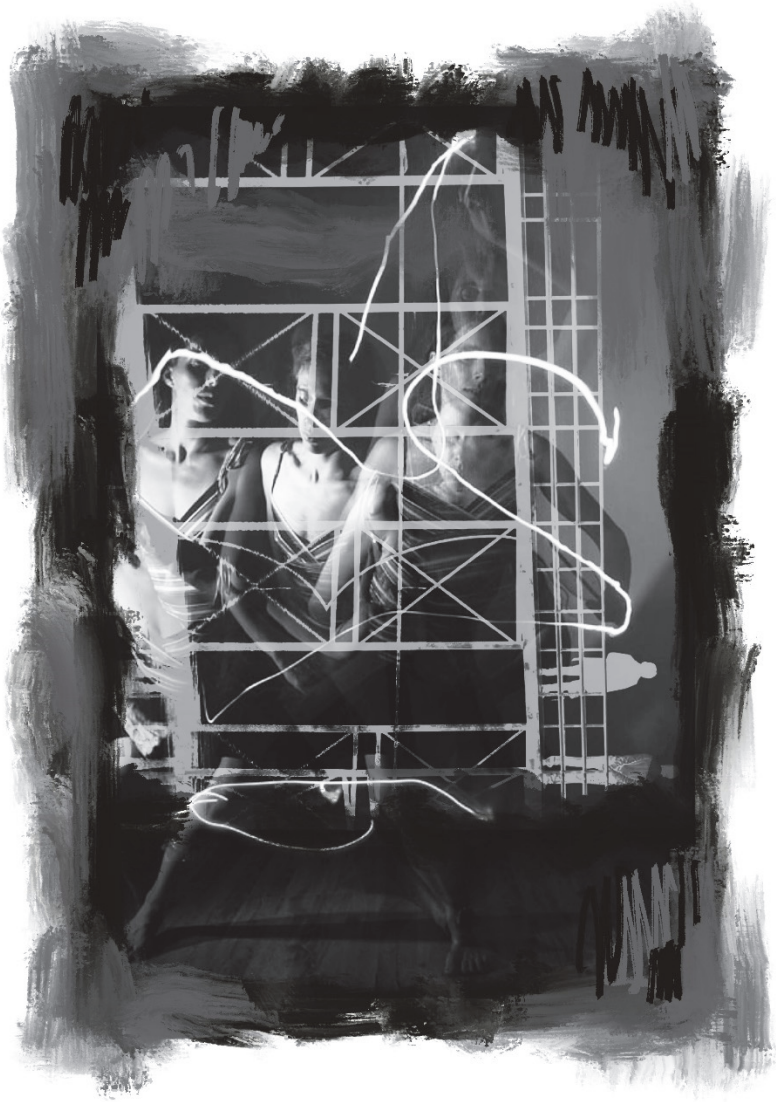
Bucuria lui fu molipsitoare și ceilalți copii, care zăceau destul de plictisiți pe șezlonguri, se priviră scurt și săriră și ei în bazin, împroșcându-se și făcând o hărmălaie generală. Cei rămași afară fură stropiți nemilos, șezlongurile fură udate, prosoapele aruncate în piscină, alături de mingi, truse de plajă și flacoane cu cremă. Părinții lor, la o distanță suficientă, păreau anesteziați de ritmurile unei tarantelle care se revărsa din barul plasat strategic chiar pe marginea luciului de apă. Mai mult decât atât, zâmbetele lor mulțumite arătau că apreciază joaca energică a copiilor care, iată, deja socializau, adică se oboseau, ceea ce anunța după prânz o binemeritată degrevare de sarcina epuizantă de a face copilul mereu fericit. Aceasta le-ar fi furnizat o pauză de circa două ore care putea fi întrebuințată tot pentru socializare, iar ocheade sugestive arătau că potențialele avantaje fuseseră sesizate din timp.

Însă tocmai când joaca atinsese cote paroxistice, dinspre hotel veni în fugă un bărbat bronzat, cu șort roșu, tricou alb și o față extrem de enervată. Salvamarul avea ochii scăpărători și părea vizibil exasperat de turnura neașteptată pe care o luaseră evenimentele. Nimic nu anunța, în urmă cu doar cinci minute, ceea ce avea să urmeze. Așa ceva nu se mai întâmplase! Fluieră prelung și, roșu la față, făcu gesturi bruște care sugerau ieșirea urgentă din apă, iar copiii, vădit intimidați, se conformară imediat. Vreo doi se loviseră în învălmășeală și ar fi plâns, dacă nu ar fi știut că încălcaseră normele de folosire ale piscinei, afișate la loc vizibil în trei limbi străine, precum și cei șapte ani de-acasă, ca să nu mai vorbim de cutumele și uzanțele specifice oricărui spațiu public acvatic. Băiatul blond, nou venit, se infiltră în grupul de nemți, unde nuanța părului îi oferea un oarecare camuflaj.

Prin apa de cleștar care se liniștea treptat, puteau fi văzute toate obiectele azvârlite de pe mal, iar un prosop înfunda sifonul de scurgere, făcând pompa aflată într-un cămin subteran să pârâie amenințător. Undeva, în mijloc, colacul roșu plutea în derivă. Bărbatul plonjă în apă, recuperă prosopul și colacul și ieși rapid, mai roșu decât sărise, cu tricoul șiroind. Pompa își reveni la zumzetul normal, așa că acum putea să-și verse năduful pe dracii de copii care fuseseră cât pe ce să-i producă o pagubă însemnată, de la care ar fi putut să-și piardă slujba, de care era foarte mândru. De fapt, dintre colegii lui de liceu, el se realizase profesional cel mai bine, mult mai bine decât tocilarii care aleseseră să meargă la facultate și care acum trăgeau mâța de coadă în posturi plătite parcimonios. Munca lui nu îl solicita din cale-afară, leafa era bună și riscurile aproape nule. Numai că, exact atunci, iluzia securității în muncă îi fusese spulberată definitiv, iar crema de protecție solară care albea apa revărsându-se dintr-un flacon făcu să-i pulseze vena de pe frunte. Ar fi vrut să-i pedepsească pe toți, dar era vorba despre clienții hotelului și o măsură de coerciție colectivă ar fi compromis politicile de ospitalitate asupra cărora managementul operatorului turistic insista la fiecare ședință cu angajații. Prin urmare, singura idee de revanșă fu să întrebe, cu voce tunătoare, în italiană: „cine a aruncat colacul roșu în apă?” Copiii italieni se priviră unul pe celălalt și ridicară din umeri. Nimeni nu văzuse nimic, nimeni nu fusese atent, erau mulți acolo, greu de spus. Atunci salvamarul încercă și în engleză, dar cei patru copii roșcovani și plini de pistrui, două fete și doi băieți, se priviră unul pe celălalt, vorbiră între ei rapid și răspunseră că ei habar nu aveau, că jucau cărți, că se apropia ora

prânzului, că îi cheamă părinții și altele, care nici nu mai contau. Turuiau cuvintele rapid și cu accent irlandez, căci, de fapt, erau din Irlanda de Nord, iar salvamarul renunță să spere că va afla sau înțelege măcar ceva de la ei. Se vedea că mint, dar asta nu îl ajuta cu nimic. Germană nu știa, așa că nemții scăpară de întrebări, iar noul venit răsuflă ușurat.

Rotindu-și privirea ca un uliu, bărbatul îl zări pe băiatul uneia dintre femeile de serviciu pe marginea piscinei și îl chemă poruncitor: „Gaetano!" Băiețelul, un țânc de numai cinci ani, veni îndată, lipăind ascultător cu tălpile pe marginea piscinei. Salvamarul se lăsă pe vine, își puse mâinile grele pe umerii lui și tună, de foarte aproape: „Cine a aruncat colacul roșu în bazin? O să-mi spui, altfel nu mai intri în apă toată vara!" Sărmanul Gaetano izbucni în lacrimi și spuse cu toată sinceritatea, privindu-l în ochi, că nu a văzut, că nu era de față, că pesemne colacul a căzut singur din cârlig, de la vânt. Lacrimi curate i se rostogoleau pe obraji și adultul înțelese că interogatoriul nu avea niciun rost, căci, în fond, erau în Sicilia, iar legea tăcerii, *omertà*, era o pravilă care, de cinci sute de ani, interzisese localnicilor orice formă de cooperare cu orice formă de autoritate. Nici el nu-și trădase colegii de școală care furaseră catalogul clasei, deși fusese pălmuit cu sete și de mai multe ori pentru asta chiar de către profesorul de sport, metodă pe care, cu anumite nuanțe de regret, nu o putea aplica acum, după treizeci de ani. Dar, de fapt, evocarea propriei copilării avu darul să-i șteargă supărarea, iar salvamarul ramase, în afara sarcinii anevoioase de a curăța piscina în timpul mesei de prânz, cu o ditamai nedumerirea: „Gaetano ca Gaetano. Taică-su e în pușcărie pentru că nu a turnat. Sicilienii mei, ca sicilienii. Dar englezii aceia sau ce-or fi fost, ei cum de s-au prins așa de repede cum funcționează treburile pe-aici?"

Viața discretă a cinematografelor favorite

08.06.2020

De la prima proiecție de film, *La Sortie de l'usine Lumière à Lyon*, din 1895, cinematograful a devenit un spațiu altfel, o heterotopie, în sensul dat de Michel Foucault, o evadare din contingent și un loc aparte care a oferit bucurie multor oameni. Nu voi discuta despre film și cinematografie, deși proiecția în sine avea însemnătate, ci despre câteva dintre măruntele rațiuni pentru care cinematograful de cartier a fost, vreme de decenii, căutat și dorit, în special în perioada comunistă. Spre deosebire de teatru, care a impus o relație nemijlocită a publicului cu actorii, a căror prezență umană, în carne și oase, obliga la atenție, concentrare, trăire și conectare cathartică, cinematograful a fost, de la bun început, mai blând și mai tolerant. După uimirea și spaima provocate de intrarea trenului în gara din La Ciotat, spectatorii au realizat că ecranul este plat și că pe pânza albă se poate întâmpla orice, chiar și un voiaj pe Lună, realizat în 1902 de Marie-Georges-Jean Méliès. Văzut a doua sau a treia oară, orice film, oricât de dramatic, îngăduia momentul în care un adolescent, cu inima bătându-i să-i spargă pieptul, atingea mâna fetei invitate la film, căci scaunele erau cufundate în umbră iar distragerea nu avea caracterul unei impietăți sau lipse de respect față de actant. Chiar și un sărut rapid putea trece nesancționat.

De altfel, faptul că un film putea fi oricând revăzut, în exact aceeași formă, asigura relaxarea publicului, eterogen și pestriț, al cartierului muncitoresc. Săruturile prelungi de pe ecran erau punctate, într-o perioadă mult mai strictă cu moravurile, prin ovații și îndemnuri nu tocmai politicoase la adresa pensionarilor din sală, iar întunericul acoperea identitatea celor care mai lansau câte o strigătură sau vorbă de duh, apreciată de unii cu râsete, și dezaprobată de alții.

Apoi mai conta și ce fim rula săptămâna aceea. *Imperiul contraatacă* făcea cozi enorme la ghișeul mic și semicircular aflat în exteriorul cinematografului, acolo unde se vindeau biletele la orice *blockbuster*, căci în holul de acces, unde se aflau cele două case de bilete, mulțimea nu ar fi încăput. Minim 300 de persoane așteptau pe 3-4 rânduri să mai prindă bilet, iar pătrunderea în cinematograf reprezenta o izbândă personală care șlefuia caractere și cultiva dârzenia. Cei care aveau abonamente lunare erau privilegiați, scăpând de corvoadă, dar având obligația tacită de a vedea toate filmele, inclusiv pe acelea cu inginerul care vine la sat și îi învață pe țărani cât să bage plugul în pământ

pentru a obține recolte de calitate și în cantitate net superioară. Unele abonamente erau onorate de bunici care veneau cu copiii la film, iar unul dintre cele mai stranii momente din istoria proiecțiilor s-a întâmplat la prima difuzare a *Războiului stelelor*. Toate locurile se vânduseră, iar cei care nu mai prinseseră scaun plătiseră bilet întreg pentru a se așeza pe jos, așa încât, după stingerea luminilor, în cinematograf nu mai era loc să arunci un ac. După 15 minute de vizionare, o bunică a decis că filmul era prea brutal și violent pentru copii, așa încât a trebuit să-și croiască loc, pe dibuite, spre ieșirea cea mai apropiată, stârnind o cascadă de proteste și imprecații.

Însă nu doar capodoperele, ci și filmele de propagandă aveau farmecul lor. La matineu venea armata și, chiar în timpul scenei când tânăra învățătoare afla adevărul gol-goluț, și anume că partidul însuși o crescuse, și nu o familie anume, un soldat adormit s-a prăbușit din scaun și a stârnit hohotele camarazilor, spre disperarea plutonierului care îi însoțea și care se temea de o reclamație pe linie politică. Acele filme își aveau publicul lor, în general cupluri de tineri evaluați dezaprobator la intrare de plasatoarele în halate albastre, adolescenți care căutau locurile cele mai discrete aflate chiar în ultimele rânduri. Acești tineri identificau filmele cele mai proaste de pe foaia afișată în fața sălii și făceau turul cinematografelor unde rulau acestea, pentru a nu bate la ochi cu o frecvență dubioasă.

În verile toride ușile de evacuare rămâneau deschise, păzite cu strășnicie de cerberi iscusiți, capabili să dejoace orice încercare de a intra la film pe la ieșire. Uneori, câte un copil era vânat prin întuneric ca iloții în Sparta, dar alteori mici umbre se furișau pe după draperii și obțineau un loc într-un rând din față, unde puteau revedea filmele favorite care rulau în vacanțe. Într-un iulie canicular, la casa de bilete de lângă vitrajul amplu al foaierului a venit o tânără în locul tovarășei care se pensionase și, brusc, s-a creat un dezechilibru în raport cu cealaltă casă, în sensul că, lângă fereastră, se forma o coadă consistentă de băieți care, ajunși la ghișeu, fie nu găseau banii, fie puneau întrebări stupide, fie cumpărau doar un bilet când, de fapt, le trebuiau trei. Îndemnurile care se auzeau, „veniți și aici, e liber”, nu aveau efect și părea că la cele două case se vând bilete la filme diferite. Vara întreagă a fost coadă la ghișeu, căci, odată cu începerea școlii, tânăra a dispărut fără urmă, în suspinele multor băieți care începuseră să-și cheltuiască economiile doar pentru a cumpăra bilete la filme pe care nici măcar nu voiau să le vadă.

Această viață paralelă, insignifiantă și derizorie a pierit treptat, la fel ca vechile cinematografe de cartier, dispărute unul câte unul, aidoma comunităților care le dădeau viață.

Vacanțe de neuitat

28.06.2020

În trecutul nu foarte îndepărtat, vacanța de vară reprezenta acel interval foarte lung de timp când puteai face tot ce voiai. Dimineața, când părinții plecau la serviciu, băieții din cartier se puteau întâlni pentru activitățile care impuneau discreție, cum erau plimbările la mare depărtare de casă, sau experimentele periculoase.

Mitul urban al furtului de copii, niciodată confirmat, răpea anumite libertăți, cum ar fi să pleci fără să spui părinților unde și pentru cât timp. În schimb, trebuia știut cu cine te întovărășeai. Din acest motiv, o plimbare pe jos până la capătul troleibuzului, acolo unde orașul se sfârșea și începea un câmp nemărginit, era de neimaginat într-o altă circumstanță decât absența părinților pentru minimum nouă ore. Dimineața, pe acel câmp spălat de razele soarelui, puteau fi prinși gușteri verzi, ieșiți să se încălzească. Puteau fi prinși numai atunci când încă nu se dezmorțiseră de-a binelea, căci, dacă întârziai pe câmp fie și numai o oră, nici măcar nu mai puteai să-i vezi, darmite să-i prinzi. Trebuia să te mulțumești doar cu foșnetul cozilor dispărând pe sub pietre. Dacă prindeai un gușter, erai campion absolut. O coadă desprinsă de corp avea și ea o valoare de netăgăduit, iar unii băieți susțineau că există gușteri cărora le creșteau la loc și capetele, nu numai cozile. Dacă nu prindeai nicio reptilă, măcar un fluture sau un gândac care să completeze insectarul-temă pentru vacanță putea să mai îndulcească eșecul vânătorii.

Băieții nu-și luau niciodată apă cu ei. Nici nu ar fi avut în ce să o pună, căci ei aveau nevoie de două mâini libere, iar de cărat o sticlă cu dop de plută nici nu putea fi vorba. Apă se găsea oriunde, și un robinet de serviciu, la care trebuia să te apleci ca să bei, îți astâmpăra setea, chiar dacă apa venea cel mai frecvent fierbinte și cu gust de fier. La întoarcere, băieții puneau monede de aluminiu de 5 bani pe șina de tramvai și apoi comparau moneda cui are diametrul mai mare după trecerea acestuia. Operațiunea era dintre cele periculoase căci, la trecerea tramvaiului, trebuia să fii astfel poziționat încât să observi fenomenul aplatizării, fără însă a fi zărit de vreunul dintre pasageri care, apoi, seara, ar fi dat raportul că fiul lui cutare a fost zărit punând fise pe șina de tramvai, riscând viața pasagerilor și chiar putând fi acuzat de uneltire împotriva ordinii de stat prin sabotarea sistemului național de transport. O astfel de delațiune s-ar fi lăsat neîndoielnic și deplin justificat cu o chelfăneală

de care nimeni nu avea chef, precum și cu represalii de tipul „mâine nu ieși din casă”.

Chiar înainte de prânz, când sporea arșița, iar pe întinderea nesfârșită de bitum a terenului de sport nu se ițea picior de om, venea momentul testelor de artilerie. Cu două șuruburi, o piuliță, câteva chibrituri și o pungă din plastic se improviza un proiectil. Acesta era lansat în sus cu forță, dar și precizie, căci trebuia să se întoarcă aproximativ în același loc. La impactul cu solul, cele două șuruburi comprimau fosforul încărcat în piuliță și ansamblul detona. Pe când era în aer, copiii trebuiau să fugă la o distanță de siguranță, însă nu de puține ori vântul schimba direcția de zbor și totul devenea foarte palpitant. Lansarea verticală era esențială, căci, nu o dată, bomba artizanală găurise capote de mașini sau speriase oameni pașnici care se întorceau de la piață.

La prânz, băieții se întorceau pe la casele lor să mănânce, iar după amiază ieșeau la sport. Același teren, care încă mai purta urmele negre ale bombardamentului, începea să se umple, încet dar sigur, de sportivi. Terenul principal de handbal era folosit pentru fotbal. Meciurile erau încrâncenate și cu miză. Jucau minimum trei echipe, iar scopul era să te menții pe teren până noaptea, când începea să nu mai conteze dacă dai gol sau nu, pentru că, oricum, nu mai vedea nimeni mingea. În spatele terenului de handbal se juca baschet. Și aici se juca intens, uneori trei sau patru echipe își așteptau rândul. Era esențial să ajungi pe teren devreme, ca să-ți faci echipă bună, altfel jucai un meci din cinci și mai mult pierdeai vremea. Când venea o sticlă de apă pe teren, bea toată lumea, iar cei care aveau ezitări primeau ștampila insuportabilă de „băiatul mamei”. Perimetral, de jur împrejurul celor două terenuri, se juca tenis cu piciorul, fotbal pentru copii, pe iarbă și praf, badminton pentru fete, leapșa și altele. Minimum 200 de copii și tineri animau terenul de sport până noaptea, stârnind un nor de praf care avea darul să închidă bubele și să le facă invizibile ochilor părinților.

A doua zi copiii o luau de la capăt, în aceeași ordine, doar că plimbările lungi și experimentele periculoase difereau, căci altfel zilele ar fi semănat una cu cealaltă, iar rutina le-ar fi ruinat creativitatea.

Când zilele vacanței de vară erau prea toride, copiii colonizau spațiul răcoros al scării de bloc, spre nefericirea chiriașilor de parter, în marea lor majoritate pensionari și condamnați, deci, să suporte hărmălaia vioaie care urca spre etajele superioare aidoma unui abur ale

cărui miasme ucigașe se diminuează pe măsură ce vălătucii de ceață devin întâi translucizi, apoi transparenți de-a binelea. Așa se face că, atunci când reclamațiile privitoare la tulburarea orelor de somn ajungeau la părinții inocenți de la 6, aceștia ridicau din umeri și întrebau, cu nevinovăție, „Care gălăgie?", căci la ei nu se auzise nimic. Și este adevărat că toți copiii încercau să menajeze timpanele devastate de hiperacuzie ale colocatarilor, însă acest lucru nu era în întregime posibil: existau câteva situații în care șoaptele erau înlocuite de bubuieli sau hohote care declanșau o adevărată vânătoare în bloc.

De exemplu, una dintre cele mai apreciate activități care nu implicau efort fizic era organizarea de schimburi. Copiii, eliberați în vacanță de rigorile conduitei de pionier, aduceau la parterul scării B lucrurile pe care le aveau prin casă și de care s-ar fi dispensat în locul altora cu care nu se întâlniseră încă. Se tranzacționau pifuri și rahane, surprize, preferabil Turbo, învelitori ale pachetelor de gumă de mestecat, soldăței Airfix la scara 1:87, mașinuțe de fier (zamac). Oferta nu era foarte diversă. Copiii privilegiați de soartă, ai căror tați erau șoferi pe tir, veneau uneori cu mașini Burago sau action-figures cu Omul Păianjen, King-Kong sau dinozauri cu două capete, însă aceste trufandale nu intrau niciodată în circuitul comun al negoțului scării de bloc, căci, chiar presupunând că ai fi putut cumpăra așa ceva cu un număr de reviste, seara s-ar fi înființat la ușă un părinte enervat cu teancul în mână, cerând intempestiv jucăria înapoi.

Activitatea comercială era reglementată de un mercurial acceptat de toată lumea, instituit de mai marii breslei negustorilor de scară, câțiva băieți trecuți de 14 ani, care aveau privilegiul de a face schimburi cu omologii lor de la alte scări, pe o rază de 500 de metri. Astfel, un pif valora 3 soldăței, sau zece surprize; o mașinuță de vindea, în funcție de model, pe 7 soldăței, sau 3 reviste, depinzând de conținut. Numerele cuprinzând foiletonul Flash Gordon erau la mare preț, pentru că o legendă urbană postula că puteai învăță karate doar privind banda desenată. Mercurialul varia, în principiu, în concordanță cu interesele negustorilor-șefi, aflați la curent cu cererea de pe alte piețe emergente, cum ar fi scara F, acolo unde exista o ofertă imposibil de refuzat pentru revista Rahan cu uciderea șopârlei gigant. În consecință, trebuia aflat cine are revista, fără însă a da de bănuit că e mai prețioasă decât oricare alt număr și trebuia tranzacționată la un preț obișnuit, în vederea maximizării profitului rezultat astfel la scara F. Băieții cei mari foloseau

tactici de învăluire, îl vrăjeau efectiv pe copilul inocent, care nu și-ar fi descompletat colecția de rahane pentru nimic în lume. Într-un final, copleșit de persuasiuni, acesta renunța la a-și apăra interesele și vindea revista pe o mașinuță, va să zică de 3 ori prețul. La scara F, băiatul mai mare dădea revista și încă vreo două pe un tanc Solido, din metal și cu șenile metalice, care huruia ca un tanc adevărat, ajuns cine știe cum în bloc. După o astfel de tranzacție, la limita ilicitului, băiatul trebuia să se ascundă câteva zile, pentru a nu fi găsit de părintele care cheltuise o mulțime de bani pe o jucărie adusă din Franța și care acum fusese înlocuită de trei reviste care se găseau la chioșc. Șeful breslei de la scara F venea la scara A, în încercarea de a recupera jucăria, dar nimeni nu știa unde se pitea proprietarul actual. Uneori, spiritele se încingeau și tonul se ridica, ceea ce făcea ca ușile de la parter să se deschidă și voci nervoase să prevestească spargerea găștii. Copiii își strângeau la repezeală bunurile și fugeau care-încotro, spre disperarea locatarilor care se întorceau frustrați de la vânătoare, fără a putea formula măcar o reclamație.

O altă formă de tranzacționare era organizarea de concursuri. Se trasa un cerc cu diametrul de 30cm în centrul căruia se așeza miza, și, din capătul celălalt la palierului, copiii lansau un lănțișor de WC cu care trebuiau să colecteze surprizele aflate în joc. Aceste concursuri erau adesea măsluite, căci un lănțișor mic avea eficacitate redusă, iar unii copii veneau cu lănțișoare uriașe, de 2m lungime, de-ai fi zis că la ei acasă rezervorul de apă al closetului era pe la 3m înălțime și nu locuiesc într-un apartament, ci într-un palat intercalat, cumva, la etajul al cincilea al blocului. Alții veneau cu lănțișoare speciale, din oțel, foarte grele, care rădeau totul. Dintru început, concursurile erau altfel gândite încât să le pierzi și funcționau pe principiul cazinoului, necunoscut de copiii acelor vremuri comuniste. Organizatorul concursului era cazinoul și, se știe (dar pe atunci nu se știa) că nu poți câștiga împotriva acestuia. Orice mică izbândă are rolul de a-ți netezi calea spre falimentul total. Copiii rămași fără surprize sau ambalaje de pachete de gumă de mestecat, care crezuseră cu sinceritate în șansa lor, izbucneau în hohote de lacrimi și fugeau obidiți la casele lor, privați de agoniseala trudnică a ultimelor luni. Ajunși în apartamente, se închideau în camerele și visau cu ochii deschiși la un tun cu carbid, de care vedeau zilnic la copiii mai mari și mai independenți, dar de care nu aveau voie să se apropie în niciun chip. Dar, despre carbura de calciu, vom vorbi cu altă ocazie!

Viața omului, ca o cărămidă roșie

12.07.2020

Acesta este visul povestit de mamaia Nica, din Cremenari, pe care l-a avut la 95 de ani. Mi l-a spus într-o sâmbătă seara, așezată pe un scăunel, pe pragul casei bătrânești. Un fir de lumina străbătea geamlâcul prispei și îi îndulcea ridurile adânci de pe figură. La 95 de ani, Nica nu mai aude, nici nu mai vede, iar, de mers, merge în două bastoane din lemn, aplecată la nivelul clanțelor. Nu a fost dintotdeauna așa. În tinerețe aducea apa de la fântână într-o găleată așezată pe cap. A povestit visul pe nerăsuflate, iar vorbele veneau singure, repede, parcă direct din inimă.

„Se făcea că mersesem la biserică, cu colaci și, când am deschis ușa, nu era nimeni înăuntru, afară de trei oameni, pe care nu îi cunoșteam. Unul zăcea pe un pat și se zbătea, trăgând să moară, iar ceilalți doi stăteau cu el și așteptau să-și dea ultima suflare. Am pus colacii pe masă și m-am dus la omul care se zbătea. I-am pus o mână sub cap și una pe piept. Atunci, ceilalți doi au plecat, deși bolnavul se zbuciuma foarte. Era tânăr, adică era bun de muncă. Și am zis „Doamne, scoală-l în sus, ca să poată să se hrănească!" Și stând eu așa acolo, odată făcu ochii mari și se ridică în capul oaselor. Am înlemnit de spaimă, m-am gândit că o să mă îmbrâncească. Îl țineam de mână, pentru că încă se mai zbătea. Apoi s-a liniștit și și-a rotit privirea prin biserică, s-a uitat la toți sfinții. S-a dat jos din pat, a ieșit pe ușă și a plecat, nu s-a mai văzut în nicio parte. Eu am rămas înlemnită și priveam spre altar. Atunci, ușile altarului s-au deschis singure, până la perete, toate trei. Și văd înăuntru un moș bătrân, cu părul alb, barba albă, îmbrăcat în alb de sus până jos, stând răzimat de masa altarului. Apoi se despică de la masă și iese pe ușă. Și după ce a ieșit, s-au închis ușile, singure, nu mai era nimeni. Și trece prin dreptul sfinților și vine spre mine. „Aoleu_zic_de ce vine spre mine?" Eram țeapănă, țeapănă, nu puteam să mișc deloc. Mă apucă de mâna stângă, strâns, iar în dreapta îmi pune o cărămidă. Dar o cărămidă din aceea mare, care se punea la clădirile vechi. O cărămidă mare și roșie, cum e focul. Și-mi zice să merg și să pun cărămida la colțul bisericii, că am luat o putere în corp. Să o pun de-a latul, ca să aibă rezistență și să cuprindă mai mult, nu de-a lungul, că dacă o pun de-a lungul mor. Apoi a plecat spre altar și a trecut iară prin ușile care s-au deschis și închis singure în urma lui. După ce s-au închis, m-am dus cu cărămida în brațe, pentru că era mare și grea, nu puteam să o țin doar într-o mână și am

pus-o la colțul bisericii. Și după ce am așezat-o, m-am uitat în sus și am zis: dacă e rouă pe turla bisericii, mă răcorește, iar dacă plouă, mă spală. Începu să picure și am stat așa, sub apa care cădea de pe acoperiș. Apoi am plecat.

Când m-am trezit, țineam bine minte tot visul. Era duminică și am mers cu colacul la biserică. Am pus colacul pe masă, popa încă nu venise. M-am închinat și am ieșit. Venea și popa pe alee, trecuse de poartă, îl auzeam vorbind. Când să urce pe scară, am stat înaintea lui și i-am pus mâna în piept. „Stați așa să vă spun o întâmplare mare de tot." A stat popa. A ascultat toată povestea pe care i-am spus-o și a intrat în biserică. Eu mergeam în urma lui. La jumătatea sălii s-a întors și mi-a spus: „auzi tanti, știi cine era moșul din altar, unde nu intră decât popa și țârcovnicul?" „Cine părinte?" „Dumnezeu!" „Păi cum, a coborât din Cer să stea atâta în altar, până s-a vindecat omul acela bolnav, apoi a venit să-mi dea mie cărămida?" „A fost Dumnezeu, a fost cu noi toată ziua!" Și așa a rămas el cu ideea că Dumnezeu adevărat a fost în visul meu. La urmă m-a întrebat: „dar cărămida, mai știi unde ai pus-o?" „Da, știu bine." Și am ieșit din biserică, eu înainte și popa după, am ajuns la colțul bisericii și i-am arătat locul. I-am povestit cum am potrivit-o, de-a latul, cum mi-a spus bătrânul. A dat popa iarba la o parte cu un toiag și a găsit cărămida roșie, mai mare decât cărămizile obișnuite, zidită frumos în perete, acolo unde, cu doar o zi în urmă, era o gaură, o lipsă, căzuseră niște pietre de mai mulți ani și nu reparase nimeni. Am pus și eu mâna unde mi-a zis că se află și am atins-o, era caldă ca în vis, când am ținut-o în brațe. Și când am lipit mâna de ea, mi-a luat toate durerile din corp, tot, tot. Și am știut că, în vis, Dumnezeu adevărat fusese!"

Nu m-am priceput niciodată să interpretez visele și, cu atât mai puțin, premonițiile și sincronicitățile. Știu sigur că anumite simboluri din vis îmi vor rămâne inaccesibile și de nepătruns. Dar ceea ce am înțeles eu este că bunătatea și compasiunea sunt ziditoare, iar o viață trăită curat poate fi acea cărămidă încredințată din înalt, cu care ne zidim nu doar casele, ci și comunitatea și valorile sale.

Marea de gunoi

09.08.2020

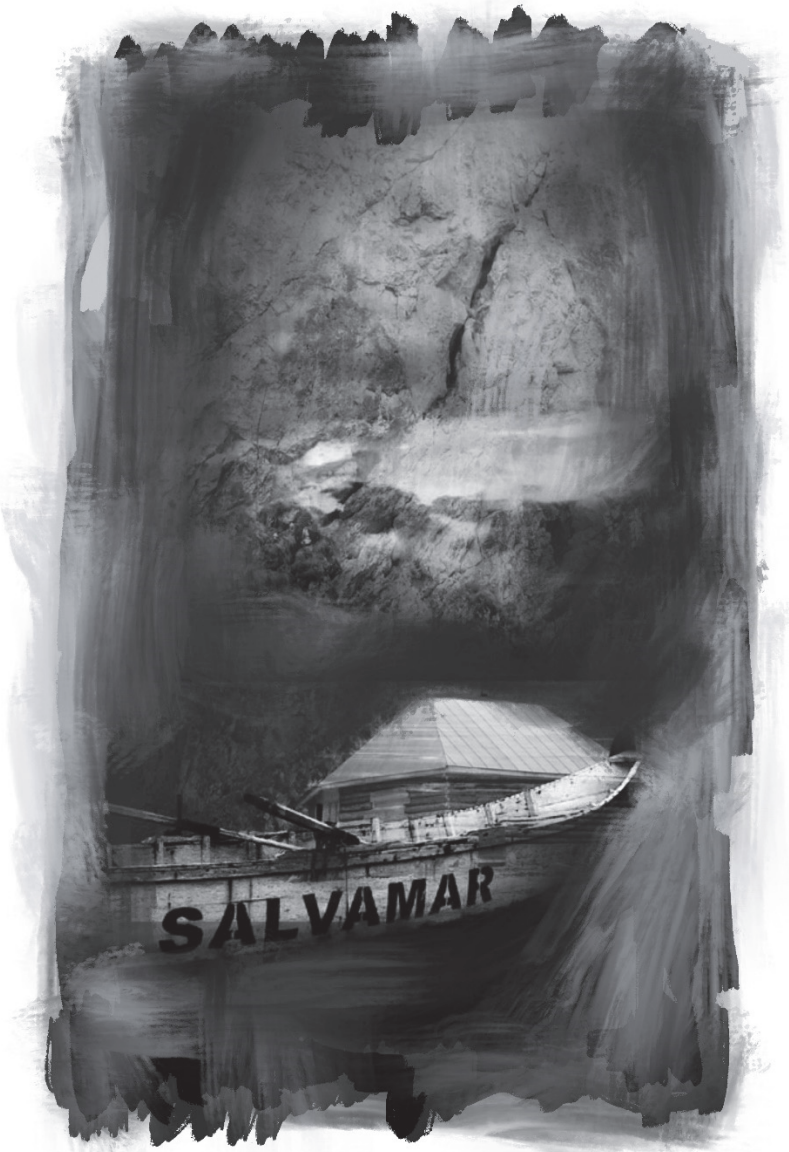
Este incredibil cât de multe lucruri ne trebuie pe plajă: șezlonguri, umbrele, cearșafuri, măsuțe, telefoane, cărți, țigări, scrumiere, mâncare, băutură, șepci, loțiuni de plajă, ochelari de soare, bani, prosoape, haine de schimb, papuci, eșarfe, cărți de joc, table, tunuri cu apă, mingi. Din neglijență, am omis multe dintre accesoriile de primă folosință, fără de care confortul unei zile de bronzat ne-ar fi serios periclitat. Căci nu te duci la mare ca să te privezi de confort, nu? Chiar și așa, cu toate cele utile la îndemână, siesta îndestulată este mereu amenințată de familii numeroase care vin și se inserează între umbreluțe, la limita distanței de 2m, sau de fumători care fumează toți deodată, ca să trăiască bucuria inhalării de nicotină împreună. Nu mai vorbim de melomani care ascultă manele în telefon sau de copiii care aleargă și împrăștie nisip exact după ce te-ai cremuit științific cu crema factor 30. Supărători sunt și vecinii de cearșaf care sunt amândoi experți în resurse umane și care sunt la un fel de competiție în stăpânirea domeniului, în timp ce terasa pune muzică de bubuie, iar oameni feluriți străbat regulat plaja cu colaci, scoici, nămol. De aceea, pentru că ai venit la mare cu nervii în piuneze, iar aici nimeni nu ți-i menajează, este nevoie de multe lucruri care să te facă, cu adevărat, fericit și să te ajute să te bucuri de vacanța pe care o meriți pe deplin!

La sfârșitul zilei, când soarele la amurg colorează apa Mării Negre cu o paletă incredibilă, când omenirea se împuținează și terasele au închis, poți contempla, în liniștea punctată de țipetele pescărușilor, valurile. Pur și simplu, valurile. Doar că această bucurie simplă este maculată de mizeria pe care marea încearcă să o returneze posesorilor. Fiece val aduce cu sine ambalaje dintre cele mai diverse, colorate strident. Înapoiază lopățele și găletușe, forme de locomotivă și rățuște, fragmente de plastic care au fost ochelari de înot, pungi, saci, șnururi. Capace și dopuri punctează nisipul, alături de recipiente din plastic și aluminiu, caserole de mâncare și rămășițe de tacâmuri albe, de unică folosință. În zona sălbatică a plajei, o ușă de frigider împrăștie la fiecare val spumă poliuretanică, alături de tuburi ruginite și aproape de a se desface în toate din care au fost, odinioară, alcătuite. Plasticul înfruntă însă mult mai bine apa sărată a mării, iar garnituri de tot felul, bidoane de detergent, flacoane de loțiune de plajă, colăcei și aripioare gonflabile

arată ca noi, deși produsele respective nu se mai comercializează de ani buni.

Și chiar atunci când credeai că le-ai văzut pe toate, și altceva nu mai poate apărea, un val îți aduce la picioare un pantof de muncitor, cu talpa și bombeul tari și care, judecând după scoicile care s-au lipit de el, a stat în mare cel puțin un an. Arată foarte bine și, chiar și cu scoici, ar putea face față cu succes rigorilor unui șantier. O sută de metri mai încolo, un alt pantof, alt model, alt număr.

Nimic din ce aduce marea la țărm nu este de valoare. De fapt, majoritatea obiectelor sunt de unică folosință, sau ambalaje care oricum se aruncă atunci când conținutul este consumat. Nivelul de trai ne permite să aruncăm, să ne debarasăm de lucrurile devenite inutile, pentru a putea cumpăra altele, și altele. Ne actualizăm mereu, din ce în ce mai rapid, pentru a fi în ton cu ultima modă, pentru a fi validați. Iar atunci când vedem pe plajă un pui de delfin mort, pe care îl ciugulesc pescărușii, întoarcem capul și ne îndreptăm spre balansoarul din trunchi de mesteacăn, în jurul căruia se încolăcește o iederă de plastic. Acolo, în lumina fabuloasă a apusului, fotografia de profil ne izbutește cel mai bine. Însă, dacă am privi mai atent delfinul, am vedea că din gură îi iese o pungă de plastic și atunci, cine știe, poate că iedera sintetică ni s-ar părea nepotrivită, nelalocul ei, la fel ca tot gunoiul colorat care ne face viața mai confortabilă, în fiecare zi.

SALVAMAR

Am terminat Arhitectura!

07.09.2020

Și în straniul 2020, la fel ca în fiecare an, o nouă promoție de studenți a absolvit Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”. După doi ani de pregătire specifică în vederea admiterii, urmați de alți șase ani de studii, acești tineri pășesc în viața profesională însoțiți de o diplomă de absolvire. Ce valoare are însă această diplomă, în contextul unei inflații universitare accentuate în ultimii ani, în condițiile în care în România au funcționat și încă mai funcționează fabrici de diplome obținute ușor, cu un efort și chiar o prezență minimă a studentului la cursuri?

O să încerc un răspuns la această întrebare, prin regresie la momentul începerii pregătirii pentru concursul de admitere, un moment care pune la încercare dorința elevului de a deveni arhitect. De obicei, pregătire la arhitectură înseamnă să mergi de minimum două ori pe săptămână, adesea în weekend, la ședințe lungi de 5-6 ore, în cadrul cărora înveți să desenezi în spațiu și înțelegi principiile geometriei descriptive. După șase ore de stat pe scaun și desenat la planșetă, seara, pe întuneric, pleci epuizat spre casă. Pe stradă vezi tineri care, veseli, odihniți și plini de chef, se îndreaptă spre discoteci. Tu nu te-ai mai opri nicăieri și cauți traseul cel mai scurt spre propriul pat, în care să te arunci chiar și îmbrăcat. Căci știi că, în afara cursurilor liceale și pregătirii la materiile de BAC, tu trebuie să desenezi cel câte 4 ore pe zi pentru a termina tema de la meditațiile la desen.

Și după doi ani de renunțare la orice bucurie lumească, pentru că nu ai timp de așa ceva, urmează concursul de admitere. În ultimii ani, concursul a însemnat o probă practică de cinci ore, o probă care testează nu doar talentul și pregătirea, cultura generală și vederea în spațiu, ci și dăruirea și anduranța, căci candidații nu au mai avut niciun examen de cinci ore până atunci. Anul acesta, din cauza pandemiei, proba practică nu s-a mai ținut, iar candidații au fost admiși în baza unor portofolii complexe și complete care le-au testat abilitățile. Însă emoțiile au rămas aceleași, iar concursul a rămas o bornă importantă în viața unui arhitect. Să intri la „Mincu” a rămas o importantă victorie personală, pe care candidații declarați admiși au dobândit-o exclusiv în baza meritelor proprii.

Odată intrat la „Școala de arhitectură”, așa cum stă scris deasupra generosului portal de acces în corpul vechi al Universității,

începe studenția. Pentru mulți studenți la alte profiluri, această perioadă este sinonimă cu întâlniri, petreceri, excursii. Nu și pentru studentul la Arhitectură care, abia după ce intră în una dintre cele facultăți care compun universitatea, se vede imersat într-un șuvoi de materii teoretice și activități practice care pare copleșitor. Încerci să respiri și nu poți, șuvoiul îți trece lejer peste cap. Singura soluție este să înveți să înoți, din ce în ce mai bine și mai repede, căci nici șuvoiul nu rămâne ca în anul întâi, ci se tot lățește și adâncește. Ca să reziste, studentul la arhitectură pierde adesea nopțile pentru a lucra la proiecte, uneori chiar două sau trei la rând, iar acest efort nu este necesar doar pentru a lua o notă de trecere, ci are o altă justificare, iar aceasta este pasiunea. Pur și simplu, nu te poți opri și preda un proiect mediocru, dacă, între timp, ți-a venit o idee mai bună, dacă ai creat ceva superior din punct de vedere estetic și funcțional! Fără pasiune nu poți termina „Ion Mincu", iar asta se reflectă cel mai plenar la diplomă și susținerea publică a examenului de finalizare a studiilor, în fața unui juriu internațional. Emoțiile sunt copleșitoare, iar obținerea diplomei înseamnă că ai făcut față și acestei din urmă probe, cea mai grea și mai epuizantă dintre toate. Ai arătat, astfel, că poți deveni arhitect!

Diploma emisă de Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu" atestă inteligență, tact, răbdare, talent, dăruire, pasiune pentru o profesie responsabilă pentru modelarea etică a scoarței Pământului și pentru crearea mediului de viață al oamenilor. Iar la festivitatea de absolvire care a avut loc acum câteva zile, am văzut tineri care pășesc cu încredere în viață, într-o profesie dificilă, practicată într-un mediu social, politic și economic aflat într-o permanentă transformare. Felicitări absolvenților arhitecți și urbaniști! Felicitări dascălilor care i-ați învățat să proiecteze și, foarte important, i-ați învățat să învețe, căci un arhitect are obligația, în primul rând morală, să învețe pe tot parcursul vieții! Și aceasta este vestea bună, că, după opt ani de învățat, veți continua să o faceți și știm sigur că, deși v-a fost greu, multora vă va fi dor de Școala voastră de Arhitectură!

Memoria pietrelor

21.09.2020

Cele mai vechi clădiri pe care încă le mai avem sunt din piatră. Ele conservă viziunea despre oraș a strămoșilor noștri, prin modul în care pietrele au fost tăiate cu grijă, apoi prelucrate și asamblate în așa fel încât să vorbească despre valorile celor care au avut voința ca ele să ocupe alte locuri decât cele hărăzite de îndelungatele procese naturale petrecute în scoarța terestră. Fiecare piatră vine cu propria sa istorie geologică, cu o stratigrafie care mărturisește despre forțele extraordinare care i-au dat naștere de-a lungul milioanelor de ani. În cazuri rare, pietrele conțin amprentele ființelor care au trăit odinioară: scoici, amoniți, crustacee sau plante. Stația de metrou Politehnica este un veritabil muzeu de paleontologie. Scările Muzeului de geologie din București, care coboară la subsol, sunt inscripționate abundent de vieţuitoarele trecutului.

Până la momentul montajului, fiecare piatră se îmbogățește cu informații legate de modul de prelucrare: pieptănată, șpițuită, buciardată, lustruită sau altfel. În funcție de prelucrare, o piatră poate să transmită căldură, gentilețe, grație, sau, dimpotrivă, asprime, duritate, forță și masivitate.

Adesea se observă și modul de transport. Urmele chingilor, pârghiilor sau buștenilor pe care o piatră a rulat vorbesc despre efortul depus la deplasarea fiecăreia dintre zecile de mii de pietre care, puse cu multă grijă și știință una lângă alta, formează un edificiu.

Modul de cioplire vorbește despre stilul și gustul epocii, despre posibilitățile tehnice de exprimare a frumosului prin construcție. Distanța dintre două pietre verticale care susțin un antablament ne informează cu privire la perioada construcției și la sensibilitatea de atunci pentru proporție și armonie.

Pietrele dure înmagazinează urmele utilizării. Un prag călcat frecvent se șlefuiește asemeni unei albii de râu, acolo unde milioane de pași s-au oprit, de-a lungul secolelor. Piciorul unei statui făcătoare de minuni este lustruit de mâinile și buzele care, de-a lungul vremurilor, i-au încredințat cele mai arzătoare dorințe și nădejdi. Un pervaz de fereastră a fost tocit de coatele care s-au rezemat, de funiile care urcau coșuri, de mobilele care au fost urcate pe fereastră și care, prin masivitatea lor, au fost hărăzite la permanență în casele unde au ajuns, fiind imposibil de coborât altfel decât prin dezmembrare. Un perete păstrează gaura glonțului care a curmat viața unui principe, iar clădiri

spulberate de bombardamente rămân mărturii de neșters pentru dramele istoriei care nu mai trebuie să se repete.

Nu în ultimul rând, pietrele sunt purtătoare de inscripții. De la codul lui Hammurabi, dăltuit în bazalt nemuritor, pietrele poartă mesaje scrise adresate contemporanilor, dar, mai ales, posterității. Cunoscând știința străveche potrivit căreia piatra cioplită nu rămâne pe jos, oamenii au încrustat în materia dură acele mesaje pe care le-au considerat importante pentru urmași. Acestea ne parvin și, dacă le vedem, citim și înțelegem, putem deveni mai bogați sufletește.

Orașele se oferă privirii, iar pietrele sale ne vorbesc direct sau indirect. Important este să le observăm și, dacă putem, să le păstrăm. Orice piatră pe care orașul o pierde, sub hipnoza fierului, cimentului, sticlei și rumegușului, reprezintă o renunțare la trecutul urbei. Acesta nu este doar trecutul oamenilor care au făurit-o, ci al Universului întreg, a cărui istorie stă scrisă în cea mai neînsemnată piatră de care ne frecăm picioarele înainte de a intra în casă.

Închei cu un citat superb din Italo Calvino, pe care îl spun mereu studenților mei: „Marco Polo descrie un pod, piatră cu piatră. *_Dar care este piatra care susține podul?* întreabă Kubilai Kan. *_Podul nu este susținut de o piatră anume*, răspunde Marco, *ci de linia arcului pe care ele îl formează*. Kubilai Kan rămâne tăcut, meditând. Apoi adaugă: *_De ce îmi vorbești de pietre? Numai arcul mă interesează.* Polo răspunde: *_Fără pietre nu există arc.*"

Orășelul copiilor

04.10.2020

Pentru copii, orașul mare se reduce, invariabil, la nivelul unui orășel compus din locuință, școală, biserică, cinematograf, parc, policlinică și locuri de joacă. Centrul aglomerat al Bucureștilor putea fi străbătut în voie de copii, în urmă cu 100 de ani, cu precauțiile necesare și atenția la traficul rapid al trăsurilor și automobilelor preistorice. Privit de la un metru înălțime, orașul se înfățișa cu garduri din fier, prin ale căror dantelării florale puteau fi întrezărite grădini luxuriante, umbrite de glicine groase, cu trunchiurile contorsionate. În urmă cu mulți ani, se încolăciseră de un stâlp al gardului și, cu timpul, îl înglobaseră, deformându-l sub imperiul unor forțe latente, de neoprit. Soclurile din piatră ale gardurilor erau îngrijit detaliate, cu zone șlefuite și zone aspre, lovite cu șpițuri și buciarde de meșteri pricepuți. Tot aproape de caldarâm se aflau ferestrele demisolurilor. Pentru a opri musafirii nepoftiți, acestea erau ferecate în feronerii trainice, lucrate cu măiestrie. Pereții clădirilor din centrul orașului erau, la 1900, împodobiți cu cea mai mare finețe, oferind privirii nișe și rezalituri, alternanță de lumină și umbră. Registrele orizontale ale fațadelor punctau trecerea de la un etaj la altul, iar cele verticale confereau construcțiilor monumentalitate sau, măcar, aspirația de a fi observate și, de ce nu, amintite, rememorate. Ferestrele înalte ofereau privirii interioare somptuoase, cu sobe încununate de acvile și scene bucolice, cu tablouri și pereți tapetați, perdele și cristale. Uneori, casele se terminau și începea un maidan, un loc liber rămas neconstruit. Maidanele erau luate în posesie de copii care organizau o joacă *ad-hoc*, adesea lipsită de reguli clare și care, de multe ori, degenera în bătaie între băieți.

Nu doar casele animau strada, cu arhitectura lor variată, plină de imaginație și care, în București, înfățișa nu doar statutul locatarilor, dar și aspirațiile și fantasmele acestora. Strada era teatrul zilnic al activităților micilor meșteșugari locali, cu ușile dughenelor mereu deschise, ale tapițerilor și curelarilor care nu lucrau decât în aer liber, ale neobosiților negustori ambulanți. Seara, ea devenea loc de promenadă și de etalare a toaletelor care se asortau frapant cu fațadele clădirilor care, acum, aveau menirea de a le scoate în evidență. Total deosebite de centrul urbei, cartierele mărginașe semănau frapant cu satele de câmpie, cu ulițele lor nepavate și femeile care scoteau apa de la cișmeaua din capul străzii. Dincolo de garduri erau grădini de flori, iar birturile erau

anunțate de gălăgia și cheful ce domneau acolo chiar și dimineața, când lucrătorii din tura de noapte făceau o mică escală înainte de culcare. Parcursul de circa 500 de metri sau de un kilometru al unui copil de șapte ani era punctat de repere, orașul vorbindu-i prin casele și oamenii săi, prin natura luxuriantă și prin locurile libere, virgine, numai bune de colonizat.

Nu același lucru se mai petrece acum. Un copil de șapte ani care străbate 500 de metri din centrul orașului va vedea casele venerabile construite acum 100 de ani. Numai că acestea vor avea pereții crăpați și râncezi, plini de măzgăleli, gardurile ruginite și soclurile mâncate și înnegrite. Prin perforații realizate de meșteri nepricepuți, casele sunt invadate de cabluri și țevi care, în devălmășia lor lipsită de orice coordonare, nu înseamnă nimic altceva decât confortul indispensabil locuințelor contemporane. Din trotuarul asfaltat, ies guri de aerisire care emană duhori aburinde. Clădirile noi nu mai oferă nimic trecătorului înalt de un metru. Chiar și ușile de acces sunt, adesea, opace până la acest nivel. Dacă întoarce privirea spre stradă, copilul vede mașini, multe mașini, trecând în cea mai mare viteză. Din acest motiv, ferestrele dinspre stradă ale caselor vechi au fost zidite sau nu au mai fost deschise de foarte mulți ani, căpătând un aspect sinistru. Nici trotuarul nu mai este atât de sigur, el fiind folosit pentru parcarea mașinilor care trebuie să mai și stea undeva, nu doar să meargă. Noxe, poluare, gălăgie infernală. Afișe scorojite. Cabluri învălătucite, adesea căzute la pământ.

Nici la periferie lucrurile nu stau mai bine. Aici, aleile dintre blocuri sunt străjuite de garduri din plasă metalică și boschete care împiedică privirea să pătrundă în spațiile verzi dintre blocuri. Străzile sunt mărginite, pe ambele laturi, de mașini. Trotuarele foarte înguste, gândite în anii 1960, sunt acum ocupate de mașini parcate, iar pe stradă, în afară de copii, circulă multe alte mașini. Multe dintre spațiile comerciale de la parterul blocurilor au ferestrele opace, fie pentru a putea amenaja rafturi, la interior, fie pentru a feri de priviri indiscrete pe împătimiții jocurilor de noroc. Parcursul copilului, departe de a-i oferi o legătură cu un oraș recognoscibil și pe care îl va iubi când va fi mare, îi arată acestuia doar un nonsens urban, un nimic organizat doar pentru a rezolva problema mașinilor și aprovizionării, un spațiu ubicuu și indiferent, izvorât din necesitățile adulților, din care frumosul a fost extirpat asemeni unui organ inutil. Odată cu el, au dispărut ideile de armonie,

identitate, referință culturală și monument, adică acea construcție care evocă ceva dincolo de ea însăși, care ne trimite la memorie, la amintire.

Așa stând lucrurile, poate nu ar strica să încercăm să privim urbea cu ochii și sensibilitatea unor copii și să încercăm să le redăm locul lor într-un oraș din care i-am alungat și de care tot noi încercăm să-i ferim cu orice chip. Copilul este dus la și de la școală în mașină, în cea mai mare viteză, dizlocându-l brutal dintr-un loc într-altul, iar la sfârșitul săptămânii, dacă se poate, de joi, înaintea convoaielor de refugiați, părăsește așezarea poluată pentru zări mai curate, mai liniștite. Vom putea găsi, în noi înșine, resursele pentru a-i face pe copiii noștri să-și iubească orașul, când vor fi mari?

Muchie vie

18.12.2020

Când, în 1850, Michel Thonet inventă scaunul din lemn curbat, lumea întreagă răsuflă ușurată, căci visul de aur al omenirii, și anume să aibă mobilă ușoară și în care să nu te poți accidenta, se împlinise. Eforturile artiștilor ebeniști din perioada ultimului rege al Franței, Louis Philippe, concretizate în stilul de mobilier care poartă numele regelui-cetățean, duseseră arta mobilierului pe cele mai înalte culmi, nu însă fără neajunsuri: celebrele fotolii cu linii sinuoase, care ofereau privirii succesiuni de curbe și contracurbe extravagante, se adresau exclusiv burgheziei înstărite și aristocrației. În plus, lemnul sculptat cu migală era de esență grea, iar producția era limitată la un număr redus de exemplare. Oamenii de rând, săraci, se bazau, în continuare, pe mobilele rudimentare, din scânduri, moștenite de la părinți. Scândura le făcea să fie grele, iar un scaun uitat în mijlocul camerei devenea un obstacol periculos noaptea, la lumina incertă a feștilei. Ca să nu se accidenteze, oamenii ciopliseră muchiile cu dălți, rindeluiseră canturile, ca să reducă riscurile impactului cu rotula sau degetul mic de la picior. Acționaseră instinctiv și bazându-se pe experiențele trăite care, nu-i așa, sunt cel mai bun profesor.

Uluitoare prin noutatea procesului de fabricație (curbarea lemnului la baia de abur) scaunele Thonet făcură vâlvă la Marea Expoziție de la Londra, din 1851, apoi la Expoziția Universală de la Paris, din 1855, iar scaunul de bodegă numărul 14 fu produs masiv, ajungând în prezent la 50 de milioane de exemplare, și producția continuă. Ușor de fabricat, ușor de folosit, ușor ca pana dar foarte rezistent, scaunul Thonet inundă rapid restaurantele, cafenelele, hotelurile și casele oamenilor, în sute de variante. Mese Thonet, cuiere Thonet, ba chiar și paturi setară un nou standard în lumea mobilei, având patru calități care, împreună, erau cu desăvârșire imbatabile: ieftine, ușoare, durabile și frumoase. Referindu-se la scaunul Thonet, modelul B9, pe care l-a folosit în mobilarea unora dintre proiectele sale, marele arhitect modernist Le Corbusier observa că „acest model clasic din lemn curbat este o capodoperă, atât în construcție, cât și în execuție...acest scaun are noblețe”. În România, Industria de Lemn „Mundus și Borlova-Armeniș” S.p.A Caransebeș a produs nenumărate exemplare de mobilier din lemn curbat, destinat, în special, oamenilor lipsiți de mijloace. Piese de mobilier marcate *Thonet-*

Mundus sunt folosite și acum cu mult succes în multe case și instituții românești.

Dar lumea mobilei nu s-a oprit aici, iar în România se produce astăzi pe scară largă și pentru piața internă mobilier din PAL (plăci aglomerate lemnoase, pe românește). Fagul a fost înlocuit cu rumeguș lipit în panouri mari și grele. Linia curbă a dispărut, lăsând locul liniei drepte, triumfătoare. Poți tăia PAL-ul și curb, dar nu rentează, și apoi cantul tot drept rămâne, pe direcția fierăstrăului. Design-ul a urmat producția și modelele simple de mobilier din PAL au devenit, cu timpul, simpliste. Dar și periculoase. Măsuțele de cafea, paturile cu cadrul evazat, noptierele care oferă un colț la 90 de grade la numai 10 centimetri de tâmpla proprietarului adormit, scaunele cu șezut pătrat, polițele și rafturile tăiate la M reprezintă pericole care-și așteaptă, răbdătoare, trofeele din tegumente. Și apoi mai e ceva: când atingi cu piciorul colțul cu muchii vii al unui pat din PAL cu cadrul evazat, mai mare decât salteaua, cesta va rămâne sigur pe loc, iar piciorul își va continua cursa, cu ceva mai puțină piele pe el. Cunoașteți modelul, acel produs care excelează prin imposibilitatea de a fi folosit corespunzător și pe care îl găsim cu predilecție în dormitoarele cu ștaif.

Spune-mi cu cine te însoțești, ca să-ți spun cine ești! Muchiile vii și periculoase din PAL se potrivesc de minune cu mânerele din aluminiu profilat. Acestea sunt dezagreabile la atingere și ascuțite ca lamele la margini, acolo unde profilul se taie cu discul, în atelier. Dacă, după contactul lipsit de amabilitate cu muchia plăcii de PAL, te dai cu apă oxigenată și te pansezi, după o coliziune involuntară cu colțul unui mâner din aluminiu trebuie să apelezi la servicii medicale specializate. Copiii mici, în perioada în care se ridică în picioare, au flerul de a găsi toate unghiurile tăioase ale mobilierul, iar părinții sunt nevoiți să-și ajusteze preferințele minimaliste pentru a tolera vizual margini de mobilier îmblânzite de ei înșiși cu gogoloaie din vată, fașă și leucoplast. Puritatea liniei drepte și muchiei vii, slăvite de arhitectura contemporană, își găsește, la noi, un corespondent grotesc, generat de sărăcia materială și lipsa unei culturi elementare.

După ce oamenii săraci material au avut acces la mobilă curbată și rotundă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, oamenii bogați de acum, săraci cultural, au pierdut acest privilegiu, chiar fără să-și dea seama. Ei continuă să-și rupă picioarele cu evlavie într-o mobilă a cărei noutate formală nu reprezintă nimic altceva decât o penurie de idei,

dublată de precaritatea materialelor și ieftinirea proceselor de producție. Când o să realizeze că, de fapt, sunt trași pe sfoară în stil mare?

MODERN AMBIENT
Savureaza esenta confortului !
543.081 - 0744.483.584

Orașul pisicilor

02.11.2020

Atunci când taie străzi și construiesc orașe, oamenii nu se gândesc aproape deloc la animalele domestice care vor locui acolo împreună cu ei. Uneori nu se gândesc nici măcar la oameni, ci la trafic, la economie, la profit. Așa încât, atunci când, în sfârșit, apare pe hartă un oraș plăcut, frumos, echilibrat, care îi face pe locuitori să se bucure de străzile și piațetele sale, de umbră și atmosferă, urbaniștii și arhitecții sunt aclamați, pe bună dreptate, la scenă deschisă. După ce, timp de aproape cinci decenii, orașul modernist a aplicat principiile segregării funcționale, izolând cartierele dormitor de centrul urban și legându-le de acesta prin circulații rapide, cu efect devastator asupra vieții urbane în ansamblu, reapariția „orașelor pentru oameni" reprezintă unul dintre câștigurile enorme ale ultimelor decade. Când miza este să reduci numărul de sinucideri, tâlhării, focare de infecție, când încerci să faci orașul mai sigur, mai frumos, mai igienic și mai plăcut, să te mai gândești la câini, pisici, papagali, hamsteri și pești pare un lux sau o risipă de timp în raport cu amploarea și stringența problemelor orășenilor. De aceea, problema animalelor de oraș le aparține exclusiv acestora sau stăpânilor, în cazul fericit în care au unul.

Construită în 1990, Banca Chinei din Hong Kong a devenit curând un reper al orașului. Cu înălțimea sa de 315 metri și silueta ascuțită, care împunge norii, remarcabila clădire a arhitectului Ieoh Ming Pei a avut un efect mortal asupra carașilor aurii din acvariile chinezilor din oraș, indicatori foarte sensibili ai energiilor bune sau rele din vecinătate. Experții locali în Feng Shui au sesizat faptul că edificiul, cu vârful ascuțit îndreptat spre cer, atrage energiile negative, asemeni unui paratrăsnet, și nu puțini au fost de părere că banca era un dar otrăvit al Chinei pentru Hong Kong. Dacă peștii din acvariu reprezintă o problemă modestă pentru oraș, nu același lucru se poate spune despre câini și pisici, mamifere care, în absența unor limite impuse cu fermitate și eficiență, obișnuiesc să colinde străzile cu naturalețe.

Orașul pisicilor este conceput după alte reguli decât cel al oamenilor. Traseul liber al unei pisici de curte include străzi, trotuare, garduri, acoperișuri, abordând înălțimi diferite și fiind absolut imun la concepte umane ca proprietate privată și acces interzis. O pisică părăsește rareori curtea pe poartă și niciodată nu poți fi sigur că s-a întors, înainte de a o observa la geam, așezată cuminte pe pervaz, ca și

când acolo fusese mereu, doar că ai fost tu neatent și ai căutat-o aiurea prin curte și prin vecini câteva ore. Zig-zagul deplasării unei feline include curți ademenitoare, cu afumători și bucătării de vară și exclude incintele echipate prudent cu câini fioroși. Uneori, pisicile sunt prinse la furat prin vecini, iar o sancțiune modestă este deportarea acestora către alte cartiere ale orașului, unde se presupune că pisica hoață va avea șansa unui nou început.

Dar Fifi, pisica birmaneză specializată în devalizarea afumăturilor vecinilor, a reușit o revenire spectaculoasă acasă, după circa trei săptămâni. Surghiunul i se trăsese de la consumul excesiv de piftie, adică gustarea fiecăruia dintre cele 10 castronașe pregătite din timp de gazdă pentru invitații la un parastas. Deși numele călăului nu a fost niciodată rostit, toți locuitorii curții comune din strada Bucegi intuiau despre cine ar putea fi vorba, iar unii nici măcar nu-l judecau prea aspru pe făptaș, având în vedere că Fifi îi făcuse fiecăruia o pagubă mai mică sau mai mare. Flămândă, murdară, rănită, reușise cumva să găsească drumul înapoi, spre bucuria copiilor și consternarea adulților, deși nu-l mai străbătuse niciodată și nici până în ziua de astăzi nu se știe ce sistem de ghidaj a folosit. Să fi fost constelațiile nopții, fumul sobelor, un anumit tip de polen, cine poate ști?

Pisicile, ca și oamenii, au apucături diferite. Bertie, de exemplu, motanul alb cu pete negre și fizic masiv, impunător, nu s-ar mișca mai departe de gardurile pe care le escaladează fără niciun chef. Însă fratele său roșcat, Leo, nu ratează nicio ocazie de a evada din perimetrul, prea strâmt pentru el, al curții, revenind atunci când abilitățile sale de vânător de grauri dau greș, iar foamea îi indică faptul că a sosit ora cinei. Nu se aventurează pe strada plină de primejdii, ci flanează curțile primitoare din vecini, cu căței prietenoși și pisici demne de toată atenția. Pufu, în schimb, mândrețea portocalie a cartierului, sorbit din ochi de vecinele de toate vârstele, care nu se puteau împiedica să-i admire eleganța înnăscută a mersului pe mijlocul străzii, pe linia albă dintre benzi, folosea sistemele rutiere pentru a putea fi admirat de toate ființele cu ochi. Putea fi văzut flancat de doi motani vagabonzi gri, pe care îi alegea probabil pentru a se scoate pe sine în evidență. Frumusețea lui Pufu și zgarda roșie de la gât au fost responsabile de dispariția lui subită, încărcată încă de mister, în plină zi și în apropierea casei. Mințile antrenate ale cartierului au sugerat faptul că Pufu ar fi fost un cadou dorit de oricine, mai ales că, în ziua dispariției, copiii de la grădinița vecină

plecau în excursie și o mulțime de părinți și frățiori mai mari tranzitau zona.

Dar strada rămâne locul cel mai periculos pentru pisici, iar acest lucru poate fi observat îndeosebi dimineața, când, uneori, ești obligat să faci slalom pentru a nu călca cu roata o mogâldeață îmblănită. Măcelul nocturn ar putea fi domolit dacă șoferii ar respecta restricțiile de viteză, măcar din grijă față de ființele atât de fragile care ne fac viața mai frumoasă, dacă nu din obediență față de reglementări. Nu este nimic mai trist pentru un copil decât să-l cheme vecinii la bulevard, acolo unde, printre resturi de blană, se poate distinge zgarda de la gâtul motanului său, Cirus, curajos și luptător cu motani de trei ori mai grei decât el, lipsit însă de orice șansă în fața unui bolid care gonește cu 120km/oră pe Calea Griviței. Primejdia reprezentată de mașini și câini este consfințită de majoritatea contractelor de adopție a pisicilor, acolo unde se stipulează, în clar, faptul că noul proprietar trebuie să locuiască musai la bloc și să aibă plase la ferestre.

În ciuda pericolelor de tot felul, orașul pisicilor prosperă mai ales în spatele blocurilor, acolo unde, la intrările în garaje sau la ferestrele demisolurilor, apar așezări informale de pisici, alcătuite din mici cotețe, cutiuțe cu mâncare si apă, păturele și alte accesorii aduse de oameni care privesc cu simpatie micile animale și care, atunci când din unele căsuțe încep să se audă miorlăituri multe și firave, încearcă să găsească stăpâni pentru micile ființe care încă nu au făcut ochi. În orașe mai blânde, ca Lisabona, oamenii au construit în parcuri căsuțe speciale pentru pisici, un fel de imobile cu câteva mici apartamente interconectate, construite pe picioare și având scări de acces, pentru a muta pisicile, de bunăvoie, în zone mai sigure pentru ele. Astfel, cele două orașe, al oamenilor și al pisicilor se întrepătrund, iar ceea ce le unește este dragostea și afecțiunea omului pentru animalele care îi stau alături, consfințite de relația imemorială dintre om și pisică.

Mobilitate redusă

16.11.2020

Prima oară când am călătorit în Germania, în 1994, am fost uluit de numărul mare de cărucioare cu rotile prezente pe stradă, în piețe, în magazine. Efectiv, eram șocat, pentru că pe străzile din România vedeai doar ici și colo câte un cărucior staționat. În el adăsta câte o persoană cu mobilitate redusă, având o figură tristă și resemnată. Dar în Germania, nici vorbă de așa ceva. Posesorii cărucioarelor se deplasau vioi, traversau străzi, intrau în magazine, zâmbeau, râdeau și făceau conversație cu ceilalți. Prima justificare a realității pe care o vedeam, greșită, ca majoritatea primelor impresii, a fost că Germania era o țară cu foarte multe persoane cu dizabilități, comparativ cu România și că asta se datora, cel mai probabil, alimentației nesănătoase, plină de hormoni și pesticide. Apoi am început să observ și alte diferențe. În primul rând, curățenia de pe jos. Pentru o fotografie de grup reușită, profesorul german care ne însoțea s-a culcat pe jos, pe asfalt. Apoi s-a ridicat nonșalant și nici măcar nu s-a scuturat, pentru că literalmente nu avea ce scutura, era la fel de curat ca înaintea cascadoriei care, în București, l-ar fi costat, de bună seamă, întreg costumul.

Bordurile erau joase și rotunjite, iar trotuarele și străzile erau parcă mai netede, fără a fi alunecoase. Întregul oraș avea un aer ușor artificial, cu aleile perfect măturate de frunze și mirosul de detergent din aer, aproape ca o scenografie bine întreținută. Traversând un scuar cu copaci, toamna, aveai senzația că frunzele gălbui știu cum să se desprindă, cum să plutească aparent aleatoriu și să cadă numai și numai pe peluză, niciodată pe alee. Apoi am văzut și secretul acesteia. Un pensionar care o străbătea s-a aplecat, a cules o frunză de pe jos și a aruncat-o în iarbă. Astfel, frunza care lipsise la lecțiile despre cădere și vădise o conștiință civică mediocră, fusese pusă la locul ei, înainte de a face pe cineva să alunece pe ea la prima ploaie. Și, într-adevăr, când ploaia a sosit în acel început de noiembrie, am remarcat că foarte puține din obiceiurile de până atunci ale orășenilor se schimbaseră. În afară de deschiderea umbrelelor, oamenii făceau aceleași lucruri, adică mergeau grăbiți de colo-colo. Eu eram stresat că o să mi se murdărească pantofii și pantalonii de noroi, însă așa ceva nu s-a întâmplat, parcă ploua în mașina de spălat, niciun strop maroniu, nimic care să păteze. Persoanele cu dizabilități locomotorii păreau chiar în avantaj pe ploaie, căci aveau

umbrelele fixate de căruț, iar majoritatea acestora erau motorizate, deplasându-se lin și silențios.

Ulterior, în anii ce au urmat, am avut ocazia să vizitez în România foarte multe locuințe de oameni cu venituri mici, confruntați cu sărăcia. Foarte adesea, am întâlnit câte o persoană cu dizabilități locomotorii ocupând un pat într-una dintre camerele cele mai mici și mai îndepărtate de intrare. Și atunci am înțeles că nu vâna sănătoasă de daci nemuritori făcea ca marea majoritate a orășenilor români să-și mozolească pantofii și pantalonii prin noroaie, ci mai degrabă sărăcia și indiferența unui stat care nu-și propunea să rezolve una dintre problemele cele mai importante ale orașului, și anume accesibilitatea lui pentru toți. Persoanele cu mobilitate redusă pe care nu le întâlneam pe stradă erau, de fapt, în case, martori invizibili, tăcuți și resemnați ai unei realități blazate, neștiutoare și surde.

După 25 de ani de la vizita mea în Germania, orașele României nu se prezintă mai bine, cu câteva excepții notabile care rămân, totuși, excepții. Bordurile înalte au devenit și mai înalte, iar persoanele cu dificultăți locomotorii pot foarte greu să utilizeze transportul în comun. Trotuarele au rămas la fel de neprietenoase. Încearcă să te agațe, la tot pasul, cu armături metalice ascuțite, tăiate cu discul, cu gropi și discontinuități care pun la încercare chiar și tineretul. Nimeni nu pare să se gândească la aceia care nu mai pot ridica și îndoi bine picioarele, care au probleme de echilibru, care trebuie să se deplaseze în scaun cu rotile. Ei au rămas la fel de puțini pe străzile orașelor românești, pe cât erau deunăzi. Rampele pentru cărucioare au înclinații care îi sfidează chiar și pe sportivii legitimați, căci nu este nimic mai periculos decât o pantă abruptă și alunecoasă. Și astfel, orașul nostru, al tuturor, se oferă în realitate doar elitei plină de forță și vivacitate a României, iar bătrânii și persoanele cu mobilitate redusă rămân subiect de batjocură, pe ei în caută moartea pe-acasă și nu-i găsește. Umilindu-i acum pe cei care au mai mare nevoie de noi, ne pregătim pentru o bătrânețe a regretelor tardive, mincinoase și inutile.

Camera din spate

13.12.2020

Așteptam, împreună cu colegii mei de la birou, să vină contesa. O doamnă bine îmbrăcată ne condusese într-un hol elegant, unde ne poftise politicos să ne așezăm pe niște fotolii și canapele elegante. Noi nu eram prea dichisiți, aveam hainele obișnuite de birou. Ar fi fost ciudat să ne îmbrăcăm altfel, dat fiind că aveam de cărat bidoanele mari cu iaurt îmbogățit cu minerale pentru împrospătarea tenului. De altfel, unul dintre colegi, pus pe șotii, luă un pahar din plastic de la automatul de apă de pe hol și își turnă un pic de iaurt din bidon, făcându-și intenționat o mustăcioară albă. Am pufnit în râs și, râzând, îmi mustram colegul, ca un șef responsabil și care vrea să facă o impresie bună beneficiarilor, dar mustrările nu aveau, evident, niciun efect, pentru că râdeam cu toții. Oricum, situația era inedită pentru că, de regulă, la întâlnirile cu clienții ne luam laptop-urile sau planurile și machetele, nu bidoane de 20 de litri, pline cu iaurt. Cred că doar eu eram pătruns de solemnitatea întâlnirii cu o contesă în carne și oase căci, după ce au încetat să râdă, colegii au început jocul școlăresc „care pufnește primul”, scălămbăindu-se unul la altul sau împungându-se cu un deget. O ușă înaltă se deschise și întrerupse pe loc jocul. Într-adevăr, atunci când a apărut, contesa avea o notă de distincție aparte. Era îmbrăcată foarte simplu, cu o fustă neagră până la pământ și o bluză albă din mătase. Avea fața rotundă și părul negru, trăsăturile fine. Părea să aibă circa 40 de ani, primele riduri apăruseră și purta în ochi tristețea care le apare multora în preajma acestei vârste. Ne-a întrebat dacă avem totul pregătit și, fără multe vorbe, doamna de companie a deschis o ușă dublă și am intrat cu toții, după contesă, într-o sală amplă și cu o arhitectură complexă.

Colegii au început pregătirile pentru împachetare. Au desfășurat pielea de căprioară, au tunat iaurtul, iar eu, văzând ce bine se descurcă, am început să studiez interiorul. Îmi atrăsese atenția o farfurie ceramică de perete care semăna bine cu una pe similară și foarte veche, pe care o aveam acasă, însă aceasta, în locul lăutarilor, avea Fecioara cu Pruncul, o reproducere în relief a celebrului tablou al lui Rafael. Apoi privirea mi-a coborât pe niște piese de mobilier impresionante, înalte, cu uși intarsiate și cristaluri ale căror muchii reflectau lumina. Se potriveau foarte bine cu camera vastă, cu galerie și bibliotecă accesibilă printr-o scară. Când am revenit, colegii terminaseră împachetarea. Contesa era învelită din cap până în picioare în pielea de căprioară, nu i se vedeau nici

călcâiele și nici creștetul capului. Semăna, destul de frapant, cu o mumie egipteană de la Luvru, ceea ce m-a făcut să fiu mândru de colegii mei și treaba bună, meticuloasă, pe care o făcuseră. Nicio picătură de iaurt nu se scurgea din înveliș și nici nu știu de ce nu m-am întrebat cum respira contesa. Dar părea că se simte bine și confortabil. Din când în când, se mișca ușor și m-am așezat lângă ea, pe un covor oriental roșu, să o supraveghez pe durata procedurii. Colegii au luat bidoanele goale și au plecat spre birou, să se ocupe de proiectele în curs, ale căror termene nu puteau fi decalate pentru că noi mai făceam și împachetări pentru întinerire. Contesa părea în regulă, așa că am pornit să explorez un pic palatul.

Am deschis o ușă și m-am pomenit într-o cameră labirintică ce avea doar pereți și arce, dar nu avea planșeu. Se vedea cerul liber și, de dincolo de peretele din spate, înalt de circa patru metri, se auzea forfota bulevardului, cu mașini și trecători, claxoane și huruituri. M-am apropiat de el și, nu știu de ce, am încercat să-l escaladez, să văd exact ce este dincolo, însă mi-a fost imposibil. Nu era nicio scară, nicio mobilă, niciun material sau schelă uitată de muncitori, ceea ce era de bună seamă ciudat, căci, într-o cameră neterminată, mereu găsești felurite obiecte pe care te poți cățăra. Și mai ciudată era senzația inefabilă că acea cameră putea fi și neterminată, cu tavanul neconstruit, dar și ruinată, cu plafonul prăbușit și transportat, grijuliu, piatră cu piatră, de acolo. Pe când cugetam eu la arhitectura stranie a camerei, pe ușă a apărut, îngrijorată, contesa. Părea mai în vârstă cu 10 ani și mi-am zis că tratamentul nostru minune avusese, evident, efectul opus. Când m-a văzut, s-a luminat la chip și a alergat către mine, m-a îmbrățișat afectuos și m-a sărutat fericită. A fost cel mai cald, cel mai iubitor și cel mai lung sărut de care am avut parte vreodată.

„Unde ai fost până acum?”, m-a întrebat ea în cele din urmă, ținându-mă strâns în îmbrățișare, dar depărtându-și capul ca să mă poată privi. ”Pe-aici, am cercetat camera, dar nu am stat decât 10 minute.” „Te înșeli”, îmi răspunse ea. „Lipsești de 20 de ani! Te-am căutat peste tot!” Atunci m-am speriat și tot ce am reușit să întreb, gâtuit de emoție a fost „Și Gregorio, ce face?” Nu m-am putut gândi decât la mezinul familiei care încă nu era independent, dar nu știu de ce am presupus că ea ar avea vreo informație despre asta. „Este inginer,” mi-a răspuns, iar eu m-am trezit în momentul următor și m-am întrebat dacă nu cumva,

încercând să oprim timpul, nu ne rătăcim în camere pierdute care ne fură cu anii de lângă cei pe care îi iubim, fără să ne dăm seama de asta.

Orașul lui Epimeteu

14.03.2021

Filosoful italian Rosario Assunto distinge între orașul lui Amfion și orașul lui Prometeu. Primul stă sub semnul lirei muzicianului, capabilă să miște pietrele din loc prin frumusețea melodiei. Este orașul arhetipal, imagine a cosmosului, a armoniei și bunei guvernări. Al doilea se așază sub semnul progresului științei, obiectivității și competiției. Nu despre ele aș vrea să discut acum, ci despre al treilea oraș, al lui Epimeteu. Potrivit vechilor greci, relele Pământului i se datorează titanului Epimeteu. Acesta a împărțit darurile lui Zeus animalelor, astfel încât omul a venit pe lume relativ neajutorat, lent și cu simțurile slabe. După ce fratele său, Prometeu a mai restabilit, întrucâtva, echilibrul, dăruindu-i omului focul și ascuțimea inteligenței, tot prin Epimeteu a venit și sancțiunea divină, căci el a deschis cutia Pandorei, lăsând să se răspândească toate tarele firii umane.

Orașul lui Epimeteu se dezvoltă haotic. Avizi, oamenii construiesc numeroase clădiri, pentru a le vinde pentru bani mulți. Uită să construiască și străzi, iar infrastructura nu mai face față de mult timp. Clădirile strălucesc, dar le lipsește orice semnificație culturală; seamănă cu depozite uriașe, golite de orice noimă sau frumusețe. Privite îndeaproape, ele nu au suflet. Se așază una lângă alta fără a stabili nicio relație, anulându-se reciproc, într-o devălmășie care îți taie răsuflarea.

Reginele străzilor sunt mașinile. Ele gonesc cu viteză, atunci când se poate, adică foarte puțin. Mai mult stau în colane nesfârșite, fumegând nervos, căci orașul lui Epimeteu le pune în cale numeroase piedici, guri de canal, gropi, denivelări și lucrări edilitare care nu trebuie făcute, dar care știu cum să întoarcă un serviciu, căci orice gură trebuie să mănânce. De fapt, reginele sunt cam rupte la amortizoare, bucșe, pivoți și bascule, ca să nu mai vorbim de combustibilul botezat care le umple rezervoarele. Totuși, ele ocupă și trotuarele, nelăsând pietonilor multe alternative.

Locuitorii acestui oraș sunt peste măsură de grăbiți și nervoși. Au și motive. Oriunde ajung, ei trebuie să aștepte. Au de făcut drumuri inutile, plimbă hârtii de colo-colo, nu-și văd capul de treabă. Toți ceilalți locuitori îi enervează peste poate, iar altercațiile se țin lanț. Ei sunt învrăjbiți iremediabil: muncitori versus intelectuali, salariați versus pensionari, pietoni și bicicliști versus automobiliști, elevi contra profesori și tot așa. Cu toții sunt înnebuniți de fumul greu care pune stăpânire pe

oraș dimineața, chiar înainte de răsărit și seara, imediat după ce se întunecă, pentru că orașul lui Epimeteu face bani buni din arderea deșeurilor de proveniență locală sau de import. Se arde orice, de la bulendre și biblioteci la probe biologice și organe extirpate, membre amputate, infecții, felurite alte deșeuri spitalicești, importate în mașini frigorifice. Totul fumegă în acest oraș, de la mașini la case și de la fabrici la instituții.

Nu în ultimul rând, orașul lui Epimeteu demolează într-un ritm care îi va șterge întreaga memorie în următorul deceniu. Nu că i-ar păsa. Absența amintirilor înseamnă mai multă libertate, căci regretele te pot încetini, bulversa, pune pe gânduri. Îndeletnicindu-se voios în ultimul centenar cu îngurgitarea propriului trup, orașul are deja experiența de a-și savura propria pieire și de a jubila atunci când, pe locul unei venerabile clădiri, construită de strămoși din dragoste pentru oraș și urmașii lor, apare un morman de beton, sticlă și fier, agregate într-o formă doar puțin mai ordonată decât ar fi făcut-o un cutremur. Negându-și tradiția și alergând după mușchiul grase și cu spinare verde, pe care le confundă, din nepricepere, cu fluturii, orașul s-a uitat demult pe sine, aidoma unui amnezic care nu-și mai recunoaște nici părinții și nici casa.

Cu pântecele plin și grătarul sfârâind alături, prin gălăgia vioaie și înjurăturile groase, pentru locuitorii săi nici nu mai contează faptul că instituțiile de cultură se prăbușesc una după alta, într-o apocalipsă a identității care va spulbera ultima cariatidă și ultimul capitel, dar și nenăscutele opere viitoare, într-un oraș care a uitat ce a fost, habar nu are ce a devenit și nu are nicio îngrijorare pentru ce va fi. Întocmai ca greierele care își mănâncă propriile aripi, urbea renunță senin la orice ar putea să o înalțe, alegând să se zbată în loc să zboare, uitând cu desăvârșire că, odinioară, făcea asta cu naturalețe. Doar este orașul lui Epimeteu, căruia îi cer iertare, căci realizez că l-am nedreptățit crunt în acest articol! Așa cum o arată însuși numele său, titanul regretă răspândirea viciilor printre oameni, în timp ce locuitorii orașului au încetat să mai distingă binele de rău, cultura de incultură, frumosul de urât. De fapt, orașul lui Epimeteu este chiar orașul meu!

Unde fugim de zgomot?

11.04.2021

Prin definiție, orașul este zgomotos. Străzile principale sunt pline de mașini care turează motoarele, claxonează, virează, tamponează, parchează și garează, făcând o gălăgie asurzitoare care este, de fapt, nimic, pe lângă decibelii ciocanelor pneumatice, excavatoarelor și tasatoarelor motorizate folosite la lucrările edilitare. La această confuzie generalizată se adaugă răcnetele șoferilor exasperați, sirenele salvării și poliției, precum și reclamele sonore. Cu timpanele sparte, orășeanul se refugiază în pacea căminului care, din fericire, se află într-o „zonă liniștită a orașului", așa cum obișnuiesc să clameze agenții imobiliari pentru câteva mii de Euro în plus, preț de pornire. Și, într-adevăr, odată ce ai închis ușa în urma ta, e liniște. Te schimbi și pui Bach. Nu Mozart, nici Beethoven, ci Bach. Doar Bach mai ajută, oarecum. Te scufunzi în fotoliul favorit și exact atunci când ultima vertebră lobară se instalează în pernele moi, intră bormașina. Spun „intră" pentru că o face ca și când ar fi repetat această intrare în scenă în ultimele luni pentru a obține o sincronizare atât de precisă. Spun „intră" și pentru că, uneori, un spiral prea lung pătrunde literalmente în apartament, doborând fotografia cu ramă de argint a soacrei pe care aceasta o studiază cu atenție la fiecare vizită. Acum, rama îndoită, geamul spart și hârtia șifonată vor sugera o neatenție vecină cu delăsarea și indolența specifice unui ginere din noua generație, ahtiat de jocuri pe calculator și prea necopt pentru însurătoare. Mai spun „intră" și pentru că, de fapt, bormașina dă tonul. Tocmai s-a terminat intervalul de liniște de prânz și sculele, care au așteptat nerăbdătoare startul, pornesc în forță. Dalta izbește în serii scurte, urmate de bubuiturile ciocanului care îndepărtează resturile. Flexul retează cu eficiența frezei dentare, în registru acut. Circularul taie într-o frenezie a modificărilor interioare vecin cu nebunia, căci oricine cumpără un nou apartament dorește o schimbare totală, nimic din amenajările fostului proprietar nu trebuie să dăinuie, totul trebuie să fie nou, curat și proaspăt, așa cum se cuvine. Casă nouă înseamnă gresie nouă, faianță nouă, uși și ferestre noi, adică minim 2 luni de bocăneală zilnică, de zgomot, mizerie și praf. Iar o scară de bloc poate avea și 40 de apartamente. Poate avea și 60. Efectele unei amenajări se fac simțite de toți vecinii. Simultaneitatea unor astfel de operațiuni înseamnă plecarea în bejanie a fericitului posesor de apartament în „zonă liniștită", spre zări mai blânde din punct de vedere

acustic. Din nefericire, parcurile nu mai reprezintă, de mult, oaze de liniște, căci administrația acestora și-a înzestrat lucrătorii cu suflante și mașini de tuns cu motoare pe bază de benzină. Ele au înlocuit rapid târnurile din nuiele, al căror zgomot ritmic avea în el ceva liniștitor.

Așa se face că orășeanul cu fantezii sămănătoriste se urcă la volanul bolidului și o ia spre munte, pentru că la mare știe că sunt megafoane pe plajă și discoteci sub hotel. Încă mai reține cum a reușit să închidă un ochi abia la 5:00am, atunci când a avut lipsa de pricepere și a rezervat în Mamaia centru. Totuși, el nu mai caută stațiunile montane, sufocate de SUV-uri și ATV-uri, acolo unde ceilalți orășeni reușesc, cu o uluitoare rată de succes, să polueze mai ceva ca acasă. Se duce la țară, la satul subcarpatic, ultimul bastion al liniștii, acolo unde sunetele diafane ale frunzișului sub adierea vântului se împletesc cu piuitul puilor și mugetul firav al vițeilor. În definitiv, pentru cine are urechi să audă, combinarea acestor sunete ancestrale poate genera linii melodice complexe, ritmate de fâșâitul discret al cosașilor pe dealuri. Numai că, și aici, coasa a fost înlocuită de motocoasă. Drujbele iar pauză foarte rar și toți vecinii s-au mecanizat din cap până în picioare. La fiecare trei case o betonieră electrică învârte agregatele pe muzica vioaie a meseriașilor care, dacă tot au o muncă grea și anevoioasă, măcar ceva vesel să asculte și ei. Țăranii dărâmă sobele pentru a instala centrale termice, apoi cară sobele vechi la marginea satului, aruncându-le în vale, spre albia râului. Încărcatul și descărcatul caselor vechi, descărcatul și montatul materialelor noi articulează o simfonie a disperării, iar orășeanul realizează că nu are scăpare, că liniște nu mai există nicăieri, că, de fapt, zgomotul este noua liniște.

Resemnat, deschide portbagajul și scoate bormașina, căci trebuie să dea jos tencuiala umflată și să perie cărămida, pentru că mâine vin meșterii, la dat față.

Olari

25.04.2021

Olăritul este un meșteșug pe cale de dispariție. Mii de ani, oamenii au folosit recipiente din lut ars, însă acum pare că ele nu mai sunt de niciun folos. Recipientele din plastic sunt mult mai ieftine, ușoare și nu se sparg nici măcar atunci când le arunci, intenționat, pe jos. Toate orașele vechi aveau în apropierea lor o râpă unde se aruncau vasele ceramice sparte, pentru a păstra buna rânduială a lucrurilor. Studiind aceste gropi de gunoi ale trecutului, infinit mai salubre decât cele ale prezentului, arheologii au putut constata diverse schimburi comerciale, iradieri culturale, sensibilitățile unor epoci apuse în materie de decorații. Bogăția de informații pe care le conține un vas ceramic, fie el și spart, stă în munca depusă pentru ca el să poată fi cumpărat.

Să pornim cu începutul, vorba unui celebru dramaturg englez. Lutul se colectează din locuri speciale, cunoscute de meșterii locali, apoi se macină, se curăță de impurități, se amestecă cu apă într-o proporție corectă, astfel încât să fie lucrabil, apoi se debitează printr-o presă care scoate aerul din el și îl face numai bun de transportat în atelierul de olărit. Aici, calupurile mari se porționează și se mai trec o dată prin presă, apoi se frământă pentru o omogenizare care se termină abia pe roata olarului, acolo unde mâinile bine antrenate ridică ușor masa de lut, apoi o coboară de câteva ori, acest ritual de începere a vasului fiind o precondiție a reușitei sale. Aceasta este prima probă pe care orice vas ceramic trebuie să o treacă, anume proba frământatului, cum o numește meșterul din Baia Sprie, Daniel Leș. Tot el spune că vasul mai are de trecut trei probe importante, asemeni omului în viață, acestea fiind proba făuritului pe roată, proba șlefuirii și proba focului.

Să ridici vasul și să-i dai forma dorita este extrem de simplu doar atunci când privești un meșter cu experiență care în cinci minute finalizează un vas foarte elaborat. În realitate, acele mâini au zeci de ani de experiență și, mai mult decât atât, au generații care au făcut asta cu pricepere înaintea lor. Să simți materialul, să știi cât poți să apeși pe ambele părți, să-l mângâi pentru ca el să crească este tot atât de dificil precum cântatul la un instrument. Cu toate acestea, spre deosebire de instrumentiștii care, ocazional, primesc aplauze și onoruri, umilii olari, cu privirea lor ațintită spre pământ, trec neobservați. Odată oprită roata, vasul are forma finală, dar mai trece mult timp până când acesta să țină laptele la prins sau să bucure privirea cuiva. El trebuie să stea la uscat o

perioadă, înainte de a fi șlefuit cu piatra, pentru a avea o suprafață fină și plăcută la atingere. Apoi urmează proba focului, în timpul căreia unele vase crapă, altele plesnesc.

În atelierul de olărit al lui Márton Molnos, în Corund, secui și români lucrează cot la cot pentru a realiza vase. Din 1980 are meșterul Márton mica afacere de pe urma căreia se întreține, modest dar curat, din muncă cinstită și sârguincioasă, câteva familii din sat. Vasele tradiționale de Corund, cu exuberantele lor motive florale și animaliere, lucrate pe albastru, roșu, verde, negru sau într-o policromie încântătoare, nu mai au foarte multă căutare. 2020 a fost un an prost, fără târgurile tradiționale care adună meșterii cei mai iscusiți din Horezu, Marginea, Corund, Piscu și alte centre importante de olărit din țară, acolo unde vasele tradiționale au căutare printre admiratori și colecționari. Nici în 2021 nu se vor organiza, din același motiv de sănătate publică. Astfel că, în atelierul din Corund, în prezent se produc vase ceramice care se desfac în magazinele de bricolaj, la raionul casa și grădina. Am privit, cu încântare și tristețe, întregul proces de fabricație. După ce mâinile dibace ale lui Gabor, Petru și Levente modelau vasele, acestea erau decupate și perforate, apoi împodobite de Elisabeta, Iulia și Ianike. Modele cerute de gustul orășeanului contemporan, cele care se vând adică, sunt „amfore sparte", aplecate într-o parte, în care se pot planta flori, asemenea unui ghiveci. Singura diferență este că un ghiveci, oricât de frumos, nu aduce vilei orășeanului ștaiful necesar epatării prietenilor, așa cum o amforă spartă o face. Adică el avea prin casă o amforă străveche care s-a spart, dar el fiind *smart* a făcut un *upcycling* și gata-i ghiveciul sustenabil și eco, deci la modă. Pe vremuri, ca să se vândă, vasul trebuia să fie prezentat întreg la târg. Acum, ca să se vândă, el trebuie să fie gata spart.

Trăind modest, olarii înțeleg pământul și fac asta cu răbdare, umilință și înțelepciune. Îi primesc pe copiii care vor să încerce meșteșugul cu dragoste, cu prietenie, iar meșterii cu experiență le îndrumă mâinile, cu un zâmbet pe buze, în timp ce copiii le consumă cu entuziasm lutul prețios. Poate că pruncii vor prinde drag de pământ și vor continua să facă vase ceramice, mărturisitoare ale tradiției, ale frumosului care dă sens utilului. Până la urmă, așa cum spunea Victor Hugo undeva în „Mizerabilii", frumosul este la fel de util ca utilul, uneori chiar mai util, iar vasele ceramice tradiționale, cu eleganța lor lipsită de emfază, mărturisesc această afirmație!

Povestea școlii care venea la copii

18.01.2021

Dragi copii, mi-ați spus de multe ori că vreți să vă întoarceți la școală, după atâtea și atâtea luni de izolare. Vă este dor de prezența dascălilor, de întâlnirea colegilor, de pauzele animate, de joaca din curtea școlii. Vă este dor de ceea ce școala reprezintă, dincolo de învățare. V-a fost dat să observați asta prea devreme, forțați de împrejurări. Mai țineți minte când vă doreați să se închidă școlile, pentru că un profesor fusese prea aspru, sau temele erau prea numeroase? Iar acum, după ce au fost închise preț de aproape un an, nu vă doriți decât să vă primească din nou! Iar școlile își vor deschide porțile iarăși, iar voi vă veți putea bucura de atmosfera de învățare, de comunicarea directă cu colegii, de schimburile de timbre, surprize și jucărioare, dar și de drumul până la școală, de străbaterea orașului, de lărgirea universului care, pe durata pandemiei, s-a micșorat neașteptat de mult. Însă știți voi, dragii mei, că în lume există foarte mulți copii care nu merg la școală deloc, pentru că școlile sunt prea departe, sau că ei sunt prea săraci?

Copiii din Makoko, o zonă foarte săracă de lângă Lagos, capitala Nigeriei, nu mergeau la școală. Nici părinții lor nu fuseseră. Ei locuiesc în căsuțe foarte modeste, construite deasupra apei, pentru că așezarea este amplasată în lagună. 100.000 de oameni trăiesc în Makoko fără electricitate și apă. Se deplasează între case cu bărci, și tot cu acestea pescuiesc sau își produc cele necesare traiului. Să nu poți merge la școală, pentru că nici nu există una, este o realitate care trebuie schimbată în orice chip, dar unde să construiești o școală când în jur este numai apă? Unde să o așezi, când toată lumea folosește doar apa pentru a se deplasa? Așa că mai mulți arhitecți nigerieni, conduși de Kunlé Adeyemi, de la biroul de arhitectură olandez NLÉ Architects, au avut o idee superbă, de a construi o școală care să vină ea la copii, dacă micuții nu pot veni ei la școală.

Construcția a fost una simplă: pe multe butoaie goale, a fost montată o platformă, iar o structură triunghiulară din lemn susținea acoperișul. Clădirea plutitoare avea și scară și etaj. Tehnologia de execuție era una foarte simplă, ușor de realizat local, pentru a putea multiplica proiectul oriunde ar fi fost nevoie de el. Iar școala, odată construită, a început să vină la copii, iar aceștia au început să se bucure de toată bogăția pe care școala o aduce comunității. Dar nu numai ei au fost fericiți. După ce copiii mergeau acasă, părinții lor veneau cu bărcile

pentru a se întâlni și socializa, căci școala era suficient de mare pentru a putea fi utilizată ca spațiu comunitar. În lumina blândă a apusului, reflectată de apele lagunei și înconjurată de zeci de bărci alungite, școala plutitoare din Makoko părea o imensă floare care răspândea cunoaștere, dar și concordie, armonie. O floare care-i aducea împreună pe copii și pe părinți, ca pe albine.

Școala a devenit un exemplu de depășire a obstacolelor economice prin creativitate și inovare izvorâte din înțelegerea condițiilor și oportunităților locale, iar o machetă a școlii, la scara 1:1, a putut fi vizitată la Bienala de arhitectură de la Veneția, în 2016, când a și obținut importanta distincție Leul de Argint. Dar povestea școlii care venea la copii nu se oprește aici!

Comunitățile foarte sărace de peste tot sunt expuse. Nu au bani pentru a se proteja. Nu au proprietăți. Locuiesc acolo unde, cu câteva lemne, au putut să-și construiască un adăpost. Din acest motiv, atunci când guvernul decide că terenul pe care locuiesc este ocupat abuziv, oamenii legii intervin, adesea cu brutalitate. Așa s-a întâmplat și în Makoko, atunci când, într-o bună zi din 2017, bărci cu motor ale poliției au invadat laguna, echipate cu fierăstraie electrice, tăind pilonii locuințelor și umplând laguna de lemne tăiate care, ceva mai devreme, fuseseră casele oamenilor, cu bunurile lor, puține, dar cu atât mai valoroase. Nu era prima oară când se făceau evacuări forțate în Makoko. De-a lungul timpului, sute de mii de oameni fuseseră alungați din lagună, deși nu aveau unde se duce, iar unor rezidenți le fuseseră demolate locuințele de mai multe ori.

Dar, în 2017, școala plutitoare nu a fost demolată și ea. Se prăbușise singură, cu ironie, la doar o săptămână după ce obținuse Leul de Argint la Veneția. În Makoko, ea mai era doar un morman de lemne care plutea melancolic pe butoaie albastre, în timp ce, la Veneția, copia ei era admirată de mii de arhitecți din întreaga lume. Însă, printre lemnele executate meșteșugit de tâmplari italieni, puteau fi observați arhitecți eleganți, îmbrăcați mai mult în negru și alb, cu aparate scumpe la îndemână, cu ochelari cu rame de aur. Foarte rar apărea vreun copil sărac nigerian și, atunci când îl zăreai cu coada ochiului, acesta dispărea, ca și când nu ar fi fost decât o închipuire. La câteva sute de metri distanță, pe Riva Ca' di Dio, părinții lui vindeau genți, așezate pe cearceafuri albe, ușor de strâns atunci când apare patrula.

Piscu

28.02.2021

Piscu este un sat de lângă București pe care nu-l vizitezi nici când pleci la munte, nici când te întorci de acolo. La dus ești grăbit și speriat să nu te prindă aglomerația pe DN1, ți-ai făcut o planificare strictă și trebuie să prinzi măcar puțin din ziua care se va sfârși curând. La întoarcere te bucuri că ai scăpat puțin de aglomerație, dar te îngrijorează intrarea în București, filtrul de poliție de la Fântâna Mioriței, gâtuirea traficului la Arcul de Triumf. După 5-6 ore de schimbat viteza, pornit-oprit și mers în coloană, nu-ți mai arde să vizitezi sate, deși ai auzit, cu siguranță, măcar tangențial, despre Piscu. Ți-o fi trecut pe la ureche faptul că acolo este un sat de olari, unde o familie de artiști a înființat o școală și un muzeu, că este un sat cultural, ori că studenți la arhitectură merg acolo cu profesorii lor și că arhitecți proiectează *pro-bono* în Piscu. Numai că astfel de știri pălesc în raport cu cele privitoare la ultimele evoluții politice, economice, militare și sanitare, iar ochii ni se fixează pe scoruri, rate și numere mari. Or, familia de artiști și asociația lor au înființat doar o școală și un singur muzeu în Piscu. Prea puțin ca să „treacă sticla” în mod repetat și la ore de maximă audiență.

Însă, dacă îți faci cumva timp și te desprinzi într-o sâmbătă dimineața din vâltoarea cotidiană pentru a merge la Piscu, acolo vei descoperi un aer de cleștar, cu miros de fân. Vei putea admira șerpuirea lină a Ialomiței printre maluri nisipoase și alunișuri. Apa va fi albastră și curată, contrastând cu galbenul vegetației, întocmai ca într-un tablou pictat doar pentru tine de cineva care ți-a dăruit tot sufletul său. Vei putea descoperi drumuri ascunse care coboară la luciul imaculat al apei și te vei putea bucura acolo de soarele care te încălzește și vântul care îți aduce miros de pădure și câmp.

La stradă vei putea observa case vechi, construite cu modestia de secole sublimată într-o armonie greu de egalat, precum și case noi, desprinse parcă din povești, semn că Piscu este un sat pe unde au trecut niște arhitecți buni. Dar surpriza cea mai mare te așteaptă pe strada Câmpului, acolo unde o clădire impunătoare, dar reținută, te face să te oprești. La intrare, o troiță frumos încrustată te așază, dintru început, într-o axiologie care generează, dar și descifrează simbolul. Ai pătruns, poate chiar fără să știi, în Muzeul-Atelier Școala de la Piscu, acolo unde logica vieții se relevă treptat, pas cu pas.

Ești întâmpinat de Adriana Scripcariu, istoric de artă, care, împreună cu soțul ei, sculptorul Virgil Scripcariu, au fondat Școala de la Piscu. De 11 ani, Școala Primară Agatonia îi învață pe copii nu doar manualul, ci și viața și frumusețea ei, în armonie cu locul, cu natura și cu istoria. Plină de generozitate pentru vizitatori, Adriana evocă sosirea la Piscu, recuperarea tradiției aproape pierdute a olăritului, crearea colecțiilor muzeului. Pornit ca proiect de atelier la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu" din București, la grupa profesorilor Ștefan Ghenciulescu, Cosmin Pavel și Mihnea Simiraș, muzeul imaginat de studenți și dascăli și-a continuat drumul spre ființare prin grija și eforturile nerăsplătite financiar ale profesorului Cosmin Pavel, precum și unei echipe de voluntari care și-a dedicat timp, pricepere și dragoste pentru a reconfigura materia locului într-un spațiu al culturii, care condensează trecutul și îl proiectează către viitor.

Înconjurat de o prispă amplă pe toate cele patru laturi, centrul muzeului este un amfiteatru unde istoria prinde viață, iar ceramica veche vorbește oricui are puterea să o înțeleagă. În centrul acestuia, un copac secular, descoperit sub ape, sprijină acoperișul, înălțându-se, în chip simbolic, spre cerul albastru ce se întrezărește prin luminator. Pe jos, țigle vechi, recuperate din Transilvania, poartă amprenta unor mâțe jucăușe de acum 100 de ani.

În muzeu poți să discuți, poți să olărești împreună cu artiști, poți să atingi și să descoperi. La ieșire, te simți mai curat, mai bun și te gândești că, dacă la Piscu s-a putut așa ceva, cele mai bune lucruri sunt posibile, ca pe vremea lui Gaspar, Baltasar și Melchior, cei trei regi care au urmat Steaua de la Răsărit. Magii încărcați de daruri au dat numele asociației fără de care nimic nu s-ar fi făcut, din ce s-a făcut la Piscu, pe malul Ialomiței, lângă București, dar și în inimile noastre.

Logica gardului

10.05.2021

Dacă gardul ar fi o specie de animale, aceasta ar putea fi catalogată ca specie invazivă la nivel urban autohton. Deși aflat pe cale de dispariție în Europa occidentală, la noi, în ultimele decenii, gardul și-a diversificat formele, a crescut în dimensiuni, a cotropit toate curțile, perimetrele, cotloanele și ungherele, a cucerit noi și noi tărâmuri, așa încât te poți întreba dacă nu cumva am ajuns să construim case doar pentru a avea ocazia să înălțăm un gard falnic de jur-împrejurul lor! Dar nu despre gardurile locuințelor voi vorbi, despre diversitatea și ingeniozitatea cazematelor urbane cu numere poștale la porți, ci despre gardurile spațiilor publice, a căror exuberanță merită remarcată și apreciată corespunzător!

Prezența urbană a gardului ne-a devenit, pe nesimțite, a doua natură. Până în 1989, acestea erau relativ modeste, însă, odată cu libertatea, gardurile și-au început o expansiune doar în aparență paradoxală. Gardul școlii, bunăoară, era din plasă verde și nu măsura mai mult de 90cm, fiind ușor de sărit de către copiii care șutaseră mingea neatent. În anii 90 el a crescut la 2m înălțime. Apoi, în anii 2000, a făcut saltul exponențial, dublându-și, încă o dată înălțimea, în jurul terenului de fotbal, ridicând probleme de aritmetică și filosofie, fizică și astronomie, cum ar fi întrebarea legitimă: „dacă un gard de 2 metri își dublează înălțimea la fiecare 10 ani, în câți ani va zgâria suprafața Lunii?”. Un gard de 4m înălțime nu este puțin lucru, iar prezența lui este deplin justificată doar de prezența celorlalte garduri. Pe vremuri, după ce sărea gardul școlii, copilul care recupera mingea mai avea de trecut câteva garduri vii, unde se zgâria ușor în bucsuși și trandafiri, înfrunta vorbele ostile ale locatarilor de la parter cărora le călca florile în picioare, apoi fugea cu mingea la subraț, victorios, pe teren. Acum, ar avea de sărit garduri de 2m, zimțate, cu sârme ghimpate, cu desăvârșire ostile, păzite pe pitbulli și dobermani, iar recuperarea mingii ar fi probă de examen de absolvire la școala de pușcași marini.

Dar gardul școlii are, totuși, un caracter benign. El doar crește, și atât. El va trebui doar balizat în următorii ani, pentru a nu stingheri traficul aerian. Dacă ar fi dinozaur, gardul școlii ar fi bunul și enormul brahiozaur, pe lângă care aleargă însă temuți tiranozauri și velociraptori. Gardul grădiniței, de exemplu, este înalt de 2m, opac, din beton. La partea superioară are zimți înfricoșători. Porțile metalice de acces, la fel

de înalte, evocă penitenciarele de maximă securitate. Din punctul de vedere al siguranței copiilor, este limpede că gardul marchează 100 de puncte din tot atâtea posibile. Însă chiar este necesar? A ajuns societatea din afara grădiniței ceva atât de monstruos și agresiv încât copiii trebuie pitiți în spatele unor fortificații de netrecut? Și dacă este, într-adevăr așa, nu cumva societatea trebuie asanată și nu copiii izolați prin buncăre?

O plimbare prin cartier înseamnă, la ora actuală, străbaterea unui foarte complicat sistem defensiv, menit să descurajeze parcurgerea unor itinerarii aleatorii. Orice peluză, oricât de mică, este atent ferită de un gard făurit din țeavă de fier masiv, înalt de 80 de centimetri. Adesea, gardurile sunt mult mai numeroase ca peluzele, la fel ca în bancul cu crocodilul, îl știți, de ce este crocodilul mai mult lung decât verde? Pentru că este verde doar pe o parte, dar este lung pe ambele părți. O peluză cât un teren de tenis poate fi străbătută de 5 alei în zig-zag și fiecare alee este mărginită, pe o parte și pe alta, de mult-prea-necesarul gard metalic. Singura explicație plauzibilă pe care o am cu privire la risipirea inutilă a atâtor mii de tone de metal este că, de fapt, gestul nu reprezintă o risipă, cu atât mai puțin inutilă, ci marchează un reper important în gândirea strategică a edililor: ne pregătim de război și este bine ca fierul să fi fost extras, în prealabil, din munte, apoi separat, aliat, laminat în fabrici, debitat, transportat și montat în orașe, pentru a fi la îndemână atunci când imperativul va fi transformarea lui în tancurile ce vor apăra patria de invadator!

Dar cele mai parșive împrejmuiri sunt cele realizate din plasă metalică cu bare verticale galvanizate, acelea care ruginesc și arată deplorabil la nici doi ani de la montare. Ele înconjură cu atenție orice limbă de pământ, inclusiv cele cu lățimea de 30 de centimetri și care devin imposibil de întreținut din interiorul împrejmuirii, pentru că aceasta ar putea fi făcută doar de pisici modificate genetic, bine instruite și capabile să preia această sarcină de la oamenii mult prea corpolenți. Unele garduri, concepute prea mici de o gândire lipsită de viziune, au fost supraînălțate cu alte garduri, pentru o corectă adecvare la context. Altele, delimitează zone în interiorul unora deja împrejmuite. Expansiunea lor malignă este de neoprit!

Astfel, gardurile ne protejează, ne fac să ne simțim în siguranță, ne limitează orizontul și ne apropie de paradisul sau infernul pierdut al peșterii primilor oameni. Numai că acum suntem moderni, fiecare cu peștera lui, să fie clar!

Bazaltul și asfaltul

24.05.2021

„Toate drumurile duc la Roma”, așa suna un proverb din Antichitate, căci romanii au construit zeci de mii de kilometri de drum, din Lusitania până în Armenia și din Cirenaica până în Britania. Și au făcut-o bine, căci de starea drumurilor depindea suportul logistic al trupelor și viteza de deplasare, esențială, într-un imperiu cu dimensiuni colosale. Arhitectul și inginerul militar roman Vitruviu ne-a lăsat o moștenire nepieritoare, nu doar nouă, arhitecților, ci și întregii posterități. În lucrarea sa dedicată împăratului Augustus, *De Architectura*, Vitruviu sintetizează cunoașterea din domeniul construcțiilor la vremea sa, într-o manieră didactică ce a slujit drept manual generațiilor următoare, în special după căderea Imperiului Roman de Apus. Pe lângă informații esențiale despre cum trebuie concepute un teatru, un stadion sau o balistă, Vitruviu ne învață cum să construim drumuri trainice, și trebuie adăugat faptul că încrederea lui Vitruviu în durabilitate (*firmitas*) a fost cu prisosință demonstrată de trecerea mileniilor peste drumurile romane, acestea mai fiind prezente și unele încă folosite. Celebrelor Via Appia și Via Postumia li se adaugă străzile romane din Britania, Moesia, dar și din Dacia unde, la Porolissum, lângă Zalău, se poate umbla încă pe drumuri șlefuite de sandalele garnizoanei castrului.

Pe lângă așezarea sagace a drumurilor astfel încât să fie ferite de inundații și construirea lor temeinică, cu multe straturi și fundații, acestea beneficiau de un pavaj din blocuri de bazalt sau alte roci vulcanice, dure, atent țesute. Bolovani de dimensiuni mari și o grosime impresionantă erau aduși de la distanțe considerabile pentru a pava drumurile imperiale. Tehnica pietruirii drumurilor s-a menținut și a luat un nou avânt după ce scoțianul McAdam a redescoperit tehnica romană, botezată în perioada modernă după numele său, macadam, tot astfel cum, cu câteva secole în urmă, în timpul Renașterii, fusese redescoperit betonul.

Așa se face că Bucureștiul, în scurta sa perioadă de glorie, a fost pavat, dar nu atât de robust ca acum două mii de ani, pentru că România nu era imperiu și la pavaje nu lucrau soldați romani ci muncitori români. Fără a avea o experiență de lucru în pavaje de sute de ani, cum aveau predecesorii lor, aceștia au reușit însă să-l monteze atât de bine, încât el mai poate fi folosit cu succes și astăzi, la un secol de la darea în folosință.

Mai mult decât atât, în anumite zone centrale, muncitorii au intercalat la fiecare 100 de bolovani negri din bazalt unul alb, din marmură, arătând că o sensibilitate la frumos poate fi exprimată și făcând cele mai grele munci. Așezarea pietrelor în spic este un alt exemplu de estetică a șoselelor care ne-a parvenit. Costurile mari ale pavajelor cu bazalt au făcut însă ca expansiunea orașului din perioada socialistă să se realizeze cu covor asfaltic, mult mai ieftin și mai rapid de pus în operă. Chiar și în Muzeul Satului, care ar fi trebuit pavat cu piatră cubică, s-a turnat asfalt înaintea vizitei istorice a președintelui Nixon din 1969, căci nu mai era timp de pavat, așa cum povestesc cu tristețe muzeografii venerabilei instituții bucureștene.

Cu toate acestea, cu excepția celor dispărute sub lama buldozerelor, majoritatea străzilor pavate ale orașului ne-au parvenit intacte după Revoluție. Totuși, după câte avea să se vadă ulterior, tradiția pietruirii nu prinsese încă rădăcini pe malurile Dâmboviței, căci feluriți primari au scos piatra șlefuită de decenii, au extras bordurile de un chintal și le-au risipit unde era mai mare nevoie de ele decât în capitala Românei. În locul lor, au apărut borduri din ciment care rezistă un sezon, sau borduri din granit chinezesc care rezistă două. A început, astfel, perioada întunecată din istoria Capitalei, numită academic „borduriada". Zic întunecată pentru că bordurile de ciment și asfaltul sunt distruse de intemperii și trebuie înlocuite în fiecare primăvară, prin nori de praf și huruit asurzitor. Acest eveniment anual, având cadența unui festival al neputinței, atestă faptul că în România se muncește și cineva are grijă de cetățeni și plămânii lor.

Dar graba edililor în făurirea drumurilor proaste își are avantajele ei, pe termen lung, căci iată, în urmă cu câteva luni, stratul subțire de asfalt de sub Podul Constanța s-a măcinat de tot, iar de sub el au răsărit venerabilele blocuri de bazalt folosite la pavarea importantei artere bucureștene. Vorba-ceea, asfaltul trece, pietrele rămân! Poate că acest eveniment ne va da de gândit și ne va sugera faptul că ar fi momentul să investim în drumuri durabile care să nu mai fie garantate un an sau doi sau patru, ca în cazul autostrăzilor care se pare că nu sunt menite să reziste mai mult decât un tricou sau o pereche de pantofi. Vom reuși vreodată să ieșim din logica zicalei „cine face și desface totdeauna are ce face" sau bazaltul va rămâne, în memoria bucureștenilor, doar o palidă amintire a unei epoci fericite, demult apuse?

Zilele potopului

21.06.2021

Acum, că s-au arătat câteva raze răzlețe de soare, pot să-mi fac curaj și să scriu despre potop la timpul trecut, cu speranța că, măcar câțiva ani, nu o să mai avem de-a face cu atâta apă în București. Provocarea nu este atât ploaia în sine, cât lipsa experienței gestionării unor astfel de cantități. Dacă eram la Seattle, unde plouă consistent circa 150 de zile pe an, an de an, probabil că ne-am fi priceput mai bine. Dar așa, în însoritul București, iunie este o lună numai bună să culegi dudele zemoase din copaci și nu să cauți un petic uscat de asfalt unde să pui piciorul. A mai plouat în iunie, chiar și câte o ploaie pe zi, dar benign, cu bălți care în câteva ore erau uscate și copiii se puteau juca afară imediat după ce se risipeau norii. Însă anul acesta ploile au făcut ca pământul să se suprasatureze cu apă și mici lacuri au apărut pe majoritatea peluzelor. Șiroaiele au dezlipit pământul și o masă aluvionară incertă a început să-și croiască loc printre casele oamenilor. Anexele gospodărești și unele case din chirpici au început să se încline, silindu-i pe proprietari să intervină cu eșafodaje din lemn capabile să susțină șarpantele.

Pasajele s-au inundat, rigolele s-au înfundat. Bucureștenii s-au orientat spre umbrelele din tablă, acelea cu volan și semnalizare, le știți, așa că și traficul s-a blocat, ajutat, ce-i drept, de semafoarele oprite de la apă sau roase de șobolani. În urbea lui Bucur, atunci când plouă, se știe, numai pieton nu e bine să fii. Pe trotuare nu poți umbla, pentru că sunt parcate mașini. Strada nu o poți traversa, pentru că la bordură apa măsoară 20cm. Burlanele scuipă și streșinile împroașcă. În autobuz și metrou nu te poți așeza, pentru că scaunele băltesc. Oriunde ajungi, ești ud fleașcă, și asta doar dacă ai fost extrem de norocos să nu fii stropit de o mașină care înfruntă curajos bălțile de la bordură, în disprețul pietonilor. În acel caz, ți-ai fi dorit să te fi făcut, de la bun început, scafandru.

Băltoacele cu adâncime înșelătoare au făcut străzile impracticabile pentru bicicliști și motocicliști, sporind disperarea unui oraș sufocat de poluarea mașinilor și arderea gunoaielor. Norii au coborât foarte mult, unindu-se cu vălătucii gazelor de eșapament, iar soarele nu s-a mai văzut zile de-a rândul.

Problema nu a fost atunci când apa a început să perforeze acoperișurile, după prima săptămână de ploi abundente, ci atunci când, după trei săptămâni de potop, au început să se umfle ușile în casele cele

mai uscate, iar sarea din solniță să fie mereu udă. Obișnuiți cu măsuri moderate la agresiunile externe, bucureștenii au prins să înjure ploaia, în moduri foarte inventive, dar care vădeau numai o neputință funciară în lupta inegală cu puhoaiele care nu mai conteneau. Când invectivele s-au epuizat, s-a instalat cel mai periculos dușman al orașului, și anume depresia. Zic cel mai periculos pentru că, în zilele cu soare, Bucureștiul arată relativ deprimant, deși populația se agită fără măsură. Pare că toată această agitație vizează orice alt scop decât orașul în sine, căci, la sfârșitul zilei, urbea este mai murdară și mai decrepită decât dimineața, în ciuda numeroaselor șantiere care o însuflețesc. Este de imaginat ce i se poate întâmpla orașului atunci când populația lui frenetică este atinsă de depresie, iar oamenii se refugiază prin case și apartamente, pierzând speranța că urgia va trece. Însă contemplarea petelor gălbui care se lățeau în tavane nu putea să țină locul unor acțiuni directe, atunci când umiditatea este atât de mare încât până și zegrasul trage apa din aer și se umezește, mirosind a rânced. Luna iunie a văzut cele mai multe canapele de la bunici scoase afară la gard sau la colțul blocului, iarba de mare fiind înlocuită de mult mai versatilul burete.

Și uite-așa, cu pagube ușor de surmontat, din moment ce colectorul principal al orașului a rezistat fără să intre în presiune și să transforme gurile de canal din zona centrală în arteziene pestilențiale, Bucureștiul se usucă încet-încet, iar canicula care se instalează are darul nefericit de a șterge cu desăvârșire, din mințile tuturora, amintirea diluviului. Căldura și uscăciunea ne vor vindeca reumatismele până la următorul, când orașul va fi la fel de surprins și luat pe nepregătite, ca și până acum!

Un pod și câteva învățăminte

16.04.2023

Kamza este un oraș din Albania, situat câțiva kilometri la nord de Tirana, un oraș care nu ar fi trebuit să existe pe hartă. Pe platoul jos dintre munți au venit întâi câteva familii pentru care viața în capitală ar fi fost prea scumpă. Apoi au venit din ce în ce mai multe, în valuri succesive, provenind din zone geografice diferite și aducând cu sine propriile obiceiuri. Oamenii au ocupat terenuri libere, pe care nu le revendica nimeni și au construit pe ele locuințe modeste la început, dar care au crescut odată cu familiile. Cu timpul, drumurile căruțelor au devenit ulițe și apoi străzi și poți să te plimbi mult prin Kamza fără a găsi vreo fundătură, căci toate străzile se varsă una într-alta, în modul firesc al deplasării oamenilor și mărfurilor. Oamenii s-au autoorganizat, stabilind cutume și uzanțe proprii care i-au ajutat să conviețuiască și să închege comunități animate de solidaritate, capabile să-și definească interesul comun și să și-l protejeze.

Peste râu, o familie din vecinătate a construit un pod. Fără a avea studii de inginerie structurală, oamenii au construit podul așa cum văzuseră altele, folosind materiale recuperate: au bătut pilonii, au întins cablurile cu caii, au sudat și au împletit, au înnădit și au țesut sârme, până când podul a devenit suficient de rezistent. Atunci au pus scândură pe el, de fapt bucăți de scânduri și lemne. Și oamenii au început să treacă podul, acest nou traseu scurtând drumul tuturor, dar, mai ales, drumul copiilor spre școală. După o vreme, familia care construise podul s-a mutat și, atunci când o viitură a dărâmat podul, oamenii au înțeles că trebuiau ei înșiși să-l reconstruiască, ba, mai mult, să-l și întrețină. Așa că s-au apucat, cu mic cu mare, să îndrepte pilonii, să înnădească cabluri, să împletească și să sudeze, să aducă scânduri noi. La final, podul era din nou practicabil și, o dată cu renașterea sa, a apărut un nou obicei: fiecare om care traversa podul lăsa un bănuț pentru întreținerea lui, astfel încât să nu mai fie luat de ape. Nimeni în particular nu a instituit taxa de pod. Pur și simplu, așa cum trasaseră străzi fără să se priceapă la urbanism, oamenii înțeleseseră valoarea podului fără să fie siliți de cineva.

În câteva zeci de ani, Kamza a crescut, ajungând, în prezent, la peste o sută de mii de locuitori și dobândind statutul de oraș, un statut nicicând râvnit căci toți locuitorii săi se așezaseră în periferia Tiranei, unde munceau și unde și-ar fi dorit și să trăiască. Odată cu ridicarea sa la statut de municipalitate, au început lucrări publice care implică

demolarea unor vaste zone rezidențiale căci, din punctul de vedere al administrației, acele case nu există, așa cum nici podul nu există. Deceniile de autonomie s-au încheiat, ele fiind înlocuite cu o heteronomie impusă prin forță și, care, deși vizează binele comun, îl înfăptuiește cu anasâna, fără să facă pe locuitori cu adevărat fericiți.

Foarte interesant este faptul că libertatea totală a locuitorilor din tulburii ani 1990 nu a generat o anarhie urbană, căci densificarea progresivă a zonei rurale a Kamzei a condus la apariția unui oraș în toată regula, cu lăcașe de cult, școli și magazine unde, în ciuda faptului că populația era săracă, cel puțin exista speranță. Iar această speranță i-a făcut pe locuitori să construiască cât au putut ei de bine case, dar și poduri care să lege casele între ele. Demolarea locuințelor construite din trudă înseamnă sfârșitul unui vis și înlocuirea speranței cu strategii, a libertății cu supunerea obținută prin forță. Alungarea oamenilor care au clădit podul înseamnă destrămarea unor comunități a căror existență în sine reprezenta un patrimoniu imaterial de care orașul ar fi putut să se slujească în continuare, dacă ar fi ales dialogul în locul buldozerelor. Gestul de forță al administrației nu este lipsit de precedente variate din punct de vedere istoric și geografic, ceea ce nu-l face însă mai scuzabil. Privind în urmă, încerc să găsesc exemple când săracii pașnici au fost chemați la tratative de puternicii zilei și îmi vin în minte doar foarte puține...

Mai mult decât un joc

12.07.2021

În urmă cu câțiva ani am ajuns la Rimini într-o sâmbătă seară și, chiar dacă soarele apusese de ceva vreme, am plecat să vizitez orașul pentru că a doua zi urma să plec de acolo la răsărit. Sigur că întunericul ascundea în bună măsură frumusețea urbei de pe Riviera italiană, însă principalele obiective, ca Arcul lui Augustus, Podul lui Tiberiu și, da, Templul Malatestian, capodopera lui Leon Battista Alberti, erau scăldate în lumina generoasă a reflectoarelor și puteau fi contemplate chiar mai bine, decupându-se pe un fundal neutru, întunecat. Era zece seara și nici țipenie pe străzi. Noaptea, străzile italiene au darul de a fi foarte liniștite, căci italienii trag obloanele și niciun fir de lumină nu mai iese prin ferestre. Nici zgomote nu se aud. Singura mea nedumerire era legată de faptul că în alte orașe mai întâlnisem oameni pe străzi, la ora 10, dar nu și în Rimini. Orașul părea pustiu, iar această impresie a durat până când am ajuns în piața centrală, acolo unde toată suflarea era adunată pentru meciul echipei favorite. Barurile debordau, terasele vindeau băutură în picioare. Copiii jucau fotbal cu nonșalanță printre clădirile vechi de 500 de ani. Era un meci tensionat, de bună-seamă, căci oamenii își țineau suflarea. Apoi s-a auzit un strigăt general, dăduseră gol. Necunoscuți se îmbrățișau, copiii plângeau de bucurie, alții săreau în sus. Era nebunie generală. M-am gândit, instinctiv, la bucuria noastră când am bătut Columbia sau Argentina și mi-am dat seama că nu prea există comparație. Italienii trăiesc altfel fotbalul. La București, oamenii se bucurau în Piața Universității. Apoi mergeau în coloane prin oraș, scandând „Hagi președinte”. Vremuri frumoase, care ne țineau cu sufletul la gură, vremuri când auzeam imnul României intonat pe stadioanele lumii. Vremuri când Turcia ne iubea mai mult decât atunci când le plăteam bir. Totuși, bucuria românilor nu avea nimic din exaltarea italienilor, din trăirile paroxistice ale suporterilor, femei, bărbați și copii deopotrivă.

Pentru italieni, fotbalul este o componentă a mândriei naționale. Dacă steagul Italiei ar avea o stemă, atunci mingea de fotbal ar trebui să apără undeva, în heraldica acesteia, la fel și azurul tricourilor. Când joacă fotbal, italienii nu o fac doar pentru bucuria unui joc, ci o fac pentru că fotbalul îi reprezintă, pentru că trăiesc și simt prin fotbal. Pentru ei, fotbalul este o chestiune mult prea serioasă și puține națiuni europene pot înțelege acest lucru. Să ne amintim doar de finala

Campionatului Mondial din 2006, atunci când Italia a învins Franța la lovituri de departajare, după eliminarea lui Zidane. Și în acel meci, dar și în altele, italienii au arătat că pot folosi toate tacticile posibile pentru a câștiga, iar diversitatea acestora nu este depășită decât de abnegația echipei, în ansamblu, de a lupta pentru victorie. Pur și simplu, în orice meci, Italia nu vrea să piardă. Simte că nu poate pierde. Știe că reprezintă țara și țara contează pe ei. Când cântă „*siam pronti alla morte*", ei chiar ar muri, dar nu ar renunța să spere în victorie. După acel meci, am citit în presa italiană articole care, dincolo de elogiile aduse echipei, punctau faptul că era imposibil ca Franța, o țară care a copiat Italia încă din Renaștere, care le-a furat statuile și tablourile, să câștige finala. Fotbalul era privit ca o componentă a culturii naționale, iar victoria ca un act de restituție, o revanșă față de rapturile napoleoniene (*Furti napoleonici*).

Același argument a fost pus pe tapet și la prezenta ediție a Campionatului European, după ce Anglia a învins în semifinale Danemarca în urma unei lovituri de pedeapsă primită cu mare ușurință. Europa și-a adus aminte că British Museum este o colecție de bunuri furate altor țări în perioada sângeroasă a colonialismului britanic. Apoi a realizat că Anglia a jucat prea mult acasă și că abia ce a ieșit din Uniunea Europeană, așa încât Italia s-a bucurat de o largă susținere, mult dincolo de granițele sale. Duminică seara, orașele europene au trăit finala turneului final cu intensitate, asistând la o încleștare din care, din nou, Italia a triumfat, aproape implacabil.

Euro 2020 a adus împreună Europa și orașele sale care au găzduit turneul final, pe lista cărora a figurat și Bucureștiul. Acestea au devenit, pentru scurtă vreme, locuri de pelerinaj contemporan. Între ele, Londra a strălucit prin găzduirea semifinalelor și finalei, unde, din păcate, imnurile, dar și fazele de atac ale adversarilor Angliei, au fost copios huiduite de zeci de mii de suporteri britanici. Dincolo de *confetti* și realitate augmentată, Euro 2020 a redeschis răni adânci, niciodată închise cu adevărat, arătând că fotbalul trezește pasiuni care aduc în discursul public sinceritatea, dincolo de agenda formală și strângerile de mâini ale oamenilor în costume.

Cum vorbim despre arhitectură?

23.08.2021

Am cunoscut artiști care preferau să nu vorbească despre arta lor. O făceau și atât. Îi lăsau pe critici să discute despre sensibilitatea tușelor și măiestria discursului plastic articulat pe traumele contemporaneității. În fond, cine nu gustă un tablou cubist, se poate delecta cu o pânză impresionistă. La fel, o sculptură realistă poate trezi mai puțină emoție decât „Pasărea în spațiu", iar un vameș a putut cataloga sculpturile lui Brâncuși drept obiecte industriale. Cu siguranță, acel vameș nu și-ar fi împodobit locuința cu piese de artă abstractă. Publicul artelor vizuale are șansa de a ocoli lucrările care nu-i plac, sau chiar îl indispun. „Salonul refuzaților" din 1863 a fost evitat de publicul picturii academiste, iar Napoleon al treilea, care a avut curiozitatea de a-l vizita, a declarat că acesta trebuie să rămână primul și ultimul de acest gen.

Cu totul altul este cazul arhitecturii, situată la confluența artei și ingineriei. În 1969, în cadrul unei conferințe ținute la Liège, Giancarlo De Carlo demonstrează că publicul arhitecturii nu este format doar din arhitecți, urbaniști, artiști și critici, ci din publicul larg. Într-adevăr, de o pictură te poți feri eficient, printr-o eschivă simplă, dar clădirea gării este mai complicat de evitat, mai ales dacă faci naveta zilnic. De Carlo arată că există, pe bună dreptate, o neîncredere funciară a oamenilor cu privire la activitatea arhitecților, în special după episodul modernist, când multe cartiere vechi au fost demolate pentru a face loc unor ansambluri arhitectonice menite să schimbe în bine omul și societatea, dar care, în final, și-au dovedit neputința și au fost demolate, la rândul lor.

Problema apare atunci când dorești să comunici arhitectura, eventual înainte ca aceasta să se comunice singură, prin prezență. Având nevoie de documentații și proiecte laborioase, atent codificate, arhitectura este adesea privată de un discurs capabil să o aducă aproape de inima publicului său. Din acest motiv, organizațiile profesionale ale arhitecților organizează expoziții periodice de arhitectură, sub forma anualelor, bienalelor și trienalelor de arhitectură și urbanism, acolo unde se creează un spațiu al interacțiunii arhitecților expozanți cu publicul, dar și al comunicării intra-profesionale, responsabilă de generarea unei culturi colective.

Bienalele de arhitectură aduc problematica proiectării spațiul construit în sfera publică, iar provocările cărora arhitecții trebuie să le

ofere un răspuns ajung în zona tangibilului, prin spații experimentale, machete și proiecte expuse pe simeze. Ele reprezintă o ocazie rarisimă, de neratat, pentru profesioniști, ale căror viziuni pot fi văzute și comunicate unui număr mare de oameni. În fond, arhitectura are nevoie să-și educe publicul, pentru că nu este nimic mai nefericit decât întâlnirea între o viziune asupra spațiului cu neînțelegerea acesteia, ori cu neputința de a o edifica.

În curând va începe Bienala Națională de Arhitectură, ediția a XIV-a, la trei ani de la precedenta ediție. Arhitecții au ocazia de a se vedea, de a-și cunoaște lucrările, de a „lua pulsul" profesiei, dar și de a vorbi direct sau prin evenimentele organizate cu publicul larg. La rândul său, acesta așteaptă Bienala pentru a-și putea alege viitorii parteneri, căci a proiecta sau construi o casă sau o clădire de orice fel presupune un angajament reciproc pe o durată de câțiva ani, bazată pe încredere reciprocă, respect și, așa cum spuneam, armonizarea unor viziuni asupra spațiului construit care operează cu terminologii diferite. Lăsând la o parte comunicarea prin seducătoarele dar golașele fotografii sau randări, mai importantă este comunicarea prin cuvinte, acestea fiind necesare construirii unor imagini mentale complexe, formulării unor cerințe specifice și, nu în ultimul rând, aprecierii corecte a valorii unui proiect.

De aceea, aștept cu nerăbdare Galele Bienalei Naționale de Arhitectură, ediția a XIV-a, acolo unde vom fi împreună atât între noi, cât și cu publicul pentru care proiectăm, în încercarea, niciodată tranșată definitiv, de a schimba în bine orașele și satele pe care le-am primit moștenire, ca patrimoniu, de la înaintașii noștri.

Povestea fraților Popescu, sau despre ascunzătorile ingenioase gândite de arhitecții moderniști

03.09.2021

Cum vii pe bulevard, lăsând în stânga linia de tramvai, nu ai cum să nu observi blocul în care s-au născut și copilărit frații Popescu. Cu silueta lui gri, maiestuoasă, imobilul de locuințe colective poartă și azi amprenta vremurilor care l-au produs, viziunea omului nou, pe care arhitectura igienică și rațională îl face mai bun, mai drept, mai sensibil la ideal. Cu o lungime de peste 200m și o înălțime de 9 etaje, blocul oprește lumina și scaldă într-o umbră permanentă o importantă zonă a bulevardului, acolo unde nici iarba nu crește. Liniile sale pure, cu logii care întrerup elegant fațada, arată abilitatea unei gândiri sensibile la frumos, proporție și armonie. Edificiul are șase scări, conectate două câte două prin pasarele care traversează curtea de lumină ce oferă o bună ventilație băilor, căci razele soarelui pătrund mult mai puțin acolo, în special la etajele inferioare.

Copilăria fraților Popescu a decurs plăcut și monoton până la Revoluție, când cei trei băieți erau deja măricei, iar noi oportunități au apărut la orizontul care se lărgise brusc, astfel că, după majoratul mezinului, ei au emigrat în America, de unde vești îmbucurătoare legate de oportunitățile fantastice de a câștiga ușor dolarii veneau în mod constant. Vecinii, care fuseseră deranjați, în numeroase rânduri, de chefurile de pomină pe care familia Popescu le făcea în bloc pe timpul lui Ceaușescu, indiferent de oră și cu o frecvență care sugera venituri mult mai consistente decât salariile modeste ale părinților, știau că frații nu se omorâseră cu cartea, deci cleveteau pe băncile de la intrarea în bloc, necrezând o iotă din cele afirmate, cu mândrie, de rubedenii. Asta până într-o zi când, pe aleea din spatele blocului, care, de fapt era fața acestuia, pentru că pe acolo se intră, și nu din bulevard (dintr-un capriciu al arhitectului care avea de-a face cu perceptele manifestului modernismului, Carta de la Atena, și nu cu logica elementară), ei bine, pe această alee îngustă își făcu loc cu dificultate, atentă să nu zgârie Daciile, o dubă mare și neagră, cu geamuri fumurii, americană, înmatriculată în State. Când zic mare, mă refer la standardul american. Ce mai, era uriașă, umpluse aleea ca mașina de gunoi. Din dubă coborâră, veseli, proaspeți, îmbrăcați în negru, frații Popescu. Veșmintele negre puneau în evidență lanțurile de aur groase de la gât, brățările și ceasurile din același material.

Ochelarii de soare erau, firește, tot negri, la fel ca multitudinea de valize care începură să fie coborâte din dubă.

Babele ieșiră la ferestre ca la comandă să privească acest spectacol cu adevărat unic, la fel și tineretul și, pentru toată suflarea care locuia în X-7, în anul de grație 1997, deveni limpede că frații Popescu erau cei mai realizați fii ai blocului, depășindu-i cu mult pe frații Ionescu care erau unul medic stagiar și unul profesor de liceu, adică trăgeau mâța de coadă, după ce fuseseră primii la învățătură. Popeștii se întreținеau afabil cu toată lumea, îmbrățișându-se, după atâția ani, cu foștii coechipieri la fotbal sau bătaie cu zăpada. După câteva zile, cât duba neagră a staționat în părculeț, pentru că nu încăpea în parcare, frații Popescu plecară înapoi în State, iar mulți dintre copiii blocului prinseră să viseze la un *El Dorado* aflat doar câteva mii de kilometri distanță, acolo unde, obținând o slujbă modestă ca implicare și efort, ca aceea de îngrijitor la un club de golf, te poți căpătui în doar câteva primăveri.

Apoi, câțiva ani, nimeni nu a mai știut nimic despre acel *trio* fantastic, până când, într-o dimineață cenușie de toamnă, o mașină anostă opri la scară. Din ea coborâră doi funcționari apatici, care merseră la apartamentul familiei Popescu, dar nu găsiră pe nimeni acolo, așa că începură să întrebe prin bloc dacă știa cineva ceva despre cei trei frați, dacă îi mai văzuseră prin zonă. Erau de la Interpol, iar băieții erau căutați pe tot mapamondul pentru furt de carduri bancare. Fiind îngrijitori, dețiuseră cheia master de la toate vestiarele clubului de golf și, fiind organizați, reușiseră să fotografieze ambele fețe ale cardurilor bogătașilor care frecventau clubul. Apoi făcuseră cumpărături *on-line* și retrageri modeste, astfel încât proprietarii cardurilor nici nu băgaseră de seamă, până când sumele extrase nu au cumulat un milion de dolari. De atunci, de la începerea anchetei, fuseseră de negăsit. Nici în X-7 nu i-a găsit nimeni.

Mașina anostă continuă să vină în fața celei de-a patra scări a blocului, cei doi funcționari erau de-acum de-ai casei, îi salutau copiii când mergeau la școală, dar operațiunea nu produse niciun rezultat. Abia după mulți ani de la încheierea filajului a început să circule în bloc zvonul că, de fapt, frații Popescu locuiseră în X-7 pe toată durata anchetei, dar la prima scară, nu la a patra, folosindu-se ingenios de pasarelele conectoare pentru a intra și ieși pe unde voiau ei, în funcție de locul de parcare găsit în ziua respectivă de mașina anostă și lăsându-și barbă. Nu au fost prinși niciodată, spre ușurarea comunității din X-7, care nu-i

judeca prea aspru pentru ce făcuseră în State, mai ales că nimeni din bloc nu juca golf.

Să traversezi orașul, ca să ajungi acasă

20.09.2021

Ați visat vreodată că sunteți în partea cealaltă a orașului și că trebuie, cu necesitate, să ajungeți acasă, prin orice mijloace? Mie mi se întâmplă frecvent, și atunci se face că o pornesc spre casă dintr-un loc puțin cunoscut, iar traseul nu îl cunosc. Uneori, drumul străbate, într-un mod foarte straniu, chiar curțile și casele oamenilor, ca și când orașul ar fi un continuum de proprietăți private, lipsit cu desăvârșire de străzi.

Pătrunzi într-o curte însorită, unde se află o casă din cărămidă copleșită de glicine generoase. O scară exterioară coboară spre o curte engleză unde se deschide un demisol. Sprijiniți de balustradă, câțiva tineri se află într-o pauză de workshop și discută lucruri neimportante. Contraintuitiv, cobor și ajung într-o sală de curs, din care se deschide un coridor ce urcă printr-o scară în spirală la un nivel necunoscut. De acolo este nevoie să sar pe o fereastră joasă pentru a-mi continua drumul, iar asta este foarte logic în vis, căci intru imediat în altă casă, cu o cameră de zi spațioasă, mobilată în stil clasic. Ies în vestibul, acolo unde proprietarii tocmai schimbă ultimele amabilități cu oaspeții, înainte de plecarea acestora. Îi salut pe toți cu ușoară neliniște, pentru nu e tocmai normal să ies eu din casa lor, dar ei sunt foarte relaxați și, după ce mă studiază preț de o secundă, mă salută, la rândul lor. Pun asta pe seama hainelor acceptabile pe care le port și a mâinilor goale cu care ies din casă. Într-adevăr, nu duc nici-o geantă, sacoșă ori povară, singura misiune este de a ajunge acasă. Din ușă intru într-o altă casă, unde mă primește chiar gazda, ca și când eram așteptat ca musafir. Întreb pe unde se iese, iar ea mă conduce într-un dormitor amplu, scăldat în penumbră, unde, pe trei paturi, dorm trei bărbați, în pijamale tărcate. Deschid un geam, ca să intre lumina de afară, iar ei încep să se trezească unul câte unul, căscând și întinzându-se ca niște motani care nu au altă treabă decât să doarmă, să se plimbe și să mănânce. Prin fereastra deschisă zăresc un colț îndepărtat al blocului meu, scăldat într-o rază de soare, iar bucuria că mă apropii este de nedescris, căci tot acest labirint de curți și camere m-ar fi putut face să pierd direcția.

Ieșind din casă, dau, în sfârșit, de o stradă, unde se află chiar service-ul auto unde am lăsat mașina pentru revizie. Intru și întreb dacă este gata, iar recepționerul îmi spune că este în spate, în atelier, posibil gata de luat. Mă duc acolo, dar mașina nu este, iar ușa spre recepție s-a închis, căci este chiar ora închiderii, deci ies prin ușa garajului direct într-

o stradă de serviciu, de unde încep să ocolesc pentru a ajunge la intrarea principală. Cu toate acestea, clădirile sunt cumva lipite unele de altele încât devierea este mare și, la un moment dat, ajung la un canal, de parcă aș fi în Veneția. Ultima dugheană înainte de apă este o mică frizerie și o întreb pe doamna din poartă cum fac să mă întorc la intrarea în service. Un vaporaș trece la fiecare două ore, îmi spune ea, dar eu știu înlăuntrul meu că nu am două ore la dispoziție și că trebuie să ajung acasă. Așa că sar pe niște pietre și trec canalul mai ușor decât părea la prima vedere. Ajung la o esplanadă necunoscută, este centrul orașului, iar cupluri elegante se plimbă nonșalant, ca în vederile din perioada interbelică. Eu nu mai văd blocul, deși este înalt, iar asta mă face să mă agit și să o iau la fugă spre marginea luminată a pieței, acolo unde străduțele întortocheate ar putea să ducă acasă.

Trec iarăși din casă în casă, urcând și coborând scări până când, într-un târziu, ajung la scara blocului. De aici se deschid în vis mai multe variante. În prima, ajung la etajul întâi, iar de aici direct la trei, iar scara care coboară la doi, unde este casa mea, de fapt urcă și sunt foarte încurcat pentru că nu intuiesc soluția. A doua mă face să sun la ușa mea, dar îmi deschide un vecin, care îmi spune că am greșit adresa. În sfârșit, în a treia îmi deschide chiar mama, zâmbind tinerește, iar eu sunt doar un școlar care s-a întors într-un suflet acasă pentru că știe că bunica, Olga, a gătit supă cu găluște.

În sfârșit, străbaterea onirică a orașului pentru a ajunge acasă, a acelui oraș care însumează toate orașele vizitate sau închipuite, populat de toți oamenii cunoscuți și necunoscuți, cu logica lui care se sustrage raționalului, vorbește, cred eu, despre importanța lui *Acasă*, a acelui loc unde te regăsești și te repliezi întru sine. Atunci când îl găsesc, încep ziua încărcat de energie pozitivă. Când ratez destinația și mă pierd pe străzi, obișnuiesc să-mi spun, în somn, că visul acesta este penibil și că îmi pierd timpul, așa că mă trezesc și încep un altul. Legat însă indisolubil de destinație, orașul ubicuu care mă blochează, dar mă și călăuzește, mă conține și pe mine și pe acel *Acasă* al meu.

Cea mai frumoasă stradă din lume

04.10.2021

Există câteva nominalizări incontestabile cu privire la titlul de cea mai frumoasă stradă din lume. Strada teatrului, din Sankt Petersburg, proiectată de arhitectul italian Carlo Rossi, în jurul anului 1830, cu secțiunea sa perfect pătrată, cu latura de 22 de metri și având lungimea de exact 10 ori cât lățimea (220m), este una dintre candidate. Fațadele elegante, ritmate de coloane albe, conduc privirea spre impunătoarea siluetă a teatrului. Străbătând-o, simți respirația țarilor și rafinamentul unei epoci care nu se va mai întoarce. Destul de puțin circulată pietonal, strada se bucură, totuși, de prezența plină de grație ale balerinelor de la Academia Vaganova care aleargă scoțând aburi, pentru a nu întârzia la repetiții. Dar strada, în perfecțiunea ei matematică, este rece și inospitalieră. Asfaltul este negru și umed, mașinile sunt parcate pe ambele laturi și niciun copac nu animă o priveliște eminamente minerală.

Celebra Rambla, din Barcelona, încântă pe oricine cu platanii săi care umbresc, deopotrivă, clădirile și pietonalul pavat cu piatră, unde mulțimea pestriță se bucură de ea însăși cu un elan care nu poate fi dibuit decât în țări latine și calde. Magazinele sunt luxuriante și, din loc în loc, monumente de arhitectură punctează traseul spre mare, unde, la 60 de metri înălțime, statuia lui Cristofor Columb indică nu Lumea Nouă pe care o descoperise, ci pământul natal, Genova. Exuberanța străzii și toate câte le are de oferit bucură ochiul și inima vizitatorului care pleacă încântat de experiența mirifică a acestui loc binecuvântat. Ei bine, unii vizitatori, nu chiar toți. Căci un turist român, amic de-al meu, ieșind dintr-un magazin fără să fi cumpărat nimic, a fost lipit de fațada clădirii de doi polițiști în civil, care i-au sugerat că este un hoț ordinar și au început să-l percheziționeze cu brutalitate. După ce nu au găsit nimic suspect asupra lui, l-au amenințat și i-au recomandat să se care până nu îl arestează. După această pățanie, Rambla a încetat să mai fie acel loc încântător, căci frumusețea portalelor și arcadelor fusese maculată iremediabil de privirile înecate de ură, prejudecăți și resentimente ale apărătorilor ei.

Sigur că lista poate continua, nu neapărat în această ordine, cu frumosul bulevard Champs-Élysées, din Paris, cu Rua Augusta din Lisabona, cu Via della Conciliazione ori cu Corso din Roma, cu Canal Grande, din Veneția, care tot o stradă este, dar pe apă, cu Fifth Avenue din New York și câte și mai câte străzi care stârnesc imaginația și stabilesc jaloane de neratat ale lunilor de miere cu ștaif. Acestea devin fundalul

perfect pentru fotografii postate pe rețelele de socializare care confirmă valoarea și stârnesc invidia, căci a-ți purta pașii pe urmele marilor oameni îți dă și ție, nu-i așa, un strop de măreție, tot astfel cum o picătură de sudoare căzută de la subrațul unui uriaș poate spăla pe loc un pitic care se târâie prin glod. Dar să revin la ce voiam să scriu de la începutul articolului, și anume strada pe care aș nominaliza-o eu la titlul de cea mai frumoasă stradă din lume și care, de fapt, nici nu are un nume, nici nu e stradă, ci drumul care străbate satele Livezile, Vizantea Răzășească și Vizantea Mănăstirească.

Acest drum nu a beneficiat vreodată de o viziune arhitectural-urbanistică, iar aspectul său a rezultat din modul în care răzeșii și-au construit cu înțelepciune și chiverniseală gospodăriile, din vremuri imemoriale. Cu toate acestea, alternanța de case și grădini ori livezi este încântătoare, asta ca să nu mai punem la socoteală faptul că toate curțile au pomi plantați chiar lângă gard. Meri, peri, nuci își revarsă coroanele peste drum, încărcați de rod. Nu ai cum, trecând toamna cu mașina pe acolo și intrând în satul numit Livezile, să nu oprești sub un pom ca să culegi un măr de pe jos, să-ți astâmperi setea, căci pomii, unul lângă altul, formează un coridor străpuns doar pe alocuri de razele soarelui. Pur și simplu, lumina blândă, casele joase, merii copleșiți de rod, te fac să te oprești. Culegi fructul și-l freci de mânecă și, chiar atunci când ești pe punctul să-ți înfigi dinții în fructul zemos, o poartă se deschide și din curte se ițește o bătrânică. Te gândești, instinctiv, că vei fi luat drept hoț, ca amicul ghinionist de pe Rambla, că, poate, mărul de pe jos era totuși proprietatea celui care plantase pomul, că va trebui să dai explicații, Doamne, ce ți-a trebuit să te oprești, nu mai văzuseși mere? Când colo, bătrânica îți zice să nu mănânci de pe jos, că merele căzute se dau la porci, nu la oameni, și te roagă să scuturi pomul și să iei câte mere vrei. Zgâlțâi trunchiul, cad cinci mere, e destul. Ba nu, nu-i destul, zice ea și apucă zdravăn mărul și ți-l scutură de cad zece kilograme. Pleci cu o sacoșă plină din Livezile, însoțit de binecuvântarea bunicii care exact de aceea a plantat mărul lângă împrejmuire, ca să poată ostoi oricând setea unui drumeț care se oprește lângă casa ei, în lumina bună a toamnei, pe cea mai frumoasă stradă din lume. Iar tu știi și simți, curat și simplu, că ai trăit o epifanie.

Forme unice ale continuității în spațiu

-Umberto Boccioni, 1913-

12.12.2021

În 1916 Umberto Boccioni cade de pe cal și moare, în timpul unui antrenament pe câmpul de luptă, la doar 34 de ani; lasă în urmă o operă compusă din picturi, sculpturi și manifeste definitorii pentru mișcarea artistică italiană închinată viitorului: futurismul.

Realizată de Boccioni în 1913, sculptura Forme unice ale continuității în spațiu constituie o realizare emblematică atât pentru conceptele artistice ale mișcării, cât și pentru perioada care le-a generat. Titlul lucrării (în limba italiană, Forme uniche della continuità nello spazio) reprezintă un metatext care dă cheia de lectură a sculpturii, așa cum preciza însuși autorul în articolul său din 1914, Mișcarea absolută + Mișcarea relativă = Dinamism, unde delimitează net compusul format din ambient și obiect de reprezentările repetitive care sugerează mișcarea, foarte utilizate în epocă; ba, mai mult, le disprețuiește, bănuind de stupiditate pe cei ce cred că repetarea mâinilor, picioarelor, figurilor ar putea da seama de mișcarea spațială. În 1878, Eadweard Muybridge realiza seria de fotografii ale unui cal în mișcare; "cronofotografia", posibilă odată cu descoperirea stroboscopiei, a devenit pentru o vreme sursă de inspirație pentru Anton Giulio Bragaglia, autorul studiilor fotodinamice, dar și pentru Balla, Carrà și chiar Boccioni însuși, în perioada 1910-1911. Marcel Duchamp, pictează în aceeași perioadă celebrele tablouri cinetice "Nud coborând o scară" (1912) și "Nud. Tânăr trist într-un tren" (1911-1912), pe care le termină după vizitarea expoziției futuriste de la galeria pariziană Berheim-Jeune din februarie 1912.

Numai că, în timp ce alți artiști persistă în reprezentarea cinteică repetitivă pentru a ilustra dinamismul (Carlo Carrà pictează Călărețul roșu în 1913), Boccioni ridică miza în numele tuturor futuriștilor, lansând formula potrivit căreia "mișcarea absolută + mișcarea relativă = dinamism". Ceea ce pentru fizica clasică este lipsit de noimă, Boccioni inovează prin intermediul lirismului care mediază relația între greutate și expansiune. Găsim aici o interpretare artistică a teoriei relativității restrânse a lui Einstein, postulată în 1905, care revizuiește radical relațiile cunoscute dintre masă și energie, distanță și cantitate de mișcare. Este de înțeles de ce Boccioni simte că trebuie să revoluționeze conceptele

învechite, ba chiar și pe cele mai recente cu privire la reprezentări. Așa cum un corp în mișcare este mai greu și mai dens în sensul mișcării la Einstein, tot astfel continuitatea dinamică generează forme unice la Boccioni, forme și nu linii, care dau seama de a patra dimensiune în pictură și sculptură: forma dinamică.

Analizând sculptura Forme unice ale continuității în spațiu, putem observa că, în primul rând, este vorba de o reprezentare antropomorfă. Proporțiile utilizate de Boccioni sunt mult mai adecvate corpului masculin decât celui feminin (lărgimea umerilor este echivalentul a două capete, înălțimea totală este de aproximativ 7 capete). Masa musculară sugerată este, indubitabil, masculină, la rândul ei. Ceea ce-i lipsește acestei siluete sunt brațele.

Ciudat sau nu, formele unice ale continuității în spațiu definesc un cap, un tors, două picioare și atât. De ce silueta are doar deltoizi (bine reliefați), dar nu și bicepși, tricepși, asemănându-se, din acest punct de vedere, cu celebra Victorie din Samotrace, sculptură iconică a artei clasice grecești, ironizată în cuprinsul manifestului futurismului din 1909, unde "o mașină care rage de parcă ar călări o mitralieră este mai frumoasă decât Victoria din Samotrace". Elogiu al violenței, textul polemic închină o odă orașului în expansiune, gărilor fumegânde, șantierelor iluminate de proiectoare și zgârie-norilor care schimbă cu viteză fața noului secol. Manifestul lui Filippo Tommaso Marinetti poate fi înțeles în contextul urban și tehnologic al vremii sale: Louis Renault își deschide fabrica în 1899, în același an cu uzinele Fiat; în 1908 apare în Europa modelul Ford-T, primul automobil produs în milioane de exemplare, iar orașele bătrânului continent încep să pufăie, să fumege, să fluiere și să se grăbească în ritmul noii tehnologii. Apare metroul și ariile urbane se lărgesc semnificativ, înglobând oirașele satelit, iar populația urbană crește considerabil.

Totuși, cum se explică faptul că, deși Victoria din Samotrace este privită de futuriști ca exponenta a unei arte și unor epoci perimate, menite refuzului, abandonului și uitării, Umberto Boccioni avea în studioul său un mulaj al acestei statui? Oare nu ne înconjurăm de lucruri pe care le iubim, care au o însemnătate aparte pentru existența noastră, ba, mai mult, au chiar capacitatea de a ne inspira? Vom vedea în cele ce urmează modul în care capodopera artei antice a influențat emblematica sculptură futuristă ce încerca să o nege, cu vehemența și vioiciunea unui tânăr rebel ce își contestă părinții care l-au ajutat să devină ceea ce este.

În 1912 Boccioni îi scria unui prieten: “Acum sunt obsedat de sculptură! Cred că am descoperit cum să înnoiesc această artă mumificată.” Altfel spus, deja în 1912, Boccioni este convins că a creat un nou vocabular plastic, capabil să înlocuiască, să răstoarne, să ridiculizeze vechile canoane. El mizează pe expresivitatea și capacitatea acestuia de a da seama de model și idee mai bine și mai sugestiv decât cea mai consacrată reprezentare realistă.

Transpunând Victoria din Samotrace într-un limbaj atât de nou, total diferit de cel al sculpturii originale, raportându-se, deci, la un model arhicunoscut, arhilăudat, mai presus de critică, Boccioni dă dovadă de curajul nebun care i-a animat pe futuriști, dar și de o încredere oarbă în sine, în posibilitățile expresive ale noii sculpturi.

Revenind la asemănările dintre cele două statui, observăm că același picior drept este avansat, dar în mod diferit: în timp ce la Victoria din Samotrace el este ușor avansat, într-un gest ce sugerează înclinarea dinainte de a-și lua zborul, la Boccioni el este împins în față la maxim. În acest gest, mâinile siluetei (dacă ar exista) nu ar putea decât să împingă înainte ceva extrem de mare și greu. Dacă Boccioni ar fi ales să reprezinte doar mâinile, fără obiectul împins, gestul nu ar fi avut noimă: mâinile avansate ar fi dibuit în gol, asemeni unui orb, iar revoluționarul futurist, capabil să răstoarne lumea veche, intilă și anchilozată, nu putea fi, cu siguranță, nici măcar miop. Dacă ar fi reprezentat mâinile personajului, Boccioni ar fi trebuit să figureze, în consecință, și obiectul împins.

Nu poți sculpta un Atlas contorsionat sub povara întregii lumi fără a reprezenta lumea; ori pe Sisif împingând, la deal, doar aer. Însă obiectul împins de personajul nostru ar fi avut, evident, o altă materialitate, diferită ontologic de formele unice ale continuității în spațiu. Includerea lui în sculptură ar fi contaminat formele cu limita refuzată manifest. Spațiul limitat devine teritoriu, iar continuitatea dispare. Aceasta este rațiunea pentru care Boccioni a ales să reprezinte atât cât a reprezentat: nu pentru că a replicat, în cheie futuristă, Victoria din Samotrace; nici pentru că Omul mergând al lui Rodin nu avea brațe; ci pentru că ceea ce a văzut publicul parizian în 1913 reprezintă expresia cea mai pură a celei de-a patra dimenisuni, a formelor unice, eliberate de orice referință la spațiul euclidian cu 3 dimenisuni. În sensul creării primei opere ce reprezintă a patra dimensiune, Boccioni se consideră, în cadrul manifestului tehnic al picturii futuriste din 1910, un “primitiv”: un

descoperitor de noi lumi, un creator de noi modele, așa cum primitivi sunt considerați Giotto, Duccio și Cimabue. “Noi suntem primitivii cu o sensibilitate complet transformată.” (din Manifestul tehnic al picturii futuriste (1910))

Drapajului Victoriei din Samotrace îi corespund faldurile care îmbracă mușchii din zona picioarelor. Sculptura lui Boccioni nu are aripi dar capturează aerul care i se opune, îl preia și îl deviază în faldurile și pliurile sale, iar aerul îl modelează, dându-i o formă unică în oricare moment consecutiv al percepției. Ne putem însă imagina un mediu mai sculptural decât aerul, pe care silueta lui Boccioni îl străbate: un mediu vâscos și dens, rezistent dar nu impenetrabil, un mediu greu de inerție, istorism, tradiție, eclectism, manierism, pastișă în care, cu curaj, artistul futurist își croiește cu greu drum, împingându-l, tăindu-l cu brațele, chiar dacă asta îl face să și le piardă; dar nu-l oprește, pentru că futuristul este animat de “eroismul metodic și cotidian”.

La fel merita să te lupți în epocă pentru provinciile otomane Tripolitania, Fezzan și Cirenaica, iar Italia a făcut-o bine, dobândind aceste teritorii de la Imperiul Otoman, în urma războiului turco-italian din 1911-1912. Pe lângă declanșarea unui naționalism ardent și a unei încrederi oarbe în noul destin universal al Italiei, acest război a fost îmbrățișat de futuriști pentru faptul că a dovedit superioritatea armatelor care au integrat progresul tehnologic în strategia militară. Pe 23 octombrie 1911, un pilot italian a efectuat, pentru prima oară în plan mondial, un zbor de recunoaștere, iar pe 1 noiembrie prima bombă aeriană a fost lansată dintr-un dirijabil asupra trupelor turce stationate pe teritoriul viitoarei Libii. Astfel de premiere mondiale în război au marcat ideologia futuristă într-o manieră autodistructivă pentru mișcare: la declanșarea primului război mondial, majoritatea adepților mișcării artistice s-au înrolat, sperând în războiul purificator și curajos pe care îl proslăviseră. Antonio Sant-Elia și Boccioni însuși au pierit pe câmpul de luptă, în ceea ce avea să fie cea mai crudă, mai amplă, mai oarbă și mai inumană conflagrație din istoria omenirii.

Orașele luminate nocturn elogiate de Marinetti s-au cufundat în beznă, odată cu lansarea primelor bombardamente aeriene de noapte din istoria omenirii, iar viteza uciderilor nu i-a cruțat pe cei care au preslăvit-o. Exaltând virtutea purificatoare a războiului, Boccioni avea nevoie de un adversar pe măsură: cea mai faimoasă capodoperă a artei

realiste. Cu Victoria din Samotrace merita într-adevăr să se lupte și Boccioni nu a ezitat să o facă, aducându-i, astfel, cel mai înalt omagiu!

Vara lui 1940

27.02.2022

Deși era vară, noaptea se lăsa un frig pătrunzător peste convoiul de căruțe care părăsise Basarabia la repezeală, după ultimatumul din 28 iunie 1940. În numai patru zile, armata și administrația românească fuseseră silite să se retragă. Odată cu ele, porniseră și refugiații care nu doreau să încerce fericirea de a deveni sovietici. Fusese o decizie greu de luat de către proaspăt căsătoriții Maria și Grigore, mai cu seamă că Liuba și Tamara rămăseseră, la risc, în casa părintească. Erau, cu toții, români, din generația 1900 și de aceea unii aveau prenume rusești, cum avea și Olga, bunica mea, a treia soră a Mariei. Orișicât, cum te cheamă nu contase prea mult pentru milioanele de oameni deportați în Siberia, sau uciși cu sânge rece după căderea regimului țarist din Rusia.

Înhămaseră cei doi cai ai familiei la căruță. Apoi urcaseră un dulap chiar în spatele vizitiului. Acolo înghesuiseră câteva haine, două covoare de lână, pături, perne și plăpumi. În rest, plecaseră doar cu icoanele din casă și cu argintăria, care îi putea ajuta să-și poată face un rost în România. Și mâncare mai luaseră cu ei, pentru ei și pentru cai. Mai mult nu putuseră lua din gospodăria lor cu casă mare, șură, grajd, pătule, cotețe și alte acareturi felurite. Rămăseseră în urmă mobilierul din lemn de fag cu încrustații, covoarele, candelabrele, gramofonul, vesela, ștergarele, așternuturile, tablourile, sfeșnicele, hainele. Ce să iei mai întâi când trebuie să pleci peste noapte, nu se știe unde, departe? Sub cerul senin și rece al verii, în plină câmpie, lacrimi le curgeau pe obraji. Se gândeau că nu au insistat suficient pentru a pleca împreună, cu toții. Și ce se va alege de cei ce rămăseseră? Vor ajunge în Siberia? Dar cu casele, cu animalele, ce se va întâmpla?

Să-ți părăsești, peste noapte, casa și o parte a familie nu este ușor. Se gândeau ce ar fi fost de preț pentru ei și uitaseră. Se pripiseră și albumul fotografic rămăsese pe o masă. În podul casei nici nu intraseră, deși acolo înghesuiseră, de-a lungul timpului, obiectele nefolositoare, dar care, fiecare în parte, reprezenta un crâmpei de viață, o întâmplare fericită sau nu, dar, cu siguranță, importantă, suficient cât să dea o cu totul altă valoare acelui obiect și să-l facă să dăinuie atât cât aveau să dăinuie amintirile însele. Iar ei simțeau că lăsaseră în urmă tocmai amintirile, memoria de generații care trăia, vie, între pereții casei construite de bunicul, cu trudă și încăpățânare.

Cu un an înainte, Grigore, care era preot, reușise să repare acoperișul casei prin care, de doi ani, se prelingea un firicel de apă ce umezea peretele. Apoi, dacă tot avea un acoperiș nou și meșteri în curte, continuase cu fațadele, cărora le adăugase frumoase ancadramente pentru ferestre și uși, după moda timpului. Apoi vopsise casa întreagă, schimbase gardul și poarta, făcuse alei. Fusese mândru că el înnoise casa și dăduse o petrecere. Însă, când a adormit pentru prima oară într-o căruță, sub cerul liber, Grișa, cum îl alintau părinții, nu a visat proaspăt renovata locuință, ci o imagine simplă, aceea a cireșului bătrân din curte care își scutura florile albe peste casă, iar el, copil de școală, învârtea o roată cu un băț, sub privirile îngăduitoare ale bunicului, voinic și în putere. Lumina trecea printre ramurile și florile care dansau, iar umbrele lor dansau și ele, pe muzica gramofonului din casă.

În România au fost bine primiți. Autoritățile, eficient organizate, înființaseră Comisariatul general al refugiaților din Basarabia și Nordul Bucovinei. I-au repartizat într-o zonă slab populată din Vlașca, acolo unde refugiații și-au construit, într-o primă etapă, bordeie săpate în pământ. În odaia lor, Maria și Grigore au așezat covoarele. Unul pe jos și unul pe perete, să țină de cald. Mobilă au făcut din scânduri și, pe ea, au așezat plăpumile. Pe peretele de est au atârnat icoanele. Printre lacrimi, sărmana cameră semăna cu una de acasă, iar asta le dădea putere. Gospodari, au transformat bordeiul în casă, iar casele refugiaților au îmbogățit satul Carapancea, care-i primise. Abia după 20 de ani au avut voie să viziteze R.S.S. Moldova și să-și revadă neamurile rămase acolo, și casa părintească. Dar aceasta se schimbase, era altfel. Poate și pentru că ei înșiși erau alții, acum.

Cele patru cărți de arhitectură ale lui Andrea Palladio

"Mi-am luat maestru și călăuză pe Vitruviu" (Andrea Palladio)

Apărut în 1570 la Veneția, tratatul "Cele patru cărți de arhitectură" al lui Andrea Palladio vine să întregească domeniul literaturii teoretice de specialitate, continuând opera predecesorilor săi iluștri Vitruviu, Alberti (1452), Serlio și Vignola. Dacă tratatul vitruvian se bucura de o largă circulație și beneficiase deja de numeroase comentarii, ca acela a lui Daniele Barbaro, ilustrat de însuși Palladio, "Regula celor cinci ordine de arhitectură" a lui Vignola, apărut cu doar opt ani înaintea tratatului paladian, nu devenise încă o lucrare de referință, acest lucru datorându-se, în principal, restrângerii domeniului studiat doar la ordinele de arhitectură. Față de această situație existentă în epocă, proiectul teoretic al lui Palladio (la care acesta lucra încă din 1556, așa cum atestă Vasari) este mult mai ambițios. El preia structura expunerii tratatului lui Serlio, așa cum apăruse acesta în 1537 și o îmbogățește, adăugându-i considerații de ordin personal izvorâte din experiența de lucru cu materialele (înainte de a fi arhitect Palladio lucrase ca pietrar, sculptor și decorator), ilustrează principiile de compunere a spațiilor cu exemple provenite din propria lui activitate, comentează cădiri antice și extinde aria studiată inclusiv la arhitectura podurilor, drumurilor și cea militară. În plus, în forma publicată, tratatul palladian nu reflectă decât parțial viziunea autorului care ar fi dorit să-l completeze cu capitole dedicate preceptelor de realizare a altor programe, ca teatrele și amfiteatrele.

Caracterul novator al lucrării este anunțat de autor încă din scrisoarea de dedicare către contele Giacomo Angaranno, unde Palladio consemnează: "îndrăznesc să spun că am aruncat lumini noi asupra celor ce privesc această ramură de arhitectură" . Pe parcursul celor "patru cărți", Palladio analizează morfologia arhitecturii dar și sintaxa acesteia cu referire directă la contemporaneitatea sa, fără a pierde însă din vedere construcțiile cu caracter exemplar ale Antichității. Programele de arhitectură pe care le descrie sunt diferențiate în funcție de client și de nevoile acestuia (de reprezentare și locuire), o locuință fiind diferită pentru un nobil, ori pentru un avocat sau perceptor. Adecvarea clădirii la nevoile utilizatorului, iată un concept foarte modern pe care Palladio îl enunță în "Cartea a doua", spunând "O casă confortabilă va fi adecvată

nevoilor aceluia care o locuiește."

Caracterul perceptiv-normativ va răzbate pe întreg parcursul tratatului. Într-adevăr, dacă aplicabilitatea normelor de utilizare a materialelor rezultă din experimentarea constantă a unor rezultate foarte bune, iar caracterul normativ al îndrumarului de folosire a acestora implică mai degrabă asumarea unor căi deja bătute pentru evitarea unor greșeli, altfel spus avem de-a face cu un ghid de bune practici, nu același lucru se întâmplă atunci când Palladio vorbește despre armonie și estetica unei construcții. În acest caz, judecata nu se mai bazează pe experiență ci pe o valorizare a frumosului din punct de vedere estetic, având ca scop evitarea dizarmoniilor. Armonia dintre părți, cât și armonia dintre părți și întreg sunt condiții sine qua non pentru obținerea unei arhitecturi de calitate.

Tratatul prilejuiește autorului o pledoarie contra manierismului în arhitectura epocii, dând exemplu întreruperea frontoanelor ce generează aberații în scurgerea apei și îndepărtarea frontonului de scopul inițial pentru care a fost conceput. De asemenea, excesul de decorație este penalizat în cadrul capitolului al XX-lea "Despre abuzuri", acolo unde, pentru a combate formele fără fond având ca scop doar generarea insolitului, Palladio afirmă că: "Susțin deci, că arhitectura, ca toate artele, fiind o copie a naturii, ea nu îngăduie nimic din ce ar putea s-o abată sau să o depărteze de natură." Găsim aici o referință la *mimesis*-ul aristotelian mai degrabă decât la cel platonician. Arhitectura este copie (fidelă) a naturii, nu o copie imperfectă a ideii de arhitectură. De altfel scrierile lui Aristotel și nu ale lui Platon circulau în perioada umanistă, influențând gânditorii vremii. Palladio se slujește pentru a ilustra această afirmație de comparația cu un arbore, al cărui trunchi nu se îngroașă, ci, dimpotrivă, se subțiază spre vârf. Tot astfel pereții unei case se subțiază cu fiecare nivel. Este interesant de remarcat că, deși se referă la pereți construiți din cărămidă sau piatră, Palladio nu îi compară cu un munte care, și el, se îngustează spre vârf, ci abordează regnul vegetal, organicul, inteligență naturii vii, prefigurând *avant la lettre* modelele organice ale sec. al XX-lea și al XXI-lea.

Referindu-se la originile arhitecturii încă din cuvântul înainte, Palladio justifică domeniul cercetat și delimitarea acestuia prin raportarea la o construcție teoretică cu privire la nașterea urbanismului, viziune fără îndoială limitată la capacitatea redusă de cunoaștere și analiză a unui fenomen imposibil de întrezărit într-o perioadă când

arheologia însemna, de exemplu, redescoperirea Forurilor Romane. Pentru ordinea prezentării, "Alegerea (caselor particulare) este întărită și de presupunerea că acestea au existat înaintea edificiilor publice, fiind mai probabil că la început, omul să fi locuit singur și apoi, văzând că are nevoie de ajutorul altor oameni (…) să fi dorit tovărășia altor oameni, ceea ce a făcut ca mai multe case la un loc să formeze satele, mai multe sate, orașele și abia în acestea să apară piețele și edificiile publice". Putem observa în acest moment că perspectiva palladiană asupra evoluției urbane de la locuința individuală și până la nivelul de sistematizare urbană care presupune spațiu public este tributară unei viziuni care pornește de la individualitate către colectivitate-comunitate.

Din perspectiva cunoștințelor prezentului, putem afirma cu certitudine că, la început, omul a locuit în colectivitate din rațiuni evident legate de siguranță și, abia ulterior, când siguranța nu a mai fost o problemă, a început să locuiască individual. Însă Palladio judecă prin prisma modelului omului renascentist, cu o individualitate capabilă să depășească localul și particularul și să se proiecteze în universal, gândire umanistă centrată pe om mai degrabă decât pe societate.

Avându-l ca model asumat pe Vitruviu și arhitectura antică, Palladio definește arhitectura în spirit vitruvian: "trei lucruri (cum spune Vitruviu) trebuie luate în seamă la orice construcție, fără de care niciun edificiu nu va merita să fie lăudat și acestea sunt: utilitatea, durabilitatea, frumusețea. Definiția dată astfel de Palladio nu este originală, originalitatea venind din înțelegerea diferită, mai completă, prin prisma evaluării programelor de arhitectură practicate de autor, a celor trei atribute. Totuși, ambiția lui Palladio nu este să redescopere lucrurile deja deslușite de predecesorii săi ci, mai degrabă, să completeze munca acestora ori să aducă lumină acolo unde tratatele precedente nu izbutiseră să clarifice un fenomen. De exemplu, capitolul al șaptelea, "Despre "Atrium Testudinatum", problemă greu de tratat din pricina carențelor textului vitruvian, îi prilejuiește autorului propria interpretare bazată pe observarea directă a morfologiei arhitecturale, observație însoțită de o minuțioasă documentare grafică.

Prima carte tratează despre materialele de construcție (lemnul de construcție, pietre, nisip, var, metale) și despre construire ("despre calitatea terenului unde trebuie așezate temeliile", "despre temelii", "despre diferite feluri de a construi ziduri", "despre felul cum cei din Antichitate construiau clădirile din piatră", "despre ziduri și părțile lor

componente”. Autorul insistă asupra necesității unui deviz realizat cu acuratețe și asupra planificării minuțioase a etapelor de construire. Scopul acestui îndrumar este să completeze cunoștințele generale din domeniu: “deși Vitruviu, Leon Batista Alberti și alți autori de seamă ne-au dat reguli foarte utile în alegerea materialelor, pentru a nu lipsi nimic din cărțile mele, voi da eu câteva îndrumări, rezumându-mă la cele mai necesare.”

Este fără îndoială interesant de observat că Palladio nu face diferența între arhitect și constructor. Arhitectul este în primul rând constructor iar alegerile majore pe care acesta le face, bunăoară cele cu privire la adâncimea fundației, se fac în baza experienței de constructor și în capacitatea de a analiza calitatea terenului. Să nu uităm că în epocă nu se efectuau studii geotehnice, iar măiestria arhitectului de a stabili adâncimea de fundare, structura și dimensiunile fundației, având la dispoziție un pahar de apă pus pe pământ ori o tobă, vorbește despre o legătură cu pământul astăzi uitată, câtă vreme toate palatele palladiene din Vicenza, ori din Udine (zone seismice cu cutremure de suprafață) au supraviețuit secolelor.

Este adevărat că definiția pe care o dă Palladio arhitecturii nu este originală și autorul nici nu ne spune ce este arhitectul. Dar, pe tot parcursul tratatului, Palladio explică nu ce este, ci ce face arhitectul, din perspectiva cunoștințelor necesare prezente în tratat. Avem astfel o imagine cuprinzătoare cu privire la rolul arhitectului în societatea post-renascentistă pe de o parte și în relație cu meșterii și constructorii pe de alta. Rolul arhitectului pornește de la alegerea terenului și se termină cu realizarea ultimelor decorații interioare și exterioare. Arhitectul gândește construcția, o proiectează, apoi o construiește, conducând șantierul. Responsabilitatea construcției aparține, în întregime, arhitectului.

În capitolele dedicate celor cinci ordine folosite în Antichitate, prezentarea acestora nu se face după Vitruviu ci după constatările autorului studiind clădirile antice. Avem de-a face cu o reinterpretate a codurilor comunicate de ordinele clasice căci Palladio ajunge la concluzii diferite față de “maestrul și călăuza” sa. În paranteză fie spus, nici nu ne așteptam ca Palladio să propună aceeași codificare cu Vitruviu, câtă vreme maestrul vicentin studiase inclusiv clădirile construite după moartea lui Vitruviu, deci având o bază de analiză mult mai amplă și mai recentă. Definirea proporțiilor se face utilizând modulul și nu unități de

măsură locale, aceasta denotând o aspirație către universalitate. Permițându-ne un excurs, templul lui Solomon se relevă unei singure persoane cu dimensiuni foarte precise, exprimate în unități de măsură locale (coți și picioare). Menirea lui era să fie construit o singură dată, deci era vorba despre o aspirație către unicitate. Prin antiteză, Palladio aspiră la universalitate. Ordinele antice sunt prezentate în cadrul tratatului pentru a fi reproduse, iar acest țel a fost atins cu asupra de măsură prin ceea ce avea să fie numit stil palladian, fenomen arhitectural larg răspândit în Europa și colonii. Era de altfel normal să se întâmple așa și nu altminteri, din moment ce vilele lui Palladio ilustrează o aplicare potrivită și armonioasă a teoriei celor cinci ordine. Ce e mai ușor decât să transpui, în Anglia de pildă, ce a proiectat Palladio la Vicenza, copierea cât mai fidelă fiind un garant al frumuseții edificiului? Inigo Jones și Christopher Wren sunt doar doi dintre cei mai cunoscuți arhitecți englezi care au preluat și practicat stilul palladian.

Și totuși, ne aflăm în fața unei dileme nemărturisite, ridicate de însuși autorul: dacă cele patru cărți se referă mereu la Vitruviu și la ordinele antice, la mărețele clădiri ale Antichității prezentate pe larg în cartea a patra, de ce ilustrarea aplicării juste a conceptelor antice se face prin intermediul clădirilor palladiene care prezintă inovații majore din punct de vedere morfologic și al plasticii formale? Și aici apare și o problemă de structură a tratatului. Prima și a doua carte au fost publicate cu sprijinul contelui Angaranno, a treia și a patra prin mărinimia ducelui de Savoia, prințul Emanuel Filiberto. Cartea întâia este despre cum să construiești, cum să folosești materialele și care sunt regulile de proiectare. Cartea a doua (care ar fi fost ultima a tratatului dacă prințul de Savoia ar fi fost mai puțin mărinimos) este despre ce trebuie să rezulte dacă respecți cartea întâia. Ciudat! Pentru că asta este tocmai cartea a patra, cuprinzând relevee ale construcțiilor antice. O lămurire ne-o dă chiar Palladio care, în capitolul al treilea al cărții a doua vorbește despre frumusețea vilelor sale față de arhitectura urâtă și lipsită de eleganță a predecesorilor (recenți).

Deși lipsit de modestie, Palladio reușește să ne transmită un mesaj puternic, atât prin cele patru cărți de arhitectură, cât și prin ampla sa operă construită, pe care tratatul însuși se bazează. Preluarea arhitecturii sale și apariția stilului palladian, cu elemente inconfundabile, au consolidat în imaginarul colectiv ideile de armonie și solemnitate, concomitent cu acelea de inovare și cutezanță, fermenți puternici pentru

arhitectura secolelor ce i-au urmat. În aceste condiții, ne putem oare mira că arhitectură palladiană se construiește încă?

Blocul, strada, etajul și apartamentul

18.04.2022

Pe când blocul era nou, iar schelele încă nu fuseseră coborâte de pe fațadă, de la ferestrele etajelor putea fi văzută strada îngustă, pe care circula alene un troleibuz cu forme rotunjite. Pe partea cealaltă, o spălătorie de steaguri scotea la uscat cele mai diverse drapele, iar culorile lor vii contrastau cu verdele peluzei generoase unde erau atârnate la uscat și cu albul de var al pereților spălătoriei, o construcție foarte simplă, ca un grajd. În spatele spălătoriei, o unitate militară compusă din diverse pavilioane, anexe și ateliere arbora, în fiecare dimineață, steagul unității. Un batalion de soldați ieșea în pas cadențat pe poartă, cântând marșuri vesele, trecea pe lângă spălătorie și cotea în stradă, încadrat de doi ostași cu fanioane colorate care opreau traficul lejer de atunci. Curtea unității era mare, căci următoarele clădiri ce se vedeau erau doar niște blocuri înalte și foarte îndepărtate. Dispunerea lor era una extrem de rațională. La bulevardul pe care îl mărgineau, blocurile erau dispuse ca o cortină. În spatele acesteia, erau așezate perpendicular, iar tot ansamblul, privit de foarte departe și din spate, părea un pieptene enorm, sau o cetate străveche, al cărui perete de incintă era punctat de turnuri de apărare. Acest aspect medieval era întregit de un coș înalt de 20 de metri care, ocazional, fumega.

După câțiva ani, o hotărâtă operațiune de sistematizare a lărgit strada, transformând-o în bulevard cu linii de tramvai pe mijloc. Spălătoria a dispărut din peisaj și, odată cu ea, a dispărut vremelnica strălucire a drapelelor de pe frânghii, așa cum a dispărut și generoasa peluză verde. Troleibuzele au devenit pătrățoase, iar unele aveau burduf. Unitatea militară s-a redus ca întindere, dar soldații continuau să iasă la instrucție, cântând cu voci puternice de băieți tineri și punându-și piedică unul altuia. În spațiul cedat de armată a apărut o parcare de mașini de gunoi, care nu miroseau urât de la acea distanță, dar arătau dezolant de murdar și toți, absolut toți locuitorii blocului regretau modesta spălătorie, pe ușa căreia ieșeau steaguri multicolore să se usuce la soare. Peluza fu înlocuită de o uriașă dală betonată, capabilă să rezite la greutatea mașinilor de mare tonaj. Tramvaiul străbătea energic bulevardul, făcând să trepideze blocul și trezindu-i, invariabil, pe locuitori la ora 5:45, luând locul cocoșului în efortul de a alunga tenebrele.

La un moment dat, pentru câteva zile de iarnă, pe stradă au început să circule autobuze cu coșciuge din lemn de brad, executate în

pripă, iar spectacolul morții la o scară nemaivăzută i-a înspăimântat pe locatarii avertizați să stea cât mai departe de ferestrele prin care puteau trece gloanțe răzlețe. Unitatea militară era însă cufundată în liniște, deși toată lumea se aștepta să-i vadă pe soldați ieșind pe poartă cu căștile pe cap și arma la piept. În locul lor, pe stradă au apărut grupuri de tineri și adolescenți care opreau mașinile, verificând să nu fie teroriști în ele.

Apoi lucrurile au intrat în normal pe bulevard, cu excepția tramvaiului care se auzea din ce în ce mai tare, aproape asurzitor, făcând să zdrăngănească geamurile, iar soldații, mai puțini ca în anii trecuți, au început să iasă din unitate cu uniforme noi, de camuflaj. După o vreme, au încetat complet să mai iasă, ca și când se terminaseră cumva, fiind înlocuiți de mașini mici, microbuze și cisterne. În spatele incintei au prins să se ridice blocuri lungi și înalte, lipsite de proporție, dar și de rafinament sau imaginație, aidoma unor plăci de ciment așezate în dungă, obturând parțial silueta de cetate din zare care, cel puțin, oferea privirii spectacolul unui ritm la scară urbană. În locul troleibuzelor au început să circule rar autobuze rapide.

Într-o dimineață, enormul garaj al mașinilor de gunoi fu golit și, pe marea platformă betonată de mai mult de un hectar au fost instalate utilaje de mărunțit betonul, echipate cu benzi transportoare și mori cu bile și biconuri. Apoi au venit excavatoare și utilaje de spart care au prins să rupă dala și să o macine cu un zel de care doar mașinile și nebunii sunt în stare. Camioane veneau goale și plecau încărcate de beton fărâmițat și, preț de câteva săptămâni, zgomotul demențial al tramvaiului a devenit un susur silențios, aidoma ultimelor șoapte ale unui cântec de leagăn după ce copilul a adormit în mod cert. În locul garajului a apărut un parc, la fel de lipsit de imaginație din punct de vedere urban ca și lamele de blocuri din spatele unității militare dar care, cu zonele sale verzi, evoca peluza spălătoriei de steaguri. Orișicât, un parc, cu aleile oricât de drepte, reprezintă un plus urban enorm, mai ales când vine în locul unor mașini de gunoi!

Cu timpul, copacii plantați vor crește și vor acoperi aleile drepte ca pistele de bowling, amplasate echidistant, într-un design peisagist inspirat din parcarea unui supermarket. Unitatea militară va dispărea și ea, doar silueta de cetate va închide orizontul la nord, cu ritmul ei de lumini și umbre și sute de ferestre care, la acea distanță, se văd ca gămăliile unor ace care închid în ele destinele miilor de ochi ce se oglindesc în blocul nostru, care nu mai e nou, dar nici vechi, căci copiii

care se jucau odinioară printre Daciile parcate în fața lui mai pot fi recunoscuți în siluetele deformate de timp ale adulților împovărați de griji care urcă grăbiți la apartamente.

Trotuare și amintiri

03.04.2022

O plimbare prin București relevă nu doar străzi și case, pomi înfloriți, mașini și biciclete, ci și crâmpeie din viața unor oameni trecuți recent în lumea celor drepți. De multe ori, moartea bunicului mai longeviv înseamnă și vinderea, în regim de urgență, a casei sale. Cumpărătorul dorește doar casa, fără nimic altceva în ea, așa încât se procedează rapid la golirea acesteia de toate bunurile pământești ce nu pot fi valorificate, la rândul lor. Adesea, aceste bunuri sunt cele care aveau cea mai mare importanță pentru defunct. De exemplu, o vază din porțelan întreagă poate fi ținută în casă și admirată pentru multiplele sale calități, asupra cărora nu insist acum. Dar o vază ciobită, care nu a fost aruncată de posesor, avea, de bună seamă, o valoare care transcendea pecuniarul.

Astfel că, în fața unei case cu intrarea străjuită de coloane cu capiteluri , pe trotuar, sub un cireș care își varsă petalele albe sub adierea brizei primăvăratece, găsești un maldăr de cărți, porțelanuri ciobite, poze de familie virate în sepia, cu geamul spart, dosare de încetare a urmăririi penale de pe vremea lui Ceaușescu, ba chiar și un testament care nici măcar nu a mai fost căutat de moștenitori. Fiecare dintre aceste obiecte poate constitui subiectul unui roman scurt, sau foarte scurt, aidoma celui mai scurt roman atribuit lui Hemingway și care nu era nimic alceva decât textul lacunar al unui articol încredințat rubricii de mică publicitate a ziarului: „De vânzare: botoșei nou-născut nefolosiți”. Cum ar suna: „Găsit pe stradă testament necitit”?

Lucrurile care dau sens vieții unui om, în special în ultimii săi ani de viață, nu mai vorbesc noilor generații seduse de minimalismul ultra-tehnologizat și, să recunoaștem, condamnate să trăiască în spații prea mici pentru a mai putea înmagazina istoria familiei. Și apoi, la ce bun să o mai facă? Cine ar mai citi-o? Pe cine ar mai modela ea? Casa veche putea găzdui rochia bunicii Magdei Isanos, într-o ladă uitată în pod, dar apartamentele minuscule care se construiesc și se vând în București nici măcar debarale nu mai au. Iar cumpărătorii, care au puterea financiară de a achiziționa o casă veche din urbea lui Bucur, nu doresc în niciun chip să se împovăreze cu amintirile altora.

Stive de ziare cu articole publicate de bunici, cărți scrise de ei înșiși si publicate în tiraje mici, după Revoluție, cu dedicații emoționante către copii, alături de dicționare și enciclopedii cu cotoare uzate, valize

vechi și mobilier dezmembrat întregesc un tablou care ar putea fi dezolant dacă nu ar fi cireșul ce își scutură petalele albe sub lumina puternică a primăverii și mașinile care trec cu geamurile coborâte și bașii la maximum. O oglindă lipită de faianță zace lângă poartă împreună cu jumătate din peretele de cărămidă pe care fusese montată, iar grija muncitorilor de a o scoate fără a o sparge impresionează, așa cum o fac și abțibildurile lipite în jurul ei și pe care bătrânii le-au păstrat acolo pentru a le aminti de copiii lor care nu îi mai sună din străinătate, nu din indolență, ci pentru că viața e grea și acolo. Uneori maldărele de lucruri nefolositoare sunt curate, semn că bătrânii au avut parte de îngrijire. Alteori ele duhnesc a boală și neputință, a deznădejde.

Vesela se scoate, și ea, tot în stradă. Farfurii înflorate, seturi descompletate vor folosi, desigur, unor oameni nevoiași, la fel ca toate celelalte pentru că, frecvent, lucrurile care dădeau sens existenței unor bătrâni dispar peste noapte pentru a ușura viața unor oameni necunoscuți, defavorizați de soartă, care le fac cadou copiilor o jucărie de plastic din 1980 ce fluieră când o strângi în mână, iar aceștia se bucură, căci, acolo unde trăiesc ei, și asta este tot în România, copiii nu au jucării deloc.

Sub cerul albastru, orașul își continuă existența vesel și optimist, cu memoria din ce în ce mai scurtă, umplând cluburile cu nume inspirate din combinații de taste, pentru că memoria a ajuns o povară pentru tinerii obligați să trăiască *funny*, să călătorească *light*, să se îmbrace *cool*, să lucreze *fast* și să locuiască *smart,* în apartamente *cozy* cu 2 camere și doar 25 de metri pătrați. O casă mare și veche este o povară financiară mult prea mare pentru un angajat bucureștean, prin urmare este mult mai înțelept să vinzi proprietatea unei companii care o va transforma în sediu de firmă. Cât despre amintirile bunicilor, încapsulate în cărți, depeșe, porțelanuri și fotografii înrămate, acestea sunt exact acele bunuri care nu-și mai găsesc locul în noul mod de viață, în noile locuințe care nu au spațiu pentru lucruri inutile, cum ar fi o moștenire de amintiri fără valoare de piață.

Prăbușirea casei Usher

06.06.2022

Una dintre cele mai emoționante descrieri de arhitectură din literatura universală este tabloul creionat de Edgar Allan Poe în debutul nuvelei „Prăbușirea casei Usher". Descriind circumstanțele în care locuința Usher ajunsese să se identifice cu familia însăși, naratorul surprinde, cu o acuitate impresionantă, relația dintre clădire și mediul său, interdependența dintre acestea și paradoxurile care dădeau viață unei arhitecturi supuse destinului, asemenea ființelor umane. Astfel, atunci când ultimul vlăstar masculin al stirpei Usher va muri în circumstanțe îngrozitoare, casa se va prăbuși și va fi înghițită de helești tenebros care o înconjură.

Citez, mai jos, câteva pasaje ale descrierii, în traducerea magistrală a lui Ion Vinea: „Vreme de o zi întreagă, zi neguroasă, tăcută și posomorâtă de toamnă, în care norii grei atârnau apăsător din cer, străbătusem singur, călare, un ținut grozav de trist, până ce m-am găsit, într-un târziu, când se lăsau umbrele înserării, dinaintea melancolicei case Usher. Nu știu de ce, dar de la cea dintâi privire pe care am aruncat-o asupra clădirii, o jale de nesuferit îmi pătrunse în suflet. (...) Am contemplat priveliștea din fața mea și numai la vederea casei, a contururilor în care mi se înfățișa acel domeniu – cu zidurile lui bătute de vânturi, cu ferestrele asemenea unor orbite goale, cu tufele rare de rogoz, cu cele câteva trunchiuri de copaci cărunți și gârbovi – m-a năpădit o sfârșeală fără margini. (...) Ce să fi fost oare? Mă oprii locului să mă gândesc. Ce să fi fost acel ceva care mă tulbura până într-atât numai la simpla vedere a casei Usher? Era un mister cu totul de nepătruns. Și nu izbuteam să mă dezbar de întunecatele închipuiri ce mă năpădeau pe când îmi puneam întrebarea. Și m-am văzut silit să mă opresc la acest răspuns, care nu mă mulțumea câtuși de puțin, că, fără îndoială, există anumite îmbinări între lucrurile cele mai simple și obișnuite și care au puterea să ne miște în acest fel, dar că, cercetând aceste puteri, aflăm pricini ce depășesc cunoștințele noastre. Mă gândeam că s-ar fi putut ca o schimbare neînsemnată în orânduirea amănuntelor ce alcătuiau priveliștea sau decorul să fie de ajuns pentru a schimba sau chiar a zădărnici puterea lor de a ne cufunda în tristețe. Stăpânit de aceste gânduri, mi-am îndreptat calul spre malurile râpoase ale unui negru și lugubru helești care își așternea neclintitul său luciu în fața locuinței și – cu un fior și mai pătrunzător – am privit în unde la icoana răsturnată și

înmulțită a trestiilor cenușii, la copacii trunchiați și fantomatici și la ferestrele asemănătoare cu niște ochi fără priviri. (...) Izgonindu-mi din minte ceea ce nu putea fi decât vis, am cercetat mai de aproape adevărata înfățișare a clădirii. Trăsătura cea mai de seamă părea să fie vechimea ei, care întrecea orice măsură. Veacurile o decoloraseră aproape cu totul. Un mucegai mărunt o acoperea în întregime pe dinafară, tapisând-o de sub acoperiș ca un țesut subțire de broderie migăloasă. Cu toate acestea, nicăieri nu se vedea vreo stricăciune mai neobișnuită. Nu se surpase nici o părticică a zidăriei și era parcă o ciudată nepotrivire între această desăvârșită îmbinare a părților alcătuitoare și șubreda stare a pietrelor, luate una câte una. În faptul acesta era ceva care mă ducea cu gândul la acele vechi tăblii de lemn îndelung lăsate să putrezească în câte o pivniță uitată, fără nici o atingere cu suflul aerului dinafară și care își păstrau totuși o înșelătoare trăinicie. În ciuda acestor semne de adâncă părăginire, clădirea nu părea șubredă. Poate că ochiul unui cercetător atent ar fi putut descoperi o crăpătură abia vizibilă, care, pornind de sub acoperișul fațadei, își croia drum în zigzag în josul zidului, până ce se pierdea în apele triste ale mlaștinii."

Combinând alchimic detaliile de arhitectură cu propriile reflecții și stări de spirit, autorul surprinde efectul psihologic pe care arhitectura l-a avut, mereu, asupra oamenilor, acest fapt datorându-se atât proporțiilor și materialității sale, cât și stării în care se prezintă utilizatorului, ori felului în care este percepută de la distanță sau din interior, gradual sau dintr-o dată. Dar ceea ce m-a uimit dintotdeauna, încă de la prima lectură a acestui text, a fost abilitatea scriitorului de a personifica clădirea într-un mod indirect, de a-i construi un portret înfricoșător, izvorât parcă dintr-un coșmar al lui Hieronymus Bosch. Ferestrele sunt orbite lipsite de ochi, iar zidurile bătute de vânturi par riduri adânci săpate în fizionomia casei. Tufele rare de rogoz seamănă cu smocuri de păr pe capul atins de calviție al unui personaj cărunt și gârbov, aidoma copacilor ce mărginesc ținutul. Helești sugerează un inconștient plin de sucubi, iar starea generală bună a casei contrastează cu toate trăsăturile invocate mai devreme, sporind misterul. În cele din urmă, decrepitudinea construcției își spune cuvântul, prevalând asupra aparentei trăinicii, iar casa se prăbușește într-o succesiune de fenomene naturale catastrofice care, peste veacuri, vor sfărâma și satul Macondo, sortit unui „Veac de singurătate".

„Izvorul acestor radiații era luna plină, care apunea roșie ca sângele și strălucea, cu putere acum, prin acea crăpătură ce de abia se zărea odinioară și (cum am mai spus) străbătea în zigzag fațada clădirii începând de sub acoperiș până în temelii. Pe când priveam, ea se lărgi cu repeziciune. O suflare fioroasă a vârtejului se abătu din nou aici. Întregul disc al lunii se arătă deodată ochilor mei. Mă cuprinse o amețeală când văzui puternicele ziduri prăvălindu-se rupte în două, deodată. Urmă un vuiet lung, năvalnic și asurzitor, ca glasurile a mii de cataracte și la picioarele mele adâncul și sumbrul helești își aduna apele, învăluind în tăcere și tristețe sfărâmăturile Casei Usher."

Încheindu-și existența sfâșietor, o dată cu ultimul său locuitor, personajul casei Usher ne convinge, dacă mai era cazul, de modul în care locuința îl reprezintă și chiar ajunge să-l întruchipeze pe locuitorul ei și ne permite un exercițiu de sinceritate: dacă înlocuim din descrierea lui Poe cuvântul *casă* cu *oraș*, și *Usher* cu *București*, întrebarea este dacă nu cumva și noi, locuitorii săi, nu reprezentăm ultimele vlăstare ale unei ilustre genealogii, capabile să înfăptuiască edificii mărețe, atinse acum de paragina și melancolia fără leac a propriului nostru veac de singurătate?

Pădurea și parcul

24.05.2022

Există locuri binecuvântate în care natura așază cu măiestrie relieful, apa, copacii, florile, fluturii, norii, soarele și albastrul cerului. Odată ajuns într-un astfel de loc ai senzația unei epifanii, timpul se oprește în loc și simți valoarea acelei clipe unice, știi că o vei purta în suflet toată viața. Faci o fotografie sau o schiță, chiar dacă nu poți surprinde decât un crâmpei foarte mic din ce ți se relevă cu o generozitate pe care, fără niciun dubiu, nu o meriți.

Astfel de peisaje au devenit, în timp, locuri de pelerinaj pentru turiști, la capătul unor trasee adesea istovitoare. Cu anii, poteca bătută de aceștia a devenit drum, iar la capătul lui, lângă relief, apă, copaci, flori, fluturi, nori, soare și albastrul cerului a răsărit un restaurant capabil să sature pe flămânzi și să ogoiască setea celor cu gâtul uscat. Peisajul, odinioară neîngrădit și liber, s-a transformat, printr-un soi de transmutație a elementelor râvnită veacuri de-a rândul de alchimiști, în domeniul cuiva. Au răsărit porți și garduri, accese secundare și cabine de pază. De la mese, turiștii contemplă minunăția naturii care se vede chiar și mai bine decât înainte, așezați comod în fotolii confortabile, adăpostite cu sagacitate la umbră. Din boxe se aude o melodie care rezonează cu foșnetul frunzelor, păcat că drumul e cam prost, strică bucșele, pivoții și amortizoarele, dar patronul promite asfalt și parcaje, a stabilit deja cu primarul, treaba e ca și făcută. Se vor putea organiza și nunți, botezuri, cumetrii, deja domeniul are aleile trasate și câteva foișoare colonizează acele unghiuri intime, parțial ascunse vederii, râvnite de îndrăgostiți și nu numai.

De la un an la altul parcarea se lărgește, iar turiștii nu mai vin doar pentru peisaj, ci și pentru bucatele alese și toate lucrurile minunate pe care le poți face, odată ajuns acolo. Asta pentru că drumul este aglomerat, parcarea durează 15-30 de minute, și acelea cu nervi și înjurături, exact ca în București, nicio diferență, deci, dacă te încumeți să vii, măcar să stai toată ziua, să dilați acea clipă de epifanie și să o transformi în ditamai ziulica. Totuși, ce poți să faci o zi întreagă într-un peisaj, fie el și frumos, legat indisolubil acum de un restaurant și de o parcare semiamenajată? La aceste întrebări legitime ale turistului de week-end, patronul domeniului are răspunsurile, căci omul sfințește locul, se știe. Parcul de aventură cultivă abilitățile copilului și îl ajută să se dezvolte armonios, găsind și o utilitate practică acelor copaci falnici

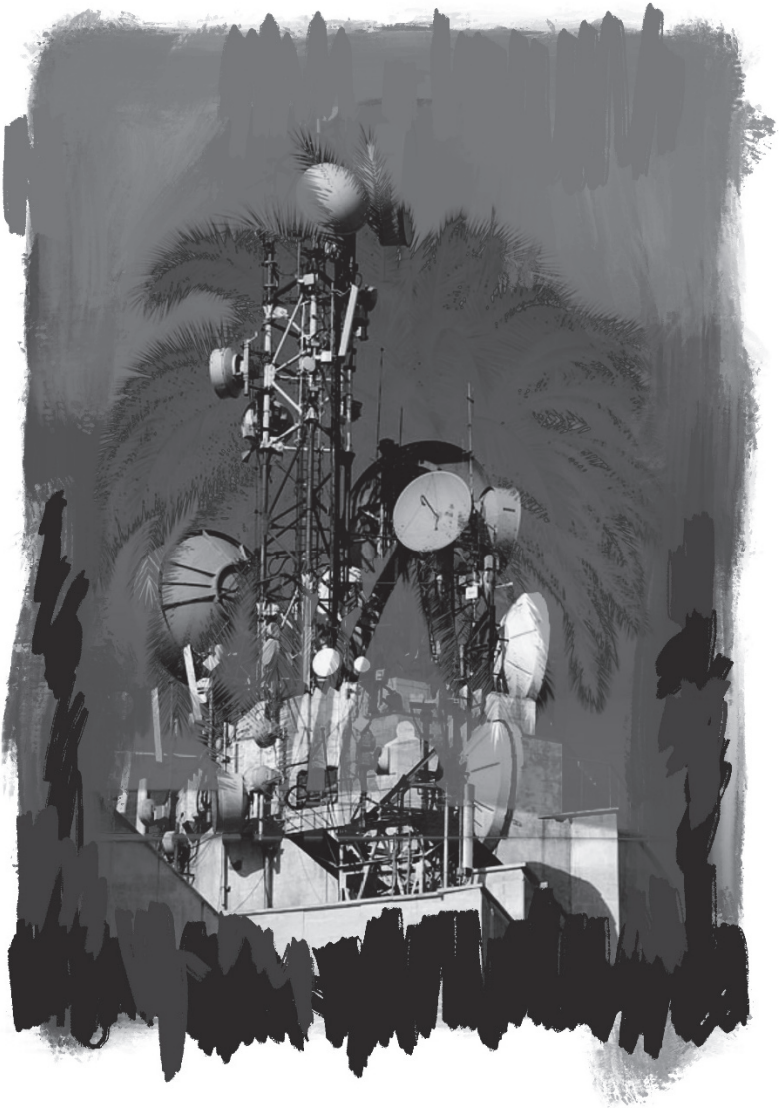
din codru, care cam stăteau degeaba. Podine și cabluri, tiroliene și scări împânzesc acum pădurea, iar copiii stau la cozi de minimum o oră pentru 20 de minute de traseu, pe răspunderea părinților. Aceștia din urmă se plimbă cu trenulețul pentru a vizita atracțiile locului fără a uza tenișii de firmă, făcând fotografii cu telefonul și postându-le, în timp real, pe rețelele de socializare. Pe marginea aleii, peluzele sunt întesate de păturele unde familii desculțe se bucură de iarba verde și mâncarea adusă în portbagaj. Copiii stau pe telefoane, socializând direct doar ocazional.

Pe la prânz, fluvii de mașini inundă drumul care se transformă, el însuși, într-o enormă parcare. Turiștii se bulucesc și ocupă micile petice de peluză care, cu două ore înainte, reprezentau granița de intimitate între două familii. Domeniul ajunge să arate ca plaja de la Costinești, singura diferență că aici se mănâncă de-a binelea, nu ca pe plajă, iar oamenii sunt ceva mai îmbrăcați. Câte o pasăre speriată țipă și își ia zborul, căci, oricum, rămăsese singură prin copacii echipați cu echipamente de siguranță. Vacarmul este uluitor, părinții își caută copiii pierduți, se strigă în megafoane niște nume, ca la aeroport.

La numai 500 de metri de parcul de aventură, vacarmul turiștilor este înlocuit de cântecul mierlelor. Poți să te adâncești, în continuare, în pădure, să te bucuri de penumbră, de acea lumină filtrată de frunzele coronamentelor, de sclipirile apei, de animalele timide care se ascund din calea ta. Acolo, în pădure, realizezi că tu ești un musafir, primit acolo cu îngăduință și că este cazul să nu rămână urme ale trecerii tale. Printre arbori ești aproape singur, căci doar foarte rar întâlnești câte un om. Totuși, pădurea are atâtea de arătat încât pare că ești călăuzit și dus de mână, iar natura îți arată fără cuvinte cum simplitatea poate fi bună și frumoasă. La capătul plimbării, un izvor cu apă rece îți alină setea și îți dă energia să te întorci în parcarea golită pe jumătate, părăsită la această oră de negustorii de baloane și vată de zahăr. Coșurile gunoi debordează, iar diversitatea ambalajelor de pe jos arată forță economică, creativitate, inovare și știința vânzării.

În lumina blândă a amurgului, după ce gunoaiele au fost încărcate, se fac fotografii pentru pagina de internet a parcului, acolo unde se prezintă sălbăticia peisajului, modul în care te vei conecta cu natura într-unul dintre puținele locuri care au scăpat urbanizării. Iar turiștii nu știu, ori nici nu le pasă că, dacă ai aflat despre un loc sălbatic pe internet, acesta a încetat, de mult, să mai fie așa, iar comuniunea cu

natura pe care ți-o va oferi un parc va fi doar cu natura umană a vecinului de pătură.

Visez parcaje subterane

26.04.2022

Am copilărit în cartierul bucureștean Drumul Taberei, zona Favorit. Pe atunci doar câțiva vecini aveau Dacii, la care șurubăreau în maieu mai des decât ar fi fost nevoie. Pe stradă se circula foarte puțin, pentru că mașinile erau folosite doar în acele duminici când aveau voie să circule, în funcție de numărul de înmatriculare. Copiii mergeau pe jos la cele două școli apropiate, 164 și 203, în grupuri de cinci sau șase, ocupând strada unde rareori trecea câte o mașină pe lângă ei. Undeva, pe traseu, în dreptul complexului de la Drumul Taberei 34, era parcat un Citroën DS20 din 1974, mașină cult care apărea în filmele cu jandarmii din Saint-Tropez, iar copiii devorau cu nesaț acel design uluitor de rafinat, pe lângă care frumoasele Dacii 1300 păreau roabe de cărat nisipul.

Copacii erau tineri, iar oamenii îi plantau în cauciucuri uzate de mașină, care puteau ridica local nivelul pământului. După 40 de ani, trunchiurile au devenit atât de groase încât cauciucurile stau să plesnească în jurul lor, la fel cum stau să plesnească străzile și aleile de la traficul nebunesc direcționat de Waze printre blocuri, pentru a salva câteva minute, mai ales la orele de vârf ale amiezii, când coloane de mașini evacuează pietonii dintre blocuri, căci unele trotuare ale aleilor carosabile concepute acum 50 de ani, prin nu știu ce capriciu, nu depășesc lățimea de 70cm.

Oricum, printre blocuri nu mai este loc și pentru pietoni. Din momentul în care, în București, mașina a încetat a mai fi un lux și a devenit o necesitate, locurile de parcare au devenit neîncăpătoare, iar drame megieșe au început să apară mai ceva ca în „Ion”. Întâi au fost ocupate parcările, apoi trotuarele, apoi spațiile verzi. Împotriva acestor practici, au apărut gardurile metalice care protejează chiar și peticele de iarbă de un metru pătrat. Au fot demolate garajele care apăruseră după Revoluție, pe când era loc. Apoi s-a purces la asfaltarea spațiilor verzi și locurilor virane unde băteau copiii mingea în dreptul unui bătător de covoare. Acum străbați parcări în drum spre piață sau școală, iar pe alei circulă mașini cu viteze ametitoare. Dacă te prinde ora 5 pe stradă, ești pierdut, mai ales dacă ești pieton și ai sacoșe în mâini. Și tot nu este de ajuns, scandalurile se țin lanț.

Așa că într-o seară binecuvântată de noxe și miros de ambreiaje arse am început să visez cu ochii deschiși ample parcaje subterane, așezate nu oricum, ci chiar sub complexele comerciale amplasate

strategic la distanță de proximitate de orice bloc, adică sub 300m. Dintre aceste complexe, doar unele au parcaje subterane, iar acelea sunt neîncăpătoare. Dimensionate corect, acestea ar oferi un adăpost confortabil mașinilor și i-ar scuti pe locatari să dea la zăpadă, să dezghețe și să încălzească mașinile iarna. Pe lângă acest confort de utilizare, avantajul cel mai mare ar fi eliberarea sutelor de hectare de beton pe care stau acum mașinile și transformarea acestora în parcuri creative pentru copiii de toate vârstele. Îmi imaginez traseul de la parcaj la bloc străbătând amenajări peisagistice cu plante viu colorate, cu terase și cafenele, unde oamenii se întâlnesc și se cunosc. Aleile ar rămâne carosabile, dar în regim ocazional, atunci când schimbi mobila, zugrăvești ori, pur și simplu, ești obligat să tragi mașina la scară, inclusiv din motive de dizabilitate fizică temporară ori permanentă. Însă traficul ar fi permis doar riveranilor aflați în aceste situații, prin coborârea unor bolarzi telecomandați, iar traficul ar scădea considerabil.

Spațiile verzi recuperate s-ar dovedi foarte folositoare pentru reducerea nivelului de zgomot dintre blocuri, iar sănătatea fizică și psihică a locuitorilor ar avea numai de câștigat. Gunoiul ar putea fi colectat selectiv și transportat orizontal și subteran, în sistem pneumatic, spre centrele de precolectare aflate la bulevardele Drumul Taberei și Timișoara.

Însă, ca orice comoditate dobândită, trasul mașinii la scară va fi deplâns de automobiliștii care pierd din vedere faptul că acest cartier, odinioară liniștit, a devenit primejdios pentru copii și nesănătos pentru toți, tocmai din pricina sufocării lui cu mașini staționate sau în mers. Așa cum orice locuitor la curte își plasează mașina cât mai aproape de stradă pentru a rămâne cu cât mai mult spațiu verde, tot astfel locuitorii la bloc ar trebui să-și privească cartierul ca pe propria curte și să lase mașinile la bulevarde, pentru a se bucura de natură. Ca orice proces gradual, sufocarea cartierului a trecut neobservată, aidoma unei boli, iar oamenii s-au adaptat la acest mod de viață care oferă o comoditate îndoielnică în schimbul confortului de locuire, sănătății și siguranței.

Orașe ca Parisul, Berlinul și Londra au pășit hotărât în această direcție. Studenții Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București au un proiect de suflet numit „Greening Mincu”. Numeroase organizații muncesc să înverzească și să amenajeze zone delabrate ale urbei lui Bucur. Însă nimic nu poate înlocui o politică urbană coerentă, bazată pe consensul locuitorilor, capabilă să genereze proiecte

sustenabile, pe termen mediu și lung, folosind liniile de finanțare generoase ale Planului Național de Redresare și Reziliență! Orașul, în general, și cartierul Drumul Taberei, în particular, au nevoie de o viziune curajoasă, bazată pe educație și respect. În definitiv, orașul nu este al nimănui, nici al mașinilor, ci doar al locuitorilor săi!

Liceul avea coloane

04.07.2022

Într-o zi, doamna Florea, profesoara noastră de engleză, ne-a dat o temă pentru acasă mai ciudată, care presupunea să descriem liceul nostru. Cu doamna Florea nu era bine să glumești, nici să nu-ți faci temele, așa că am început să scriu. Întâi am observat coridoarele deosebit de lungi, întunecoase și lambrisate în culori stinse. Deasupra lemnului, pe zugrăveala îngălbenită de timp, se aliniau portretele severe ale marilor personalități culturale și științifice. Câteva lămpi amplasate prea sus împrăștiau puțină lumină pe coridorul unde ai fi dat aproape orice ca să nu te întâlnești cu anumiți profesori. Liceul avea patru scări, și anume prima, în relație cu holul mare de la parter și echipată cu oglinzi, era frecventată numai de profesori; următoarele două erau cele prin care și intram și ieșeam din liceu, noi, elevii, și pe acestea două puteai evita anumite întâlniri, luând-o pe la etajul superior și înfruntând alte riscuri necunoscute; în sfârșit, a patra scară era și cea mai misterioasă, căci ea ducea spre pod și niște săli de clasă cvasinecunoscute de la etajul al doilea...

De altfel liceul ascundea multe mistere, în special în zonele mai puțin accesibile, și anume demisolul și podul. La demisol, dacă o luai spre dreapta, ajungeai în sala de sport, loc de pelerinaj după Revoluție, atunci când anumite materii nu se mai făceau deloc, iar timpul era câștigat jucând baschet. Dar, dacă aveai curajul să o iei spre stânga și să parcurgi culoarul cufundat în beznă, ajungeai chiar sub holul de onoare, iar acolo erau îngrămădite cele mai ciudate lucruri care, la lumina unei lanterne sau a unui bec chior păreau de-a dreptul fabuloase. Printre ele se afla o banală bară de tracțiuni unde noi, băieții ne antrenam în pauze, rupându-ne uniformele la subraț. Demisolul exhala un aer terestru, o energie telurică, iar aceasta se potrivea mănușă unor adolescenți ca noi. Parcurgând scările în sens invers, ajungeai la ușile de acces în pod, unde accesul era interzis, dar ușile puteau fi deschise cu ușurință. Acolo, pe pereți, ca și în grupurile sanitare, erau încrustate cele mai felurite măscări, precum și mesaje deviante cu substrat politic, neconforme cu învățămintele socialismului științific.

Liceul nostru avea o fațadă principală, cu un frumos și impunător ordin ionic colosal, pe unde se făcea și intrarea profesorilor. Îl vedeam de fiecare dată când veneam la școală și, după ce treceam prin dreptul lui, străbăteam gangul și intram în curtea elevilor. În holul de

onoare am intrat pentru prima oară la festivitatea sărbătoririi unui număr rotund de ani de la absolvire. Am fost impresionat de frumusețea lui, de mozaicurile care înfățișau creatorii învățământului românesc. Dar, pe când eram la liceu, în holul mare nu pătrundeau decât elevii care așteptau să intre la director, pentru cine știe ce fapte care se lăsau cu notă scăzută la purtare și cu mustrări către părinți, în ședințe. De altfel, în holul central coloanele aparțin ordinului doric, epurat și sever. Așa că, în compunerea mea la Engleză, nu am menționat nimic despre el. Am scris, în schimb, că lambriurile de pe holuri ar fi putut fi vopsite în nuanțe mai vesele, iar lămpile puteau fi colorate și înmulțite semnificativ. Apoi, podiumurile pe care erau instalate catedrele în clase puteau fi demontate, evitându-se astfel riscul unor glume proaste din partea elevilor care, în pauze, obișnuiau să poziționeze catedra chiar pe buza podiumului, astfel încât, la cea mai mică împingere a profesorului, aceasta se prăbușea cu vuiet mare, antrenând catalogul și stiloul infam cu care se treceau absențele. Un astfel de eveniment nedorit i s-a întâmplat nemeritat chiar profesorului de matematică, unul dintre cei mai îngăduitori și înțelepți profesori. Dar, desigur, acest argument nu a fost menționat în compunere, ci unul mai subtil, legat de obturarea tablei și blocarea vizibilității.

La următoarea oră de Engleză, doamna Florea m-a desemnat să citesc compunerea și, pe măsură ce citeam, spiritul critic care o anima își ițea tot mai mult fața hâdă, iar eu îmi dădeam seama că mă încinsesem cam tare la scris și începeam să am emoții. La final, verdictul doamnei Florea, căci doamna Florea obișnuia să dea verdicte și doar apoi note, a fost că, într-adevăr, compunerea vădea un spirit de observație ascuțit și că lucrurile chiar așa și stăteau. Eu am răsuflat ușurat. Aveam notă la Engleză.

Acum, la 30 de ani de la absolvire, holurile sunt la fel de lungi, iar lambriurile și-au păstrat culoarea. Holul mare este la fel de frumos, iar ordinul ionic la fel de impresionant. Vizitând din nou „Colegiul Național Sfântul Sava”, am avut senzația că m-am întors în timp, iar revederea colegilor și profesorilor dragi mi-a dat sentimentul mângâietor că lucrurile ar putea deveni la fel de bune pe cât ni le imaginam noi în 1992. Într-un sens, neschimbarea clădirii liceului mi-a sugerat perenitatea valorilor morale și estetice care au produs ordinele clasice, dar și clădirile pentru licee construite în România începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Iar dascălii din Sava au știut să ne

transmită acest ideal. Și acum, după 30 de ani, mi-am dat seama că greșisem în compunere, atunci când sugerasem vopsirea pastelată a coridoarelor și că doamna Florea mă iertase, căci un profesor bun știe și când să fie sever și când să ierte. Vă mulțumim, dragi dascăli saviști, pentru că ne-ați modelat și ne-ați dat atât de mult! La întâlnire, 30 de ani trecuseră peste noi și peste profesorii noștri. Nu toți au mai putut fi prezenți. Un colț al frontonului colegiului se știrbise. Dar rafinatele coloane ionice, cu frumusețea lor nepieritoare, erau tot acolo și, împreună cu ele, spiritul generațiilor de profesori care, atât pentru liceu, cât și pentru noi și societate, au fost și sunt coloane.

Decât un termopan, șefu'

10.07.2022

Un prieten, care locuiește într-o frumoasă casă Art Deco, mi-a cerut sfatul cu privire la înlocuirea unei ferestre uzate de la spălătorie, care se deschide spre curtea de lumină a imobilului. Un meseriaș, care tocmai îi zugrăvise camera, opinase că fereastra ar trebui musai înlocuită cu un termopan, termen generic, cu o vastă întindere semantică, ce acoperă toate tipurile de tâmplărie echipată cu geam dublu sau triplu, termoizolant. I-am explicat că o casă veche merită păstrată și că orice cercevea sau toc din lemn se poate repara. I-am oferit chiar telefonul domnului Gigi, tâmplarul genial care, vreme de zeci de ani, reparase exemplar ferestrele și ușile capitonate de la Casa Scânteii. Și totuși, nu ar fi mai bun un termopan, insistase prietenul, sensibil la mrejele progresului în termenii eficienței economice. Atunci, pentru că eram amici și riscul de a-l ofensa era minim, i-am expus câteva dintre primejdiile la care se expune. Printre ele se numărau lipsa de interes a firmelor pentru înlocuirea unei singure ferestre, stricăciunile care puteau să apară la extragerea vechii tâmplării din perete, rectificările și zugrăveala care aveau să fie necesare ulterior, lăsând la o parte faptul deloc neglijabil că ar fi mutilat o casă venerabilă, protejată de regulamente urbanistice. Apoi ne-am luat cu vorba despre alte subiecte, mai arzătoare, geopolitice.

Peste câteva luni ne-am întâlnit din nou, la o serată. A venit la mine și m-a luat de braț, nerăbdător. Să vezi ce-am pățit cu geamul, zice el cu voce scăzută. Care geam, întreb, pentru că uitasem conversația. Termopanul, răspunde. Am antamat lucrarea cu meseriașul. Când a sosit, nu avea fereastra nouă, ci doar o rangă. Măsurăm după ce o scoatem pe cea veche, mi-a spus el cu prudență, să nu facem cheltuiala degeaba. A dat jos cercevelele, apoi a înfipt ranga între toc și perete. Lemnul a început să scrâșnească, apoi să se crape. Dar nu ieșea defel, straturi succesive de glet îl împiedicau. Atunci meșterul mi-a cerut un ciocan, cu care să doboare gletul tras de jur-împrejurul ferestrei. La fiecare lovitură crăpa ceva alături, dar meșterul m-a liniștit că se rezolvă ușor, la finisare. A bocănit ce-a bocănit, pe jos se făcuse un strat de ipsos. A băgat iar ranga și, de data asta, fereastra s-a mișcat. S-a mișcat, dar nu a ieșit. Meșterul a înghițit o sudalmă, apoi s-a opintit din răsputeri și jur că s-a mișcat tot peretele, dar fereastra tot nu s-a desprins. Mă cam panicasem, văzând cum își pierdea puterile, în timp ce fereastra veche dovedea o

rezistență pe care nimeni nu o anticipase. Meșterul a luat ranga și mi-a spus că revine a doua zi, cu scule. A pus un celofan în tocul gol al ferestrei, să nu intre păsări, dar mie îmi era teamă de hoți. Nu am dormit toată noaptea, iar a doua zi, nu la opt cum spusese, ci la unsprezece a venit meseriașul, cu un prieten voinic și cu o bormașină pe care, după puține pregătiri, a înfipt-o în perete, acolo unde ținea. Casa toată a început să vibreze, iar vecinii au început să iasă alarmați. I-am liniștit, spunându-le că înlocuiesc doar geamul de la spălătorie. Decât un termopan, șefu', a strigat meșterul autoritar prin ușile deschise, observând că eu foloseam prea multe cuvinte și o topică prolixă, neconcluzivă, care genera întrebări ulterioare. După două ore de spart la daltă de jur împrejur, o opinteală finală a extras tocul ferestrei din perete, cu pervaz cu tot. Secretul rezistenței sale deosebite stătea în intercalarea unor cupoane din lemn în zidăria peretelui și tocmai în aceste cupoane fusese fixată fereastra. La fel fusese fixată și în buiandrugul din lemn de deasupra ei, care ieșise și el din perete. Lângă meseriașii care zâmbeau mulțumiți de izbândă, prin praful care se așeza încet-încet, se căsca sinistru un gol ca de obuz, dinspre care radiau crăpături masive. Am simțit nevoia să mă așez. Conturul neregulat sugera necesitatea unor lucrări mai ample de zidărie, dar meșterii m-au asigurat că se umple cu spumă, care se umflă. Subțire peretele, șefu, uite cum s-a spart. Au măsurat cu ruleta și au plecat să aducă fereastra nouă, termopanul, adică. Peste trei ore m-au sunat să pun celofanul, că nu mai au dimensiunea la depozit și merg a doua zi în altă parte. Noaptea a bătut vântul și a plouat, așa că nu am prea închis ochii.

De dimineață au venit meșterii cu fereastra. Arăta foarte bine, era dreaptă pe toate părțile. Privind-o pe cea veche, am observat că era mai alungită decât cea nouă și am întrebat, timid, dacă ferestrele au aceleași dimensiuni. Nu aveau, s-ar fi putut face la fel, nimic de zis, dar doar la comandă și nu execută nimeni o singură fereastră la comandă. Au mai spart în lateral cu dalta, scoțând cărămizi, apoi au poziționat fereastra cu niște pene din lemn și bucăți de zidărie căzute din perete. Cloțuri se numesc, mi-a spus el, mândru că învățase cuvinte noi. Apoi au dat câteva dibluri cu mare meșteșug chiar în rosturile zidăriei, căci cărămida avea goluri și diblul nu ar fi prins. Au fixat fereastra, au băgat spumă și mi-au zis să nu ating fereastra câteva ore. Apoi au început să-și strângă sculele. Și peretele, am îngăimat. Ce-i cu el, mi-a întors-o rapid meseriașul, semn că aștepta întrebarea. Când îl reparați, am întrebat. Noi

facem doar termopane și zugrăveli, șefu', pentru perete trebuie chemați zidarii. Apoi ne chemați pe noi să zugrăvim. Plus că e un perete prost, nu văzusem cum se crăpase? Trebuia chemat un zidar bun și meșterul mi-a făcut serviciul să-mi dea un contact. A fost o reparație dificilă și foarte costisitoare, în special la exterior, la fațada pe unde se putea ajunge doar pe o ușiță de la parter.

Văzând că vrea să-mi povestească și lucrarea de zidărie, l-am întrerupt și i-am spus ce se zice, îndeobște, în astfel de cazuri: bine că a terminat, o lucrare făcută e bun făcută, partea pozitivă este că acum nu mai are pierderi de căldură mari, nici nu se mai infliltrează apa, e și zugrăvit ș.a.m.d. Dar știi care e problema, a insistat amicul? Termopanul s-a și stricat între timp. Nu mai stă întredeschis. Oare trebuie schimbat iarăși?

Cazare cu capcane

29.08.2022

Acum, că am revenit acasă de pe meleagurile care ne-au găzduit concediile, putem face, la rece, un scurt și deloc exhaustiv inventar al capcanelor ascunse în cele mai ofertante cazări, capcane atât de bine disimulate de hotelieri iscusiți încât nici măcar ochii cei mai vigilenți nu reușesc să le descopere la timp.

Desigur că atunci când alegi o cazare pe internet te bazezi, în special, pe privirea care, într-o civilizație axată preponderent pe vizual, este valorizată mai mult decât ar trebui. Hotelul trebuie să arate bine, să fie nou, camerele spațioase și bine luminate, baia bec. Dar fotografiile beneficiază de o capacitate de seducție remarcabilă. Obiectivele cu câmp mare transformă orice chițimie în sala tronului, iar ajustarea corectă a nivelurilor luminii metamorfozează griurile în albul cel mai imaculat. Cu toate acestea, un ochi antrenat va judeca dimensiunea reală a camerei după dimensiunile mobilierului care nu înșală. Un pat de 2m tot 2m are chiar dacă arată de 4 în poză, deci camera are 2,3m lungime și nu 5. De asemenea, noptierele de 2m lățime sunt un articol de mobilier mai rar, cum sunt și ușile de 2x2m. Una peste alta, aberațiile de sfericitate și dimensionale ale fotografiilor încărcate ne pot spune multe despre un interior la fel de fals ca anumite poze de profil de pe rețelele de socializare. Totuși, valoarea acestor imagini rămâne mare, căci în ele se vede calitatea ferestrelor și, uneori, puțin din peisajul spre care se deschid. Se văd parțial instalațiile băii și se poate aprecia calitatea ușilor. În plus, de vede gustul proprietarului care, să recunoaștem, contează, în special atunci când ne șochează cu tablouri în relief ale oamenilor-crab sau peisaje răvășitoare ale plajelor cu palmieri, delfini, cascade, yachturi și 2 luni uriașe dominând linia orizontului. Dar privirea rămâne, în opinia mea, un instrument de evaluare adesea marginal, căci, ceea ce contează cu adevărat la o cazare, este să poți dormi noaptea. Iar în această privință pericolele sunt mult mai mari, căci oamenii-crab nu deranjează pe nimeni atunci când lumina este stinsă, dar hotele bucătăriilor da.

Zgomotul nocturn din cameră este indicatorul de calitate cel mai important, dar și cel mai greu de evaluat la o proprietate unde tragi în gazdă, excepție făcând turiștii care adorm înainte de a ajunge la cameră, dar nu pentru ei scriu eu aici. Dacă hotelul este amplasat lângă o arteră importantă sau într-o curbă, zgomotul poate fi deranjant. Dacă ai camera la etajul 1, înseamnă că poți fi lângă terasa bucătăriei, cu hote

zbârnâitoare, agregate pentru răcire și felurite tubulaturi așezate după o logică profund anti-estetică pe un covor bituminos negru. Dacă ești la ultimul etaj, echipamentele de răcire de pe terasă nu te vor lăsa să închizi un ochi. Bonus căldura care te va forța să folosești non-stop aerul condițional, compromițând clima pe care te lupți din răsputeri să o salvezi, în special în timpul liber. Dacă fereastra dă spre terasa restaurantului, vei adormi după încheierea programului cultural-educativ al serii. Dacă e vreun club în apropiere, nu vei dormi deloc, căci, pe la 5 dimineața, atunci când muzica se oprește, iar tu crezi că poți adormi, încep să iasă tineri zgomotoși și nervoși că nu își mai găsesc mașinile, iar taxiurile care opresc sau demarează și, mai ales, portierele lor, te vor ține treaz până la ziuă. În anumite orașe responsabile cu clima, aerul condiționat funcționează puțin sau deloc, așa încât, dacă ești nevoit să dormi cu geamul deschis, tot ce se petrece în jurul hotelului, pe o rază de 500m, devine crucial. În plus, ventilatoarele băilor pot hurui atunci când nu pot fi oprite, iar pereții camerelor pot fi atât de puțin izolați fonic încât orice conversație din camera învecinată se poate auzi cuvânt cu cuvânt, ba chiar și sunetul specific mesajelor venite pe WhatsApp străpunge liniștea nopții, precum și peretele. De regulă, camerele comunică acustic prin prizele care flanchează patul, căci acolo este punctul în care, din pricina subțirimii peretelui, nu există niciun fel de separare între încăperi, în afara celor două căpăcele de plastic, și acelea perforate. Zgomotul holului, al liftului, al scării și al ușilor trântite contează chiar și la hotelurile pretențioase, în special al celor amenajate în clădiri vechi. În cazul planșeelor din lemn, scârțâitul este asigurat 100%. Vestea bună este că și zgomotul potențial poate fi analizat vizual. O identificare a hotelului pe hărțile Google poate arăta starea clădirii, vecinătățile periculoase, atât sonor cât și din punctul de vedere deloc de neglijat al siguranței personale.

Era să uit de miros. Nici acesta nu poate fi apreciat vizual, dar poate fi anticipat, în special în cazul clădirilor cu funcționare sezonieră, laolaltă cu umezeala sau frigul neașteptat cu care te poate întâmpina o cameră de la munte, aflată la parter. Vorbim de frig în toată regula și nu de o binecuvântată și mult-dorită răcoare. Atmosfera camerei este un aspect important asupra căruia nu mă voi opri acum. La fel și calitatea umană a gazdelor și cultura profesională a locului. Trăgând însă o linie arbitrară peste considerentele expuse mai sus, se poate recunoaște cu umilință că, indiferent de agerimea și profunzimea analizei prealabile,

norocul joacă un rol important în reușita unui sejur, iar combinația celor două poate face diferența între un sejur de neuitat și unul la fel, dar din motive perfect opuse.

Copacul care a străbătut o mie de kilometri pentru a se întoarce acasă

16.10.2022

În timpul Primului Război Mondial, unul dintre fronturi a fost stabilit pe râul Isonzo, între trupele italiene și cele austro-ungare. Cele două armate erau separate de un teren al nimănui, aflat în bătaia mitralierelor. Dincolo de acesta urmau rânduri succesive de sârmă ghimpată care protejau tranșeele de asalturile inamicului. Dincolo de tranșee, se aflau bateriile de artilerie, spitalul de campanie, atelierele de reparații. Frontul ocupase terenul în profunzime de câțiva kilometri, pornind de la fâșia de teren dintre avanposturi, secerată permanent de mitraliere și detunată de obuze. Astfel, toate satele din împrejurimi, cu fânețe și ogoare, livezi și vii fuseseră colonizate cu soldați, iar populația locală evacuată. Practic, peste modestele așezări rurale ale zonei se instalaseră două mari orașe ale ostașilor cu străzi principale de aprovizionare și transport logistic, cu comandamente și popote, magazii de hrană și muniții, depozite de haine și pături, fierării și ateliere de dulgherie, grajduri și bucătării. Zi de zi, cele două orașe militare enorme, cel italian și cel austro-ungar palpitau de freamătul a zeci de mii de tineri, majoritatea țărani, aduși să lupte unii contra celorlalți.

Iar ei luptau, căci așa veneau ordinele. Artileria pustia orașul inamic, distrugând pădurile, dar și casele, bisericile și podurile. Zona cea mai lovită însă era fâșia îngustă dintre tabere, acolo unde se dădeau asalturile. Pe solul calcaros cădeau cele mai multe dintre obuzele mortierelor, gândite să transforme piatra în șrapnel și să producă cât mai multe victime. Vegetația fusese distrusă cu desăvârșire, cu excepția unui singur copac, protejat cu atenție de artileria ambelor tabere, căci el servea drept orientare. Aidoma unei fântâni din care beau apă ambele armate, copacul servea ca reper astfel încât tunarii să nu-și doboare proprii camarazi. Copacul avea să primească numele de *Copacul izolat*, căci rămăsese realmente singur în micuța vale ce despărțea

armatele. După fiecare asalt eșuat, soldații veneau să-și adune morții și, chiar lângă ciotul copacului, poetul Giuseppe Ungaretti a scris celebra *poezie San Martino del Carso* care, în cuvinte puține și simple, sintetizează întreaga oroare a războiului: „Din aste case/ n-au mai rămas/decât/ dărâmături de pietre./ Din câți/ mi-au fost aproape/ nici măcar atâta/ nu mi-a rămas./ Dar din inimă/ nici o cruce nu lipsește./ Mi-i inima/ tărâmul cel mai sfârtecat." (trad. Iulian Filip)

Deși ocupau poziții favorabile, trupele austro-ungare fură silite să bată în retragere. Luptele interminabile, bombardamentele permanente, diminuarea efectivelor, bolile și penuria, rezultatul previzibil făcură ca o retragere organizată să fie mai mult decât necesară. Atunci soldații luară cu ei întregul oraș pe care îl organizaseră cu minuțiozitate. Plecară cu puștile, mitralierele, tunurile, dar și spitalul, popota, comandamentele, corturile, depozitele. Nu uitară, la plecare, să ia cu ei și *Copacul izolat*, nu pentru că le-ar fi trebuit la ceva acel ciot de lemn, ci pentru că, de-a lungul cumpliților ani de război, acesta le fusese reper și, deja, însemna foarte mult pentru ei. Poate că, la nivel simbolic, *Copacul izolat* era tot ce puteau lua cu ei din Italia, de la italieni, iar faptul că l-au putut lua era și confirmarea faptului că plecaseră fără să fie înfrânți cu adevărat. Așa se face că ungurii purtară *Copacul Izolat* la Seghedin și îl puseră la loc de mare cinste.

Dar *Copacul Izolat* era la fel de important pentru italieni, cât era și pentru ostașii maghiari, ba poate chiar mai important, după ce menționarea lui de către Ungaretti îl transformase într-un simbol al rănilor războiului. Trunchiul copacului, ucis de explozii, sfârtecat de gloanțe, dar totuși întreg, vorbea despre sacrificiul sutelor de mii de tineri care muriseră pe fâșia îngustă dintre cele două orașe ale războiului. Astfel că, în 2013, pentru câteva luni, în urma eforturilor mai multor organizații culturale italiene, *Copacul Izolat* s-a reîntors acolo unde îi încolțiseră, firave, primele rădăcini. Și a fost, din nou, împreună cu o sută de mii de băieți italieni care, acum un veac, forfoteau prin orașul taberelor și cazărmilor, asupra căruia cădeau mereu obuzele inamice. I-a găsit pe tineri tot acolo,

la fel de tineri, perfect aliniați și răspunzând „Prezent!” pentru eternitate, în cel mai mare mausoleu militar din Italia, la Redipuglia.

Toamnă tristă

07.11.2022

Printre blocurile din cartier, vântul spulberă frunzele care, din cauza secetei, se amestecă rapid cu praful străzii și cu molozul rezultat în urma nenumăratelor și interminabilelor lucrări la infrastructură. De câteva zile a devenit tăios, iar pâcla de nori, din care nu cade apă, pare o cortină enormă care s-a așternut peste oraș, sau un cearceaf. Totuși, grație arhitecților care au proiectat cartierul meșteșugit, cu construcții alternate perpendicular, cu capete de perspectivă închise și zig-zaguri savante, nu există culoare de vânt prin care acesta să sufle cu putere, așa că doar turbioane răzlețe de frunze sugerează stihiile care deja bântuie pe câmpuri.

Înainte de prânz, cartierul se liniștește. Părinții sunt la muncă, copiii nu s-au întors încă de la școală, iar bunicii gătesc, judecând după aburul de ciorbă ce iese prin ferestrele întredeschise ale bucătăriilor. Numai la scara unui bloc e zarvă. O echipă de salahori încarcă mobila unui apartament într-o remorcă. Scena, în sine, nu are nimic excepțional, căci golirile de case se întâmplă frecvent într-un oraș viu și dinamic, în care palpită un indiscutabil spirit antreprenorial. Când mor bătrânii, apartamentul este pus în vânzare și toți cumpărătorii, fără excepție, îl vor gol. Nu doar fără mobilă, covoare, tablouri, ci și fără obiectele sanitare, căzi de fontă, calorifere. Uneori, chiar și fără ferestre și uși, pentru a fi mai ușor de amenajat. Adesea, copiii, care s-au stabilit de mult în altă parte, nici nu mai vizitează apartamentul pus în vânzare, pentru că nu mai rămăsese nimic de valoare în el. De fapt, lucrurile din casă erau doar cele care dădeau valoare existenței proprietarului, care și-a trăit ultimii 50 de ani din viață acolo, mai exact de când, tânăr fiind, primise cu bucurie repartiția unei frumoase locuințe, iar aceasta antrenase cele mai fericite evenimente din viața sa, și anume căsătoria, nașterea și creșterea copiilor, avansul în carieră. În afara mobilei vechi, obiectele rămase în casă la vremea neputinței mai erau doar amintiri ale unor strămoși uitați, ale unor locuri și evenimente care făcuseră ca, în ciuda tuturor lipsurilor și tragediilor, viața sa să merite trăită. O dată cu încheierea acesteia, ele nu mai interesau pe nimeni, nemaiavând loc într-o frenezie a existenței tehnologizate și hedoniste.

Astfel, cărți vechi, fotografii sepia înrămate, valize, veselă și haine decorează în mod constant ghenele blocurilor din cartier, laolaltă cu mobilă din lemn cumpărată în rate, covoare roase și oglinzi

„venețiene” cu rama tot din oglindă. Uneori, aceste obiecte reușesc să fie preluate de oameni nevoiași și folosite în continuare, ori de geambași de vechituri care încearcă o valorificare nesemnificativă în târg, la Valea Cascadelor.

Doar că, de această dată, ceva este diferit. Lângă salahorii care zoresc să încarce mobila în remorcă într-un mod cât mai judicios, astfel încât să încapă toată într-un singur transport, se află o bătrână care dă indicații firave legate de așezarea fotoliilor vechi peste somieră și a cuierului lângă șifonier. Grija ei pentru încărcare contrastează cu repezeala din gesturile personalului însărcinat cu mutarea, pentru că, de fapt, mobila nu se va muta, ci se va arunca sau se va arde la iarnă în vreo sobă, numai că bătrâna nu știe asta, ea crede că mobila ei mai are valoare și că a fost vândută unor oameni care o vor folosi mai departe. În casa cea nouă unde va avea grijă de nepoți, ea nu va mai lua nimic din vechiul apartament, căci copiii nu vor să aducă nimic vechi acolo, din prejudecăți, superstiție sau trufie. Minciuna lor nevinovată este întru totul scuzabilă, căci o va ajuta pe bătrână să depășească mai ușor momentul renunțării la lucrurile pe care le avea din tinerețe.

În timp ce scaunele sunt înghesuite până ce le cedează, trosnind, picioarele, iar arcurile somierei trec prin tapițeria veche sub povara comodelor, salahorii evaluează dacă fotoliile stacojii cu pânza ruptă dedesubt vor rezista la drum cocoțate în vârful grămezii sau se vor prăbuși la o curbă. „Merge și-așa”, stipulează, cu autoritate, șeful de echipă, care interpretează, fără tragere de inimă sau talent, rolul cumpărătorului: o prelată va acoperi mormanul de mobilă așezată eficient, dar în neorânduială. Totul a fost încărcat, afară de mașina de cusut Singer care va lua calea talciocului, iar bătrâna rămâne pe un taburet, în fața blocului, până ce va veni mașina să o ia spre noua ei casă. Vecina de la parter vine, plângând, să-și ia la revedere, oferindu-i bătrânei un cadou de rămas-bun, într-o pungă de plastic refolosită. Deasupra, printre vălătucii de frunze moarte, se întrezăresc ferestrele întredeschise ale apartamentului gol, care își așteaptă noul proprietar și noua viață, iar geamul de la dormitor reflectă o rază anemică ajunsă acolo, prin pâcla rărită a amiezii, cine știe cum.

Darul lui Giuliano

18.12.2022

Știm puține despre friulani, această minoritate din nord-estul Italiei, care vorbește o limbă foarte apropiată de a noastră, în ciuda unei emigrații consistente a acestora în Regatul României, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Deși nu au venit aici mai mult de câteva mii, friulanii erau constructori prin excelență, foarte calificați și extrem de eficienți. Tâmplarii și dulgherii s-au stabilit preponderent în Oltenia și Țara Loviștei, în Brezoi, Craiova și la sate, cum ar fi satul Italieni, întemeiat de câteva familii de pietrari. Majoritatea pietrarilor s-au așezat însă în Dobrogea, lângă Munții Măcinului, bogați în granit, în satul numit, impropriu, Greci. Maiștrii friulani lucrau la construirea marilor edificii ale vremii, palate și instituții administrative de prestigiu, la București, Craiova, Timișoara, Ploiești, Brașov, iar friulanii din Pontebba erau capabili să zidească nu mai puțin de 2,5 metri cubi de cărămidă într-o singură zi, ceea ce vorbește de la sine despre dârzenia unor oameni pentru care a construi era a doua natură.

La ei, în nord-estul Italiei, mai exact în provincia Friuli-Venezia Giulia, friulanii au construit de când se știu case frumoase, atent conformate și finisate minuțios. Vizitând satele provinciei poți observa bătrâni aspri care, și la 80 de ani, împing roabe cu ciment sau urcă găleți de nisip la etajele caselor așezate în munte. Majoritatea locuințelor sunt construite de ei înșiși, comunitățile locale ajungând la un înalt grad de auto-organizare. Disciplina interioară a friulanilor se manifestă la tot pasul, iar una dintre cele mai importante și mai iubite organizații non-guvernamentale este Asociația Alpinilor, adică a militarilor Vânători de Munte trecuți în rezervă, organizație la care aderă, în prezent, tineri care nici nu au mai făcut armata, dar au rămas fideli unor valori perene ca răspundere, onoare, loialitate și sacrificiu.

Am făcut această introducere pentru a înțelege mai bine ce s-a întâmplat în Friuli imediat după 6 mai 1976, ziua în care un cutremur devastator a ras literalmente orașe și sate, omorând circa 1000 de oameni și lăsând fără adăpost peste 100.000. Chiar a doua zi după catastrofă, pe 7 mai, tânărul președinte al Asociației Alpinilor din regiune, Giuliano De Piante, a lansat un sistem de donații menit să sprijine reconstrucția. Sub deviza „Uniți pentru a dărui”, Alpinii au venit cu mic, cu mare, în satul Attimis, pentru a ajuta la operațiunile de salvare

și, ulterior, de reconstruire. S-au organizat atât de bine, încât au reușit să asigure o prezență zilnică de 80 de zidari, mult mai numeroasă la sfârșitul săptămânii. Până pe 31 iulie reușiseră să finalizeze reconstrucția a 38 de locuințe, iar alte 16 erau în curs de finalizare. Lucraseră zi lumină, de la răsăritul soarelui și până ce întunericul te silea să te oprești, zidind 19.000 de cărămizi și peste 27.000 de țigle. Apoi a venit vacanța, ceea ce nu a însemnat ca friulanii de pe șantier au plecat la mare, ci, dimpotrivă, că numărul lor a crescut considerabil, ceea ce a permis extinderea lucrărilor de reconstrucție și la satele învecinate, ca Povoletto, Faedis, Nimis și altele. Lucrările au durat până pe 12 septembrie. La sfârșitul lor, Giuliano și cei 256 de Alpini reclădiseră 88 de locuințe și realizaseră alte 69 de intervenții diverse. Zidiseră 45.000 de cărămizi și montaseră 84.000 de țigle. Pe lângă acestea, toate amenajările, baracamentele, corturile și sistemele logistice au fost lăsate comunităților afectate, astfel încât să poată începe școala.

Așa cum spunea însuși Giuliano, „cu ocazia șantierului generat de cutremurul din 1976, am descoperit o altă latură a sufletului Alpinilor, și anume întreaga lor capacitate de a face miracole.” Și, într-adevăr, solidaritatea este, poate, unul dintre cele mai mari miracole pe care umanitatea îl poate înfăptui, biruind dezastrele. Am avut privilegiul de a-l cunoaște îndeaproape pe Giuliano și pot spune că deviza „Uniți pentru a dărui” i-a călăuzit întreaga viață, iar el, prin exemplul personal, a făcut ca răspunderea, onoarea, loialitatea și sacrificiul, valorile sfinte ale Alpinilor, să dăinuie în sufletul generațiilor ce vor urma. Bărbați dârji și femei războinice, friulanii nu ne-au adus nouă, românilor, doar prăjitura Gubana, brânza Montasio, șunca crudă din San Daniele sau șunca afumată din Sauris, ci și dragostea de a construi bine, cu o atenție și un perfecționism care, de multe ori, nouă, obișnuiți să rezistăm invaziilor, ni se pare inutil. Și ce am înțeles eu de la Giuliano, lucrând împreună sau doar vorbind, este că a construi bine reprezintă o valoare înaltă a existenței cuiva, iar a construi bine pentru alții, aflați în nevoie, poate fi chiar valoarea supremă! Iar aceasta se numără printre darurile importante pe care mi le-a făcut Giuliano, de-a lungul unei vieți frumoase, nobile, discrete și dedicată, cu precădere, celorlalți.

„Uniți pentru a dărui” este cadoul meu de Crăciun pentru voi, dar din darul lui Giuliano!

Câtă nefericire în urbea lui Bucur!

23.01.2023

În ciuda numelui, capitala României a fost rareori un oraș fericit. Cutremure, incendii, războaie, revoluții, epidemii și dictaturi au făcut populația să urle de disperare, de-a lungul celor peste cinci secole de istorie atestată documentar. Iar astăzi, într-o perioadă cu pace în țară, fără cataclisme și nici dictaturi, orașul moare zilnic. În zilele lui bune, moare puțin câte puțin, neobservabil, sub cerul senin și lumina strălucitoare a soarelui. În cele rele, oamenii sunt mâncați de câini, fără să fie ceva de făcut în această privință...

Geografia orașului, niciodată prielnică, a devenit un dușman, și nu prin componenta sa naturală, ci prin cea antropică. De jur împrejurul urbei, gropile de gunoi pornesc seara incineratoarele de deșeuri, otrăvindu-i pe locuitori. Mirosul de plastic, textile și organe arse a devenit un specific local. Seara, când mașinile își ostoiesc traficul, aerul începe să fie respirabil, dar nu pentru mult timp, căci, imediat ce ziua începe a se îngâna cu noaptea, fumul arderii de deșeuri pune stăpânire pe oraș. Uneori, în funcție de vânt, dimineața nici nu pot fi deschise ferestrele pentru a aerisi casa. Odată cu creșterea absurdă a prețului gazului, oamenii au pus în funcțiunile vechile sobe, acolo unde ele mai există, arzând cartoane, mobilă și deșeuri lemnoase scoase pe la colțul blocurilor, sporind cantitatea de noxe, și așa uriașă, din pieptul oricărui bucureștean.

Lucrările la infrastructură se eternizează, consfințind alterări ale reliefului local. Apar gropi enorme, dublate de movile impunătoare. Orașul se sapă mai des ca o grădină de zarzavaturi, într-o debandadă perfect necoordonată a deținătorilor de utilități. La nici două săptămâni de la asfaltarea trotuarului, iată excavatorul în capul străzii, săpând un șanț lat de 40 de centimetri pentru ceva ce nu putea fi așezat cu niciun chip o lună mai devreme. Apa ce șiroiește pe sub pământ din țevi sparte pe care nimeni nu le repară, pentru că pierderile sunt plătite, oricum, de cetățeni, creează, uneori, adevărate caverne. Asfaltul, care cedează ultimul, se prăbușește cu vuiet, împreună cu ce este deasupra străzii, iar oamenii se adună curioși pentru a observa craterul, bucuroși că nu se aflau acolo în

momentul surpării, deși trec de câteva ori pe zi deasupra locului cu pricina.

În ultimii ani, câmpurile din jurul orașului, care ar fi putut deveni plămânii urbei, au fost cotropite de ambrozie, acea plantă care îi face pe bucureșteni să strănute, să se sufoce și să tușească din august și până în octombrie. Bălării înalte de 2 metri străjuie orașul pe suprafețe de mii de hectare, sub ochii neputincioși ai tuturor, cu forța unui blestem venit din vechimile încărcate de păcate ale unui Fanar de Bărăgan. Peticele verzi ale orașului dispar unul câte unul, iar arhitecți *smart* explică modul ingenios în care terasele verzi ale noilor clădiri din beton și sticlă emit mai mult oxigen decât parcurile. Iarba dintre blocuri se asfaltează, pentru a putea susține vânzările de mașini, iar pasajele rutiere ale orașului străpung zonele centrale, aducând și mai multe mașini în zonele deja aglomerate, într-o paradigmă a circulației rutiere dovedită caducă în marile urbe europene de cel puțin 30 de ani.

Casele vechi și frumoase dispar, una câte una, pentru a fi înlocuite cu dezvoltări imobiliare energice ca o lobotomie. Praful rezultat în urma unor șantiere neprotejate, unde se respectă mai puține reguli decât se încalcă, imobilizează, uneori, traficul rutier, fenomen care, să recunoaștem, nu e puțin lucru. Apar blocuri de locuințe înalte și atât de apropiate încât a apărut și un folclor specific, menit să facă haz de necaz. Umorul trist pierde din vedere faptul că acele blocuri fără parcuri, fără școli, fără biserici ori centre culturale sau biblioteci reprezintă, din păcate, incubatoarele viitorilor cetățeni ai orașului.

Clădirile cu istorie au ferestrele sparte, acoperișurile lipsă și fundațiile rîncede, contribuind la un tablou al dezolării la care nici Ambrogio Lorenzetti, în a sa *Alegorie a proastei guvernări*, din *Palazzo Publico* din Siena, nu s-ar fi putut gândi. Acolo, în Siena, sub proasta guvernare, fațadele clădirilor se surpă, iar tencuiala cade, în grămezi, pe stradă. Oamenii sunt bolnavi și puși pe harță, câmpurile sunt necultivate iar casele iau foc. Debandada proastei guvernări este așezată, la 1338, în Siena, sub semnul Tiraniei, care ține Justiția legată. La noi, aici, în București și în anul de grație 2023, sub ce pictăm oamenii sfâșiați, absurd, de haite, pe câmpurile năpădite de buruieni ale unui oraș care agonizează fără să o știe?

Turism rural

Luna iunie a sosit cu temperaturi care ne fac să anticipăm, fără a fi genii, un exod al orășenilor către sate în lunile dogoritoare ale vacanței de vară. Spun sate pentru că majoritatea stațiunilor turistice românești sunt recente (sec. al XIX-lea, cu câteva notabile excepții). Aceste sate au devenit stațiuni, iar unele stațiuni, din păcate, s-au metamorfozat, după câteva zeci de ani, în periferii urbane.

Hanurile au oferit, de-a lungul timpului, cazare și masă drumeților, negustorilor, muncitorilor care tranzitau satele românești, dar și animalelor de povară și transport care îi însoțeau. Amplasate, în general, la răscrucea unor drumuri comerciale, hanurile au reprezentat repere geografice importante, distanța între două hanuri fiind distanța care putea fi parcursă de un cal, într-o zi.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, odată cu Unirea Principatelor și obținerea Independenței, noul stat, aflat în plină dezvoltare, începe să valorifice resursele turistice. În 1887, satul Govora este declarat stațiune balneară, după ce, în 1860, un țăran descoperă, întâmplător, ape termale. Începe construirea de așezăminte balneare și hoteluri, printre arhitecții chemați fiind și Ernest Doneaud care proiectează Hotelul Palace (1910- 1914) și Pavilionul central de băi (1914), într-o arhitectură eclectică, cu valențe de reprezentare. Arhitectura noilor stațiuni (Călimănești, Căciulata, Govora, Lacul Sărat, Slănic Moldova etc) care, până de curând erau doar sate, se caracterizează prin construirea de hoteluri ample, cu o stilistică remarcabilă și care ocupă parcele mari aflate în plan secund în raport cu țesutul tradițional al satului, în relație directă cu elementele de peisaj.

În perioada interbelică, apariția mijloacelor de transport mecanizate (trenul și automobilul) face posibilă apariția unor clădiri turistice izolate, și anume hanurile-conac ale aristocrației și burgheziei înstărite, unul dintre cele mai strălucite exemple ale epocii fiind hanul avocatului Aurelian Bentoiu de la Făcăeni. Construit în 1937 și amplasat în vechea vatră a satului (acum se află la periferia localității), hanul avea și funcțiunea de conac. Elegant, cu o stilistică neo-românească, hanul era prevăzut cu parter și etaj. Elementul dominant al fațadei este un foișor cu stâlpi de lemn cioplit.

Odată cu dezvoltarea turismului, multe sate cu potențial devin stațiuni, iar procesul de extindere și modernizare implică un elan fără

precedent în domeniul construcțiilor hoteliere, în special în sectorul balnear. Amploarea dezvoltării turismului în România Mare pune problema instituționalizării acestuia. Astfel, în 1936, apare „Oficiul Național de Turism". Arhitectura turistică dobândește un nou avânt, prin clasarea stațiunilor balneare și turistice, prin construirea de hoteluri în mediul rural, la Obârșia Lotrului, Rânca ș.a.m.d.

Dacă, până în al doilea război mondial, stilistica structurilor de primire turistice din mediul rural era dictată de gustul investitorului, iar noile vile și hoteluri sunt construite în stil eclectic, romantic, Art Nouveau, neo-românesc sau, mai rar, modernist, după război comanda hotelieră este preluată de statul socialist. Stațiunile turistice, inițial sate, în largă majoritate, sunt extinse și numeroase hoteluri sunt proiectate de mari arhitecți români pentru cazarea oamenilor muncii care, în sistemul statal al perioadei, beneficiau de pachete turistice consistente. Calitatea stilistică hotelurilor din perioada evocată este una înaltă, arhitecții făcând eforturi pentru găsirea unui limbaj arhitectural identitar, inspirat din arhitectura locului și generat de o amplasare optimă în raport cu formele de relief, cu clima și cu resursele locale. Comanda de stat facilitează extinderea rețelelor urbane și a drumurilor, ceea ce face posibilă domesticirea unor zone inaccesibile și amplasarea unor hoteluri ample în zone de belvedere (Voineasa, Slănic Moldova, Cheia ș.a.m.d.), cu efecte contestabile asupra peisajului însuși.

După 1990 începe o perioadă tulbure, caracterizată de privatizarea unor structuri turistice, închiderea altora, conversii funcționale și modernizări, concomitent cu construirea de noi structuri lipsite, cel mai adesea, de repere și care contrazic, în foarte mare măsură, specificul local. Noile tehnologii importate (pereți cortină cu sticlă reflectorizantă, placaje metalice) împreună cu volumetrii agresive și așezări nefericite în teritoriu distrug specificul local, creând precedente periculoase într-un context rural supus aculturației. Apar pensiuni și hoteluri caracterizate de pauperitate (termoizolații de fațadă cu polistiren expandat și tâmplărie din PVC), care se înghesuie unele în altele frenetic. Se construiește mult, la un nivel de calitate deplorabil, cu forță de muncă necalificată și adesea fără autorizație de construire. În această perioadă, multe stațiuni, ori sate cu potențial turistic sunt cotropite de o lipsă de noimă care frizează absurdul.

În ultimii ani, totuși, asistăm la o revalorizare a potențialului identitar, la utilizarea unor materiale de construcție locale și la o reflecție

a arhitecților și investitorilor, adesea matură, asupra tipologiilor spațiale și stilisticii formale. Clădirile turistice construite în paradigma sustenabilității se integrează bine în specificul cultural local, potențându-l. În definitiv, când fuge din insulele de căldură către sate, cine își dorește, cu adevărat, să evadeze doar până la periferia urbei care îi topește șaua de la bicicletă, unde va vedea exact aceleași clădiri ca acelea de care voia să scape?

Orașul pasajelor rutiere de supratraversare

07.03.2023

De-a lungul timpului, orașul crescuse nemăsurat. Mulțimi de oameni veniseră în căutarea unor iluzorii surse de venit și se așezaseră acolo, fiecare cum putuse. Casele vechilor cartiere se înălțaseră întâi cu un etaj, apoi cu două și chiar cu trei, așa încât lumina abia dacă mai ajungea la nivelul parterelor. Pe străduțele vechi mașinile se înghesuiau laolaltă cu teleguțe trase de măgari, bicicliști, vânzători ambulanți, printre grămezi de nisip și materiale, schele și eșafodaje care sprijineau clădirile mai vechi. Claxoanele făceau o larmă asurzitoare, iar viteza de înaintare era atât de mică încât, de multe ori, mașinile erau literalmente abandonate pe la colțuri. Aceste cartiere se înghesuiseră și ele unul într-altul și spre periferie, sufocând centrul în care instituțiile guvernamentale, ambasadele și marile hoteluri rămâneseră din ce în ce mai izolate, în oaze de verdeață la care nu se mai putea ajunge decât prin cer.

După analize minuțioase, cercetări obiective și studii de fezabilitate atent gândite, municipalitatea hotărî construirea unor enorme pasaje rutiere de supratraversare, care să lege periferia de centru și să asigure fluxurile de circulație juste pentru un oraș aflat în expansiune. Proiectele ambițioase au fost puse în aplicare și, peste cartierele sărace au apărut, la 30-40m înălțime, adevărate autostrăzi, cu câte 5 benzi pe sens, protejate de parapete enorme din fibră de sticlă. Pilonilor străzilor suspendate li se făcuse loc prin demolarea caselor de sub traseul judicios trasat, la fel și bretelelor de alimentare a pasajelor care, asemenea unor tentacule colosale, capturau mașinile pentru a le introduce în fluxurile de circulație optim concepute de cei mai iscusiți specialiști. Faptul că mii de familii fuseseră expropriate și mutate cu anasâna în noi unități rezidențiale nu contase foarte mult pentru că părerea lor nu conta oricum, iar interesul public pentru o circulație rapidă și fluentă era indiscutabil. Dramele mărunte ale oamenilor săraci, cum ar fi strămutarea într-un loc necunoscut unde nu cunoști pe nimeni, destrămarea rețelelor sociale de subzistentă, nesiguranța căminului nu reușiseră să se facă auzite, iar umbra marilor autostrăzi crescuse rapid și ocrotitor pe cerul învinețit de norii de praf ai mormanelor de moloz care fuseseră, mai deunăzi, locuințele modeste ale unor familii lipsite de mijloace.

Și, într-adevăr, inaugurarea pasajelor antrenă străbaterea lor de către milioane de mașini zilnic, iar succesul fluidizării circulației fu celebrat corespunzător de autorități, căci, pe lângă deblocarea orașului, o forță de muncă numeroasă și necalificată fusese atrasă în sectorul lucrărilor de infrastructură, iar economia lua un nou avânt, pornind de la extragerea de resurse pentru producția de materii prime și ajungând până la atribuirea de contracte colosale către antreprenori selectați cu celeritate. Toată lumea avea de câștigat, inclusiv populația sărmanelor cartiere de sub autostrăzile suspendate căci, nu-i așa, marginile căilor majore de circulație rutieră trebuie bordate judicios de mesaje publicitare capabile să crească vânzările producătorilor strategici care alocă anual bugete substanțiale pentru publicitate. Așa încât, pe stânga și pe dreapta măreților pasaje, înalte și de 40 de metri, au început să fie construite panouri publicitare încă și mai înalte, late cât peretele școlii, amplasate pe piloni tubulari metalici groși de 3 metri sau pe structuri de grinzi cu zăbrele savant concepute pentru a prelua toată încărcarea vântului care se opintea în panouri la înălțimi amețitoare. Pentru a nu bloca străzile înguste de jos, unde nu mai ajungea de mult lumina, ci doar praful, pilonii panourilor străpungeau direct casele, contra unor chirii mulțumitoare.

Sub pasajele care duceau turiștii și înalții demnitari spre hotelurile de cinci stele din centru, oamenii fără adăpost își construiseră locuințe modeste care profitau de acoperișul solid de beton armat și care creșteau de sus în jos, atingând, uneori, solul sau terasele caselor vechi, aidoma unor cuiburi de rândunică construite din lemne, fiare, pânze și alte resturi recuperate în urma demolărilor. Panourile laterale ale pasajelor, spulberate uneori de vânt, ajungeau jos, unde erau rapid recuperate și integrate în opera trudnică, animată de entuziasmul paradoxal al lipsei de speranță. Prin găurile rezultate, turiștii, demnitarii și funcționarii vedeau un oraș imposibil de înțeles, scufundat în beznă și praf, sărac până în măduva de chirpici a caselor insalubre, un oraș de coșmar unde, în mod neverosimil, oamenii care se întâlneau pe ulițele mizerabile se îmbrățișau și își zâmbeau, părând să aibă timp unul pentru celălalt.

Orașul dintre stânci si ape

30.04.2023

Ce poate fi mai sălbatic și mai neîmblânzit decât o stâncă? În Helsinki poți ieși din apartament pentru a te cățăra pe stânci din granit. Pare că oamenii de aici au construit orașul în așa fel încât să rămână zone sălbatice în interiorul lui, într-o reprimare plină de modestie și înțelepciune a tentației de a-ți însuși întregul teritoriu, înțelegând profund relația directă cu natura și necesitatea ei.

Orașul a fost gândit responsabil de la bun început, cu mari rezerve de spațiu liber, unde copii se pot juca nestructurat, autoorganizându-se. Școala înseamnă doar 3 ore de predat, zilnic. În rest este dedicată activităților, unde copiii învață făcând, făurind, ori explorând natura. Mergând pe stradă, vedeam copiii cum se joacă în pauză. Unii alergau, alții se luptau, țipau și viermuiau într-un vacarm care-mi evoca pauzele din copilărie. Abia mai târziu am realizat că privisem scena doar pentru că gardul curții școlii avea un metru înălțime și nici măcar nu era din plasă de sârmă.

Toate balcoanele sunt sere, deci fațadele clădirilor sunt adesea îmbrăcate aproape complet în sticlă. Uluitor este faptul că aceasta este perfect curată, și asta nu pentru că mii de finlandezi spală geamuri zi și noapte, ci pentru că ploaia este curată. Adică picăturile, în mod foarte straniu, nu pătează. În Helsinki mamele vin cu căruciorul pruncului pe malul mării, întind un covoraș si încep sa facă yoga, indiferent cât de frig sau umed este afară, pentru că Helsinki este și orașul saunelor, unde căldura aburilor și mirosul de pin te reface după frigul îndurat.

Capitala Finlandei este urbea bibliotecilor deschise unde poți petrece zile în șir studiind, fără a avea legitimație. Este orașul triplelor perii de sârmă fixate lângă intrarea în imobil pentru a da jos zăpada de pe încălțări. Între stânci și ape, Helsinki își trăiește cu demnitate viața care i-a fost hărăzită, luminând întunericul iernii nu doar cu lămpi si felinare ci, mai ales, cu libertate și cultură. Arhitectura stilului 1900, predominantă în zona centrală,

înseamnă libertate, așa cum înseamnă explorarea naturii, ieșitul pe mare. Clădirile sunt îngrijite, pictate în culori vii, strălucitoare. Sunt parcuri și esplanade peste tot, iar grădina de iarnă, o seră amplă cu plante exotice, construită din metal și sticlă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, este accesibilă oricui, chiar și ca loc de picnic. De altfel, în interior, aleile sunt flancate de mese, scaune și bănci, astfel încât să poți sta câteva ore în interior, iar mâncatul, băutul și lucratul sunt permise.

În Helsinki nu se fumează, în orice caz nu afară. Nu am văzut niciun trecător fumând. Am văzut, în schimb, o doamnă elegantă, care-și plimba câinele în parc, cum se oprește în dreptul unui coș de gunoi si culege cu două degete un muc de țigară căzut alături. A zdrobit-o temeinic de coș, apoi a inspectat-o cu atenție să se asigure că e stinsă cu adevărat și abia apoi a aruncat-o la coș. Aici amenda pentru aruncarea unui muc de țigară pe jos este de 80 de euro. În Helsinki, muzicienii filarmonicii Sibelius ies în fata instituției și țin cursuri gratuite de muzică pentru copii și părinții lor.

Pe stradă, pietonii au prioritate absolută. Sunt puține semafoare, majoritatea traversărilor sunt doar semnalizate. Șoferii opresc și când ești la doi metri de zebră și așteaptă liniștiți să treci strada. Helsinki este un oraș fără noxe. Aerul este pur si simplu curat. Adică fără microparticule, fără praf, fără mirosuri. Doar pur.

Pesemne că sunt și alte neajunsuri în Helsinki, în afara întunericului și frigului iernii, dar nu am avut eu răgazul să le identific. Vizitând orașul, am avut senzația, mai mult ca oricând, că mă aflu în altă țară. Una în care autoritățile centrale și locale sunt in slujba cetățeanului.

Olimpul litoralului românesc

20.10.2023

Între toate stațiunile litoralului românesc, Olimp are ceva aparte, inefabil, un *je-ne-sais-quoi* care mă atrage irezistibil, ori de câte ori mă gândesc unde să merg la mare în concediu. Poate că această chemare se datorează faptului că acolo mergeam când eram copil, la hotelurile Sulina sau Galați, pe care le încurcam mereu, sau pentru că acolo am scos din mare o saltea plină cu copii, pe care curenți rapizi o trăgeau spre larg. Dincolo de posibilele argumente de ordin psihologic, presupun că mă fascinează contrastele acestui loc care circumscriu o plajă atât de mare de posibilități, încât tabieturile mele își găsesc mereu o oglindire, indiferent de cât de agitate sunt valurile mării.

Întâi și-ntâi, Olimp este o stațiune mică. Nici nu ai intrat bine dinspre Costinești, că ai și ajuns în Neptun. Dacă nu ești atent riști să nu o observi deloc. Cu toate acestea, dacă vrei să te plimbi pe malul mării, poți ajunge în 23 August și chiar până în Costinești, ținând spre nord poteca sălbatică de sub faleză. An de an, stațiunea cucerește hectare întregi de mare, iar, recent, un mega-șantier lucrează la cea mai ambițioasă extindere de uscat de după 1989. În ceea ce mă privește, mie îmi place sălbăticia, îmi plac plantele uscate de lângă apă, algele și scoicile aduse la țărm și acel miros amestecat de viață și moarte, în care viața este imensă și mult mai puternică. Vară de vară, spuneam, omul toarnă betoane și iarnă de iarnă marea le revendică, erodând cimenturile și dezvelind armăturile deja ruginite, mâncate de sare. Nimic nu scapă: stâlpii de iluminat public de pe diguri se prăbușesc, retezați de o decrepitudine inexorabilă, stabilopozii sunt mutați metri întregi și prăbușiți de pe diguri, iar plajele înguste se tot micșorează. La 7 metri înălțime, în zona sălbatică a falezei roșii, pot fi văzute pungi de plastic și chiar biciclete aduse cine știe cum de valuri și, străbătând poteca îngustă de scoici dintre mare și mal îți poți da seama de urgia furtunii abătute din larg, căreia țărmul nu i se poate opune. Cazematele de la 23 August sunt din ce în ce mai dezvelite din coaja lor de nisip, iar betoanele masive par că plutesc ireal, în surplombe amețitoare, deasupra țărmului erodat.

Totuși, în fiecare început de vară, oamenii încep să roiască, cu lemne, paie, cuie, funii, bidinele și vopsea ca să „dea o față' stațiunii, pe principiul străvechi, agregat în creuzetul misteriosului amestec dobrogean de Apus și Orient, potrivit căruia, ce nu poți repara, sigur poți vărui. La Olimp, totul e greu de reparat, mai ușor este să faci ceva nou, și

asta se vede în lentoarea reabilitării ansamblului de hoteluri Panoramic, Amfiteatru și Belvedere, dar și în viteza cu care noi structuri de primire turistică, unele de foarte bună calitate, apar în stațiune. De altfel, poate că marea calitate a arhitecturii stațiunii mă cheamă an de an acolo, începând cu arhitectura socialistă și terminând cu cea care abia se proiectează. În afara ansamblului celor 3 hoteluri fanion, a căror calitate compozițională generatoare de spațiu public nu a putut fi întru totul alterată de gesturile echivoce ale recentei amenajări, care a transformat zona într-un mol kitsch *en plein air*, într-un templu al consumismului inundat de lumini strălucitoare și multicolore, dar învăluit deplin în bezna tradițională a stațiunii, exemple diverse de talent și pricepere există peste tot. Restaurantul Ambasador, cu *atrium*-ul său și peretele de fațadă mobil, a scăpat de binefacerile modernizării până recent, iar adaosurile primite par endemice și ușor de înlăturat, pentru a reda restaurantului noblețea spațiilor, formelor și materialelor ascunse pe sub plastice și coviltire. Vilele de pe faleză, destinate în trecut nomenclaturii, par să-și fi păstrat clientela și acum, fiind, mai mereu, nelocuite, așa încât, trecând pe lângă ele, poți observa calitatea compoziției arhitecturale, jocul savant de materiale, în care piatra și lemnul joacă un rol important. Cu siluetele lor alungite și orizontale, flancate de mesteceni și pini, ele sunt un omagiu târziu adus lui Frank Lloyd Wright, arătând o lecție a arhitecturii frumoase bine învățate de arhitecții români ai epocii care, cu dăruire față de profesie, ne-au lăsat o moștenire culturală față de care nu putem fi indiferenți.

Aidoma curtenilor care, la Versailles, dormeau în camere care trebuiau traversate pentru a ajunge în dormitorul regelui, la Olimp, rolul simbolic al vilelor nomenclaturii de pe faleză era acela de a încadra superba vilă prezidențială, Olimpul Olimpului, ca să zic așa, un munte mai mic, un derdeluș din nisip ce coboară lin spre mare, cel mai adesea pustiu, păzit doar cu strășnicie de forțe de ordine de elită.

Plaja dintre Olimp și Neptun este întreruptă de plaja prezidențială , printr-un gard ruginit ce coboară până în apă. O gheretă de pază blochează îngusta promenadă de pe faleză și, de acolo, sare alarmat un paznic ori de câte ori curenții de la nord împing vreun înotător dincolo de linia virtuală care prelungește gardul până hăt în largul mării, cine știe unde. Pe vremuri, oamenii arătau spre vila lui Ceaușescu plini de admirație pentru frumusețea ansamblului, coborând însă vocea ca și când interesul lor ar fi putut fi interpretat greșit de cooperativa „Ochiul

și timpanul”. Totuși, dictatorul nu iubea marea cine știe ce pentru că eu nu l-am văzut niciodată pe plajă. Copil fiind, îmi imaginam că vizita Olimpul doar iarna, avansând cu vântul în față pe dig, într-un palton negru . Acum, pe digul prezidențial, refăcut și extins, ca și pe plaja prezidențială, este raiul pescărușilor, pentru că acolo, în afară de un tractor care ară nisipul în fiecare dimineață, la ora 7 fix, indiferent dacă este sau nu cineva la vilă, rareori se arată vreo siluetă sau vreun grup, iar umbrelele vaste stau, mai mereu, închise. Totuși, atunci când vreun om lasă urme pe nisipul netezit temeinic de tractor, acesta pare pătruns de o tristețe metafizică, căci, oricât ar fi nisipul de greblat înăuntru, dincolo de gardul ruginit și ghereta de pază, lumpenul petrece superficial, cu bere și cartofi prăjiți, cu muzică proastă dată la maxim și cu „porumbelul de la mare, cea mai fragedă gustare”, cu „nu dați banii pe prostii, faceți poze la copii”, cu „nămol și piatră de baie avem”, cu tot acel freamăt și libertate prea puțin îngrădită, specifice unui pământ împărtășit de multe culturi, așa încât, deși gardul oprește poporul să-și extindă cearceafurile pe nisipurile prezidențiale, nu poate să-ți scape faptul că tu ești în colivie și votanții afară și, în ciuda faptului că sunt săraci și cu duhul și la pungă, ei râd și se bălăcesc, în timp ce tu îți târșâi pașii pe o plajă prea mare și prea pustie, lângă o apă unde nu ai voie să intri decât sub strictă observație, căci viața ta este cu mult mai valoroasă decât a celorlalți.

La nici un kilometru de magnifica vilă prezidențială, cu pereți ei din travertin și vitraje ample, prin care s-ar vedea ceva dacă nu ar fi trase perdele somptuoase făurite nu demult la închisele țesătorii socialiste, cum spuneam, în linie dreaptă, se află imunda haltă Neptun, loc al epifaniei și al celei mai dure confruntări a călătorului cu sine însuși. Acolo opresc trenurile ce aduc turiști la Olimp, sau, după caz, îi iau spre casele lor. În ambele situații, aceștia trebuie să dovedească abilități fizice de excepție, hotărâre și sagacitate, căci treapta vagonului este mai sus decât o masă obișnuită, iar oamenii trebuie să urce sau să coboare cu bagaj. Persoanele în etate care ajung tefere jos, pe peronul denivelat, sau sus, pe podeaua infectă a vagonului, înalță rugăciuni de mulțumire, într-un cor susținut de cei scunzi, de cei supraponderali și, în general, de toată suflarea care nu merge la sală de trei ori pe săptămână, sau pe munte în fiecare week-end. Privind cu consternare la haosul îmbarcării, mi-am închipuit sosirea președintelui cu trenul în halta Neptun: cu scrâșnet de frâne trenul se oprește, iar angajații CFR Călători aleargă cu un palet roșu pe umeri să intercepteze primul pas al primului om în stat,

ca galii pe Abraracourcix, în timp ce, pe la toate celelalte uși de vagoane, oamenii de rând își aruncă întâi valizele jos, apoi sar și ei, care cum poate, aterizând în picioare sau în patru labe, după norocul și înzestrarea fiecăruia.

Ceva din spiritul stațiunii, un *je ne sais quoi*, îi face și pe sportivii de performanță să își facă aici cantonamentele. Când vezi alergând în lungul țărmului rugbiști masivi, care la fiecare pas intră în nisip până la gleznă, sau pe jucătoare de volei suple care levitează literalmente deasupra plajei, ori pe karatiștii care se antrenează în valuri, încercând să mențină posturi dificile în ciuda turbulenței, nu poți să nu te gândești la tăria de caracter a acestora, oglindită de tăria unor caracteristici fizice impresionante. Prezența lor structurează spațiul plajei, pentru că antrenamentele au loc pe platoul artificial, singurul loc mai amplu unde poate fi delimitat un perimetru orizontal și monta marcaje ale unor terenuri de sport.

Cu toate că și în Olimp, ca și în alte stațiuni românești, se construiește mult și prost, totuși, printre clădirile rău amplasate care închid peisajul, pot spune că se construiește și foarte bine, într-o proporție remarcabilă, iar arhitecți foarte buni gândesc, deja, viitoarele clădiri de acolo. De fapt, cred că această luptă încă netranșată, între sălbăticie și colonizare, între artă și kitsch, între libertate și constrângere, între rațional și stupid, între interes și nepăsare, între arhitectura banală, simplistă și cea sensibilă, articulată mă fascinează și, an după an, vin la Olimp nu doar pentru a mă bucura de generozitatea unei naturi vindecătoare, ci și pentru a fi, poate, martorul unor schimbări care, în esență, sunt nu doar ale stațiunii, ci ale societății românești, în ansamblul ei.

Inima casei

04.12.2023

Gottfried Semper distinge patru elemente fundamentale ale unei locuințe, și anume fundația, închiderea perimetrală , acoperișul și inima. Primele trei sunt relativ ușor recognoscibile și ușor de înțeles. Orice locuință trebuie așezată pe teren solid, înalt, ferit de inundații și infiltrații, capabil să reziste la seisme și alunecări. Apoi, pe acest teren propice, omul primitiv trebuia să se protejeze de vânt și să definească un perimetru capabil să-i conțină pe el și ai săi, dar și posesiunile sale. Pentru o foarte lungă perioadă a istoriei umanității, această delimitare s-a făcut cu piei, apoi cu țesături. Ulterior, spune Semper, când oamenii au rezolvat problema trăiniciei și durabilității construind ziduri, totuși, limita casei a rămas tot țesătura aplicată pe perete, sub forma unui covor, a unei tapiserii, a unui ștergar. Acoperișul protejează întreaga alcătuire de intemperii.

Inima casei a fost reprezentată, timp de zeci de mii de ani, de vatră, de focul sacru al căminului. Acolo, lângă vatră, se refugiază Odiseu când pătrunde în palatul lui Alcinou, regele feacilor. Sub vatră îngropau romanii statuetele rituale ale zeilor protectori ai căminului, *lares* și *penates*. Vesta era păzitoarea focului sacru al căminului. Vatra reprezenta axul vertical al locuinței, dar și deschiderea acesteia către cer. În jurul vetrei se aduna familia pentru a mânca și tot în jurul vetrei, la căldură, se culca. Ulterior, vatra a devenit un loc adiacent cuptorului, aflată într-o încăpere care, în arhitectura populară românească se numește tindă. Sobele au început să încălzească alte camere, iar inima casei a încetat a fi indisolubil legată de foc, așa încât arhitecții moderni au încercat să o găsească în acel loc privilegiat care dă identitate unei case, sau care leagă pe viață casa de posesorul ei.

Astfel au apărut casele a căror inimă bătea în salonul unde se dădeau ospețe sau banchete, ori în bibliotecă, așa cum este cazul vilei Florica a familiei Brătianu, extinsă după planurile lui Petre Antonescu. Acolo, în centrul bibliotecii cu peste 30.000 de volume, se află masa din cireș pietrificat, simbol al permanenței valorilor. Casa sculptorului Corneliu Medrea a fost proiectată de Horia Creangă cu un atelier generos care domină compozițional și volumetric întregul edificiu. Duiliu Marcu a imaginat pentru inginerul Constantin Bușilă un birou-bibliotecă spre care urci câteva trepte, ca într-o elevare materială dar și spirituală.

În 1957, fenomenologul Gaston Bachelard publică „*La poétique de l'espace*", lucrare fundamentală care tratează, printre alte importante teme, ierarhizarea și semnificația spațiilor locuinței, așa cum el însuși o spune, „din pivniță până în pod". În proiectul său din 2006, casa pentru poetul Luis Moliner Lorente, arhitectul spaniol Alberto Campo Baeza imaginează o casă cu spații ierarhizate vertical, o casă pentru a citi, scrie și gândi, dar și pentru a visa, trăi și dormi. Pentru visare, o bibliotecă cu pereți translucizi, aflată în punctul cel mai înalt al locuinței, permite poetului reveria. Pentru trai, o grădină cu expunere sudică este legată de camera de zi cu pereți de sticlă, aducând exteriorul în interior, căci, ce poate fi mai frumos decât a trăi în armonie cu natura? În sfârșit, pentru somn, dormitoarele sunt amplasate la nivelul cel mai de jos al locuinței, visarea nocturnă fiind privită ca o imersie în subconștient. Casa Moliner este o casă a cărei inimă este capacitatea de a te autodescoperi și de a-ți fructifica întregul potențial creativ, aplicând, în opinia mea, aproape *mot-à-mot*, cuvintele lui Bachelard: "În aceste condiții, dacă am fi întrebați care este cea mai mare binefacere a casei, am spune: casa adăpostește reveria, casa îl protejează pe visător, casa ne permite să visăm în pace."

Acum, la facultate, împreună cu colegele mele, doctorande în arhitectură, Irina Scobiola și Silvia Costiuc, îi învățăm pe studenții noștri cum să proiecteze o locuință și încercăm, prin utilizarea metodelor pedagogice de stimulare a creativității, să-i determinăm să gândească dincolo de aspectul funcțional și să ajungă la înțelegerea fundamentelor locuirii, a felului în care o casă devine *acasă*. „Vlad, e prea simplu, această casă pe care ai prezentat-o poate fi cumpărată direct de la dezvoltator, în rate, ridică miza epistemologică, Ema, nu e obligatoriu ca o casă să aibă birou sau atelier, Ana, nu poți gândi o casă fără inimă, așa cum nu putem gândi un om fără inimă, Maria, casa ta trebuie să fie contemporană, Ioan, ești pe drumul cel bun dar relația dintre gestul principal al compoziției de arhitectură și viața casei trebuie găsită cu necesitate" sunt doar câteva dintre dialogurile pe care le purtăm cu cei 34 de studenți pasionați de arhitectură ai atelierului 26 -Arhipera din Facultatea de Arhitectură a Universității „Ion Mincu" din București. La capătul acestora, după sute de ore de documentare, gândire, concepție și redactare, ia ființă, greu, dar atât de frumos, un proiect, și anume nu doar o casă, ci un *acasă,* același pentru toți, dar unic și irepetabil pentru fiecare dintre noi!

GARBOVA

„din spatele cinematografului spre sala frescelor”, sau devenirea prin arhitectură

07.01.2024

În decembrie 2023, cartea profesorului Marian Moiceanu, „din spatele cinematografului spre sala frescelor”, câștiga premiul „Duiliu Marcu”, dedicat creației arhitectonice, conferit de cel mai înalt for științific și cultural național, Academia Română.

Așa cum mărturisește însuși autorul, „am vrut să surprind în această carte: locuri, oameni și simțiri. Locuri în care am trăit, pe care le-am vizitat, pe care le-am gândit prin proiecte, sau pe care le-am construit. Oameni pe care i-am întâlnit, de la care am învățat, oameni cu care am trudit pe tărâmul profesiei, parteneri de joacă, dascăli, studenți, profesioniști, fără a uita meșterul zidar, instalator, tâmplar etc. Simțiri ale unor experiențe și emoții trăite în timp, în spații diverse, alături de oamenii care mi-au fost și îmi sunt alături. De aceea, cartea poate fi înțeleasă ca un omagiu adus Școlii care ne-a format și, de ce nu, ca o pledoarie în favoarea Arhitecturii.”

Această pledoarie este, în esență, povestirea, la persoana I, a drumului parcurs de autor pe drumul arhitecturii, atât ca profesie asumată, dar și ca mod de viață. Din acest motiv, ea are un caracter foarte personal și este scrisă cu o sinceritate care m-a impresionat și m-a atras încă de la primele rânduri. Așa încât am citit cartea cu grijă, ca atunci când cineva ți se destăinuie. Un prieten grec spunea că orice om este un Univers, iar orice deschidere a acestuia către tine este un privilegiu pe care nu ai voie să-l refuzi sau nesocotești. În cazul cărții pe care v-o prezint în rândurile de față, este vorba despre un copil care, de la siguranța și armonia curții bunicii, unde „poarta din fundu’ grădinii” se deschidea, magic și generos, către lumea pădurii, gârlei, scăldatului și pescuitului, ajunge arhitect, apoi profesor și rector al Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București. Această călătorie în timp și spațiu, la care autorul ne face părtași, devine, prin reflecțiile care punctează momentele importante ale narațiunii, un drum spiritual al dobândirii înțelepciunii.

Privită prin această lentilă, cartea lui Marian Moiceanu mi-a evocat una dintre operele fundamentale ale culturii europene, Odiseea care, la rândul ei, reprezintă, dincolo de perspectiva aventurii eroice, periplul lui Ulise către înțelepciune, căci istețimea sa, enunțată aproape intraductibil chiar din primul vers, *πολύτροπον*

(polutropon sau polytropon), nu-l poate duce acasă de una singură, până nu se transformă în înțelepciune și smerenie. Aidoma, cartea „din spatele cinematografului spre sala frescelor" ne arată, încă din titlu, că drumul unui om pentru a deveni un bun arhitect presupune multe întoarceri, recalibrări și actualizări permanente, capabile să îl transforme radical, dar care nu alterează ci, dimpotrivă, păstrează neatinsă acea parte fundamentală a ființei, ce păstrează vii valorile moștenite și asumate.

Dragostea pentru frumos, armonie, utilitate, soliditate, prietenie, umanism, justă măsură, echilibru și, nu în ultimul rând, credință formează o axiologie intrinsecă nu doar proiectelor autorului, prezentate amplu și ilustrat în carte, ci și discursului acestuia despre arhitectură care se împletește, inseparabil, cu viziunea sa despre viață. „Cred că atunci când ne naștem, primim fiecare în dar o scară. O scară generică, neștiută și neînceputǎ, fără trepte, dimensiuni și direcție. O scară pe care, fiecare în parte, suntem liberi să decidem cum să o edificăm, devenind fără voia noastră arhitectul constructor." Pe această scară, copilul care își petrecea timpul în spatele cinematografului, o „curte a miracolelor" giuleștieană, a urcat cu încrederea că valorile primite în dar de la părinți sunt trepte robuste, capabile să-l susțină, ajungând să învețe arhitectura și, mai apoi, să-i învețe și pe alții, de pe treapta de sus, dar nu ultimă, a altruismului și generozității.

Asumându-și funcții administrative în facultate și universitate de la prodecan, la decan și rector, Marian Moiceanu și-a dedicat cei mai prolifici ani din viață, cu rezultate instituționale remarcabile, Școlii de Arhitectură „Ion Mincu". Alături de o echipă nu mai puțin valoroasă, devotată și capabilă, cu elocvența propriului exemplu, el a format o generație de profesori care iubesc Școala, despre care scriam într-un alt articol că a fost, de-a lungul vremii, o citadelă a culturii înalte, a spiritului care transformă materia, construită pe principiile perene care i-au dat și specificul, și renumele. În cartea sa, autorul descifrează, pentru toți cititorii, scriitura elaborată și codificată a profesiei sale, încrustată timp de 130 de ani în Universitatea ce poartă numele ilustrului arhitect, creator al școlii naționale de arhitectură, Ion Mincu: o scriitură care se împletește cu destinul României și care este responsabilă de construirea unei culturi colective valoroase și unice, pictată în 1930 de Olga Greceanu pe pereții monumentali ai Sălii Frescelor, kilometrul 0 al învățământului autohton de arhitectură.

Iar această cultură, căreia arhitectura îi datorează totul, căreia îi aparține, și pe care o slujește, împreună cu știința și arta, formează fundamentul unui învățământ recunoscut în plan mondial, realizat de dascăli generoși, al căror efort de a transmite valorile arhitecturii, ca valori ale umanității, este reliefat cu căldură în paginile cărții, iar eu am convingerea că acesta este unul dintre motivele pentru care Academia Română, păstrătoarea întru eternitate a spiritualității românești, i-a decernat premiul său. Și tot acesta este motivul pentru care vă invit să căutați cartea și să o citiți, punând-o și în mâna copiilor de toate vârstele care încă mai pășesc, liberi și fericiți, spre pădure și gârlă, pe „poarta din fundu' grădinii", locul pe care îl ocrotim cu cea mai mare grijă în chiar miezul sufletelor noastre, pentru că, exact acolo, reazemă scara pe care o primim, la naștere, fiecare dintre noi.

Natura, industria și design-ul biofil

12.02.2024

Orașul verde, luxuriant, plin de vegetație, capabil să adăpostească fluturi și jderi, fazani și manguste care traversează strada în siguranță, odată cu pietonii indulgenți, acest vis de aur al umanității prinde viață, sub ochii noștri, chiar și acolo unde nu există apă. Nu mă refer la deșert, acolo unde o infrastructură exorbitantă transformă piatra seacă în fântână arteziană, cu costuri de mediu atât de mari încât trec neobservate, ci la împrejurări mult mai familiare, cum sunt pereții verzi, acoperișurile verzi, precum și, mai recentele, tavane verzi. Mă refer la vegetația care urcă pe terasele zgârie norilor, într-un elan care amintește de literatura SF post-apocaliptică, sau de imaginile, de-acum banale pentru bucureșteni, cu pomi răsăriți pe clădirile emblematice ale capitalei lăsate în părăginire, pentru că doar atât s-a putut.

Pe scurt, design-ul biofil, adică iubitor de natură și viu, devine o nouă mantră a arhitecților și urbaniștilor căci, da, cu cât avem mai multe plante lângă noi, cu atât aerul pe care îl respirăm este mai curat, mai ozonat, mai pur, gata umidificat. Acoperișurile verzi încep să devină obligatorii pentru investitorii care taie și ultimul tufiș de pe parcelă pentru a construi mai mult și mai mult, iar metrii pătrați de pășune crescută pe cimentul ultimului etaj contează în bilanțurile teritoriale ca spațiu verde dăruit orașului.

Secretul efervescenței verzi urbane, al înfloririi cimentului teraselor și zidurilor, stă în țeavă, pompă și curent electric. Pe plăcile din beton încins la 70 de grade ale teraselor nu ar putea crește decât antene, dacă nu ar fi apa, adusă în surplus, pentru a putea uda firavele plante. Acestea, în contextul evidentei încălziri globale, au dispărut chiar din zonele umbrite unde, odinioară, prosperau și se înmulțeau. Astă-vară, în parcul Herăstrău, toate peluzele erau pustiite, cu excepția celor echipate cu aspersoare. Iar asta se întâmpla la umbră, lângă lac, la sol, în contact direct cu pânza freatică. Iarba nu era doar uscată, se poate spune că nu mai era deloc, într-atât firele arse se mărunțiseră de la vântul fierbinte.

Chiar și așa, plantele aduse cu anasâna pe terase sunt aidoma unui bec care, la o pană de curent, își întrerupe activitatea. O pană de curent de câteva ore, vara, la prânz, ori o neglijență, ori o defecțiune a sistemelor, transformă vegetația acoperișurilor plantate în ierburi la tigaie. Zburând deasupra Olandei, țară puțin însorită și considerabil mai rece decât România, am observat nenumărate acoperișuri verzi, arse de

vipie. Un prieten de-acolo mi-a spus că ele sunt obligatorii, dar, după ce fac recepția, proprietarii nu le mai udă, într-atât de costisitor este acest lux.

Și m-am gândit la Bucureștiul meu natal, orașul unde, ca să ai o grădină verde de 100 de metri pătrați, trebuie să uzi vara de două ori pe zi, băgând în pământ zeci de metri cubi de apă pe sezon, cantitate pe care compania de apă ți-o taxează ca fiind trimisă în canalizare, deși tu nu voiai decât să salvezi clima și pe tine odată cu ea. Și e doar o grădină la umbra salcâmilor, pe locul unde a fost mereu o grădină, cu apă dedesubt, apa freatică.

Așa se face că pereții verzi de prin aeroporturi, școli, spitale și alte programe de arhitectură unde verdele creează un efect psihologic îmbucurător au început să substituie plantele cu copii ale acestora, din plastic, mult mai rezistente la uscăciune, după câte se pare și care costă și mai puțin în întreținere, adică aproape spre zero, dacă nu punem la socoteală desprăfuirea lor periodică. Între 500 de plante din plastic sunt puse cu dibăcie vreo 5 ghivece cu plante reale, gata uscate, care creează impresia că plantele moarte au capotat pentru că nu au avut dorința de a trăi, spre deosebire de toate celelalte care prosperă și-și văd de treabă într-un ambient mai mult decât favorabil.

Contemplând în ultimii ani abundența de spații verzi acolo unde ele nu ar putea să existe, m-am gândit că, pentru o gură de aer proaspăt în orașul prosper care și le permite, un excavator sapă într-un munte ca să extragă fierul pentru pompe, o fabrică de plastic livrează țeavă și plante artificiale, un vapor cu ditamai Dieselul străbate oceanele, iar consiliul de administrație al unei companii de apă își mai cumpără din profit un avion privat ca să-și facă vacanțele în Caraibe sau Maldive, unde există prea puține riscuri să se întâlnească, pe aceeași plajă, cu angajații. Cu cât mai multe terase verzi, cu atât mai multă prosperitate pentru industrie, cu atât mai mult consum de fier, beton, plastic, motorină și curent electric. Care o fi amprenta de carbon a unui fir de iarbă verde de pe o terasă? Nu cumva gura de aer curat pe care ne-o dă nouă, fericiților din orașul verde situat în emisfera nordică, o ia vreunui nefericit dintr-o țară din emisfera sudică, de unde se extrage fierul, cu dinamită, excavatoare și topitorii, ca și acum 100 de ani?

Clopotul

07.05.2024

De Sfintele Paști am revăzut capodopera cinematografică *Andrei Rubliov*, al lui Andrei Tarkovsky. Este, probabil, a treia sau a patra oară când văd filmul dar, aidoma contemplării oricăreia dintre marile creații culturale ale umanității, la fiecare nou dialog el reușește să-mi transmită ceva nou, ceva ce nu observasem, să dezvăluie un palier spiritual care, din pricina grabei, ori atenției scăzute, ori lipsei de maturitate, nu se dezvăluise până acum. Actul final al filmului, *Clopotul*, se desfășoară la 1423, când cneazul trimite după meșteri într-un sat pustiit de ciumă, iar aceștia, ca să nu revină cu mâna goală, îl aduc pe mult prea tânărul, neexperimentatul, lăudărosul și vanitosul Boris. Acesta va trebui să toarne un clopot gigantic, folosind secretul aliajului care se transmitea din tată-n fiu. Ajutat și îndrumat de meșteri cu experiență, Boris alege locul turnării, pe un platou înalt din apropierea albiei râului ce străbate o nesfârșită câmpie mlăștinoasă, dincolo de zidurile cetății. Imaginile aeriene ale filmului, ce întruchipează aspirația spre înalt a spiritului uman, surprind o imensitate de glod și bălți, de copaci aidoma unor ierburi pierdute în nesfârșirea telurică, față de care oamenii ce se încumetă să o străbată par furnici sortite unui destin insignifiant. În acest deșert al ființei, Boris găsește lutul potrivit, acel lut anume care poate să reziste la arderea unui clopot mai mare decât orice aspirație umană și începe, în groapa săpată anume pentru turnare, construirea formei clopotului.

Filmul arată, cu o minuțiozitate documentară, toate etapele ce preced nașterea acestuia: eșafodajele din lemn, legate cu funii, cele patru cuptoare pentru topirea aliajului, foalele și dispozitivele mecanice de ațâțare a focului, platformele din scânduri pe care, înhămați la enorme roți, sute de oameni aveau să înalțe clopotul din groapă, pentru a-l putea face să sune. În vastitatea peisajului, deși enorme, toate aceste instalații par ceva mai mult decât nimic, o zgârietură pe crupa pământului, în interiorul căruia chiar și cea mai firavă rădăcină este mult mai robustă decât un om pentru că ea, de fapt, hrănește un copac care este acolo de secole și va fi acolo mult după ce sutele de oameni necăjiți, sărmani și robotitori aveau să se transforme, la rândul lor, în glod. Truda și nevoința oamenilor, ale căror rezultat este incert, sunt observate de Andrei Rubliov care, făcând un legământ al tăcerii, refuzase să mai

picteze icoane, înmormântând, împreună cu propriul sine, și talentul încredințat de Dumnezeu.

La turnare, patru pâraie de foc se deschid din cuptoare și umplu forma iar, după răcire, de sub carcasa de lut întărit ca piatra, este extras clopotul, a cărui grație și detalii nu puteau fi întrezărite din exterior. Momentul ridicării sale și înfățișării către cneaz se apropie, iar mulțimi de mujici se încolonează pe câmpia tristă pentru a ridica, din funii, uriașul de metal. Eșafodajele scrâșnesc iar lemnele pârâie, întreaga schelărie amenință să se prăbușească dar, cu toate acestea, clopotul se ridică palmă cu palmă, nu doar prin forța scripeților, ci și prin credința că acest lucru este posibil. În mijlocul acestui efort colectiv, poarta cetății se deschide și prin ea pășește un nobil alai ecvestru compus din cneaz, suita, dar și diplomați venețieni invitați să asiste la eveniment.

După o scurtă slujbă de sfințire a clopotului, în timpul căreia avem senzația că slujitorul Domnului se îndoiește de rezultat și că ar fi preferat să nu fie părtaș la un foarte probabil eșec ce s-ar fi soldat cu jupuirea de vii a tuturor celor implicați, ajungem în punctul culminant în care clopotul trebuie să sune. În absența unui sunet clar, întreg efortul ar fi fost zadarnic, iar ambasadorul italian exprimă dubii serioase că oamenii sărmani și rufoși, prezentați ca „maestri d'opera", cu mijloacele lor vădit primitive, fără o știință sistematizată și atent consemnată, ar putea reuși. Într-adevăr, la 1423, italienii aveau deja un Brunelleschi, iar tânărul de 19 ani Alberti își începea ucenicia. Dialogul cinic și sceptic dintre italieni și traducător, întrerupt doar de gemetele pieritoarelor alcătuiri din bârne și funii se încheie atunci când întreaga mulțime își ține suflarea pentru a auzi primul dangăt al clopotului. Limba enormă a acestuia este balansată preț de câteva minute până să poată atinge bronzul, intervalul micșorându-se imperceptibil, ca în paradoxul lui Zenon, iar în momentul primei atingeri, deja, întreaga mulțime aude un dangăt clar, profund și nobil, care alungă întregul necaz al miilor de oameni prezenți, neîncrederea venețienilor, spaimele muncitorilor, întinăciunea câmpiei noroioase și umple văzduhul de o vibrație din altă lume, venită să vindece și să tămăduiască.

Atunci sărmanul Boris, la auzul dangătului dumnezeiesc, se prăbușește în tina moale și plină de cenușa focului stins, realizând că își păstrase capul pe umeri doar prin pronia divină și îi mărturisește lui Andrei Rubliov că tatăl său pierise înainte de a-i putea transmite secretul aliajului. Izbânda sa nu aparținea nici științei sale, pentru că nu avea așa

ceva, nici smereniei, bunătății sau îndurării de care nu dăduse dovadă atunci când ar fi avut ocazia, ci în întregime, voinței lui Dumnezeu de a mântui văzduhurile și sufletele oamenilor cu vibrația sa de speranță. Martor al acestei minuni, Andrei Rubliov renunță la legământul tăcerii pentru a-i da încredere tânărului Boris, a cărui victorie aparentă nu este decât pecetea unei înfrângeri ontologice a propriului eu cupid. Îl ia cu sine pentru a-l sprijini să devină meșter clopotar, având revelația că, dacă Dumnezeu a arătat ca poate lucra prin cei mai nedesăvârșiți, atunci și el, păcătosul, are datoria de face lucrarea care i-a fost încredințată, acela de a picta sacrul pentru a-i ajuta pe oameni, omenirea.

Făurirea clopotului dincolo de posibilitățile sărmanelor ființe, ridicarea lui dincolo de rezistența lemnului și funiilor, dangătul lui dincolo de știința acusticii pe care meșterul impostor nu o avea, toate acestea vorbesc despre imposibilitatea de a ne ridica doar prin efort propriu, ci numai prin ajutorul necondiționat pe care Dumnezeu ni-l oferă în fiecare clipă a vremelnicei noastre existențe. Hristos a înviat!

„La un moment dat, de jur împrejurul arhitecturii”

19.05.2024

Relațiile pe care le avem cu cărțile se aseamănă cu cele pe care le întreținem cu oamenii. Ele încep uneori cu o surpriză care se transformă în admirație, alteori în dezamăgire. Unele au coperta atractivă și conținutul banal, iar altele, deși rupte și mucegăite, exercită o atracție inefabilă. Pe unele cărți le cumpărăm știind că nu le vom citi niciodată, iar altele ne parvin în moduri neașteptate.

Așa a ajuns la mine cartea despre care vreau să vă vorbesc astăzi. Într-o zi, am găsit pe birou un plic maro, cu o dedicație incitantă: „Domnului arhitect Lorin Niculae, cu toată simpatia iscată de articolele sale „dilematice” și nu numai. Mihai Pienescu”. Pe Mihai Pienescu îl cunoșteam după articolele sale pe care le citisem în revista Arhitext, al cărei cofondator este.

În interiorul plicului am găsit o carte cu coperți galbene și grafică bună, pe care am început imediat să o citesc pentru a rezolva enigma dedicației. Foarte curând mi-am dat seama că țin în mână o carte care, în opinia mea, trebuie citită de toți cei care apreciază arhitectura și îi înțeleg dilemele, căci ea se adresează, cred eu, în egală măsură unui public avid de cultură, dar și studenților care pot să-și completeze cultura de specialitate citind tabletele cuprinse în volum și studiind referințele bogate conținute. Acribia acestora mi s-a părut un atu al articolelor scrise și o invitație pentru studenți și pentru tinerii arhitecți să studieze mai în amănunt acele obiecte de arhitectură adesea singulare care sunt descrise printr-o referință foarte scurtă, dar care, de fapt, reprezintă decantarea unei viziuni cu privire la arhitectură a autorului și pornind de la ea, fiecare dintre ei poate să-și creeze propria sa viziune.

După un timp, am primit vizita unui domn distins, între două vârste, care s-a prezentat, zâmbind, Mihai Pienescu, iar atitudinea lui, fizionomia și vestimentația erau întocmai cărții pe care o citisem cu plăcere în ultimele săptămâni și cu care rezonasem, ceea ce explica dedicația. M-am bucurat foarte mult să-mi pot exprima direct aprecierea sinceră și, ulterior, să enunț câteva idei despre carte la lansarea acesteia, pe care le expun în cele ce urmează.

Citind această carte foarte frumoasă, am avut o vie plăcere și aș spune doar trei lucruri care pe mine m-au impresionat, între altele. În primul rând, este o carte scrisă cu inteligență. O inteligență care adesea este sarcastică, este o inteligență plină de umor și autoironie, este o

inteligență care conectează foarte multe aspecte ale arhitecturii, nu doar în contextul strict al arhitecturii ca artă, ci într-un context mai larg al arhitecturii ca, să-i spunem, epitomizarea întregii societăți sau a unui întreg timp în care ea se manifestă, punând chiar în contact diferiți timpi ai arhitecturii și mergând până la punerea paralel și trăgând niște concluzii foarte interesante cu privire la fenomene arhitecturale distanțate foarte mult și în timp și în spațiu. Această capacitate a autorului de a crea lianți și de a sesiza legături fundamentale în acest context amplu al arhitecturii ca parte a vieții sau a istoriei umanității vorbește despre o raportare la profesie în câmpul culturii universale și poate servi ca exemplu de înțelegere tuturor celor care au un dialog cu știința și arta de a construi.

Autorul ne poartă într-un periplu cultural de o amplitudine deosebită, atent decantată, și care își extrage propriile concluzii. Într-o singură frază cu structură complexă, care deschide multe paranteze și excursuri, Mihai Pienescu reușește să încapsuleze uneori și două mii de ani de arhitectură. Instrumentul heteroglossiei, pe care îl manevrează într-o manieră desăvârșită, în tradiția lui Bakhtin, Joyce și Lowry, îi permite autorului să străbată, în aceeași unitate sintactică, tot mapamondul și toată istoria arhitecturii, iar asta mi-a făcut foarte mare plăcere pentru că, încă o dată, capacitatea de sinteză culturală reprezintă poate cel mai important cadou pe care un autor poate să ți-l facă, purtându-te mai departe decât acolo unde erai înainte de a citi.

Și cu asta ajung poate la al treilea aspect asupra căruia aș vrea să mă opresc aici, anume generozitatea cărții. Prin ea, autorul ne pune dinainte ceea ce el a reușit să trăiască, ce a reușit să sintetizeze, ce a reușit să creeze, iar meditațiile sale stoice sunt fundamentate pe o adâncă, nu doar cunoaștere, ci înțelegere a modului în care arhitectura trăiește și se manifestă în această lume într-o permanentă schimbare. Capacitatea sa de a oferi celorlalți ceea ce a câștigat sau ceea ce a agonisit de-a lungul timpului construiește o carte ca un cufăr plin de bogăție culturală, oferit cu foarte mare generozitate de către un autor care ridică întrebări fundamentale cu privire la arhitectură și nu doar la arhitectură, ci și la viață însăși, din care arhitectura este parte. Căci arhitectura nu dă seama doar de cărămizi și mortar, de rapoarte și proporții, de frumos și estetic, ci și despre iubire, prietenie, sublim, aspirație, neliniște, teamă și speranță.

În ceea ce ne privește pe mine și pe Mihai Pienescu, pot spune că, arhitecți fiind amândoi, ne-am citit, și așa am devenit prieteni!

Și premiul Pritzker 2024 merge la...

10.03.2024

Ryken Yamamoto. Motivația juriului condus de Alejandro Aravena , el însuși laureat al prestigiosului premiu în 2016, a fost faptul că „una dintre nevoile cele mai stringente ale viitorului orașelor este ca, prin arhitectură, să se creeze posibilitatea ca oamenii să stea împreună și să interacționeze. Prin estomparea delicată a hotarului dintre public și privat, Yamamoto contribuie pozitiv, dincolo de cerințe, la bunăstarea comunităților. El este un arhitect care ne redă încrederea și care aduce demnitate în viața de zi cu zi a utilizatorilor." Într-adevăr, opera construită a arhitectului japonez, indiferent de dimensiunea programului de arhitectură abordat, vorbește despre comunicare, umanitate, echilibru, liniște și respect și mă voi opri, în cele ce urmează, asupra a două proiecte care ilustrează aceste calități definitorii pentru arhitectura lui Yamamoto.

Primul, numit simplu, *Gazebo*, adică *Chioșcul*, este chiar locuința arhitectului, imaginată în 1986. Aceasta reprezintă o reacție la demolarea unor locuințe vechi pentru lărgirea străzilor destinate circulației auto, decizie a municipalității în măsură să limiteze interacțiunile firești dintre vecini. De aceea, locuința lui Yamamoto „trăiește" la etajele superioare, acolo unde lumina pătrunde pe terase aflate la niveluri diferite, acoperite cu copertine ușoare, specifice mai degrabă arhitecturii peisagistice decât celei rezidențiale, ce adăpostesc camere de mici dimensiuni, disociate unele de altele ca pavilioane independente. „Pot vedea acoperișul casei cu trei niveluri de vis-a-vis, plină cu plantele cele mai diverse. Schimb salutări cu doamna în vârstă care le udă, sau care pune rufe la uscat. (...) Viața de zi cu zi a comunității locale s-a mutat la etajul al treilea", mărturisește autorul. Prin arhitectura propriei case, el a încercat să recupereze acea valoare inestimabilă, dar atât de ușor de distrus, a spiritului comunitar, a posibilității de a-ți cunoaște vecinii, de a-i ajuta și înțelege.

Al doilea proiect este un cartier de 100 de locuințe ieftine în Coreea de Sud. Fidel acelorași principii, Yamamoto a grupat locuințele în grupuri de circa 10 case, astfel încât locuitorii lor să se poată cunoaște între ei. Concepția întregului cartier este originală, viața socială desfășurându-se la etajul 1, acolo unde o terasă circulabilă amplă leagă toate locuințele, conectând spațiile destinate hobbyurilor ale acestora. Camerele etajului 1 sunt vitrate în întregime, putând fi obturate după

bunul plac al utilizatorilor. Deși locuințele sunt asemănătoare formal, ele aparțin câtorva tipologii diferite care pot acomoda stiluri de viață diverse. Construit în 2010, cartierul a fost transformat de locuitori, care au particularizat zonele comune aflate în proximitatea propriei locuințe prin acte de bricolaj, prin introducerea de partiții și pavimente diferite, prin amplasarea de plante și alte obiecte care arată însușirea spațiului de către utilizatori. Grija cea mai mare a arhitectului a fost schimbarea abordării tradiționale a locuințelor sociale, înlocuind accentul pus în mod obișnuit pe asigurarea izolării cu cel pus pe înlesnirea comunicării și interacțiunii, acestea fiind ingredientele cheie ale unei comunități vibrante, în care oamenii se cunosc, se respectă și se susțin reciproc.

Idealismul lui Yamamoto, evident în toate proiectele sale, primește, iată, cea mai înaltă distincție a lumii arhitecturii. Nu cred că acesta a fost vreodată, scopul arhitectului japonez. Dar, dacă acest premiu i-a fost conferit, eu zic că avem motive să ne bucurăm, nu neapărat pentru el, ci pentru arhitectura bună, adică aceea care face bine oamenilor și care, ocazional, răzbate de sub crusta groasă, rece și tare, a societății de consum, a spectacolului gratuit, a dezumanizării și grandomaniei.

Dreptul la umbră

17.06.2024

Unul din rolurile fundamentale ale arhitecturii, din cele mai vechi timpuri, a fost să ne protejeze de intemperii, adică de acei factori naturali care ne pot afecta negativ existența. Expus în exces la frig, vânt, ploaie, soare, radiații, secetă, omul vădește o rezistență slabă, fața de care abilitățile de supraviețuire în mediul ostil ale ursulețului de apă pot părea desprinse din paginile benzilor desenate cu super-eroi. Așa încât, de-a lungul mileniilor, după ce a reușit să-și creeze adăposturi și, ulterior, locuințe care să-l protejeze de factorii de mediu nedoriți, omul a vădit o preocupare permanentă pentru asigurarea confortului spațiului său interior, preocupare care ne macină și acum, când temperaturile mari din orașe cresc de la un an la altul.

Inventiv, omul a creat spațiile intermediare, prispele, terasele acoperite, porticele, pergolele sau foișoarele, spații ventilate dar protejate prin umbră. A gândit răcirea spațiilor prin evaporarea apei, ca la Grădinile Generalife ale palatului Alhambra din Granada, precum și circulația aerului rece prin încăperi utilizând un turn de vânt. Ulterior, a inventat aerul condiționat și, de atunci, inventivitatea minții umane în problematica răcirii spațiilor arhitecturale s-a împotmolit în narațiunea simplistă a controlului temperaturii interioare prin telecomandă. Sentimentul atotputerniciei consfințite de purtarea puloverelor în casă pentru a nu răci, atunci când afară sunt 45 de grade, i-a făcut pe arhitecți să uite relația naturală a casei cu frigul sau soarele, așa încât o casă modernistă cu vitraje pe 60% din fațadă, putea să stea la fel de bine și la Polul Nord, dacă avea destul gaz să ardă în centrală, fie la Ecuator, dacă avea suficient curent electric pentru aerul condiționat. De-a lungul câtorva decenii, narațiunea modernistă a produs clădiri rupte de contextul climatic, clădiri care, astăzi, sunt o povară chiar și pentru cei mai înstăriți 1% din oameni, cei care consumă resurse egale cu acelea consumate de cei mai săraci 60%, din populația globală. E clar că nu vom răci

planeta instalând tot mai multe aparate de aer condiționat, ci, dimpotrivă, e limpede că, cu cât montăm mai multe într-un oraș, cu atât aerul din exteriorul clădirilor va fi încălzit mai puternic, deci va trebui răcit la interior mai mult, încălzind și mai mult aerul exterior. Randament supraunitar la motoare încă nu s-a inventat, ci doar un cerc vicios care nu se poate întrerupe decât atunci când se oprește alimentarea cu energie electrică sau doar dacă devenim cu toții mai conștienți că trebuie să abordăm lucrurile diferit, reînvățând lecția uitată, pe care strămoșii noștri o știau, și anume utilizarea inteligentă a umbrei.

Dreptul la umbră înseamnă, pentru mine, posibilitate ca grupurile vulnerabile și populația săracă să poată trăi confortabil în zonele fierbinți ale planetei, printr-o distribuție echitabilă a resurselor necesare. Altfel spus, dacă noi, în bogata Europă, ne vom răcori în următorii ani folosind resursele unei Africi spoliate și care dă în fiert, atunci, cu siguranță, nu vom pregăti un viitor bun generațiilor ce vor veni. Dreptul la umbră înseamnă să nu scoatem muncitorii să termoizoleze un acoperiș când afară sunt 40 de grade și, pe acoperiș, 65. Dreptul la umbră înseamnă, pentru noi, arhitecții, să proiectăm umbră, adică să gândim, din nou, spațiile intermediare care le-ar putea permite pietonilor să străbată orașul în condiții de siguranță fizică, alături de vegetația care are o importanță atât de mare mai ales în orașe. Câți kilometri de portice avem în București, oraș cu 2 milioane de locuitori? Nici măcar unul. Câți kilometri de portice există în Bologna, oraș cu sub 400.000 de locuitori? 53. Infrastructura verde din București reprezintă 26% din suprafața orașului. La Zagreb reprezintă 74%. Pe unde am prefera să ne plimbăm, la vară?

Povestea cuiului îndoit

01.07.2024

Pe fundul apelor din sud-estul Tasmaniei, un pescar de scoici a descoperit un cui îndoit. Cuiul era lung și părea să fi stat mult pe fundul mării, judecând după oxizii, scoicile și sedimentele adunate. Din mână-n mână, cuiul îndoit a ajuns la Muzeul maritim din Flagstaff Hill, unde specialiștii l-au curățat, l-au analizat și datat cu precizie. Acest lucru a fost posibil datorită materialului din care fusese făurit cuiul, și anume bronzul. Era un cui de la o navă, menit să lege între ele scândurile din care era alcătuită chila acesteia. Cuiele din fier rugineau rapid din pricina apei sărate, iar lucrările de întreținere și înlocuire a acestora erau anevoioase, așa încât, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, navele destinate curselor lungi au început să fie asamblate folosind cuie din bronz, ceea ce le făcea să fie considerabil mai rezistente, dar și mai costisitoare. Folosind metode de datare specifice, specialiștii muzeului au stabilit că acel cui aparținuse navei *George al III-lea*, care naufragiase în 1835, în împrejurări care, la vremea respectivă, meritaseră a fi consemnate.

Construită în 1810 în Deptford, *George al III-lea* transporta 220 de condamnați, echipajul, gardienii și familiile acestora. Avea o încărcătură diversă; printre cufere, baloturi și pachete se aflau și câteva butoaie cu praf de pușcă. La un moment dat, când *George al III-lea* traversa Ecuatorul, un incendiu a izbucnit la bord, amenințând să se întindă la explozibil și să pulverizeze întreaga navă, iar doi dintre condamnați, plini de curaj, au înfruntat flăcările și fumul pentru a îndepărta primejdia, suferind arsuri severe și intoxicându-se cu fum. Nava fu salvată, dar parte din provizii arseseră, așa încât oamenii începură să sufere de foame și scorbut. Câțiva muriră la bord. Căpitanul mări viteza și navigă și noaptea, încercând să reducă numărul de victime până la destinație dar, pe 12 aprilie 1835, aproape de Port Arthur, *George al III-lea* eșuă în stânci necartografiate. Bărcile de salvare fură folosite pentru a salva femeile și copiii. 134 de oameni pieriră într-unul dintre cele mai grele naufragii petrecute în apele tasmaniene.

Cuiul îndoit a readus în atenția contemporanilor curajul și spiritul de sacrificiu al condamnaților care au stins incendiul și au salvat nava, chiar dacă aceasta nu a ajuns, până la urmă, la destinație. Aceste trăsături de caracter au fost transmise din generație în generație, situându-se la baza culturii valorilor coloniștilor timpurii ai Tasmaniei. Din acest motiv, cuiul îndoit a fost expus, la loc de cinste, în muzeul

dezastrelor maritime din Flagstaff Hill, acolo unde sunt documentate minuțios cele peste 200 de naufragii care au curmat atâtea vieți de navigatori, coloniști, condamnați, militari sau pescari, în apele de sud ale Australiei. Printre exponatele muzeului se numără scule, sticle, piese de mobilier, obiecte de podoabă, bijuterii, cărți, sfărâmături, veșminte, dantele, porțelanuri și tablouri, toate restituite oamenilor de către ocean. Unele au ajuns la țărm chiar după dezastru, iar starea lor este bună. Altele, după zeci sau chiar sute de ani, căpătând aspectul lugubru al oricărei lucrări omenești ce este supusă unor forțe și împrejurări cărora nu a fost menită a le face față. Metale contorsionate și corodate, sticle măcinate și lemne putrezite, ca și miile de victime vorbesc despre micimea omului în raport cu oceanul, dar și despre temeritatea acestuia de a-l înfrunta, în ciuda tributului care trebuia plătit cu regularitate. În incinta muzeului, printre lucruri de mare preț, recuperate de pe epave, cum este celebrul păun din porțelan, în mărime naturală, care a rezistat unui naufragiu acum 130 de ani, se află și obiecte insignifiante dar care, fiecare, spune povestea unui om dispărut, a unui echipaj sau vapor. Un guler de dantelă evocă o tânără măritată cu un gardian, iar tacâmuri de argint sugerează un început care nu a mai avut loc.

La sud de satul maritim și muzeul Flagstaff Hill se întinde *Coasta Epavelor*, iar, dincolo de ea, nemărginirea oceanului. În incinta complexului cultural, peste 10.000 de exponate spun tot atâtea povești despre oameni care au trăit cu dârzenie și demnitate vremuri foarte grele. Cuiul îndoit mărturisește spiritul de sacrificiu și altruismul celor considerați răi de către societate, condamnați să-și trăiască restul zilelor departe de familii, cunoscuți sau locul de baștină și tot el ne dă speranța că binele este intrinsec oricărei ființe umane.

Astăzi, în locul golfului unde erau depozitate epavele în secolul al XIX-lea, se întind terenuri de golf, parcuri de distracție, hoteluri și plaje pentru surferi, cafenele, restaurante și păduri. Un monument simplu comemorează cele 134 de vieți pierdute pe 12 aprilie 1835.

București

09.09.2024

Îmi face plăcere să arăt orașul celor care îl vizitează pentru prima oară, și asta nu pentru că îmi doresc să îi surprind în vreun fel anume, prin grandoare sau intimități, europenism sau orientalism, ci pentru că am senzația că îi pot ajuta să cunoască sufletul acestei urbe greu încercate de istorie. Dacă ar fi un om, după tot ce a pătimit de-a lungul secolelor, Bucureștiul ar fi, probabil, retras și prea puțin vorbăreț. Ar răspunde monosilabic, neștiind cu cine are de-a face. Ar încerca, eventual, să-i facă pe plac vizitatorului, doar ca să îl vadă plecat mai repede. I-ar da toate răspunsurile pe care le așteaptă de la el, pentru a nu-și irosi timpul și pentru a putea medita, în voie, la prăbușirea inexorabilă a tencuielilor. Turistului venit să vadă o capitală europeană i-ar etala bulevardele și clădirile cu iz franțuzesc, colecțiile de artă și zgârie-norii, ba chiar și convoaiele de mașini exorbitante care împodobesc străzile aglomerate. Dimpotrivă, celui aflat în căutarea cheii către Orient, i s-ar înveșmânta în forfota piețelor și târgurilor, în aglomerația cozilor de la Impozite și Taxe, în lentoarea cafenelelor cu divane și pipe. Frivolilor le-ar arunca ocheade amețitoare, iar zgârciților le-ar face prețuri cumpănite. Pe cei care vin să vadă a doua clădire din lume ca volum construit, îi zdrobește în prima sală a Palatului Parlamentului, îi face să se simtă furnici astfel încât, la plecare, catharsisul este asigurat. Nu ar surprinde pe nimeni. La ce folos? Spre deosebire de alte metropole care, printr-un management cultural dibaci, transformă interesul în bani, iar banii în restaurări și conservări de patrimoniu, în București filmul se rupe undeva, nedepistabil, și banii ajung în bolizi, iar patrimoniul sub buldozer.

Îmi place să îmi duc prietenii de departe în „orașul interzis”. Acesta este centrul vechi al orașului care a fost efectiv închis și lăsat să moară în spatele fronturilor uriașe de blocuri falnice menite să glorifice socialismul. Numai că nu au făcut-o. Din spatele acestei perdele din beton, tristă și lipsită de inspirație, orașul vechi fredonează și prosperă - adevărata inimă a orașului ca întotdeauna, proiectându-și direct în secolul 21 moștenirea, spiritul sofisticat, avangardist și cosmopolit. Deși venerabilele străzi au fost retezate și acum se opresc oblic în vreo fațadă posterioară sumar concepută, atmosfera s-a păstrat, la fel și clădirile care, în ciuda eforturilor pline de râvnă de a le termoizola, supraînălța,

extinde și închide, rămân, multe, fidele ideilor inițiale ale celor care le-au gândit cu atâta ingeniozitate.

De asemenea, mi-aș duce prietenii în vizită la o plimbare în Parcul Ioanid și aș vedea Casa Melik, cea mai veche casă a orașului, dar și biserica lui Bucur Ciobanu, legendarul fondator al urbei. I-aș plimba prin parcul Carol, le-aș spune povestea Giganților și am pleca în căutarea Muzei adormite. Am observa „Cavalerul înzăunat" cu suliță din vârful Primăriei sectorului 1, pentru a regăsi același ostaș, metamorfozat în „Omul de aramă", cu un ciocan în mână, reparând de această dată acoperișul unei case din Precupeții vechi.

Foarte diferită de un simplu tur, o călătorie culturală pătrunde sub epiderma descriptivă, plină cu informații, pentru a ajunge la straturile mai puțin vizibile ale simbolului și semnificației. Nu putem înțelege pe deplin importanța Pieței Universității, de exemplu, fără să ni se ofere o privire asupra a ceea ce a însemnat acest loc între anii 1989-1991. De asemenea, nu se poate înțelege importanța Casei Poporului fără contextul eforturilor asidue de conservare a Mănăstirii Mihai Vodă din secolul al XVI-lea pe care specialiștii au strămutat-o, printr-un proces de translație, la 289 de metri distanță și 6 metri mai jos față de poziția inițială. Este rezonabil să presupunem că, prin înțelegerea structurală a Bucureștiului, adică prin înțelegerea sistemului de relații care dau coerență orașului, vizitatorilor li se va oferi și o mai bună perspectivă asupra oamenilor, etichetați cu severitate de către orice român care nu este bucureștean.

Citeam, recent, că Bucureștiul este un oraș de iad, populat cu creaturi infernale, din care orice speranță a dispărut pe vecie. Eu nu cred că este așa. Dacă ajungi să-l cunoști bine, dacă poți trece peste hachițele de om hârșiit prin viață, s-ar putea să-ți facă plăcere să-i asculți poveștile și să-i apreciezi înțelepciunea. S-ar putea chiar să-i observi frumusețea ascunsă și să-i prețuiești libertatea la care nu renunță în ruptul capului. S-ar putea să-l iubești. Dar vom mai vorbi despre asta.

Orașul familiei Bednarik

18.09.2024

Deși sunt pasionat de artă, nu cunoșteam decât superficial contribuția familiei Bednarik la cultura bucureșteană, românească și universală. Însă, printr-o împrejurare fericită a vieții, și spun asta cu toată convingerea, Alexandru Davidian, un tânăr cercetător și autor, dar și cititor al Dilemei, mi-a scris un mesaj emoționant legat de această familie de artiști, oferindu-mi chiar albumul pe care l-a publicat și care prezintă atât opera, cât și viața acestora, creând acea punte necesară înțelegerii alegerii subiectelor operelor și tratării lor. Citindu-l, am avut sentimentul deschiderii unui cufăr cu comori și o să explic, succint, de ce.

Încă din copilăria mea, plasată în perioada avântului pionieresc și glorificării binefacerilor socialismului multilateral dezvoltat, am simțit o fascinație inefabilă față de arta românească de la 1900. „Vinovate" pentru aceasta erau locuințele și instituțiile publice ale perioadei respective, care contrastau atât de flagrant cu școala de băieți 164 unde învățam, care școală era doar foarte puțin diferită de școala de fete 203, aflată în vecinătate. Scările deschise care legau parterul cu etajul, intrările boltite, coloanele și ancadramentele vechi vorbeau despre o diversitate stilistică armonioasă și elevată spiritual, pierdută în siajul unui funcționalism simplist și triumfător. Apoi, mobilierul rafinat, tablourile, lucrările de metaloplastie, tapetele și draperiile, cărțile legate în piele, toate alcătuiau un univers pe care locuitorii încercau să-l conserve cu orice preț. Așa încât, dând paginile albumului „Familia Bednarik în arta românească", m-am simțit ca în copilărie, atunci când, în timp ce adulții povesteau la o farfurioară cu dulceață și o cafea, eu cotrobăiam în voie prin casele mătușilor Lidia și Marina, ori prin casa proprie, în special în locurile care îmi erau interzise, descoperind o sensibilitate amenințată de trecerea deceniilor și schimbarea regimului politic.

Ei bine, această sensibilitate și acest univers artistic familial și-au găsit ecoul în paginile albumului evocat, începând cu Ignat, artist desăvârșit, ale cărui acuarele surprind frumosul în toate ipostazele sale, dar și momentele esențiale ale începutului de secol XX românesc. „Sunt om. Nimic din ceea ce este omenesc nu-mi este străin", ne spune prin lucrările sale Ignat Bednarik, cu vorbele lui Terențiu. Prin urmare el nu se oprește doar la domeniul picturii, ci abordează inclusiv artele decorative, mobilierul și amenajările de interior, cu talent și imaginație, împreună cu soția sa, Elena. De altfel Elena aduce, pentru prima oară în România,

tehnica Batik de pictură pe pânză. Mai mult, cei doi soți înființează un atelier deschis, o academie de arte frumoase pe Calea Victoriei, numită, cu modestie, „Bazarul artistic".

În 1916 Ignat schițează primul proiect al reședinței familiei, care întruchipează idealul de frumusețe clasică ale edificiilor antice. Ulterior, proiectul se amplifică și al treilea proiect de casă se și execută, la Șosea. Clădirea impresionează prin echilibrul formelor și armonia maselor, iar atelierul pictorului ocupă un loc central. Artist total, abordând o paletă atât de amplă de arte decorative, dar și arhitectura, Ignat Bednarik contribuie la formarea gustului societății românești pentru frumos, dar și pentru inovație. Mai mult, lucrările sale transmit, fără excepție, o stare de spirit și fac trimitere directă la un univers de valori peren și definitoriu.

Și, dacă ne putem închipui că arta poate marca în profunzime întreaga viață a unui om dăruit, chiar și atunci când acesta își pierde vederea, atunci nu o putem disocia de familia acestuia. Soția lui Ignat, Elena, este o artistă la rândul ei, cu studii în domeniu la București și München, activă, alături de soț, la toate întreprinderile familiale din domeniul conceperii, proiectării și execuției unor opere aflate în avangarda artei bucureștene a anilor 1920. O propensiune către rural animă fericit pictura Elenei Bednarik, care evocă universul copilăriei sale, marcat de educația primită de la generațiile trecute, prezente ca referințe discrete în acuarele sale de interior.

De fapt, întemeierea pe universul valorilor a artei soților Bednarik m-a impresionat profund. Fie că este vorba despre un buchet de flori, un nud, oameni simpli, artă militantă sau simbolistă, fiecare lucrare transmite o axiologie care, aidoma locuinței familiei, se revendică de la începuturile filosofiei și se adresează oricui are ochi să o vadă. Fiica Elenei și a lui Ignat, Beatrice, a continuat tradiția părinților și a sporit patrimoniul artistic familial, nu doar prin remarcabilele sale picturi, ci și prin ampla și anevoioasa operă de colectare, inventariere, organizare și oferire către public a moștenirii sale artistice. Dublând arta cu generozitatea, Beatrice a făcut exact ce au făcut părinții săi și ne îndeamnă și pe noi, cititorii săi, să facem la fel, căci valoarea operelor familiei Bednarik nu stă doar în suma acestora ci, mai ales, într-un gust pentru frumosul a cărui lumină pune în valoare bunătatea și adevărul, în cea mai pură tradiție clasică. Iar acest gust ne-a modelat pe noi, cititorii albumului întocmit de Beatrice Bednarik și Alexandru Davidian, și avem

datoria să îl transmitem mai departe generațiilor viitoare, fiecare după propriile puteri.

7 ani de „Urbe în vorbe”

19.07.2024

În urmă cu 7 ani am acceptat cu entuziasm invitația redactorului-șef de a face parte din echipa „Dilemei” și am agreat împreună ca articolele să reflecte importanța arhitecturii și urbanismului în viața de zi cu zi a cititorilor, într-un limbaj accesibil, trecut prin sita fină a cotidianului. Într-adevăr, pentru un arhitect obișnuit cu limbajul codificat al profesiei, unde o linie poate însemna, după caz, o treaptă, un contur de fereastră sau muchia unei clădiri, expresii ca spațiu sociopetal, morfologie urbană, *raumplan* sau configurație spațial-volumetrică fac parte din vocabularul curent. Însă, pentru oricine altcineva, ele reprezintă un „*nec plus ultra*”. Prima surpriză plăcută a fost titlul rubricii, decis de redacție. Printr-o aliterație subtilă, „Urbe în vorbe” sugerează înlănțuiri, cauzalități, rezonanțe și reflectări reciproce ale orașelor și cuvintelor. Nu mi-aș fi putut închipui un titlu mai sugestiv! Apoi, calitatea umană și intelectuală a membrilor redacției cu care am avut plăcerea de a interacționa de-a lungul acestor 7 ani, rafinamentul și politețea, educația și cultura au fost coloanele canelate, atent șlefuite, ale unui edificiu intelectual pe care l-am descoperit cu bucuria unui copil pe parcursul colaborării și, în acest moment, am divagat deja spre arhitectură, bineînțeles. Când începi să construiești o casă nu ai curtea plină cu toate materialele care vor veni spre a fi montate. Acestea vor fi alese pe parcurs, dar calitatea lor efectivă va putea fi apreciată doar când sunt puse în operă și, eventual, mult după aceasta, când vor fi trecut testul durabilității. Valoarea colaborării cu membrii redacției „Dilemei” a fost unul din acei factori ulteriori debutului, nesperat de buni, alături de interacțiunea cu un public inteligent, avizat și generos, care mi-a dăruit timpul său.

Când am scris despre oraș m-am gândit, în primul rând, la oamenii cărora el le este destinat. Așa cum o farfurie nu are sens fără mâncarea din ea, sau ființa pe care o hrănește, tot astfel orașul nu ar putea fi imaginat fără utilizatorii săi, golit de viața urbană care îl animă și îl definește. O străveche fabulă spune că, într-o zi, a sosit un călător și, descălecând, a întrebat: „ce fel de oameni trăiesc în acest oraș, căci aș vrea să mă stabilesc aici?” Un înțelept albit de vremuri, care citea în piață, i-a răspuns cu o întrebare: „dar acolo, de unde vii tu, cum erau oamenii?”. „În orașul de unde vin, oamenii erau răi și pizmași, clevetitori

și răzbunători", a răspuns drumețul. „Atunci mergi mai departe, căci așa sunt și aici, la noi, nu sunt cu nimic mai breji!", l-a îndemnat cărturarul. Iar călărețul, după ce și-a hrănit și adăpat calul, i-a ascultat sfatul și s-a îndepărtat într-un colb de praf. Într-altă zi, un alt călător și-a oprit calul înspumat în piață și a pus aceeași întrebare, la care înțeleptul i-a replicat în același mod. „În orașul de unde vin, oamenii erau buni și drepți, vrednici și milostivi." „Așa sunt și în orașul nostru", i-a răspuns bătrânul, „poți rămâne cât ți-e voia în orașul nostru". Un negustor de hamuri care văzuse ambele scene, l-a întrebat supărat pe cărturar cum a putut să dea unor oameni răspunsuri atât de diferite, contradictorii chiar, știut fiind că adevărul nu poate fi decât unul, iar aflarea și transmiterea lui este sarcina de căpătâi a înțelepților. Acesta i-a răspuns că fiecare își poartă propriul oraș în inimă și, așa cum îi este inima, așa vede și orașul. O inimă blândă va observa lucrurile frumoase, iar una aprigă îi va scoate în evidență neajunsurile. Oricine găsește în orașul său doar reflexia în piatră a propriului suflet...

Am încercat așadar să surprind complexitatea fundamentală a unui poem urban ale cărui cuvinte sunt clădirile și ale cărui înțelesuri sunt construite de semnificațiile actelor de întemeiere. Fiecare nou fapt adaugă sensuri și transformă textul pe care îl descifrăm în murii încrustați sau cojiți, în straturile suprapuse ale vieții care s-au impregnat definitiv în ordinea minerală a orașului. Și, observând acest discurs mutabil al unei complexități care se cristalizează în spațiu, prin creștere și contragere, sau în timp, prin istorie și transformare, prin viață și moarte, martor fiind al vieții ce animă străzile și piețele, casele, curțile, grădinile, scările și camerele, am devenit mult mai atent la ceea ce, acum câțiva ani, poate că nu aș fi remarcat, anume capacitatea orașului de a intra într-un dialog direct cu locuitorii și vizitatorii săi, pe tonuri diferite, cu reticență sau exuberanță, cu sobrietate sau relaxare, cu plăcere sau tulburare.

Se spune că șapte ani definesc un interval al devenirii spirituale a ființelor omenești. Pe mine, acești șapte ani de la „Dilema" m-au învățat să caut cuvintele care să însuflețească fiecare linie pe care noi, arhitecții, o tragem pe hârtia albă a unui proiect nenăscut încă, un Golem care va prinde scânteie de viață doar atunci când locuitorii săi îl vor iubi, iar linia va deveni treapta primei îmbrățișări a ființei visate, conturul ferestrei de unde vom încerca să-i auzim pașii coborând pe alee sau muchia acelei clădiri dincolo de care se va putea întrezări cea mai frumoasă grădină din lume. Închei, dragi cititori, cu speranța că

Dumnezeu ne va îngădui cât mai mulți ani fericiți împreună în acest oraș ubicuu, care ne conține și pe care îl modelăm, dându-vă întâlnire joia, pe strada frumoasă pe care o iubim, „Dilema”.

Lorin Constantin Niculae este doctor în arhitectură, cu teza „Arhipera, arhitectura socială participativă", cu o practică profesională vastă, fiind conferențiar la Universitatea de Arhitectură și Urbanism "Ion Mincu" din București. Este expert în programe de dezvoltare urbană a zonelor defavorizate și președinte al Asociației Arhipera. Aduce o perspectivă interdisciplinară asupra temelor pe care le abordează, fie că este vorba despre arhitectură, inovare, publicistică, comunicare vizuală și artă contemporană.

„Despre arhitectură, altfel'' propune articole publicate de autor în cadrul rubricii „Urbe în Vorbe'' a revistei Dilema Veche, începând cu anul 2018. Printr-o aliterație subtilă, „Urbe în vorbe" sugerează înlănțuiri, cauzalități, rezonanțe și reflectări reciproce ale orașelor și cuvintelor. Articolele reflectă importanța arhitecturii și urbanismului în viața de zi cu zi a cititorilor, într-un limbaj accesibil, trecut prin sita fină a cotidianului.